

ACTA HUNGARICA

2005–2006, XVI– XVII-ий рік видання

XVI– XVII. évfolyam, 2005–2006

**Ужгород – Ungvár
2007**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
UKRÁN OKTATÁS- ÉS TUDOMÁNYÜGYI MINISZTERIUM**

**УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЦЕНТР ГУНГАРОЛОГІЇ**

**UNGVÁRI NEMZETI EGYETEM
HUNGAROLÓGIAI KÖZPONT**

ACTA HUNGARICA

2005–2006, XVI– XVII-ий рік видання

XVI– XVII. évfolyam, 2005–2006

**Ужгород – Ungvár
2007**

АНОТАЦІЯ

Acta Hungarica. Збірник наукових статей
(Відп. ред. **Лизанець П. М.** – Ужгород: Спектраль, 303 с.)

Збірник містить науковий доробок викладачів та аспірантів Ужгородського національного університету та інших вузів України і Угорщини. У XVI–XVII номері ж. Acta Hungarica представлено сучасні дослідження з мовознавства, літературознавства, історії, освіти та культури. Опубліковані в журналі також статті студентів угорського відділення.

ANOTÁCIÓ

Acta Hungarica. Tudományos cikkek gyűjteménye
(Főszerkesztő: **Lizanec Péter.** – Ungvár: Szpektral Kiadó, 303. old.)

A gyűjtemény az Ungvári Nemzeti Egyetem, Ukrajna és Magyarország felsőoktatási intézményei tanárainak és aspiránsainak tudományos munkáit közli. Az Acta Hungarica XVI–XVII. száma különböző tudományos cikkeket tartalmaz a nyelvtudomány, az irodalomtudomány, történelem, oktatás és kultúra köréből. A kiadványban helyt kaptak az Ungvári Nemzeti Egyetem magyar szakos diákjainak cikkei is.

Наукове фахове видання, затверджене постановою Президії

ВАН України від 10 листопада 1999 року. – № 3-05/11

(Бюлетень ВАН України. – 2000. – № 6. – С. 34)

Свідоцтво про державну реєстрацію: серія 3Т № 243 від 19 лютого 2002 р.

Рекомендовано до друку Редакційно-видавничою радою Ужгородського національного університету від 23 жовтня 2007, протокол № 4.

Kiadásra ajánlotta az Ungvári Nemzeti Egyetem Szerkesztői-Kiadói Tanácsa 2007. október 23., 4. sz. jegyzőkönyv.

© HUNGAROLÓGIAI KÖZPONT, 2007
ЦЕНТР ГУНГАРОЛОГІЇ, 2007

ISBN 978-966-2095-08-1

Készült Ungváron a Szpektral Kiadónál 2007-ben

Korrektúra: *Fábián Miroslava, Horváth Katalin*

Komputeres tördelés: *Béres Erzsébet*

Acta Hungarica

**Журнал Центру гунгарології
2005–2006, XVI–XVII-ий рік видання**

Відповідальний редактор:

Лизанець Петро Миколайович – д.ф.н., професор

Члени редколегії:

Белей Любомир Омелянович – д.ф.н., професор

Виноградов Анатолій Олексійович – д.ф.н.

Горват Катерина Іванівна – к.ф.н., доцент

Мандрик Іван Олександрович – д.і.н., професор

Мегела Іван Петрович – д.ф.н., професор

Німчук Василь Васильович – д.ф.н., професор, член-кореспондент НАН України

Сабадош Іван Васильович – д.ф.н., професор

Фабіан Мирослава Петрівна – д.ф.н., професор

Редколегія: Україна, Закарпаття,

88000, Ужгород, вул. Замкова, 12, Телефон: 3-41-15

* * *

Acta Hungarica

**A Hungarológiai Központ folyóirata
2005–2006, XVI–XVII. évfolyam**

Felelős szerkesztő:

Lizanec Péter – a filológiai tudományok doktora, professzor

Szerkesztőbizottság:

Belej Ljubomir – a filológiai tudományok doktora

Fábián Miroszláva – a filológiai tudományok doktora, professzor

Horváth Katalin – a filológiai tudományok kandidátusa, docens

Mandrik Iván – a történelmi tudományok doktora, professzor

Mehela Iván – a filológiai tudományok doktora, professzor

Nimcsuk Vaszil – a filológiai tudományok doktora, professzor,

Ukrajna Nemzeti Akadémiájának levelező tagja

Szabados Ivan – a filológiai tudományok doktora, professzor

Vinogradov Anatolij – a filológiai tudományok doktora

Címünk: Ukrajna, Kárpátalja

88000 Ungvár, Vár u. 12., Telefon: 3-41-15

I.
NYELVTUDOMÁNY
МОВОЗНАВСТВО

ЛИЗАНЕЦЬ ПЕТРО

(Ужгород)

Центру (Інституту) гунгарології при УжНУ – 20 років

1. Передісторія

Протоколом про співробітництво між Міністерством культури і освіти Угорської Республіки та Державним Комітетом СРСР з народної освіти від 21 жовтня 1987 року було прийнято рішення про створення на базі кафедри угорської філології Ужгородського державного університету Центру (Інституту) гунгарології. Для проведення підготовчих робіт по створенню в Ужгороді Центру гунгарології і на виконання вищезгаданого Протоколу про співробітництво між урядами двох країн ректором УжДУ був виданий наказ за № 15 – 05 від 12 січня 1988 року, в якому першими двома пунктами записано:

1. Відкрити з 14 січня 1988 р. на базі кафедри угорської філології Центр гунгарології при УжДУ.

2. Керівником Центру гунгарології призначити завідувача кафедри угорської філології професора Лизанця Петра Миколайовича.

22 вересня 1988 р. був виданий наказ Державного Комітету СРСР з народної освіти за № 353, а 11 листопада 1988 року – відповідний наказ Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти України за № 328 про відкриття Центру (Інституту) гунгарології при нашому університеті. Цим і завершилося офіційне відкриття Центру гунгарології при УжДУ на державному рівні. Далі розпочалася тривала копітка робота по підготовці і затвердженню Статуту, положення та структури Центру, розроблений був кошторис, штатний розпис і затверджений склад комітету гунгарологів.

Причин відкриття Центру гунгарології при УжДУ кілька: по-перше, тут у 1963 р. було відкрито угорське відділення на філологічному факультеті, а в 1964 створено єдину в колишньому Союзі кафедру угорської філології, яка покликана готувати висококваліфікованих спеціалістів з угорської мови та літератури – викладачів для середніх шкіл області з угорською мовою навчання, аспірантів та кандидатів наук [1].

По-друге на Закарпатті компактно проживає понад 150 000 угорців, що становить 98 % від усієї кількості населення угорської національності, що проживає на Україні [2]. Тут є благодатний ґрунт для глибокого дослідження матеріальної і духовної культури угорського населення Закарпаття.

2. Мета і завдання Центру гунгарології.

Гунгарологія міждисциплінарна наука, яка займається вивченням за межами Угорщини угорської мови і літератури, усної народної творчості, історії, етнографії, культури і мистецтва угорського народу на різних етапах його формування і розвитку. Гунгарологія вже стала міжнародною науковою дисципліною (подібно до славістики, германістики, тюркології і т.п.) і ставить собі за мету підтримувати і розвивати національні науки, які розкривають, підсумовують і аналізують наші знання про минуле і сучасність угорського народу, його безпосередні контакти з іншими сусідніми народами і в першу чергу з українським народом. Кожна національна культура – самостійна складова універсальної культури, яка має і свій оригінальний відтінок, унікальну цінність, тому розробка і дослідження цих важливих питань становить собою загальнолюдський інтерес [3].

Мета Центру гунгарології – підтримувати і координувати наукову, педагогічну роботу, а також іншу діяльність у галузі досліджень угрознавчих дисциплін на Україні, сприяти згуртуванню і співробітництву дослідників, викладачів та спеціалістів, які працюють у галузях цих наук у вузах, наукових установах, школах, видавництвах та редакціях на території України, а також поживлявати всебічне дослідження українсько–угорських міжмовних, міжлітературних та міжкультурних контактів на різних рівнях.

Першочерговим завданням Центру гунгарології було укладання бібліографії праць науковців нашого університету, які займалися і продовжують досліджувати питання угрознавства. У цьому покажчику є 1465 позицій наукових праць [4], а також праці з цього питання науковців України та інших республік колишнього Союзу, подані в окремій книжці [5]. Вийшов з друку і солідний покажчик праць П. Лизанця [6].

3. Тематика наукових досліджень

Відомо, що контакти угорського населення Закарпаття з слов'янським і неслов'янським населенням мають глибоке багатівікове коріння, однак дослідження цих безпосередніх взаємозв'язків як у мовному, так і в історичному аспектах часто відзначалося суб'єктивністю. Тому першим важливим кроком вважали обговорення наукових проблем, якими повинен займатися Центр. Це питання не було важким, адже кафедра угорської філології, на базі якої був створений Центр, уже з 1966 року активно приступила до розробки ряду наукових проблем з

унгаристики: 1) Дослідження угорських говорів Закарпаття як в описовому, так і в лінгвогеографічному аспектах; 2) Дослідження усної народної творчості та етнографії; 3) Угорсько-українські міжмовні та міжлітературні контакти; 4) Дослідження угорськомовної літератури Закарпаття та інші. Всі ці питання були включені до перспективного плану наукових досліджень Центру гунгарології, а дещо пізніше, з 1991 року – до плану були включені і питання про відновлення історичних назв населених пунктам Закарпаття, де компактно проживає населення угорської національності, та дослідження топонімів і гідронімів Закарпаття.

Для кращого і успішного виконання цих наукових тем ми на початку 1990 року розробили і затвердили перспективний план наукових досліджень Центру на 1990-2005 роки і активно включились до виконання таких держбюджетних тем:

1. Угорські говори Закарпаття у їх взаємозв'язках з сусідніми слов'янськими і неслов'янськими мовами.

2. Історія Закарпаття з найдавніших часів до наших днів: комплексні дослідження і вивчення архівних першоджерел, демографічних, соціолінгвістичних та інших аспектів (разом з істориками), ДБ – 4. 5. 3. 1 (1990–92).

3. Угорсько-українські міжмовні та міжлітературні зв'язки. Функціонування української мови як державної у багатонаціональному Закарпатті, ДБ – 4. 20. 05 (1990-92).

4. Комплексні дослідження ономастики та етнічної історії слов'янського і неслов'янського населення Закарпаття в їх взаємозв'язках з сусіднім угорським населенням, ДБ – 57 (1991–93).

5. Взаємоплив та взаємозбагачення культур українського та угорського населення Закарпаття в галузі дослідження народних обрядів та звичаїв, ДБ – 103 (1992–94).

6. Інтерференція мов (діалектів) Карпатського ареалу. Угорська література у її взаємозв'язку з літературою сусідніх народів, ДБ – 168 (1993-95).

7. Українсько-угорські етнокультурні, мовні та літературні взаємозв'язки, ДБ – 247 (1995–97).

8. Комплексні дослідження лексикографії та топонімії, укладання Угорсько-українського словника, ДБ – 347 (1997–99).

9. Комплексне дослідження угорської літературної та діалектної лексики у її взаємозв'язках з неспорідненими мовами, ДБ – 437 (2000–02).

10. Мовна взаємодія у поліетнічному соціумі на Закарпатті, ДБ – 529 (2003–05), а у 2006 р. приступили до виконання нової теми: „Мова

та культура: соціолінгвістичний, прагматичний і комунікативний аспект їх взаємодії”, ДБ – 367 (2006-2008). Над цією темою працюємо зараз і основна мета – комплексно вивчити і розкрити закономірності й характерні специфічні ознаки взаємозв’язку мови та культури в названих вище аспектах.

Крім того, за договором з МОН від 30 жовтня 2006 року за № Ф20/3 – 2006 та наказом Міністерства науки і освіти України від 19 жовтня 2006 року за № 712 по лінії транскордонного співробітництва з Дебреценським університетом нами виконувалася наукова тема „Етнолінгвістичне дослідження українсько-угорських взаємозв’язків”. Була поставлена мета комплексно дослідити спільні і частково відмінні форми і шляхи взаємовпливу української мови на угорську і навпаки, і також розкрити специфіку внутрішніх механізмів функціонування досліджуваних мов та її відтворення у мовленні носіїв.

4. Кадри Центру гунгарології

Відзначаючи 20 річний ювілей нашого Центру (Інституту) унгаристики, напрошується одне питання – яких конкретних результатів домогів Центр гунгарології за цей період.

Без сумніву, що велику увагу ми звертали на підбір кадрів, адже ж працівники Центру гунгарології повинні не тільки добре володіти українською та угорською мовами, але й мати досвід наукової роботи, наукові звання. Таких було тоді на кафедрі угорської філології усього 6 чоловік, але ми вирішили залучити до роботи по сумісництву й істориків нашого університету – двох докторів наук та кандидата історичних наук. Крім того, ми ще прийняли двох істориків: аспіранта А. Бірова та вчителя К. Шовша, які, працюючи у нас, захистили кандидатські дисертації. З середини 1995 року К. Шовш перейшов на роботу в Закарпатський угорськомовний педагогічний інститут, де працює і зараз на посаді директора інституту.

Ось це були наші кадри, які склалися з 15 чоловік; із них 13 наукових співробітників і два інженери. Фінансування включно до 1994 року було непоганим. Із 1995 року фінансування катастрофічно зменшилося, працівники з кількома місячною затримкою одержували заробітну плату, фінансування сумісників майже повністю припинилося і у зв’язку з цим ряд працівників, які мали сім’ї, змушені були шукати роботу в інших установах в Ужгороді чи в Угорщині.

Не дивлячись на цей важкий період, ми вижили, але нових працівників замість тих, що вибули, ми не отримали. Все це усклад-

нило й зараз ускладнює роботу Центру. Тепер в Центрі гунгарології працюють четверо наукових співробітників, двоє з яких навчалися в PhD при Дебреценському університеті. З них Елеонора Берто влітку 2007 року захистила свою роботу. Крім директора, були ще два сумісники (один доктор філологічних наук, професор і один кандидат філологічних наук, доцент), яких із-за відсутності фінансування зараховували на 0,5 окладу щорічно на 3–4 останні місяці. З 2007 року вони вже не працюють. Безперечно, що науково–дослідній частині УжНУ слід більшу увагу привертати кадровому забезпеченню Центру гунгарології. З цього питання приймалося і рішення Українсько–Угорської міжурядової змішаної комісії з міжнародних питань.

Працівники Центру гунгарології за дорученням Закарпатської обласної ради опрацювали в архівах Берегова, Ужгорода, Будапешта та Праги значний архівний матеріал щодо відновлення історичних назв населених пунктів Закарпаття, де компактно проживає населення угорської національності [7]. На сьогодні відновлено історичні назви 68 населених пунктів, де компактно проживає населення угорської національності (Див. подану на с.16-18 таблицю № 1).

Крім того, спільно з кафедрою угорської філології підготовлено і видано „Угорсько-український словник” (2001 р.) та „Українсько-угорський словник” (2005 р.), а також цілий ряд інших наукових праць (Див. наукові публікації Центру гунгарології на стор. 12-14).

У зв'язку із введенням у школи області з угорською мовою навчання Історії Угорщини, працівники Центру взяли за підготовку підручника, який і вийшов з друку у 1989 р. обсягом 110 с.

5. Наукові конференції

Центром гунгарології проведено 14 міжнародних конференцій та симпозіумів:

1. Перший Міжнародний симпозіум гунгарологів на тему: “Радянська гунгарологія: дослідження, проблеми і напрямки їх розвитку” (1989).
2. Міжнародна конференція на тему: “Угорська культура в контексті європейської культури” (1991).
3. Міжнародна нарада вчених України і Угорщини по темі: “Топоніми і гідроніми р. Тиси” (1991).
4. Другий Міжнародний симпозіум гунгарологів на тему: “Угорсько–українські міжмовні та міжлітературні контакти” (1992).

5. Міжнародна конференція на тему: “Слов’янсько–угорські міжмовні (міждіалектні) контакти. Білатеральні мовні контакти і союзи” (1994).
6. Третій Міжнародний симпозіум на тему: “Мовні, літературні та етнокультурні контакти в Карпатському регіоні” (1995).
7. Міжнародна конференція на тему: “Інтеретнічні зв’язки та культура народів Карпатського басейну після здобуття угорцями своєї нової батьківщини” (1996).
8. Четвертий Міжнародний симпозіум на тему: “Викладання гунгарологічних дисциплін та дослідження проблемних питань гунгарології на порозі нового тисячоліття” (1998).
9. П’ятий Міжнародний симпозіум на тему: “Українська гунгарологія: стан, завдання, проблеми” (2001).
10. Ювілейна міжнародна конференція присвячена 15-річчю Центру гунгарології (2002).
11. Міжнародна конференція на тему: “Взаємодія мов та літератур в поліетнічному соціумі на Закарпатті” (2003).
12. Шостий міжнародний симпозіум на тему: „40-річчя кафедри угорської філології УжНУ” (2004).
13. Міжнародна конференція на тему: „Стан і перспективи розвитку гунгарології в Ужгородському національному університеті” (2006).
14. Міжнародна конференція з фінно-угорознавства, присвячена творчості Арво Валтона (2007).

Ці наукові конференції дали змогу підняти на вищий щабель гунгарологічні дослідження у нашому вузі і привернути увагу зарубіжних дослідників до нашої тематики. На наше глибоке переконання тільки такий взаємозв’язок викладацької та наукової роботи дає бажані результати і є запорукою підготовки спеціаліста–гунгаролога. У цьому плані нам до серця припали слова відомого угорського вченого–літератора, академіка Тібора Клоніцої, який писав: *“...Підготовка спеціаліста-гунгаролога за межами Угорщини можлива тільки шляхом його навчання в університеті. Якщо одному університету вдасться протягом 4-5 років підготувати хоча б одного спеціаліста з угорської мови та літератури, то це вже величезний результат. Якщо один серйозний спеціаліст присвятить своє життя і знання якійсь гунгарологічній темі і він за кордоном є в цій темі найкращим знатоком, то це більше значить, ніж велика кількість тих, які цікавляться цими питаннями, але не стали спеціалістами ”* [8].

Я не випадково навів таку довгу цитату, бо висловлена в ній думка є дуже важливою щодо підготовки спеціалістів з угорської мови та літера-

тури за кордоном. За Т. Клоніці ми за 43 рок існування кафедри угорської філології мали б підготувати 8 спеціалістів, а ми підготували 799 спеціалістів з мови та літератури, а, крім того, одного доктора філологічних наук та 15 кандидатів філологічних наук. Цим ми гордимся. Більше того, у 2000 р. на філологічному факультеті УжНУ була створена Спеціалізована Вчена рада по захисту кандидатських дисертацій з української та угорської мов, яка діяла по квітень 2005 року (Голова ради проф. Лизанець П. М.).

6. Друковані органи Центру гунгарології

Для науковців Центру гунгарології дуже важливим було створити друкований орган, в якому б можна публікувати свої дослідження. Таким постійним друкованим органом є журнал „Acta Hungarica”, який ми заснували у 1990 році. На сьогодні вийшло 17 номерів, у яких українською, російською, угорською, німецькою, англійською та словацькою мовами опубліковано 318 наукових статей, із них 159 статей з мовознавства, 66 з літературознавства, 39 з історії та археології, 20 з педагогіки та народної освіти і 15 з етнографії [9]. (Див. таблиці №№ 2, 3, 4 на с. 19-22).

На базі Центру гунгарології у квітні 1993 року засновано Закарпатське угорськомовне наукове товариство, куди увійшли 30 докторів наук та 43 кандидати наук, що володіють угорською мовою і займаються питаннями гунгарології. Наукове товариство теж має свій друкований орган “Вісник Закарпатського угорськомовного наукового товариства”, п’ять номерів якого вже здобули визнання серед науковців як України і Угорщини, так і багатьох інших країн, адже авторами 42 наукових публікацій є науковці з Угорщини, Німеччини, Канади, Словаччини, Югославії та інших країн [10].

У квітні 1998 року на базі Центру гунгарології і під патронажем Закарпатського угорськомовного наукового товариства викладачів-науковців створено “Закарпатське угорськомовне наукове товариство студентів та молодих дослідників”, члени якого також публікують свої наукові статті у “Віснику”.

7. Наукові публікації Центру гунгарології

У Центрі гунгарології видано ряд монографій та багато статей, серед них наукові праці з міжмовних та міжлітературних контактів [11], лінгвогеографії [12], лексикографії [13], угорської діалектології [14],

етнографії [15], топонімії [16], гідронімії [17], історії та археології [18] інші.

Серед основних монографічних праць можна назвати такі:

1. *Общекарпатский диалектологический атлас*. Выпуск I (У співавторстві) – Штинаца. – Кишинев, 1989. – 25 друк. арк.
2. *Общекарпатский диалектологический атлас*. – Выпуск III (У співавторстві). Издательство Польской Академии Наук. Комитет языкознания. Res Publices Press. – Warszawa, 1991, – 23 друк. арк.
3. *Общекарпатский диалектологический атлас*. – Выпуск IV (У співавторстві) Национальная Академия Наук Украины. – Львов, 1993. – 23 друк. арк.
4. *Общекарпатский диалектологический атлас*. – Выпуск II (У співавторстві). Институт славяноведения и балканистики Академии Наук России. – Москва, 1994. – 17 друк. арк.
5. *Общекарпатский диалектологический атлас*. – Выпуск V (У співавторстві). – Словацкая Академия Наук. – Братислава, 1998. – 22 друк. арк.
6. *Общекарпатский диалектологический атлас*. – Выпуск VI (У співавторстві). Угорська Академія Наук. – Будапешт, 2001. – 25 друк. арк.
7. *Общекарпатский диалектологический атлас*. – Выпуск VII (У співавторстві). Сербська і Македонська Академии Наук і мистецтва. – Белград, 2005. – 26 друк. арк.
8. *Az Ungvári Hungarológiai Intézet tudományos gyűjteménye* (Összeállította: Horváth Katalin, Lizanec Péter). Intermix Kiadó. – Ungvár-Budapest, 1993. – 10 др.арк.
9. *Lizanec P. M. A kárpátaljai magyar nyelvjárások atlasza. I. kötet*. Akadémiai Kiadó. – Budapest, 1992. – 120 друк. арк.
10. *Lizanec P. M. A kárpátaljai magyar nyelvjárások atlasza. II. kötet*. – „Patent” Nyomdaipari Vállalat – Ungvár, 1996. – 125 друк. арк.
11. *Lizanec P. M. A kárpátaljai magyar nyelvjárások atlasza. III. kötet*. – Ungvár – Debrecen, 2003. – 120 друк. арк.
12. *Horváth Katalin – Lizanec Péter – Szabó Erzsébet. Az Ungvári járás 14 településének helynevei*. Kiadja az ELTE Magyar Nyelvészeti Tanszékcsoport Névkutató Munkaközössége. Magyar Névtani Dolgozatok 108. – Budapest, 1992. – 8 друк. арк.
13. *Фабіан М. П.* Етикетна лексика в українській, англійській та угорській мовах: Вид.-во “Іва”. – Ужгород, 1998, 15 друк. арк.
14. *Лизанець П. М.* Інструкція з передачі українською мовою географічних назв та термінів Угорщини. – Київ, 2001. – 2 др. арк.

15. *Лизанець П. М.* 40-річчя угорського відділення УжНУ. – Ужгород, 2003. – 5 друк. арк.

16. *Лизанець П. М., Горват К.І., Ковтюк С.І.* Словник угорських говорів Закарпаття, ч. 1-6. (Літери А – О), ж. „Acta Hungarica” IX–XVII. – Ужгород, 2000–2007. – 63 друк. арк.

Науковці Центру гунгарології опублікували також ряд навчальних посібників для початківців, що вивчають угорську та українську мови:

Горват К.І., Лизанець П.М. Угорська мова для початківців. – Ужгород, 1992. – 291 с.

Лизанець П.М., Горват К.І. Українська мова для початківців. – Ужгород, 1992. – 367 с.

Лизанець П.М. Угорська національна меншина на Закарпатті. – Ужгород, 1998. – 23 с.

Лизанець П.Н., Юрчук Т.Г. Учим украинский язык. – Ужгород, 1999. – 374 с.

Горват К.І., Лизанець П.Н. Изучаем венгерский язык. Учебник, разговорник, словарь. – Ужгород, 1999. – 307 с.

Своїми науковими публікаціями Центр гунгарології зайняв щільне місце в європейській науці, адже ж наукові працівники Центру та викладачі кафедри угорської філології брали і беруть активну участь у зборі матеріалу до “Лінгвістичного атласу Європи”, вони є співавторами семитомного “Загальнокарпатського діалектологічного атласу”, де разом з ними працювали відомі дослідники Росії, Молдови, Словаччини, Чехії, Польщі, Угорщини, Сербії, Хорватії, Македонії, Словенії і Чорногорії.

Працівники Центру гунгарології з вдячністю сприймають висловлені думки багатьох відомих науковців і політиків різних країн, які стверджують, що Центр гунгарології при Ужгородському національному університеті став на Україні організаційним, педагогічним, науково-дослідним та інформаційним центром з питань гунгарології. Він став основним осередком на Україні з досліджень українсько-угорських міжмовних та міжлітературних контактів. Багато зроблено Центром по створенню мережі основних наукових та навчальних гунгарологічних закладів (Див. таблицю №5 на с. 23).

Крім наукової роботи, у Центрі гунгарології проводяться урочисті вечори, олімпіади різного рівня, наукові конференції тощо. Тут проводимо також виставки полотен відомих художників Закарпаття та виробки народних умільців.

8. Співробітництво Центру гунгарології з вузами і науковими закладами Угорщини та інших країн

Центр гунгарології з першого ж року функціонування встановив тісні контакти з науковими закладами Москви (Інститут слов'янознавства та балканістики, Інститут російської мови), Києва (Інститут мовознавства ім. О. Потебні, Інститут літературознавства, Київський національний університет), а також з науковими закладами та вузами Угорщини, зокрема Інститутом мовознавства та Інститутом літературознавства АН Угорщини, з Міжнародним Товариством з угорської філології, дещо пізніше з Міжнародним Центром гунгарології в Будапешті, з Центром гунгарології в Римі, Парижі, в Гамбурзі, а також з вузами Угорщини: Дебреценським, Сегедським, Пийчським та Будапештським університетами, з Сегедським, Ниредьгазьким педінститутами. Ці контакти тривають і по сьогодні. Конкретні офіційні договори підписані директором Центру гунгарології УжНУ з кафедрою угорської мови Будапештського університету та кафедрою етнографії Дебреценського університету. Є також загальноуніверситетський план співробітництва з вузами Угорщини.

Наукові співробітники Центру гунгарології є членами різних міжнародних мовознавчих комітетів та товариств: Лизанець П.М. член редколегії міжнародного мовознавчого ж. „Linguistica Uralica”, член міжнародного товариства „Uralo-Altaica” (Німеччина), з 1986 по 1996 – віце-перзидент комітету Міжнародного товариства з угорської філології. Доцент Горват К.І. з 1996 р. – член виконавчого комітету цього ж Товариства (Угорщина). Доцент Горват К.І. та проф. Лизанець П.М. нагороджені медаллю ім. Балінта Чюрі. Президент Угорщини нагородив директора Центру гунгарології, завідувача кафедри угорської філології УжНУ проф. Лизанця П.М. найвищою нагородою Орденом Угорської Республіки „Лицарський хрест”.

Ми свідомі того, що перед науковим співробітниками Центру гунгарології та викладачами кафедри угорської філології стоять ще великі завдання: опрацювати і опублікувати значний фактичний матеріал, зібраний у польових умовах від угорського населення Закарпаття: балади, легенди, величезний діалектний та етнографічний матеріал; опублікувати у двох томах “Словник угорських говорів Закарпаття”, “Українсько-угорський та угорсько-український словник стійких словосполучень” та інші праці. Ми бачимо перспективи розвитку Центру гунгарології в Ужгородському національному університеті і докладемо максимум зусиль, щоб з честю виконати покладені перед нами завдання.

Таблиця № 1

**СПИСОК НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ,
яким відновлено історичні назви**

На сьогодні 68 населених пунктах Закарпаття, в яких компактно проживає населення угорської національності, повернено старі історичні назви. Всі ці назви за рекомендацією Центру гунгарології та клопотанням Закарпатської обласної ради Верховна рада України схвалила.

Берегівський район

№ п/п	Живі народні назви у писемних пам'ятках	Зміна назв населених пунктів після 1946 року	Повернення історичних назв населеним пунктам після 1991 р.
1.	Ardó	Чопівка Csopivka	Ордов 1991
2.	Asztély	Лужанка Luzsanka	Остий 1991
3.	Badaló	Бадалово Badalovo	Бодолов 1991
4.	Badó	Бадів Bagyiv	Бодов 1991
5.	Bakos	Свобода Szvoboda	Бокош 1991
6.	Balazsér	Балажиево Balazsievo	Боложийр 1991
7.	Bátyú	Вузлове Vuzlove	Батьово 1995
8.	Bene	Добросілля Dobroszillja	Бене 1995
9.	Beregdedá	Дідово Gyidovo	Берегдийда 1995
10.	Beregújfalú	Нове Село Nove Szelo	Берегуйфолу 1991
11.	Bótrágy	Батрадь Batragy	Бовтрадь 1991
12.	Csetfalva	Четове Csetove	Четфолво 1995
13.	Csonkarpai	Попове Popove	Чонкопопі 1993
14.	Gecse	Геча Hecsa	Гече 1991
15.	Guth	Гараздівка Harazgyivka	Гут 1995
16.	Halábor	Грабарів Hrabariv	Голабор 1991
17.	Harangláb	Дзвінкове Dzvinkove	Горонглаб 1995
18.	Hetyen	Липове Lipove	Гетен 1995
19.	Jánosi	Іванівка Ivanyivka	Яноші 1995
20.	Kaszony	Косини Koszini	Косонь 1995
21.	Kígyós	Зміївка Zmijivka	Кідьовш 1991
22.	Kisbégány	Мала Бігань Mala Bihany	Мала Бийгань 1993
23.	Nagybégány	Велика Бігань Velika Bihany	Велика Бийгань 1993
24.	Oroszi	Оросійове Oroszijove	Оросі 1993
25.	Rafajna	Рафайлове Rafajlove	Рофойно 1993

26.	Som	Деренковець Derenkovec	Шом 1995
27.	Tasnád	Затишне Zatisne	Тошнадь
28.	Vári	Варієво Varijevo	Вари 1991
29.	Zápszony	Заставне Zasztavne	Запсонь 1991

Мукачівський район

1.	Csongor	Чомонин Csomonin	Чонгор 1995
2.	Dercen	Дрисина Driszina	Дерцен 1995
3.	Fogaras	Зубівка Zubivka	Фогорош 1995
4.	Fornos	Ліскове Liszkove	Форнош 1995
5.	Frigyesfalva	Кленовець Klenovec	Фрідешово
6.	Szernye	Рівне Rivne	Серне 1995

Ужгородський район

1.	Andrásóc (Andrásháza)	Андріївці Andrijivci	Андрашівці
2.	Antalóc	Антонівка Antonyivka	Анталовці 1995
3.	Bátfa	Деревці Derevci	Батфо 1995
4.	Botfalva	Прикордонне Prikordonne	Ботфолво 1995
5.	Eszeny	Яворове Javorove	Есень 1991
6.	Homok	Холмок Holmok	Гомок
7.	Ketergény	Розівка Rozivka	Кетергийнъ
8.	Kisszelmenc	Солонці Szolonci	Малі Селменці 1995
9.	Korláthelmec	Холмці Holmci	Гелмец
10.	Palágy-Komoróc	Комарівці Komarivci	Поладь-Комарівці 1995
11.	Palló	Павлове Pavlove	Поллов 1995
12.	Szürte	Струмківка Sztrumkivka	Сюрте (Сірте) 1995
13.	Téglás	Цеглівка Cehlivka	Тийглаш 1995
14.	Tiszaágtelek	Тисянка Tiszjanka	Тисоагтелек 1995
15.	Tiszaásvány	Минеральне Mineralne	Тисоашвань 1991
16.	Tiszaújfalu	–	Тисоуйфолу* 2004

Виноградівський район

1.	Akli	Клинове Klinove	Оклі 2000
2.	Aklihegy	Клина гора Klina hora	Оклігедь 2000
3.	Batár	Братове Bratove	Ботар 2000
4.	Csoma	Затисівка Zatiszivka	Чома

5.	Fertősalmás	Заболоття Zabolottya	Фертившолмаш 2000
6.	Forgolány	Дівичне Gyivicsne	Форголань 2000
7.	Gyula	Юлівці Julivci	Дюло 1995
8.	Keresztúr	Перехрестя Pehresztya	Керестур
9.	Nevetlenfalu	Дяково Gyakovo	Неветленфолу 2000
10.	Péterfalva	Петрово Petrovo	Пийтерфолво 2000
11.	Tiszabökény	Бобове Bobove	Тисобикинь 2000
12.	Tiszaújlak	Вилок Vilok	Тисоуйлок

Хустський район

1.	Magyaros	–	Модьорош*
2.	Rákos	–	Ракош*
3.	Goncos	–	Гонцош*
4.	Kárpótlás	–	Карповтлаш*

* Невеличкі новостворені поселення при населених пунктах Вишково, Березівка та Іза.

Таблиця № 2

**Розподіл опублікованих в ж. Acta Hungarica
статей за науковими галузями**

Рік видання	Мовознавство	Літературознавство	Історія	Етнографія	Археологія	Освіта і культура	Рецензії	Інші	Всього
1990 I-ий р.в.	19	15	7	3	9	4	-	-	57
1991 II-ий р.в.	8	6	2	1	1	-	1	-	19
1992 III-ий р.в.	10	4	2	-	-	3	1	-	20
1993-1994 IV-V-ий р.в.	11	2	4	-	1	4	2	-	24
1995 VI-ий р.в.	16	8	2	2	-	-	-	-	28
1996-1997 VII-VIII-ий р.в.	10	3	4	2	1	6	7	1 ²	34
1998 IX-ий р.в.	7	1	2	2	-	1	-	-	13
1999 – 2000 X-XI-ий р.в.	24	9	-	1	-	-	-	1	35
2001 XII-ий р.в.	20	7	-	2	-	-	-	1	30
2002 – 2003 XIII-XIV-ий р.в.	12	2	-	1	-	-	-	1	16
2004 XV-ий р.в.	11	4	1	-	-	1	2	2	21
2005 – 2006 XVI-XVII-ий р.в.	12	1	2	1	-	-	-	1	17

**Розподіл наукових статей в ж. Acta Hungarica
за мовою їх публікації**

Рік видання	Українська	Угорська	Російська	Англійська	Німецька	Словацька	Всього
1990 I-ий р.в.	8	7	42	-	-	-	57
1991 II-ий р.в.	6	4	8	1	-	-	19
1992 III-ий р.в.	10	1	7	1	-	1	20
1993-1994 IV-V-ий р.в.	7	8	8	-	1	-	24
1995 VI-ий р.в.	6	20	2	-	-	-	28
1996-1997 VII-VIII-ий р.в.	21	12	2	-	-	-	34
1998 IX-ий р.в.	6	8	-	-	-	-	14
1999 – 2000 X-XI-ий р.в.	15	20	1	-	-	-	36
2001 XII-ий р.в.	11	19	-	-	-	-	30
2002 – 2003 XIII-XIV-ий р.в.	6	10	-	-	-	-	16
2004 XV-ий р.в.	6	14	1	-	-	-	21
2005 – 2006 XVI-XVII-ий р.в.	4	10	2	1	-	-	17

Таблиця № 4

**Розподіл наукових статей в ж. Acta Hungarica
за галузями наук і мовою їх публікування**

Рік видання	Мова написання	Мовознавство	Літературо- знавство	Історія	Етнографія	Археологія	Освіта і культура	Рецензії	Інші матеріали	Всього	
										Мови публ.	К-сть публ.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1990 I-ий р.в.	українська	1	8	1	-	-	-	-	-	8	57
	угорська	-	1	1	3	2	-	-	-	7	
	російська	18	8	5	-	7	4	-	-	42	
1991 II-ий р.в.	українська	1	2	1	-	1	-	1	-	6	19
	угорська	2	1	-	1	-	-	-	-	4	
	російська	4	3	1	-	-	-	-	-	8	
	англійська	1	-	-	-	-	-	-	-	1	
1992 III-ий р.в.	українська	3	3	1	-	-	2	1	-	10	20
	угорська	1	-	-	-	-	-	-	-	1	
	російська	4	1	1	-	-	1	-	-	7	
	англійська	1	-	-	-	-	-	-	-	1	
	словацький	1	-	-	-	-	-	-	-	1	
1993-1994 IV-V-ий р.в.	українська	2	-	2	-	-	2	1	-	7	24
	угорська	3	2	1	-	-	1	1	-	8	
	російська	5	-	1	-	1	1	-	-	8	
	німецька	1	-	-	-	-	-	-	-	1	
1995 VI-ий р.в.	українська	4	1	1	-	-	-	-	-	6	28
	угорська	10	7	1	2	-	-	-	-	20	
	російська	2	-	-	-	-	-	-	-	2	
1996-1997 VII-VIII-ий р.в.	українська	6	2	3	-	-	3	6	-	20	34
	угорська	2	1	1	2	1	4	1	1	13	
	російська	1	-	-	-	-	-	-	-	1	
1998 IX-ий р.в.	українська	6	-	-	-	-	-	-	-	6	14
	угорська	1	1	2	2	-	1	-	-	8	
1999 – 2000 X-XI-ий р.в.	українська	10	6	-	-	-	-	-	-	16	36
	угорська	14	3	-	-	1	-	-	1	19	
	російська	-	1	-	-	-	-	-	-	1	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
2001 XII-ий р.в.	українська	11	-	-	-	-	-	-	-	11	30
	угорська	9	7	-	2	-	-	-	1	19	
2002 – 2003 XIII-XIV-ий р.в.	українська	5	-	-	-	-	-	-	-	5	16
	угорська	7	2	-	1	-	-	-	1	11	
2004 XV-ий р.в.	українська	4	-	-	-	-	-	2	-	6	21
	угорська російська	7 -	4 -	1 -	- -	- -	- 1	- -	2 -	14 1	
2005 – 2006 XVI- XVII-ий р.в.	українська	2	1	-	-	-	-	-	1	4	17
	угорська	9	-	-	1	-	-	-	-	10	
	російська англійська	1 -	- -	1 1	- -	- -	- -	- -	- -	2 1	
Всього	українська	55	23	9	-	1	7	11	1	318	318
	угорська	65	29	7	15	4	6	2	5		
	російська	35	14	9	-	8	7	-	-		
	англійська	2	-	1	-	-	-	-	-		
	німецька словацька	1 1	- -	- -	- -	- -	- -	- -	- -		

Таблиця № 5

Використана література

- [1] Лизанець П. М. 40-річчя угорського відділення УжНУ: „Ліра”, – Ужгород, 2003. – 80 с.
- [2] Лизанець П. М. Угорська національна меншина на Закарпатті: “Колір-Прінт”. – Ужгород, 1998. – 23 с.
- [3] Lizanec Peter. Das ukrainische Zentrum für Hungarologie in Ushgorod // Acta Hungarica. IV-V. évf. – Ungvár, 1997. – 11-14. old.; Lizanec Péter. Hungarológiai Intézet Ungváron (Інститут гунгарології в Ужгороді) // Debreceni Szemle, 3 sz. – Debrecen, 1999. – 435–446 old.; Лизанець П.М. Центру гунгарології 15 років // Інформаційний бюлетень №2. – Ужгород, 2003. – С. 30-41.
- [4] Хунгарология в Ужгородском государственном университете. Библиографический указатель. – Ужгород, 1990. – 160 С.
- [5] Библиографический указатель (хунгарологи Армении, Грузии, России, Украины, Эстонии). (Співавтор Гедеш А.А.) – За редакцією Лизанця П. М. – Ужгород, 1997. – 84 с.
- [6] Бібліографічний покажчик наукових праць професора Петра Лизанця. До 70-річчя від дня народження. (Укладач М.П. Фабіан) – Ужгород, 2001. – 237 с.
- [7] Лизанець П. М. Питання про відновлення історичних назв населених пунктів Закарпаття та принципи їх написання // Матеріали науково-практичної конференції „Державне регулювання міжетнічних відносин в Закарпатті”. – Ужгород, 1997. – С. 102–109; Його ж. Інструкція з передачі українською мовою географічних назв та термінів Угорщини. – Київ, 2001. – 32 с.
- [8] Klaniczay Tibor. A magyar filológia helyzete külföldön // Hungarológiai Ismerettár. 5. A hungarológia fogalma. – Budapest, 1990. – 138. old.
- [9] Acta Hungarica, I–XVII-ий рік видання (1992-2007).
- [10] Вісник Закарпатського угорськомовного наукового товариства, I–V Випуски (1994–2007).
- [11] Lizanec Péter. Az ősmagyar-keleti szláv nyelvi és történelmi kapcsolatokról // A magyar honfoglalás és a szlávok. Debreceni Szlavisztikai Füzetek. 3. szám. – Debrecen, 1996. – 3-9. old.; Лизанець П. М. Слов’язми в угорській мові (говірках) як джерело для поглибленого дослідження історії праслов’янської та слов’янських мов // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія історія. Вип. 8. – Ужгород, 2003. – С. 109-113.
- [12] Lizanec Péter. A kárpátaljai magyar nyelvjárások atlasza I-III. kötet. Ungvár–Budapest – Debrecen. (1992-2003). – 365 др. арк.

- [13] Угорсько-український словник (за ред. Лизанця П. М.) – Ужгород – Debrecen, 2001, 792 с.; Українсько-угорський словник (За ред. Лизанця П. М.) – Ужгород, 2005. – 953 с.
- [14] Lizanec Péter. A kárpátaljai magyar nyelvjárások osztályozása. – Congressus Septimus Internacjonalis Fenno-ugristarum, 3 A. Linguistica. – Debrecen, 1990. – 261–266 old; Horváth Katalin. A kárpátaljai magyar regionális köznyelv sajátosságai // Науковий Вісник УжНУ. Серія філологія, № 11. – Ужгород, 2005. – С. 123–127; Béres Erzsébet. A -ban, -ben, -ba, -be határozórag használata Szürte (Ungvári járás) köznyelvében // Acta Hungarica 2001, XII. évf. – Ungvár, 2004. – 6–10. o; Jackovics Marianna. Az *aljakender* és *kerekesguzsaly* lexémák a kárpátaljai magyar nyelvjárásokban (Lizanec P. N. A kárpátaljai magyar nyelvjárások atlasza II. kötete alapján) // Acta Hungarica, XII рік видання. – Ужгород, 2004. – 86–90 с.
- [15] Lizanec Péter. Magyar néprajzi kutatások Kárpát-Ukrajnában // A határon kívüli magyar néprajzi kutatások. II. – Budapest, 1989. 113–126. old.; Uő.: A kárpátaljai magyarság néprajzáról // Néprajzi Hírek. – Budapest, 1991. – XX. évf. 1. sz. – 62–64 old; Berta Eleonóra. A halál hírüladása harangszó által a Felső-Tisza-vidéken // Acta Hungarica 2001, XII. évf. – Ungvár, 2004. – 125–128.o.; Berta Eleonóra. A sírás hagyományai a Tisza felső folyása mentén // Acta Hungarica 2002–2003, XIII–XIV évf. – Ungvár, 2004 – 116–119. o.;
- [16] Horváth Katalin – Lizanec Péter – Szabó Erzsébet. Az ungvári járás 14 településének helynevei // Magyar Névtani Dolgozatok, 108. – Budapest, 1992. – 123 old.
- [17] Lizanec Péter – Horváth Katalin. A Tisza kárpátaljai szakaszának vízneveiről // Névtani Értesítő, 5. – Budapest, 1993. – 221–224. old; Lizanec Péter. A Tisza víz- és helyneveinek kutatása Kárpátalján // Az V. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai II. kötet. – Budapest–Miskolc, 1997. – 292–296. old.
- [18] Balaguri Eduárd. Honfoglalási ásatások Csomán // Acta Hungarica, VII–VIII. évf. – Ungvár, 1998. – 76–78. old.

BALLA ERIKA
(Ungvár)

Lexikai párhuzamok vizsgálata Korláthelmec népi növényneveiben

Az embert különböző növények "zöld óceánja" veszi körül, mely nélkül az élet elképzelhetetlen lenne. A botanikai szókincs rendkívül értékes a nyelvjárás, nyelvtörténet és a művelődéstörténet számára. Az emberek többsége azonban kevés figyelmet fordít a környezetében lévő növényekre, keveset tud róluk. Mára a fiatalok a népi nevek nagy részét nem ismerik, ezek elnevezésének a kihalása fenyeget. Célunk az volt, hogy összeírjuk és elemezzük a korábbi kutatásaink során összegyűjtött növénynevekben előforduló lexikai párhuzamokat.

Kutatópontunk, Korláthelmec magyar nyelvsziget a környező ukrán-ruszin falvak között. Ungvártól 12 km-re fekszik. Kb. 960-an laknak a faluban, ebből 400 ember magyar anyanyelvű. Mivel vegyes lakosságú magyar-ukrán falu, a két nyelvi közösség tagjai kölcsönösen ismerik a másik nyelvet is, a hagyományos anyanyelvi szavak és a kölcsönszavak keverednek, sokszor használják párhuzamosan az anyanyelvi és az idegen szavakat ugyanabban a jelentésben. Az összegyűjtött 350 növénynév közül negyvennek van szinonimája.

„Lexikális párhuzamok mindazok a hagyományos ukrán vagy más nyelvű szavak, amelyeket a beszélők bizonyos területen a hungarizmussal párhuzamosan használnak bizonyos tárgyak, műveletek megnevezésére”[3, 116].

Az összegyűjtött és feldolgozott növénynevek között található szinonimákat 3 csoportban rendszereztük. Az alábbiakban csoportonként néhány szócikket közlünk.

1. magyar szavakból álló szinonimasorok (22 db)

Előfordul, hogy a növény több neve a megnevezés különböző motivációjából fakad:

csorbóka – *csorbóka, gyermekláncfű, tejesdudva*, *Taraxacum officinale*. A szár levéltelen, belül üres el nem ágazó tőkocsány. A levelek igen változók, rendszerint bevagdaltak. **Et.**: a csorbóka szláv, közelebbről szerbhorvát eredetű; vö. szb.-hv. N. štrbka, štrpka 'saláta katáng' (TESz. I. 555). A gyermekláncfű összetétel a növény felhasználására, a tejesdudva pedig a szár nedvére utal.

kankalin – *bársonyka, betyárka, primula*, *Primula veris*. A kankalin-félék családjába tartozik. A csésze bő, harang alakú, világoszöld. A levelek

rancosak, fiatalon élük hátragöngyölt, irtásréteken gyakori. **Et.:** a bársonyka és a betyárka kicsinyítő képzős származékszók. A primula név a latin átvétele (TESz. III. 287).

mezei zsurló – *kannamosó, tálmosófű, zsurló*, *Equisetum arvense*. Kissé nyirkos szántókon elterjedt, veszedelmes gyom. Kora tavasszal barnás színű hajtás fejlődik, elpusztulása után fejlődik a zöld, örvös állású hajtásrészekkel tagolt nyári hajtás. **Et.:** a zsurló magyar fejlemény, jelentéstapadásal önállósult a surlófű 'ua.' (1803: l. fent) előtagjából. Ez a surol ige folyamatos melléknévi igeneve. A s>zs zöngésülés a súrol, valamint a zsurmol igében is végbement. A kannamosó és tálmosófű elnevezéseknek az lehetett az indítéka, hogy a növény bokros töve, valamint kemény érdes tapintású szárai következtében alkalmas edények, öblös tárgyak súrolással való tisztítására (TESz. III. 1229).

porcsin – *kővirág, portulácska*, *Portulaca umbraticola*. Erkély- és ablakládák szép virágos növénye. Levele húsos, pozsgás, hajtásai hosszúak, csüngők. **Et.:** a portuláka latin eredetű, vö. lat. *portulaca* 'porcsin, portuláka'. Ez a latin *portula* 'kapucska' (<: lat. *porta*, l. *porta a.*) származéka. Az elnevezésnek az lehet az alapja, hogy a virágja a nap/árnyék hatására nyílik és csukódik (TESz. III. 261). A *kővirág* elnevezésnek az lehetett az indítéka, hogy a virág köves, homokos helyen is jól érzi magát.

százsorszép – *bojtocska, gomboska*, *Bellis perennis* L. Rétek, városi gyepek és kertek egyszerű virága. **Et.:** a százsorszép összetett szó. Keletkezésében a növény lat. nyelvi elnevezései játszottak közre. A *bojtocska* és *gomboska* származékszavak, a *bojt* és *gomb* főnévből jöttek létre -cska és -ska kicsinyítő képző kapcsolatával (TESz. III. 690).

tigriske – *anyósnyelv, kardvirág*, *S. trifasciata*. A liliomfélék családjába tartozik, az agavék közeli rokona. Levele általában kard alakú, keresztirányi rajzollattal vagy hosszanti csíkozással díszített. **Et.:** A kardvirág név a levél alakjának a hatására jött létre. Az anyósnyelv elnevezés az anyós nyelvnek a növény hosszú levelével való összehasonlításán alapszik.

A magyar szavakból álló szinonimasorok közül majdnem mindegyik összetett szó. Jelentős részükben az előtag valamilyen állatnév:

Pl. **erdei madársóska** – *madárkasóska, nyúlsóska*, *Oxalis*. Szára föld alatti, kúszó, vékony. Fehér vagy lilás, erezett szirmú virágai egyenként állnak, a levélkéek fordított szív alakúak. **Et.:** a madársóska és a nyúlsóska állatnévi előtagú összetételek (TESz. II. 809).

2. magyar és idegen tagokból álló szinonimák (14 db)

a. hungarizmusok:

birs – *bizsalma, бижалма, айва*, *Cydonia oblonga*. Tojásdad, alul szürkén molyhos levelű és alma vagy körte alakú, molyhos, sárgás, illatos

termésű gyümölcsfa **Et.**: A birsalma, birskörte előtagja ismeretlen eredetű. Az eredeti birs alaknak az s-e egyes nyelvjárásokban toldalékok előtti, magánhangzóközi helyzetben megnyúlt, majd újabb nyelvjárási fejlődményként rs-sé hasadt (TESz. I. 305). A birsalma szóban zöngésülés (rs > rzs) ment végbe, majd az r kiesett, ezt az alakot vette át az ukrán anyanyelvű lakosság.

eperfa – *eper, веперки, шовковиц'а*, Morus. Fehér, ibolyás vagy fekete, édes ízű termése van. A levele gyengén színes, tojásdad, gyakran karéjos v. hasogatott. Utak mentén, parkokban ültetik. **Et.**: Ősi örökség az ugor korból. A magyarban a 3. szótag magánhangzója kiesett, az r utáni (*k>*r) hang j-vé vált, majd a mássalhangzós toldalék előtt kiesett. a szóvégre került rj számos nyelvjárásban e hanggal bővült, ill. a j-ből gy, ny lett (TESz. I. 774). Az ukrán átvételben a név elejéhez egy szókezdő -b kapcsolódott, a szóvéghez pedig az ukrán -ки többes szám jele.

Munkánk során megfigyeltük, hogy az ukrán és vegyes családok több elemet vettek át a magyaroktól, az ukrán név mellett magyar növénynevet is használnak. Ezeknek a többsége a mindennapi életben használatos gyümölcsök (*барацки-абрикос*), kiskerti (*ібол'а-фіалка*) és konyhakerti növények (*кромпли-картопл'а*) neve. Ez valószínűleg azzal magyarázható, hogy a falut régebben többségben magyar nemzetiségű emberek lakták, mára ez az arány megfordult, az ukránok vannak többségben. A nevekben az anyanyelv hangrendszeréből hiányzó hangokat a hangszín és a képzésmód tekintetében a hozzájuk legközelebb álló saját nyelvi hangokkal helyettesítik (pl. gyöngyvirág-*д'инд'віраг, конвалія*). A szó hangalakját, különösen a szóvéget az anyanyelvi rendszer szabályai szerint alakítják, a másik nyelvből átvett szavakat anyanyelvi beszédükben megtoldják saját nyelvi képzőkkel, leggyakrabban -ка kicsinyítő képzővel és -ки többes szám jelével.

b. ukrán átvételek

A magyar ajkú lakosság viszont igen kevés ukrán eredetű növénynevet használ párhuzamosan a magyarral változatlan formában. Összesen 4 ilyen növénynév van gyűjtésben:

kamilla – *romáska, székfü, széikfü*, *Matricaria chamomilla*.

orbáncfű – *orbáncfű, zverboj*, *Hypericum*.

tatárka – *greckska, hrecska, recska*, *Cicercula*.

vérehulló fecskefű – *fecskefű, csisztotel, csisztotel'*, *Chelidonium majus*.

3. vegyes szinonimasor (4 db)

Legtöbb szinonimája a papsajtmályvának van:

papsajtmályva – *kalács, колачики, kenyérkevirág, papsajt, penészke, Malva neglecta*.

IRODALOM

1. Історія міст і сіл української РСР. Закарпатська область. Ред. Белоусов В.І.–Балега Ю.І.–Балла Л.К. – Київ, 1969. – 696 с.
2. Lizanec P.M. A kárpátaljai magyar nyelvjárások atlasza. III. kötet. – Debrecen–Ungvár, „Ethnika” Kiadó, 2003. – 827 o.
3. Lizanec P.M. Magyar–ukrán nyelvi kapcsolatok. – Ungvár: Kárpátontúli Területi Nyomda, 1970.
4. Rot A.M. A magyar nyelv fejlődése. A magyar-keleti szláv nyelvi kapcsolatok. — Kijev–Uzsgorod, 1968.
5. Simon Tibor–Csapody Vera. Kis növényhatározó rendszertani és ökológiai tájékoztatással. – Budapest: Tankönyvkiadó, 1987.
6. TESz. – A magyar nyelv történeti–etimológiai szótára I-III. Szerk.: Benkő Loránd. – Bp.: Akadémiai Kiadó, 1967–1976.

Балла Еріка
Лексичні паралелі у назвах рослин села Гелмец
Ужгородського району
Резюме

Більшість людей мало уваги звертають на рослин, недостатньо знають про них. У статті відзначається, що дослідження назв рослин є важливим для діалектології та історії мови. Об'єктом дослідження є лексичні паралелі у народних назвах рослин в селі Гелмец. Переважна більшість лексичних паралелів виникає з різних мотивів найменування.

BALLA ERIKA

(Ungvár)

A növénynevek elemzése az ungvári járási Korláthelmec község nyelvhasználatában

A növényvilágra vonatkozó szókészlet hosszú évszázadok alatt jön létre. A növénynevek utalnak egy-egy nép történelmére, múltjára és jelenére. Minden nép érintkezik más nyelvű népekkel, mely során nagyon sok szó kerül át egyik nyelvből a másikba, köztük növénynevek is.

A növénynevekkel Gunda Béla, Rácz János, Péntek János és Szabó T. Attila foglalkozott részletesen. Az alábbiakban a Korláthelmecen összegyűjtött népi növényneveket elemeztem alaktani szempontból. Kutatópontom magyar nyelvsziget a környező ukrán–ruszin falvak között. Ungvártól 12 km-re fekszik. Kb. 960-an laknak a faluban, ebből 400 ember magyar anyanyelvű. Mivel vegyes lakosságú, a két nyelvi közösség tagjai kölcsönösen ismerik a másik nyelvet is, a hagyományos anyanyelvi szavak és a kölcsönszavak keverednek.

A népi növénynevek alaki felépítése szempontjából 4 szerkezeti típust különítettem el:

- I. Egyszerű növénynevek
- II. Képzett növénynevek
- III. Összetett növénynevek
- IV. Szószerkezetek

I. Az egyszerű növényneveket eredet szerint vizsgáltam a Magyar nyelv történeti–etimológiai szótára alapján. Két fő réteget különítettem el:

Ősi, finnugor eredetű növénynevek.

Az általam összegyűjtött egyszerű növénynevek közül kettő az uráli (*nyár, nyír*), kettő a finnugor (*hárs, meggy*), s három az ugor korból (*eper, fűz, köles*) származik.

Átvételek.

1. jövevényszók:

a) Szláv eredetű jövevényszók: *barack, borostyán, berkenye, cékla, cseresznye, galagonya, juhar, konkoj, kopor, laboda, mák, málna, moha, muhar, páfrány, perje, répa, repce, retek, szilva, tök, ugorka, zab.*

b) Latin eredetű: *akác, aloé, bazsalikom, iboja, jácint, kálmos, krizantén, levendula, lilijom, margaréta, pálma, paradicsom, petrezsejem, primula, ricinus, rozmaring, rózsza, verbéna, viola.*

c) Ótörök: *alma, árpa, borsó, búza, dió, dohány, gyékény, kikerics, komló, kökény, kőrís, szőlő, torma.*

d) Német: *kamilla, lucerna, muskátli, olejánder, pelergónia, ringló, zeller.*

e) Szerb-horvát: *ciru, csorbóka, jegenye, paprika, paszúj, vargánya.*

f) Bajor-osztrák: *bököny, gesztenye, hecsepecse, karalábé, krumpli.*

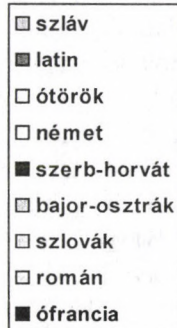
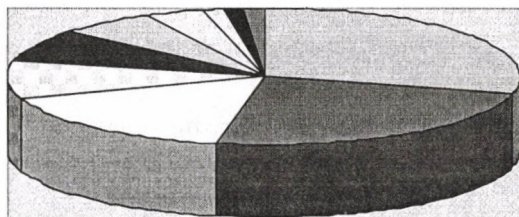
g) Szlovák: *káposzta, köszméte, pletyka.*

h) Román: *áfonya.*

i) Ófrancia: *paraj.*

j) Olasz: *saláta.*

A jövevénytörzsek megoszlása

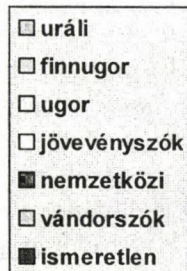
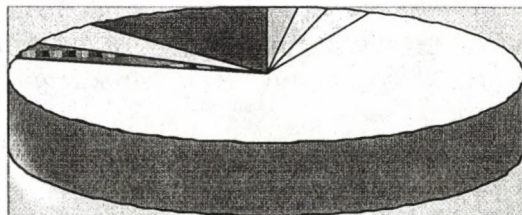

2. nemzetközi szavak: *dália, hortenzia, kaktusz, sampinyon.*

3. vándorszók (közvetlen átadója nincsen tisztázva): *jázmín, karfiol, maszlag, naspoja, tulipán, spenót.*

4. ismeretlen, ill. bizonytalan eredetű: *bükk, éger, hínár, káka, körte, nadáj, nadraguja, nád, sás, szamóca, szeder, tippán, tölgy.*

A növénynevek eredet szerinti megoszlása

II. A képzett növényneveket a képzők szerint csoportosítottam:

-ka, -ke kicsinyítő képzős növénynevek: *aranka, aszotka, bobóriska, büdöske, cicuska, csicsóka, csorbóka, fátyolka, futóka, galambka, kövérke, lengyenke, moktika, pecérke, putypinka, sarkantyuka, sóska;*

-cska, cske kicsinyítő képzős növénynevek: *árvácska, bojtocska, csengőcske, korsócska.*

III. Legtöbb növénynevünk a magyar nyelv **külön életében keletkezett.** Ezek részben szóalkotással, részben szószerkezetté válással létrejött növénynevek. A szóalkotással keletkezett növénynevek közül az összetett szavakat elő- és utótagjuk alapján csoportosítottam. A növényeket néha állatokhoz, személyekhez, tárgyakhoz hasonlítják. A hasonlóság alapja az állatnak, személynek valamely jellemző tulajdonsága, vagy az, hogy a növényt ki vagy mi használja, illetve annak milyen hatása van. Az állat személy vagy tárgy neve jelzőként kapcsolódik a hasonlított fogalmat kifejező szóhoz. Ezeket az elnevezéseket az **előtagjuk alapján** így csoportosítottam:

A) árva- előtagú összetételek: *árvacsánál, árvafűz, árvalányhaj.*

B) vad- előtagú összetételek: *vadárvácska, vadbököny, vadmorkó, vadrepce.*

C) valamilyen állatnév az előtag: *cickafarka, egerfárok, farkasalma, farkastetű, gójahir, gójavirág, kacsabér, kacsakása, kakastarék, kígyóhagyma, kutyakopor, kutyaszőlő, kutyatej, lúsóska, macskatöki, madártej, nyúlárnyék, nyúlhere, nyúlsóska, nyuszifüle, szarkaláb, szunyogvirág, tyúkhúr.* Ezek közül külön említést érdemelnek a farkas-előtagú növénynevek. Az előtag itt erősen pejoratív jellegű és az embernek a kártékony farkas iránti megvetését, utálatát vagy egyszerűen csak hasznavehetetlenségét fejezi ki.

D) az előtag a növény színére utal: *ezüstfenyő, vereshagyma, vörösszilva.*

E) az előtag a növény kinézetére utal: *apróbojtorján, csillagfürt, fodormenta, gyöngyvessző, labdarózsa.*

F) az előtag a növény előfordulásának helyére utal: *fagyöngy, görögdinnye, tölgyfagomba, tallórépa, tavirózsa, törökszegfű, utilapu, viziliom, vizifukszia, vizitorma.*

G) az előtag a növény termésének vagy virágzásának idejére utal: *déliignyiló, hónaposretek, őszibarack, őszidudva.*

H) az előtag a növény felhasználására utal: *aszalószilva, kannamosó, sütőtök.*

A növényeket **utótagjuk alapján** 3 csoportra osztottam:

A) -fű utótagú: borsfű, citromfű, igézőfű, innyujtófű, fűfű, kakukkfű, keserűfű, orbáncfű, paprikafű, porcfű, sejemfű, seprűfű, székfű, teafű, veronikafű.

B) -virág utótagú: buzavirág, erzsikevirág, golgotavirág, gyöngyvirág, gyüszűvirág, harangvirág, kardvirág, kenyérkevirág, mákvirág, porcelánvirág, szappanvirág, sarlóvirág, tóvirág.

C) -fa utótagú: ecetfa, ibojafa, istenfa, jegenyefa, májusfa.

Az összetett szavaknál külön csoportot képviselnek a tükörszók, mivel ezek szó szerinti pontos fordítások, s nem a magyar nyelv beszélőjének a gondolkodását tükrözik. Mindössze két német mintára alkotott tükörszó található anyagomban: *aranyeső*, *nefelejcs*.

IV. A **szószerkezetek** többsége minőségjelzős szerkezet.

A) a bővítmény a növényi rész vagy virág színére utal: *fehér ibolya*, *fehér lúhere*,

fehér nárcisz, *fehér retek*, *fehér üröm*, *fekete nadáj*, *fekete ribizli*, *kék nárcisz*, *lila akác*, *piros ribizli*.

B) szentek nevével megnevezett növénynév: *Szent Antal füve*, *Boldogasszony levél*.

D) a bővítmény a virágzás idejére utal: *karácsonyi kaktusz*, *pünkösdi rózsza*, *pünkösdi szekfű*, *téli viola*.

E) a bővítmény a növény származásának helyére utal: *amerikai virág*, *brüsszeli káposzta*, *kínai rózsza*.

F) a bővítmény a növény hatására utal: *légyölő galóca*.

IRODALOM

1. Gunda Béla. Vad és természetű növényeink elnevezésének néhány problémája // MNy. LXXVI/3 (1990). – 172–180. o.
2. Péntek János–Szabó T. Attila. Ezerjófű. – Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 1996.
3. Rác János. A farkas állatnév összetett növényneveinkben // Nyr. 125/2 (2001) – 187–201. o.
4. Rác János. Állatnevek a botanikában // Nyr. 124/3 (2000) – 329–339. o.
5. Rác János. Kutya van a kertben ... // Nyr. 125/4 (2001) – 419–435. o.
6. TESz. – A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára I–III. Szerk.: Benkő Loránd. – Bp.: Akadémiai Kiadó, 1967–1976.

Балла Еріка
Аналіз назв рослин у мовленні угорців с. Гелмец
Ужгородського району
Резюме

Об'єктом дослідження є народні назви рослин, які відображають зміну у середовищі. У мовленні угорців с. Гелмец між простих назв рослин багато запозичені слова. Багато з цих рослин мають складні назви, перша частина яких починається словом собака-, дикий- або словом, яке служить для позначення кольору.

ВИНОГРАДОВ АНАТОЛИЙ
(Ужгород)

**Когнитивно-этнопсихолингвистическая
основа контрастивных исследований**

Отличительной чертой современной лингвистической парадигмы становится ее всё более очевидный антропо- и этноцентризм, сублимирующий ее интегративную модальность. По мнению ученых, существо антропологической парадигмы лингвистических исследований в том, что она нацелена на «изучение триады „язык – культура – языковая личность”» [13: 95], и в этом своем качестве она «уже доказала свое право считаться единственно перспективной на данном этапе развития языковедческой науки», т.к. в ее рамках изучаются «особенности национально-культурного мировидения и восприятия, что позволяет выявлять роль языка в создании культуры и влияние культуры на язык» [там же]. Становление этой парадигмы, в свою очередь, мотивируется интенсивным развитием когнитивной лингвистики, изучающей «взаимодействие в речемыслительной деятельности языкового и неязыкового знания, роль языковой картины мира в создании общей картины мира» [12: 56]. Е.С. Кубрякова указывает, что давняя идея о роли человеческого фактора в языке «органично вписалась в размышления о лингвокреативной деятельности человека, о создаваемой им языковой картине мира» и что подобные «исследования следует расценить именно как когнитивные» [10: 8]. Когнитивно-лингвистические исследования, по мнению ряда ученых (в частности, Е.С. Кубряковой [10], О.Н. Селивёрстовой [14], А.В. Кравченко [9] и др.), целесообразно рассматривать вообще в качестве отдельной подпарадигмы в рамках антропоцентрической. Возрастающий интерес лингвистов «к проблемам сознания, в том числе национального, этнического <...> на новом уровне ставит проблему соотношения языка и сознания, в том числе национального языка и национального сознания» [15: 140], а это опять-таки является несомненным «маркером» антропоцентризма множества современных фундаментальных исследований.

Что же касается контрастивных исследований, то они в лингвистической панораме, эксплицирующей «антропоцентрическую идеологию», занимают, на наш взгляд, достаточно скромное место и не составляют специальной парадигмы. С другой стороны, их теоретико-методическая основа, как нам кажется, должна располагаться в зоне пере-

сечения обеих упомянутых парадигм – когнитивной и этнопсихолингвистической. Об этом и пойдет речь в настоящем сообщении.

Не претендуя на научную строгость, можно сказать, что контрастная лингвистика занимается сравнением картин мира в двух этнокультурах в плане их языкового воплощения. Сопоставляя ЯКМ двух этносов, мы тем самым обращаемся к сопоставлению культур, ибо «основой культуры является язык» [7: 70]. Контрастивное описание языков с необходимостью ведет исследователя к сопоставлению этнокультур, которые этими языками обеспечиваются и, в свою очередь, «питают» их. Так, Р. Ладо указывает, что «значения детерминируются и модифицируются культурой. Они представляют собой анализ внешнего мира, как он преломляется в данной культуре» [11: 51], в индивидуальном самосознании данного этноса. По мнению Э. Косериу, «контрастная лингвистика должна рассматривать один из сравниваемых языков как систему обозначений („картину мира”) и сравнивать с ней другие языки – как оформление того же „мира” с помощью других значений» [8: 69].

Похожие идеи высказываются и в русской лингвистике. Так, А.Д. Шмелев замечает, что, поскольку «язык и образ мышления взаимосвязаны», то «носитель языка начинает видеть мир под углом зрения, подсказанным его родным языком, и сживается с концептуализацией мира, характерной для соответствующей культуры» [18: 12]. Е.В. Петрухина обращает внимание исследователей на то, что «при антропо- и этноцентрическом подходе к языку интерпретация направлена на культурный и психологический феномены. При таком подходе изучаются культурные концепты, а семантические доминанты в языковой картине мира часто связываются с национальным менталитетом и особенностями мирочувствования» [12: 57].

Принципиальным и существенным аргументом в пользу нашей концепции представляется точка зрения И.В. Приваловой. Создавая, по ее выражению, типологию национально-маркированных языковых единиц, ученый обогащает научно-методический аппарат лингвоантропоцентрических исследований новым и специфическим понятием – *языковые маркеры национально-культурного сознания* (ЯМНКС), которые используются «для обозначения языковых средств, овнешняющих образы национально-культурного сознания» [13: 95]. А затем лингвист констатирует, что «изучение ЯМНКС как овнешнителей образов этнолингвокультурного сознания относится к контрастивным исследованиям, исходной теоретической основой которых является рассмотрение языка и культуры как форм существования общест-

венного сознания» [там же].

По мнению Р.М. Фрумкиной, пафосом когнитивизма является то, что мир нами не отображается, а интерпретируется. «Человек, – пишет она, – не просто воспринимает мир, но конструирует его. <...> Мир не дан нам в непосредственной эмпирии; мы созидаем мир с помощью нашей психики <...> Для когнитивистской парадигмы принципиально, что языковая форма мотивирована нашей интерпретацией мира, облеченного в данную форму: именно это мы должны суметь выявить, объяснить» [17: 90] – с помощью находящейся в нашем распоряжении системы понятий.

Повторяющиеся во множестве языков понятия, как известно, образуют общее концептуальное ядро человеческого языка, его базовые семантические категории-концепты, которые различными способами, иной раз весьма специфически, овнешняются в разных языках. Причем это касается не столько научных понятий, которые должны быть универсальны и внациональны по определению, но и так называемых обыденных понятий, которые, несмотря на индивидуальное преломление в рамках каждой этнолингвальной культуры, возможно обобщить в трех базовых понятийно-семантических категориях – Времени, Пространства / Направления и Количества. Данным категориям можно постулировать в этнолингвокультурном сознании носителей разных языков статус **прототипов** – в «усредненном» смысле данного термина, с учетом широкого спектра этнопсихолингвистических и когнитивно-лингвистических исследований и неодинакового понимания данного термина разными учеными.

По нашему мнению, в процедуре сопоставления вышеупомянутый интерпретационный компонент значения занимает центральное место, ибо, будучи связан «с конкретной формой или с конкретной конструкцией одного языка, отражает специфику языкового представления смыслового содержания» [6: 69]. Приведенное замечание подтверждает принципиальную необходимость различать в значении языковых форм универсальной смысловой основы и идиоэтнического интерпретационного компонента, отмеченную в свое время А.В. Бондарко. Так, в основу «обыденного» значения слова кладутся социально обобщенные, типизирующие ситуативную референцию слова признаки [2: 15]; но в разных языках в качестве главных «примет», обуславливающих наречение объектов, свойств, явлений, процессов внешнего мира они выступают как индивидуализирующие – действует фактор избирательности наименования [там же: 8]. В другой, более ранней работе, посвященной непосредственно проблеме языкового сопоставле-

ния, лингвист разграничивает универсальное денотативно-понятийное содержание и интерпретационный компонент, сводящийся к избирательности по отношению к признакам обозначаемых явлений в разных языках [1: 482-483].

Упомянутые «приметы» и обуславливают национальную интерпретацию универсальных понятийных категорий, привнесение в общий, надязыковой интеркультурный когнитивно-семантический инвариант своих национальных смыслов, «трактовок».

В контексте вышесказанного, главной задачей контрастивных исследований должен быть анализ сходств и расхождений в выражении прототипических категорий Времени, Пространства/ Направления и Количества в разных языках и на разных уровнях и с той или иной степенью прототипичности. (Это понятие разъясняется, в частности, в одном из последних исследований А.В. Бондарко [3: 129].) Степень прототипичности является следствием использования прототипов в сопоставительном описании языков в качестве *tertium comparationis*. Все это в целом и будет отражением индивидуальной специфики языкового сознания носителей этих языков, их индивидуальных ЯКМ.

Особое место в антропоцентрически ориентированном сопоставлении языков занимает словообразование. Сегодня уже стало классическим замечание В.В. Виноградова о том, что в словообразовании «особенно наглядно выступают внутренние законы языка» [5: 155]. Эти внутренние законы языка отображают специфику индивидуального освоения и категоризации каждым этносом законов внешнего мира в специфических для данного этноса когнитивно-языковых формах. «Изучение словообразования в его погруженности в жизнь, – отмечает Т.И. Вендина, – позволяет осуществить квантирование восприятия окружающего мира, поскольку производное слово является, по сути дела, маленькой моделью представления знаний о мире как сложном процессе его чувственно-мыслительного осознания человеком. При таком подходе к словообразованию оно предстает как логически оправданный акт словотворчества, позволяющий проникнуть в глубь человеческого осознания, в тайны народного духа, в сложный процесс постижения и освоения мира природы» [4: 48].

Так, в частности, сопоставляя русское и венгерское префиксальное глагольное deverбативное словообразование, можно отметить специфичность в означивании обоими языками реалий, относящихся к одному и тому же домену, к одной и той же базовой семантической категории, например, Пространство/ Направление, или Время, или Количество. К примеру, русскому языку не свойственно префиксально мар-

кировать самостоятельное или каузируемое движение, направленное обратно к исходной точке, а в венгерском языке имеются глаголы с префиксом *vissza-* «назад» типа *visszamenni* или *visszahozni*, т.е. «идти назад, возвращаться» и «принести назад, обратно». Глаголы с этим превербом, как и с целым рядом других, обращают на себя внимание тем, что в их русских переводах-аналитах эксплицированы идиоматические семантические компоненты венгерских формантов, например *visszasegíteni* – *помочь вернуться* от *segíteni* «помогать, помочь», – глубинная сема движения, содержащаяся в форманте *vissza-*, представлена глаголом *вернуться*. Ср. еще: *kisietni* – *выйти снеша* от *sietni* «спешить», – преверб *ki-* выражает СЗ ‘наружу’; *szétrúgni* – *разломать пинками* от *rúgni* «пинать, пнуть», – преверб *szét-* выражает СЗ ‘направить(ся) в разные стороны, разъединить(ся)’; *lefáradni* – *сойму устало* от *faradni* «уоставать, устать», – преверб *le-* выражает СЗ ‘направить(ся) вниз’ [20; 21] и мн. др. (Заметим, что мы, как и И.С. Улуханов [16: 296], считаем формант материальным экспонентом словообразовательного значения.)

В отдельных случаях в языке-цели имеет место иная трактовка домена исходного языка, как, в частности, в корреляции *надорвать* – *kissé beszakítani* [19] от *szakítani* «рвать, прорывать», – венгерский квантификатор *kissé* «немного, слегка» выражает малое количество (слабую интенсивность) действия. Т.е. значение направленности действия на поверхность предмета и/или охвата им части предмета представлено в русском этнолингвальном сознании и в русской ЯКМ как пространственно-директивное и выражается словообразовательными средствами, в то время как венгерским языком оно квалифицируется прежде всего как квантитативное и выражается описательным способом.

В рамках темпоративного домена обращает на себя внимание, в частности, высокая продуктивность русской словообразовательной модели глаголов с приставкой *no-* со значением непродолжительности процесса (в них данное СЗ, правда, совмещено с СЗ слабой интенсивности, т.е. малого количества действия) типа *поплакать, погреть*. В венгерском языке для них существуют описательные соответствия, вроде *sír egy ideig* «плакать некоторое время» и *egy kicsit melegíteni* «немного нагреть» [19] с квантификаторами *egy ideig* и *egy kicsit*.

Или другой пример. СЗ начала действия в обоих языках может выражаться словообразовательно, с помощью префиксов, например *завзвучать* – *felzengeni*, *возненавидеть* – *meggyűlölni*, *позавидовать* – *megirigyelni* и др. Однако русский язык использует приставки с дан-

ным СЗ гораздо активнее, чем венгерский. В последнем целый ряд глаголов ЛСГ движения, звучания и нек. др., от которых в русском языке свободно образуются префиксальные производные, не сочетаются – по крайней мере, в кодифицированном языке – с превербами *fel-* или *meg-* с СЗ начала действия, и соответствующие русские префиксальные глаголы передаются аналитами, включающими глагол *kezdeni* «начать, начинать». Ср.: *посеменить, замаршировать, побрести, заворчать, загорланить, закаркать* – соотв. *tipegni, menetelni, ballagni, morogni, ordítani + KEZDENI*.

Количество примеров могло бы быть гораздо бóльшим, но и приведенных выше, думается, достаточно в качестве яркого свидетельства этноязыковой специфики в интерпретации русским и венгерским языками отдельных сегментов директивного и темпоративного доменов в плоскости словообразования.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бондарко А.В. Интерпретационный компонент языковых значений и понятие эквивалентности в сопоставительной лингвистике // *Zeitschrift für Slawistik*. – Berlin. – 1990. – В. 35. – N 4. – С. 482-487.
2. Бондарко А.В. К проблеме соотношения универсальных и идиоэтнических аспектов семантики: интерпретационный компонент грамматических значений // *Вопросы языкознания*. – М.: Наука. – 1992. – № 3. – С. 5-20.
3. Бондарко А.В. Теоретические проблемы русской грамматики. – СПб: С.-Петербургский гос. ун-т. – 2004. – 208 с.
4. Вендина Т.И. Словообразование как способ дискретизации универсума // *Вопросы языкознания*. – 1999. – № 2. – С. 27-49.
5. Виноградов В.В. Вопросы современного русского словообразования // Виноградов В.В. Избранные труды: Исследования по русской грамматике. – М.: Наука. – 1975. – С. 155-165.
6. Гладров В. Функциональная грамматика и сопоставительная лингвистика // *Исследования по языкознанию: К 70-летию члена-корреспондента РАН Александра Владимировича Бондарко*. – СПб: Изд-во С.-Петербургского гос. ун-та. – 2001. – С. 68-77.
7. Касевич В.Б. Язык, этнос и самосознание // *Язык и речевая деятельность*. – М.: Наука. – 1999. – Т. 2. – С. 69-79.
8. Косериу Э. Контрастивная лингвистика и перевод: их соотношение // *Новое в зарубежной лингвистике*. – М.: Прогресс. – 1989. – Вып. XXV: Контрастивная лингвистика. – С. 63-81.
9. Кравченко А.В. Когнитивная лингвистика и новая

эпистемология (К вопросу об идеальном проекте языкознания) // Известия АН. – Серия литературы и языка. – М.: Наука. – 2001. – Т. 60. – № 5. – С. 3-13.

10. Кубрякова Е.С. Об установках когнитивной науки и актуальных проблемах когнитивной лингвистики // Известия АН. – Серия литературы и языка. – М.: Наука. – 2004. – Т. 63. – № 63. – С. 3-12.

11. Ладо Р. Лингвистика поверх границ культур // Новое в зарубежной лингвистике. – М.: Прогресс. – 1989. – Вып. XXV: Контрастная лингвистика. – С. 32-62.

12. Петрухина Е.В. Об универсальном и идиоэтническом компонентах языкового значения // Исследования по языкознанию: К 70-летию члена-корреспондента РАН Александра Владимировича Бондарко. – СПб: Изд-во С.-Петербургского ун-та, 2001. – С. 57-66.

13. Привалова И.В. Построение типологии национально-маркированных языковых единиц // Вопросы психолингвистики. – М.: Наука. – 2003. – № 1. – С. 95-101.

14. Селивёрстова О.Н. Когнитивная семантика на фоне общего развития лингвистической науки // Вопросы языкознания. – М.: Наука. – 2002. – № 6. – С. 12-26.

15. Стернин И. Язык и национальное сознание // Логос. – М.: Наука. – 2005. – № 4. – С. 140-155.

16. Улуханов И.С. О некоторых возможностях описания словообразования с функциональной точки зрения // Исследования по языкознанию: К 70-летию члена-корреспондента РАН Александра Владимировича Бондарко. – СПб: Изд-во С.-Петербургского ун-та. – 2001. – С. 296-302.

17. Фрумкина Р. М. Когнитивная лингвистика или «психолингвистика наоборот»? // Язык и речевая деятельность. – М.: Наука. – 1999. – Т. 2. – С. 80-93.

18. Шмелев А.Д. Русская языковая модель мира: Материалы к словарю. – М.: Языки славянской культуры. – 2002. – 224 с.

19. Gáldi L. Orosz-magyar kéziszótár. – Budapest, 1974.

20. Magyar értelmező kéziszótár / Lekt. Garamvölgyi J. – Budapest, 1972.

21. Magyar-orosz szótár: Венгерско-русский словарь / Под общ. ред. проф. Ласло Гальди. – М. – Будапешт, 1974.

Vinogradov Anatolij
Cognitive-ethnopsycholinguistical basis of contrastive research
Summary

The paper discusses the inclusion of contrastive linguistics into the more broad and global modern paradigm of anthropocentric linguistics, namely into the "cross-interests" zones of contrastive linguistics, on the one hand, and cognitive and ethnopsycholinguistics, on the other hand. So, the notion of LWM (language world-mapping), as a central one in the anthropocentric linguistic paradigm, is pressing for the contrastive researches too, because of tight connects between language, culture and self-consciousness of the ethnos. So the confrontation of languages in any case is aiming at the confrontation of individual ethnolinguistic marking, by means of each language, semantically correlative concepts; these lasts, in ones' turn, go back to the basic (prototypical) categories as the basis of confrontation.

Key words: LWM, ethnolinguistic concept, prototype, ethnopsycholinguistics, contrastive and cognitive linguistics.

HULPA DIÁNA

(Ungvár)

**A társadalom rétegződésének tükröződése a
köszönésekben**

(szépirodalmi művek alapján)

A nyelvi etikett vizsgálatának fontos szerepe van a szociolingvisztikai kutatásokban, hiszen rávilágítanak az emberek egymás közötti viszonyainak mellé-, fölé- és alárendelő vonatkozásaira. A kárpátaljai magyar és ukrán köszönési formák tükrözik az egymás mellett élő népek hasonló világgképét. Az üdvözlési formák megválasztásában mindkét kultúrában érzelmi, illetani, társadalmi motivációk, felekezeti hovatartozás, nem, kor, lakóhely, rokonsági kapcsolatok, szokás és hagyomány stb. játszanak szerepet.

Az szépirodalmi alkotásokban a köszönési formulákat az írók a szereplők jellembrázolására, az emberek egymás közötti viszonyainak érzékeltetésére használják.

Vizsgálatunkat több irodalmi mű alapján végeztük. Arra kerestük a választ, milyen köszönési formulákat használnak a kárpátaljai magyar és ukrán írók, milyen hasonlóságok, különbségek fedezhetők fel a szereplők köszönési kultúrájában.

A kérdés iránt a kutatók az utóbbi évtizedekben fokozott érdeklődést mutatnak. Vizsgálatunkban a magyar, az orosz és az ukrán szakirodalomra támaszkodtunk. E témával kapcsolatosan nagy segítséget nyújtottak az orosz szociolingvisták írásai, az ukrán szociolingvisztikai kutatások az utóbbi pár évben kezdenek kibontakozni.

A magyar szociolingvisztikában Kertész Manó Szállók az úrnak című írása a nyelvi tiszteletadás stratégiájának első rendszerezése. A Grétsy László–Wacha Imre–Deme László szerkesztette Nyelvi illetan [Grétsy–Wacha–Deme 1998] alaplínek tekinthető e témakörben. Kiss Jenő Társadalom és nyelvhasználat [Kiss 1995] című tankönyve fontos támpontokat nyújtott számomra a kérdőív összeállításában. Érdekes és hasznos volt kutatásunk szempontjából Domonkosi Ágnes Megszólítások és beszédpartnerre utaló elemek nyelvhasználatunkban [Domonkosi 2002] című doktori disszertációja. Hasznos tudnivalókat tartalmaz Kontra Miklós Kitekintés: politika, igazságszolgáltatás, emberi jogok, iskola [Kontra 2003], valamint Angelusz Róbert – Tardos Róbert szociolingvisztikai írásai [Angelusz, Tardos 1990].

Az ukrán szociolingvisztikai tanulmányok a 90-es évektől kezdenek megjelenni. Többségük az orosz szociolingvisták eredményeire épít, olya-

nokra, mint: Golding, Mironyuk, Formanovszkaja. Az ukrán szerzők közül említést érdemel Sz.K. Bogdan Az ukránok nyelvi illemtana: hagyomány és jelenkor című műve [Богдан 1998], amely a nyelvi illem struktúrájával, az ukrán nyelvi illem sajátosságaival foglalkozik ukrán szépirodalmi művek alapján, szerepet kap a: megszólítás, köszönés, búcsúzás, kérés, elnézés-kérés. Vizsgálatunkban nagy segítséget nyújtott Pljusc Az udvariasság formulái az ukrán nyelvi illemtan rendszerében [Pljusc 1991]; Pizskacs O. Az ukrán illemtan alapjai és sajátosságai [Pizskacs 2000]; Antonenko–Davidovics Hogy beszélünk mi? [Antonenko–Davidovics 1991]; O.Szerbenszka–M.Voloscsak A nyelv lehetőségeiről és a szó kultúrájáról [Szerbenszka, Voloscsak 2001]; Sz. Bogdan Hány köszönési formát ismer az ukrán? Egészséget [Bogdan 1998]. Ungváron megjelent egy összehasonlító jellegű munka Fábíán Miroszlava tollából [Fábíán 1998], amelyben az ukrán, a magyar és az angol nyelv illemtanát hasonlítja össze. Több tanulmány a zsargon és argó kérdésének vizsgálatára is kitér, a kutatók többsége ijesztőnek tartja a börtönzsargon divatját.

Mi a köznyelvben összegyűjtött anyagot szépirodalmi művekben való előfordulásuk szerint is megvizsgáljuk.

Az anyagot így csoportosítjuk: a) napszaki köszönések; b) tegező köszönésformák; b) magázó köszönésformák; c) egyházi ünnepekkel kapcsolatos üdvözlések.

a) A napszaki köszönésformák mutatják a legnagyobb elterjedtséget mind a magyar, mind az ukrán nyelvben: *jó reggelt (kívánok), jó napot (kívánok), jó estét (kívánok), jó éjszakát (kívánok), / добрий ранок, добрий день ~ добридень, добрий вечір*. Ezt használják a mindennapi kommunikációban egymás köszöntésére a magázó viszonyban lévő felnőttek, ezzel a köszönési formával üdvözlik egymást az idegenek az utcán, a hivatalokban, így köszönnek az oktatási intézményekben a tanulók a pedagógusoknak, falvakban a fiatalok az idősebbeknek. A köszönésekben jól tükröződik az emberek egymás közötti viszonya. Ha valakivel távolságtartó a viszony, egy rövid *Jó reggelt!, Jó napot!, Jó estét!* hangzik el, így köszön pl. a csendőr a megijedt családoknak: *Jó estét!* Kovács Vilmos: Kiskarácsony c. írásában (292. o.), *Jó napot!* az igazgató a kollégáknak Balla László A lemezcsattogtató novellájában. A megszólítással kiegészült alak oldja a távolságtartás érzetét, a sorsközösség vállalásának hangulatát kelti pl. *Jó reggelt, asszonyok!* (Csengeri Dezső: Útitársak. // Fellegomlás, 31. o.)

Előfordul a Balla-novellában a vállveregető viszony kifejezésére az *Üdvözlöm, művészkém!* forma, a köszönés foglalkozásnévvel kiegészült kicsinyítő képzős alakja fokozza lekezelő magatartás érzését az olvasóban.

A falusi környezet felidézésére szolgál Csengeri Dezső írásaiban az *Adj Isten!* köszönésforma rendszerint valamilyen megszólítással kiegészülve: *Adj Isten, néném!* (Csengeri Dezső: Indulás előtt. // Fellegomlás, 49. o.), ennek ekvivalens formája az ukrán *Дай Боже!* (Андрій Ворон: Буря).

Szintén a falu és a megbecsülés hangulatát érzékelteti az ukrán *Доброго здоров'ячка, пане учителю!* (Андрій Ворон: Буря) köszönési alak.

A *Бувайте здорові! / Jó egészséget* (Попович Дмитро: Шоколада, c. 127) gyakori ukrán köszönési forma a tisztelet magázó formájú kifejezésére.

b) A tegező köszönésformák közül a *szervusz* és változatai: *szerusz*, *szervusz*, *szerbusz*, *szevasz*, *szia* mutatják a legnagyobb elterjedtséget a magyar köznyelvben. A változatok közül a *szervusz* nyelvjárási hangulatú, a *szevasz* leginkább az értelmiségiek beszédében fordul elő.

Balla László *A lemezcsattogató* című pedagógusi magatartásformákat bemutató novellájában valamint Kovács Vilmos *Holnap is élünk* című regényében a *szervusz* és alakjai a leggyakrabban előforduló, mellérendelő/kollegiális/családi viszonyt kifejező üdvözlési forma. Balla Lászlónál összesen a *szervusz* 17-szer, a *szervusz(tok)* 16-szor, a *szerbusz* 1-szer míg Kovács Vilmosnál a *szervusz* 8-szor, a *szevasz*tok 12/2-szer a *szerbusz* pedig egyszer sem fordul elő. Legtöbbször becéző alakú személynévi, családnévi vagy egyéb megszólítással kiegészítve, pl.: *Szervusz, Barna!*, *Szervusz, Ibi!*, *Szervusz, Fűrjész/Füri!*, *Szervusz, anyu!*, *Szervusz, Róka!* A bizonytalanság érzésének kifejezésére szolgál a *hát* és a *na* határozószóval bevezetett alakja. Balla László novellájában a *szevasz*, *szerusz*, *szia* alak egyszer sem fordul elő. Ez nem is véletlen, hiszen a cselekmény a XX. század közepén játszódik, a *szevasz* akkor is "pesties" hangulatú volt a kárpátaljai magyar nyelvhasználatban, a *szia~sziaszítok*, valamint a *szasz* pedig csak az utóbbi két-három évtizedben vált általánossá az ifjúság körében, s innen terjedt az idősebb korosztály körében.

c) A magázó köszönésformák mind az ukrán, mind a magyar nyelvhasználatban elterjedtek, a két nyelvben sok hasonlóságot mutatnak. A köszönésformák többségéhez a *jó ~ добрий* melléknév járul mindkét nyelvben: *Jó napot, jó reggelt, jó éjszakát; доброго ранку ~ добрий ранок, добрий день, на добраніч.*

d) Az egyházi köszönésformák leginkább a XX. század első felének viszonyait ábrázoló vagy a familiáris környezetet érzékeltető alkotásokban fordul elő, ilyen például Kovács Vilmos *Kiskarácsony* c. írása, ebben fordul elő a *Szabad az Isten dicséрни* alakú karácsonyi köszönés (230. o.).

Összegzésként – egyelőre – arra a következtetésre jutottunk, hogy a múlt századi szépirodalmi alkotásokban a köszönési formák viszonylag gyakran fordulnak elő, a kárpátaljai magyar és ukrán írók hasonló módon ábrá-

zoljaк szereplők köszönési kultúráját, s az alkalmazott köszönési formák-
nak mindig van szociolingvisztikai üzenete.

IRODALOM

1. Kiss Jenő. Társadalom és nyelvhasználat. – Bp.: Nemzeti Tankönyv-
kiadó. 1995
2. Kontra Miklós szerk. Nyelv és társadalom a rendszerváltozáskori Ma-
gyarországon. – Bp., 2003
3. Deme László–Grétsy László–Wacha Imre szerk. Nyelvi illetan. –
Budapest.: Ifjúsági Lap- és Könyvkiadó, 1987
4. Nyomárkai István. A nyelvhasználat udvariassági stratégiái // Nyr.
122. [1998. 3.], 1998
5. Sinor Dénes. A magyar nyelv udvariassági formái a két világháború
közti időben // NytudÉrt. 83. sz. – Budapest: Akadémia Kiadó
6. Богдан С.К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність. –
Київ: Рідна мова, 1998
7. Бусел В.Т. (Уклад. І голов. Ред.). Великий тлумачний словник
сучасної української мови. – Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. – 1440 с.
8. Гольдин В. Е. Этикет и речь. – Издательство Саратовского уни-
верситета 1978.
9. Формановская Н. И. Русский речевого этикет: лингвистический и
методический аспекты. – Москва: Русский язык, 1982
10. Фабіан М.П. Етикетна лексика в українській, англійській та
угорській мовах. – Ужгород, 1998
11. Литовченко В. М. Мовленнєвий етикет як компонент комуніка-
ції // Науковий вісник Ізмаїльського державного педагогічного інституту,
випуск 9. – Ізмаїл, 2000

Гульпа Діана

Відображення суспільних розшарувань у формах привітань (на основі літературних творів)

Резюме

Темою мого дослідження є відображення суспільних розшару-
вань у формах привітань, на основі літературних творів угоро та украї-
номовних письменників Закарпаття. Цікавою є тема тому, що ці пись-
менники у своїх творах відображають реально існуючу мовну пове-
дінку на Закарпатті між різними прошарками населення. Дослідження
показало, що у цих різних культурах при однаковій політично-су-
спільній ситуації склалася схожа культура привітань.

LADÁNYI BRIGITTA

(Budapest)

Megszólításformák 1526 előtti leveleinkben

„A megszólítás funkciója a felhívás, valamely személy figyelmének a felkeltése. Erre a funkcióra a kommunikáció kezdete óta szükség van, jelezni kell a címzettnek: figyeljen, a következő információk neki szólnak. Így okkal feltételezhetjük, hogy az ősmagyar korban is használtak megszólításokat. [8]

Első erre vonatkozó adataink a korai ómagyar korból származnak. A Legtöbb megszólítás a XIII. sz. közepéből való Ómagyar Mária – siralomban fordul elő. A Siralom személyes, fájdalmas hangvételt erősíti a vissza – vissza térő megszólítás, melyben az anya az elveszített fiút hívja, szólongatja, mintha csak a szó varázserejével visszanyerhetné: „Ó én édes uracs-kám, egyetlen egy fiacs-kám”, „Világ világa virágnak virága”. Az 1195 körül keletkezett Halotti Beszéd is stílus élénkítő eszközként használja a megszólítást: „Szerelmes brátim...”:

A szokásosan együtt használt tagolatlan mondatszók egyik – másik típusa a kódex irodalomban stílárissá vált. Ilyen volt elsősorban az ó indulatszó + megszólítás gyakran használt együttese. Pl.: a Horvát kódexben: „Ó kegyelmes. Ó kegyes. Ó édes Mária”, s ilyen lehetett a levelezésekben az efféle megszólítás szerkezet: „Én jó uram és én szerelmes atyám” (1534-ből). [9]

A megszólítás formák alkalmazására korábbi, a világirodalomból ismert példáink is vannak: már Homérosznál is találkozunk ezek sokféleségével. Jellemző, hogy a megfelelő megszólítás formára még civakodás közben is ügyelnek. Pl.: az Iliász I.122. versében így szólítja meg Achilles Agamemnon: „Dicső Atreides, legkapzsibb ember a földön.

Az ehhez hasonló megszólításformák használatát a mai szokás a hivatalos és ünnepi alkalmakon kívül a levél stílusra szorította. Pl.: Tisztelt Hölgyeim és uraim!, Kedves Barátom! stb.

Épp ezek a levélbeli megszólításformák keltették fel az én érdeklődésemet is; ebben a témában történő vizsgálódásaimkor az a cél vezérelt, hogy megtudjam, milyen megszólítás formákkal élt az adott kor ember magánleveleiben.

Kutatásaim alapját Hegedűs Attila és Papp Lajos által szerkesztett 1991-ben megjelentetett Középkori leveleink (1541-ig) című kiadvány törzsanyaga képezte. A kötet létrehozói 44 magyarországi és határon túli le-

véltárban végeztek gyűjtő munkát, valamint 10 könyvtár kéziratárának anyagát vizsgálták meg, hogy felkutassák a magyar nyelvű vagy magyar szövegréseket tartalmazó latin nyelven íródott leveleket.

A kiadvány 244 levelet tartalmaz. Én az 1526 előtti első 16 magyar nyelven íródott magán levelet vettem alapul a kutatáshoz, amelyek között volt csupán két sornyi, de előfordult egy-két oldal terjedelmű is.

Elöttem Sárosi Zsófia foglalkozott hasonló témával egyik cikkében [6].

Hat nagyobb típust különítettem el, amelyek mindegyike altípusokra oszlik:

1. Személynevek pl.:

- Teljes név: Baxay Bernát (20. levél)
- Vezeték név: Gózáon (26. levél)
- Keresztnév: Én fiamra, Gáspárra (52. levél)
- Keresztnév + státusz jelölő szó: Tamás diák (49. levél)

2. Rokonsági fokozat kifejezői pl.:

- Jó atyám fia (25. levél)
- Édes szülőm (26. levél)
- Néném (27. levél)
- Szerelmes öcsénk (53. levél)

3. Címek rangok kifejezői pl.:

- Királynak öfelségének (2. levél)
- Prior (7. levél)
- Bíró (26. levél)
- Miniszter (26. levél)

4. Foglalkozások jelölői pl.:

- Árus ember (26. levél)
- Gyöngyfüző (26. levél)
- Török szabó (11. levél)
- Mesterek (49. levél)

5. Társadalmi kapcsolatra utaló kifejezések pl.:

- Tisztelendő uram (31. levél)
- Kegyelmes uram (43. levél)
- Szerelmes uram (49. levél)
- Nemes uram (23. levél)
- Szerelmes asszonyom (26. levél)

6. Névmási megszólítás formák pl.:

- Te kegyelmed (2. levél)
- Ezek (23. levél)

7. Egyéb megszólítás formák pl.:

- Őhózzá tartózó (7. levél)
- Apró ember (52. levél)
- Jeles emberek (27. levél)
- Kis leányka (31. levél)
- Nemesség (49. levél)

A 16 vizsgált magánlevél közül csak 8-nak magyar nyelvű a címzése. PL.:

- Én tisztelendő uramnak Batthyany Baltazárnak (7. levél)

- Ez levél adassék Imre uramnak (11. levél)

A 8 levél közül 6-nak címzése tartalmazza a címzett teljes nevét, 1 csak a keresztnévét, 1 pedig csupán a méltóságát, címét.

A vizsgált levelek írói közül csak heten írták alá magyarul a fogalmazványt a következőképpen:

- János herceg keze írása (11. levél)

- Bökény Pál szegény szolgád (23. levél)

Összevetve a címzéseket az önmegnevezésekkel nyilvánvalóvá válik, mennyire figyeltek a levél írok arra, hogy a megfelelő megszólítás formával éljenek: a címzések sokkal hosszabbak bonyolultabb szerkezetűek, mint az önmegnevezések. Míg a címzettet igyekeztek a lehető leginkább „felmagasztalni”, addig önmaguk megnevezésénél feltűnően visszafogottak szerények. Nem véletlenül, hisz akár a levélíró és a címzett között fennálló rokoni, baráti, társadalmi kapcsolat viszony múlhatott a megfelelő megszólításforma kiválasztásán.

Ahhoz azonban, hogy egyáltalán a rendelkezésünkre álló megszólításformák közül kiválasszák a megfelelőt, előbb tisztázni kell a levélíró és címzett között fennálló tegező vagy magázó viszonyt.

„A magyar nyelvközösségben a középkorban még a tegezés volt általános. Az egyre jobban differenciálódó, rétegződő feudális társadalomban azonban igény volt a rang különbségnek a tisztelet adás nyelvi formáiban való kifejezésére is. Így és ezért tehát a magasabb társadalmi helyzetűeknek, ill. a tanultabbaknak és az idősebbeknek kijáró tisztelet jeleként jött létre a magázás és a magázó formák. Idővel ezek más funkciót is felvettek: a hatalmasok, a hatalmasabbak, a tekintélyesek jóindulatának a megnyerését is szolgálták” – írja Kiss Jenő szociolingvisztikai tárgyú könyvében [4].

Így keletkeznek a kegyelmed, nagyságod, uraságod stb. megszólítások, melyekhez a latin *Dominatio Vestra*, *Gratia Vestra* kifejezések szolgálhattak mintául.

A XVI. XVII. és XVIII. sz. levelek jellemzője a tegezésnek az udvariasabb formákkal való váltakoztatása. A XVI. sz. levelek szerint még tekegyelmedet használtak minden mondatban, később már csak te nélkül. Nincs ez másként a legrégebbi magyar misszilisben sem, amelyet 1486 körülre tesz a szakirodalom: „Én jó uram, tudja te kegyelmed, hogy Bégánytól mit izentél vala...” (2. levél) Értékben és hangzásban lefokozódva lassanként kelmed, kend, sőt ked és ke lett belőle, s a mai kegyed is összefügg vele.

A fejlődésnek már további foka az, hogy ha nincs is minden mondatban a kegyelmed, nagyságod kitéve, azért az író vagy beszélő az előző mondatból oda érti és szabályos nyelvtani egyezéssel harmadik személyű igét,

névmást és birtokragot használ. A ma szokásos harmadik személyű megszólítás az ún. magázás az ilyen szerkezetekből fejlődött. Eleinte érzik a harmadik személyű igének vagy birtokosnak a nagyságodhoz, kegyelmedhez való tartozását lassanként azonban a nyelvérzék megfeledezik erről és a kegyelmed egészen elmarad, és a megszólításban a nagyobb tiszteletet, vagy kevésbé bizalmas viszonyt csupán csak a harmadik személyű ige fejezi ki. Sőt már az 1540-es évekből származó misszilisek némelyikből is teljesen eltűnt a kegyelemed féle alak. Ennek a folyamatnak jelentéstani oka van: a szónak a történelem folyamán megrövidült alakjai – kelmed, kend - már nem megtisztelő, hanem inkább lenéző, lekicsinylő megszólításul használatosak.

Láthatóan a XVI. század második felétől ritkul a tegezésnek és a magázó megszólításformáknak az elegyítése, s lassan utat tör a harmadik személyű igealak a magázás kifejezéseként. A nagyságod, kegyelmed mellett a XVII. században jelenik meg a maga személyes névmásként, 1833-ban pedig Széchenyinek köszönhetően az Ön.

IRODALOM

1. Bárczi Géza. A magyar nyelv életrajza. Bp.: Gondolat, – 1963-260.o.
2. Deme László – Grétsy László – Wacha Imre. Nyelvi illemtan. Bp.: Ifjúsági Lap- és Könyvkiadó, – 1987.
3. Kertész Manó. A magázás // MNy, 1908 – 101-9.o.
4. Kiss Jenő. Társadalom és nyelvhasználat. Bp.: Nemzeti Tankönyvkiadó, –2002 – 270-1.o.
5. Ponori Thewrewk Emil. Az udvariasság nyelve // Nyr., 1897 – 9-15, 101-8.o.
6. Sárosi Zsófia. Megszólítás és említés néhány XVI. sz.-i misszilisben //A magyar nyelv rétegződése. Szerk.: Kiss Jenő – Szűts László. – Bp.: Akadémiai Kiadó, – 1988 – 841-9.o.
7. Simonyi Zsigmond. Az udvariasság nyelvéről // Nyr., 1911 – 1-8, 149-55.o.
8. A magyar nyelv történeti nyelvtana. Szerk.: Benkő Loránd, I. kötet. – Bp.: Akadémiai Kiadó, – 590-1.o.
9. Magyar nyelvtörténet. Szerk.: Kiss Jenő – Pusztai Ferenc. – Bp.: Osiris Kiadó, – 2003 –564-5.o.
10. Középkori leveleink (1541-ig). Szerk.: Hegedűs Attila – Papp Lajos. – Bp.: Tankönyvkiadó, – 1991.

Бріджіта Ладані
Формули звернення в приватних листах до 1526 роки.
Резюме

У статті долідувала формули звертання у листах, датованих до 1526 року. Виділяю 6 більших типів: 1) власні імена; 2) родинні відносини; 3) посади; 4) рід занять; 5) суспільні відносини; 6) займенникові формули звертання та інші формули звертання.

LADÁNYI KRISZTINA

(Ungvár)

Falucsúfolók az Ungvári és Munkácsi járásban

Régi korok érdekes „népszokásai” voltak a falucsúfolók. A falucsúfolók egy része akár dicséret is lehetne. A lakosok munkaszeretete, talpraesettsége, kereskedelmi szelleme tűnik ki belőlük. A falucsúfolók minden sorának megvan a maga néprajzi háttere, oka, története.

Tanulmányomban két munkácsi járási és hét ungvári járási község név- és falucsúfolóit vizsgálom: Beregrákos, Csongor – Munkácsi járás, Nagydobrony, Eszeny, Szalóka, Tiszaágtelek, Salamon, Rát, Kisgejőc – Ungvári járás.

A Magyar néprajzi lexikon így határozza meg a falucsúfolókat: „Falucsúfolók – frappáns történet, valamely falu ostoba, ostobának tartott vagy magát ostobának tettető lakójáról, illetőleg lakóiról. A falucsúfolókban főként a tudatlanságot, a célszerűtlen viselkedést, jellemhibákat gúnyolja ki a közösség. A falucsúfolók megtörtént komikus esetekből is válnak. Egy részük kizárólag egy-egy faluhoz kötődik századok óta, míg más részük országszerte elterjedt, vidékekként más-más falura helyettesítve ismerik. Vannak olyan falvak, amelyek részéről egy történet ismert, de vannak olyanok, amelyek részéről több történet is ismert” [5, 30].

A falucsúfoló igen elterjedt és népszerű műfaj, megtörtént esetekkel és vándor anekdotákkal napjainkban is gyarapodik, ismeretes az egész magyar nyelvterületen.

A falucsúfolóknak többféle osztályozását ismeri a szakirodalom. Az összegyűjtött anyag csoportosításánál a Magyar néprajzi lexikon [5, 29–30], Bereznai Zsuzsanna [2, 1–48] és Mészárosné Varga Mária [6, 1–35] osztályozását vettem alapul. Az összegyűjtött anyagnak megfelelően az alábbi csoportokat különítettem el:

1. Epikai maggal rendelkező falucsúfolók:
2. Epikai mag nélküli falucsúfolók:
 - a) szóláshasonlatok;
 - b) tréfás jelzők;
 - c) versek, rigmusok.

1. Epikai magot tartalmazó falucsúfolók

Epikai maggal rendelkező falucsúfolóknak az alapját az emberi tulajdonságok, furcsaságok képezik. A falucsúfoló alapja azonban nem pusztán megfigyelés vagy ráfogás, hanem valami véletlenül megtörtént vagy kitalált esemény. Ezek rövid történetek, több faluval is kapcsolatosak.

A dobronyiak / telekiek, ásványiak keresztbe viszik a láptót az erdőbe.

A dobronyiak/telekiek, ásványiak az erdőben találtak egy fészket. Elhatározták, hogy leszedik a fáról. Hazamentek láptóért. Visszafelé jövet a láptót keresztbe vitték, de nem haladtak, zavarta őket a fa, ezért kivágták a fákat, természetesen azt is, amelyen a fészek volt.

Ma akkor használják ezt a kifejezést, ha valaki fordítva végez valamit, ezért nem sikerül neki.

Nagydobronyban hüppen az alma.

Benedek János dobronyi lakosnak volt a kertjében egy igen nagy és szép almafa, amelyen sok alma termett. Őrizték is, ahogy tudták. Egyszer az egyik leánygyermek hallja ám, hogy leesett a fáról egy alma, mire úgy kiáltott az udvaron foglalatосkodó apjának: „Édesapám, hüppent a kertben az alma!”

Nem leesett, hanem hüppent, innen ered az elterjedt bosszantó kérdés.

Mit mondott az eszenyi pap?

A környező falvakban elterjedt ez a kérdés, ez a szólás. Az eszenyiek is ismerik. Az adatközlők elmondása szerint valamikor régen az emberek mindenfélét kértek a paptól. Az egyik merész hívő valami furcsa és megdöbbentő dolgot kért. A papot nagyon meglepte a kérés, és kérdéssel válaszolt rá: „Hát a f . . . m nem kéne?”

Ma is használják ezt a kérdést az emberek akkor, ha valaki furcsa dolgot, teljesíthetetlen kérést óhajt valakitől. Ez olyan, mint egy költői kérdés, választ sem várnak rá.

Teleken nyomják az ajtót.

Egyszer Teleken mozi lett volna. A mozis beszédte a pénzt, aztán pedig azt mondta az összegyűlt tömegnek, hogy nyomják az ajtót, ő is nyomja, de ő kívülről. A mozis azonban felült a biciklire, és a beszédett pénzzel együtt elment. Az emberek pedig nyomták az ajtót.

Azóta kérdezik a telekiektől: „Nyomják-e még Teleken az ajtót?”

A nagydobronyiak felhúzták a bikát a templom tornyába, hogy ott a füvet lelelje.

Kötelet kötöttek a bika nyakára, és így húzták felfelé. A bika kinyújtotta a nyelvét, az egyik ember azt mondta, hogy már nyújtja a nyelvét, enni akar.

A bika azonban megfulladt, megdöglött.

A templom eltolása

Kisdobronyban a templom közepén van. Egyszer elhatározták az emberek, hogy tovább tolják. Letették a kabátjukat, és neki láttak tolni a templomot. Arra ment egy ember és a kabátokat áttette, mert zavart neki.

Egyszer az egyik munkás megáll, és szól a társának, hogy már elég, készen vannak, mert a kabát már a másik oldalon van. A másik szerint viszont a diplomáshoz sem ment.

Lány kell, hány kell?

Ez a kérdés a csongoriakra vonatkozik, mivel Csongoron sok volt a vénlány, s ha valaki nősülni akart viccesen ezt kérdezték tőle.

Ketten teszten ki egy dobronyi embert.

Köztudott, hogy a környéken a dobronyiakat mindenki az ügyességükről, a leleményességükről ismeri, hisz mindenütt ott vannak, mindent tudnak.

2. Epikai mag nélküli falucsúfolók

Mészárosné Varga Mária így határozza meg az Epikai mag nélküli falucsúfolók fogalmát: „A falucsúfolók egyik típusa, amelyben egy-egy vidék falvainak – lehetőleg a falunévvél összecsengő – jellemző vonatkozásait rigmusban sorolják fel” [6, 22]. Néha történet is társul hozzájuk, csak a használók nem ismerik.

a) szóláshasonlatok

Keresztbe viszik, mint a dobronyiak / telekiek / ásványiak a láptót.

Akkor használják, ha valaki nem a rendjén végzi a munkáját.

Annyian vannak, mint a dobronyiak.

Az ember akárhová ment mindig találkozott dobronyiakkal. Lehetett az Moszkva, Kijev. A nyelvet nem nagyon tudták, de bejárták mindenütt. Ha valahol sokan vannak, akkor használják ezt a szóláshasonlatot.

Nyomják, mint Teleken az ajtót.

Akkor használják, ha valaki nagy erőfeszítéssel végez valamit.

Nekidőlt, mint az ásványiak a ködnek.

Gyakran használják, ha valaki minden erejével nekilát valamilyen munkához.

b) tréfás jelzők

Cifra Salalmon. (azért nevezik így őket a környező falvakban, mert szerettek cifra, ruhába járni)

Nagydobronyiaiak – bicskások, bühőkök. (Azért bicskások, mert mindig verekedtek)

Kisdobronyiaiak – púposok.

Rátiak – retkesek (Azért nevezik így őket, mert retket természetek, és ezt hordták a piacra.)

Ásványiak – lekvárosok. (bizonyára elterjedt a lekvárfőzés hagyománya ebben a faluban)

Eszenyiek – túróások (talán az a magyarázat, hogy túróat hordtak a piacra leginkább)

Telekiek – mókusok (Teleket erdő vette körül, s az erdőben sok volt a mókus)

Gejőciek – hagymások (Gejőcben sok hagymát termesztettek régen, s innen ered)

A kisgejőciek – nemesek (régen Kisgejőcben sok volt a nemes, az akkori időben ez sokat jelentett)

Nagygejőc – vadgejőc (a nagygejőciek szeretnek verekedni, kötekedni. Egyszer volt egy nagy verekedés, és azóta ragadt rájuk ez a név.)

Császlóc – angyalfalva (Császlóc lakossága katolikus vallású. Angyalfalva azért, mert minden ünnepet megtartanak)

Csongor – cirufalva (Csongoron sok cirut termesztettek, ebből seprűt kötöttek, a szomszédos falvak gyakran használják ezt a jelzőt)

Csongori – ócskások

A barkaszóiak rongyosok. (elég szegény falvak voltak a környező községekhez viszonyítva, s ezért ragasztották rájuk ezt a jelzőt)

A barkaszóiak lelencesek. (Dolgozni nem nagyon szerettek az itt élő emberek, sok árvaházi „lelences” gyerek járt napszámba)

c) versek, rigmusok

Akit Ráton meg nem vernek,

Ha Ráton meg nem vernek,

Szürtében meg nem lopnak,

Dobronyban meg nem szúrkálnak,

Tégláson meg nem szégyenítenek, akkor végig mehetsz a világon.

Az végig mehet a világon.

Ez a két falusoroló viselkedésre utal.

Szalókán szalad a fíng a lókán,

Szalókán, szalad a fíng a lókán,

Teleken megfogták,

Eszenybe megfogják,

Kisdobronyban megitták.

Ásványba meg megisszák.

Teleken szekeren jár a tehen.

Teleken földműves emberek laknak, ezért régen sok szekér, minden-hová ezen mentek, így ragadt rájuk ez a mondóka.

Kisdobronyi púposok, / Tekenőbe sz.rtatok, /

Elvitették Ungvárra, / Két garas volt az ára.

Régen az emberek szegények voltak, és minden mozdíthatót eladtak. Életvitelre utal ez a csúfoló.

A falucsúfolók lexikai és nyelvtani vizsgálata

A téma névtani, nyelvtani szempontú tanulmányozásával a kutatók tudomásom szerint nem foglalkoztak, ezért saját szempontokat is kidolgoztam az anyag elemzésében. Szükségesnek tartom a lexikológiai és a nyelvtani megközelítést, mivel a csúfolók alaposabb megismeréséhez ez is támpontokat adhat.

A csúfolók lexikológiai sajátosságai

A lexémák és a frazéma lexikológiai egység. A csúfolókban a lexémák közül a tulajdonneveket érdemes megvizsgálni, mivel a helynevek és a személynevek szinte mindegyikben benne vannak. Sok frazeológiai egység is megfigyelhető a falucsúfolókban. A falucsúfolókat Bereznai Zsuzsanna [2, 48] és Mészárosné Varga Mária [6, 46] is vizsgálja ilyen szempontból. Bereznai Zsuzsanna A falucsúfolók frazeológiai szempontú vizsgálata c. részben, Mészárosné A falucsúfolók nyelvi megjelenési formái címmel elemzi a kérdést. Ide a szólásokat, szóláshasonlatokat és más állandó szókapcsolatokat sorolják a szerzők, amelyek kapcsolatban vannak a kutatópontokkal és környékükkel. A lexémák közül a tulajdonneveket érdemes megvizsgálni, mivel a csúfolókban helynevek és személynevek viszonylag gyakran szerepelnek. Az összegyűjtött 34 falucsúfoló között az alábbi frazematípusokat különítettem el:

1. Frazémák. A Fábián Pál-féle csoportosítást alapul véve [4, 496–497], az említett kutatók ilyen szempontú vizsgálódásait felhasználva csoportosítottam a csúfolókban előforduló frazémákat. Anyagomban legtöbb a szólás és a szóláshasonlat, ezek főleg a falucsúfolókban figyelhetők meg, elvértve találunk példát csúfoló jellegű szóláshasonlatokra a névcsúfolók körében is.

Az összegyűjtött 34 falucsúfoló között az alábbi frazematípusokba tartozik:

Szokványos kifejezések. A szokványos kifejezések eredeti jelentésükben használt szókapcsolatok, de bennük egy vagy több szó lehet átvitt értelmű is. Például: *Mit mondott az eszenyi pap?*

Lány kell, hány kell? (Csongor)

Szólások. Az állandó szókapcsolatok között a legszínesebb csoportot alkotják. Például: *Nagydobronyban hüppen az alma.*

Teleken szekeren jár a tehen.

Ketten tesztek ki egy dobronyi embert.

Szóláshasonlatok. A szóláshasonlatok két részből állanak: egy főmondatból és egy hiányos szerkezetű hasonlító mellékmondatból. A szóláshasonlat első fele valamilyen állítás, a második fele ennek ismétlése egy vele tartalmilag egyértékű képben, amely az állítást megvilágítja, nyomósítja. A falucsúfolók között sok a szóláshasonlat. Ezek a községben lakók tulajdonosságaira utalnak. A főmondatbeli utalószó elmarad, így tömörebb, rövidebb a mondat. „Helynévhez fűződő adomából is lehet szóláshasonlat” — állapítja meg R. Molnár Emma [7, 82]. Ilyen szóláshasonlatokat jegyeztem fel: *Keresztbe viszik, mint a dobronyiak / telekiek / ásványiak a láptót az erdőbe.*

Annyian vannak, mint a dobronyiak.

Nyomják, mint Teleken az ajtót.

Nekidőlt, mint az ásványiak a ködnek.

Megmondta, mint dobronyi ember az ökrének.

2. Helynevek a falucsúfolókban: A falucsúfolók mindegyikében előfordulnak helynevek. Ezek a kutatópontok és a környező falvak nevei. R. Molnár Emma *Idiomák adomákból* című munkájában megjegyzi, hogy a helyhez kötődő adoma idiomák mindig tartalmazznak helynevet [7, 82]. Gyűjtésében az alábbi helynevek és származékaik fordulnak elő: *Dobrony, Kisdobrony, Nagydobrony, Telek, Ásvány, Eszeny, Szalóka, Barkaszó, Csongor, Rát, Szürte, Téglás,*

A csúfolók nyelvtani sajátosságai

Nyelvtani szempontból a szóalkotás módjai (szóképzés, szóösszetétel) és a mondattani sajátosságok érdemelnek figyelmet. A szóalkotási módokat a névcsúfolóknál indokolt vizsgálni, a mondattani sajátosságokat mindkét csúfolótípus esetében.

1. Szintagmák. A falucsúfolók között a népköltészeti szakirodalom kiemeli egy csoportot, amelyet tréfás jelzők néven említ. Nyelvtani szempontból ezek szószerkezetek. Két típusa fordul elő leggyakrabban:

a) jelzős szerkezetek, amelyekben a jelző a csúfolt falu nevéből alakult *-i* melléknévképzővel: *Nagydobronyi bicskások; nagydobronyi bühőkök. Kisdobronyi púposok; Gejőci hagymások; Kisgejőci nemesek; Csongori ócskások; Barkaszói rongyosok; barkaszói lelencesek; Ráti retkesek; Teleki mókusok.*

b) predikatív szószerkezetek, amelyekben az alany tulajdonnév, helynév, a kutatópont vagy a környező falvak neve. Az állítmány névszói, és a község jellegzetes foglalkozását, a lakosság találó jellemzését tartalmazza.

Császlóc angyalfalva

Csongor cirufalva

Nagygejőc vadgejőc

2. Mondattani sajátosságok. A falucsúfolók között találunk olyanokat, amelyek rövidek és valamilyen rövid történet kapcsolódik hozzájuk. Grammatikailag ezek kérdő mondatok, amelyekre néha választ sem várnak a kérdezők. Ezek kiegészítendő és eldöntendő kérdő mondatok. Ilyenek:

Mit mondott az eszenyi pap?

Nyomják-e még Teleken az ajtót?

Nagydobronyban hüppen-e még az alma?

Lány kell, hány kell? (Csongor)

A rátótiadáknak is nevezett falucsúfolók sokszor csak egymondatos közlésből állnak, ilyenkor a magyarázó történetet elhagyják. Pl.: A dobro-

nyiak *bicskások*, a rátiak *retkesek*. Ismertek a településnevek verses felsorolásai is. Nagyon fontos régi név-és falucsúfolók összegyűjtése, mivel napjainkban egyre többen adnak közre saját alkotású névcsúfolókat. A csúfolók gazdag, színes anyagát lexikológiai és nyelvtani szempontból is vizsgáltam. Sajátos népi gyermekverstípust jelentenek a csúfolók, amelyeknek megvan-
nak a jellemző lexikai és nyelvtani sajátosságai.

IRODALOM

1. Barna Gábor. Falucsúfolók // Báránd története és néprajza. Szerk.: Balassa Iván Báránd, 1985 – 426.o.
2. Bereznai Zsuzsanna. Falucsúfolók az Egri járásban // Magyar Csoportnyelvi Dolgozatok, 1985/23.– 48 o.
3. Cs. Nagy Lajos. A mondattan és a mondat általános kérdései // A magyar nyelv könyve. Főszerk.: A. Jászó Anna. – Bp.: Trezor Kiadó, 2004–340.o.
4. Fábrián Pál. A szókészlet // A mai magyar nyelv. Szerk.: Rác Endre. – Bp.: Tankönyvkiadó, 1974 – 495.o.
5. Magyar Néprajzi Lexikon. Főszerk.: Ortutay Gyula, II. kötet. – Bp.: Akadémiai Kiadó, 1979. – 29–30.o.
6. Mészárosné Varga Mária. Falucsúfolók a Tapolcai járásban // Magyar Csoportnyelvi Dolgozatok, Kiadja az ELTE Magyar Nyelvtörténeti és Nyelvjárási Tanszéke valamint az MTA Nyelvtudományi Intézete, 1987 – 35 o.
7. R. Molnár Emma. Idiómák adomákból // Bárczi Géza centenárium. Szerk.: Békési Imre – H.Tóth Imre. – Szeged: Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia Szegedi Területi Bizottsága, 1994 – 82–83.o.
8. Ujváry Zoltán. Falucsúfolók // Gömöri magyar néphagyományok. Szerk.: Veres László–Viga Gyula. – Kiadja a Miskolci Hermann Ottó Múzeum a 70 esztendő Ujváry Zoltán tiszteletére, 2002 – 566–568.o.

Ладані Крістіна

Прозивалки у мовленні жителів в угорських населених пунктах Ужгородського та Мукачівського районів

Резюме

У статті характеризуються прозивалки у мовленні жителів в угорських населених пунктах Ужгородського та Мукачівського районів. Автор подає визначення поняття „прозивалки” різними науковцям, і на підставі зібраного матеріалу класифікує прозивалки за мотивацією, особливістю людей, подіями в житті людини тощо. Переважна більшість прозивалок передається по чоловічій лінії.

ТУРІС ІНГРІД

(Мукачево)

Німецькі запозичення назв їжі тваринного походження в угорській говірковій лексиці Закарпаття

Харчування відіграє в житті людини першорядну роль, тому й лексика, пов'язана з їжею, напоями й кухонним начинням (і ширше – побутом людей), має важливе значення і для мовознавчої науки, і для історії, етнографії. Ґрунтовне вивчення цієї тематичної групи давньої лексики, становить безсумнівний інтерес для мовознавства взагалі і угорської діалектної лексикології зокрема. Проаналізований фактичний матеріал збагачує здобутки як регіонального угорського кулінарнознавства, так і знання в цій галузі мовознавства загалом.

Ряд публікацій відомих вчених свідчать про актуальність даної теми: на сучасній території Закарпаття окремі назви їжі, напоїв та кухонного начиння вивчали: німецького походження в українських говірках регіону Ольга Гвоздяк (Olga Hwozdiak), Георгій Меліка (Georg Melika); угорські говіркові назви Людвиг Ур (Lajos Úr); угорського походження в українських говірках П.М. Лизанець (Lizanec Péter), О.М. Рот (Rot Sándor), Олександр Мокань (Mokány Sándor), у румунських говірках краю Імре Зийкань (Zékány Imre), В Румунії дослідження говіркової лексики німецького походження цієї тематичної групи проводили Ганс Гель (Hans Gehl), Лівія Васілуца (Livia Vasiluta), Едіта Козма (Edith Kozma), Пурдела Марія Сітару (Purdela Maria Sitáru), Лаура Кароліна Тауту (Laura Carolina Tăutu); в Угорщині німецькі запозичення зустрічаються у працях Марії Горват (Mária Hotváth), Ласло Кеттера (Ketter László), Естер Кішбан (Kisbán Eszter), Каполя Моллої (Mollai Károly), Золтана Уйварі (Ujváry Zoltán), Вери Зімані (Zimányi Vera) та інші.

Завданням цієї статті є: дослідити запозичену угорською мовою з німецької мови лексику назв їжі тваринного походження у лексико-семантичному, етимологічному, словотвірному та соціолінгвістичному аспектах, вважаючи за необхідне зберегти для наступних поколінь діалектні назви, частина з яких уже вийшла з ужитку, архаїзувалася. Розглянута кількість німецьких запозичень вказує на інтенсивну інтеркультурну взаємодію у багатомовному просторі Карпатського регіону. В роботі використовуємо також етнографічні дані.

Серед їжі тваринного походження, яку споживає місцеве угор-

ське населення Закарпаття, переважають м'ясні страви. Традиційно в селянських сім'ях їжа не відзначалася великим асортиментом. У деяких місцях південної частини Закарпаття м'ясна їжа раніше мало була поширена, наприклад, на Мукачівщині за словами Георгія Меліки (Georg Melika), заможні селяни їли м'ясо два-три рази на рік, а більше половини людей жодного разу [4, 155]. Із м'яса на Закарпаття споживалася переважно свинина, баранина, телятина, курятина, рідше – яловичина, кролятина та ін. Проте в окремих місцях є й свої особливості. Так, на Виноградівщині частіше споживають баранину і кролятину, рідше – свинину, телятину, яловичину.

Сюди відносимо:

Лексема-комполит **'fryštøkflajš** 'Frühstückfleisch „традиційна страва, яка готується у вигляді м'ясного гуляша з вареною картоплею, яка подається на ранній сніданок, після вбивання свині, зазвичай перед святами”. Назва вузьколокального поширення і тому у словниках взагалі не фіксується. Цей оригінальний діалектизм складається з двох компонентів: перший компонент ім. *'fryštøk* < нім. *'vruo – vrüestüke* 'Frühstück „сніданок” [TESz I, 981], а другий компонент ім. *flajš* також є нім. запозиченням *Fleisch* „сніданок „м'ясо”. Нім. короткий лабіалізований голосний переднього ряду *ü* переходить в угор. короткий лабіалізований середнього ряду *ö*. Нім. дифтонг *ei* є відповідником двох угор. фонем *áj*. Пор. в укр. гов. регіону не існує відповідника цієї назви, замість неї використовують власну укр. назву *свіжчина (szvizsina)*.

Назва ім. **'viršli** 'Würstchen „невелика ковбаска, яку перед уживанням відварюють, сосиски” [ÉKSz II, 1503] ар., з'явилася у 1810-му році, є загальнонародною і водночас літ. нормою угор. мови. Вона < австр. *'würst^l*, *'würsch^l*, *'wirstle*, *'wirstli* 'Würstchen [TESz III, 1155], утворена суфіксальним способом. Якщо взяти нім. основу *Würst*, то завдяки звуконаслідуванню, середній нім. короткий голосний *ü* перейшов в угор. короткий *i*. До неї додали угор. сполучений суф. *l* + зменш. суф. *i*. Нім. глухий *s* переходить в угор. *s*. Фонема *t* у деяких говорах випадає, але зафіксований й інший варіант *'virštli*, де вона залишається. Пор. на матеріалі укр. гов. *'viršluku* та *šo'sušku* у праці Петра Лизанця (Péter Lizanec) [Лизанець III, 251]. Угор. гов. назва *'viršli* фігурує також у німецьких говірках Закарпаття, про що свідчить стаття Ольги Гвоздяк та Георгія Меліки [1, 28].

Дуже часто угорці використовують іншу лексему у цьому ж значенні *szosziszki*, яка з укр. або рос. сосиски.

Паралелізмом до угор. назв *'viršli* та *'virštli* є інша лексема – ім. **'šáfälade**: „сорт ковбаси, сарделька” ар., яка з'явилася у 1614-му ро-

ці є загальнонародною і є літ. нормою угор. мови. Назва < австр. *Saffer'ladi Zerve'latwurst* [TESz II, 645] < італ. *cerve'llata, cer'vello* (з італ. міста Мілан) < лат. *cere'bolum*; пор. фр. *cerve'llata* [DEWrtb III, 2020]. Угор. кінцевий суф. *d* та довгий голосний *é*, утворені на власному угор. ґрунті. Австр. дзвінкий початковий *z* перейшов в угор. глухий *sz*, що є наслідком асиміляції.

Паралельно використовується і угор. літ. назва ім. *'kolbász* „ковбаса”. „*Vacsoráztak szafaládét Bécsben*” (Вечеряли сафаладу у Відні).

Загальнонародні лексеми ім. *'šo:dâr, 'šo:der* рег., зафіксовані у 1432-му році, літ. нормою яких є перша гов. назва *'sódar* „окіст”. Назва < нім. *'scholder, 'solder, 'schodër* 'Schulter [TESz II, 565]; пор. чес. *'soldek* [RČČRS, 1029]. Лексема поширена також у німецьких [1, 28] та українських [2, 34] говірках Закарпаття. Відбувся перехід нім. короткого голосного переднього ряду *u* в угор. довгий голосний середнього ряду *ó*. Нім. приголосні *l* та *t* випадають, їх замінює угор. дзвінкий приголосний *d*. Кінцевий нім. суф. *er* змінюється на угор. суф. *ar*. Назва має два значення: 1. Частина туші тварини – лопатка або стегно. 2. Висолене і закопчене теляче стегно; шинка [ÉKSz II, 1213]. (Національною стравою є до релігійного свята Пасхи разом з пасхальним хлібом та писанками). Різні угор. фонетичні варіанти розглядає П.М. Лизанець [Lizanec II, 95], на матеріалі укр. говірок, окрім того варіант *'šo:dâr* поширений також в угор. гов. на території Угорщини [6, 225].

Синонімом цієї назви є інша угор. гов. назва ім. *'šoŋá* „шинка” ар.. Назва з'явилася у 1787-му році і водночас виступає літ. формою угор. мови. Лексема < нім. *'schinje, 'schuŋe* 'Schinken; пор. сб.-хв. *'suŋa*, чес. *'suŋa*, пол. *'suŋa* [TESz III, 572]. Назва використовується паралельно з лексемою *'šo:dâr*. Діалектизм поширений також в ужансько-латорицьких угор. говірках Закарпаття [5, 7]. Між назвами *'šo:dâr* та *'šoŋá* існує невелика семантична диференціація, а саме – угор. гов. Назва *'šo:dâr* – „це копчена шинка разом з кісткою”, а угор. гов. назва *'šoŋá* – це копчена шинка без кістки, спеціально перев'язана. Крім того, більшістю мовлян угор. гов. *'šo:dâr* вважається старою назвою, а угор. гов. *'šoŋá* порівняно новою.

Угор. гов. назва *'pašte:tomoš 'ken'e:r* Brot mit 'Pastete „хліб з паштетом” – є складеною, і складається з двох слів: перше слово прикм. *'pašte:tomoš* „з паштетом” ін. < австр. *paš'tetn* Pas'tete [TESz III, 118] < фр. *pate* < лат. *pas'tatum* < італ. *pas'ticcio* [Duden, 1188], є також літ. нормою угор. мови, фіксується вперше у 1600-му році і утворене додаванням сполученого голосного *o* та угор. прикм. суф. *s*. Лексема використовується у значенні „страва з м'ясних, рибних або інших

продуктів, протертих до пастоподібного стану” [УТСл, 712]. Другим словом є угор. гов. назва *'ken'e:r* „хліб”, яка утворена на угорському власному ґрунті.

Існує паралельно й інша назва прикм. *'kæræzeteš 'ken'e:r* < угор. літ. *'körözöt* „паштет з сиру” + сполучений голосний *e* + угор. прикм. суф. *s* та угор. літ. слова *'kenyé*r „хліб”. Такий паштет використовують, в основному для приготування бутербродів.

М'ясо і сало заготовляли на цілий рік, споживаючи їх в основному в неділю, свято чи в період важких сільськогосподарських робіт, а тому готували їх для тривалого зберігання переважно методом соління й копчення. Окремо зберігали (здебільшого у висячому стані) хребет, тазову кістку, сало із спини, сало з шиї, ребра, ніжки, довгі смуги м'яса, вирізані з обох боків хребта, ковбаси. Так само заготовляли смалець. Ці продукти використовували протягом року порціями в міру потреби для приготування їжі.

Складена назва *'rantot 'kârmonadli ge'bratene Karbo'nade* „сирий кусок телячої або свинської корейки обвалений у муці, яйцях та сухарях з додаванням солі, смажений з обох боків в олії, відбивна з свинної корейки” рег. є водночас й літ. нормою угор. мови. Складена назва складається з двох слів: перше слово дієприкм. *'rantot* < угор. літ. *'rántott* „смажений”, утворене на власному угор. ґрунті + друге слово, германізм ім. *'kârmonadli* < австр. *'karbonata Karbo'nade* < фр. *'carbonade* < італ. *'carbonata, 'carbon*; пор. лат. *'carbo 'karifiol*, чес. *'karbonata*, пол. *'karbonada* корейка [TESz II, 386]. Унгаризм *'kârmonadli* поширений також в ужансько-латорицьких говірках Закарпаття [5, 6].

На Мукачівщині, діалектизм *'kârmonadli* отримав ще одне додаткове значення – „фрикадельки”.

В результаті переосмислення виникли ще й інші регіоналізми: *'rantot 'šalkå'pečene'*, *'rantot 'čukå'pečen'e*.

Загальнонародною є угор. літ. назва *'rántott 'karaj* „смажений кусок корейки”.

Синонімами до угор. гов. назви *'rantot 'kârmonadli* можуть виступати назви: *'rantot 'šnitsli ge'bratene 'Schnitzel* „смажений шніцель” та *'rantot 'kotlet ge'bratene Kote'lett* „жарена котлета”.

Складена назва *'rantot 'šnitsli* складається з двох слів: перше слово дієприкм. *'rantot* < угор. літ. *'rántott* „смажений” + друге слово ім. *'šnitsli* < нім. літ. *'Schnitzel* „шніцель”. До основи іменника *Schnit* додали угор. суф. *l* та зменш. суф. *i*.

Лексема ім. *'švartli* рег., угор. літ. *'svártli* „сальтисон” – очищений, промитий і проварений свинячий шлунок, начинений шматочками

вареної головизни, язика тощо, приправлений спеціями, добре спресований. Назва фіксується у 1884-му році і < австр. *'švargel*, *'šwarte* 'Schwarte [TESz III, 639], до якої додали + угор. суф. *l* + зменш. суф. *i*. Багато вчених розглядають це слово у свої працях, наприклад, на матеріалі укр. говірок [1, 28] та [3, 34], а на матеріалі угор. гов. [5, 7] та [7, 272].

Дехто з мовлян використовує іншу гов. назву ім. *šájt*, яка існує у двох значеннях: 1. Твердий сир. 2. Сальтисон. Назва виникла в результаті переосмислення.

Регіоналізм ім. *'fășirt* „котлета” ар. є також літ. нормою угор. Мови < австр. дієсл. *fa'si:ren* *fa'schieren* „наповняти фаршем” < австр. ім. *fa'si:rte* *Fa'schierte* [ÖWrtb, 199]; пор. сб.- хв. *fasi'rati*, слов. *fa'sirovat*, пол. *farsz* [TESz I, 850].

Поряд з назвою *'fășirt* використовується також інша гов. назва *'lăptăpečen'e*, з невеликою семантичною диференцією, оскільки назвою *'lăptăpečen'e* позначають - „трохи більшу котлету круглої форми”, а назвою *'fășirt* - „звичайну котлету”.

До назв їжі тваринного походження можемо віднести також рибні страви, які були основою повсякденного харчування угорського населення Закарпаття, не тільки через бідність останніх, але ще й тому, що більшість угорського населення регіону, ще з давна і зараз дотримується постів, які тривали, коли зважити на той факт, що й у скромні періоди селяни постили по середах і п'ятницях, понад 27 тижнів [7, 264].

Що стосується рибних страв, то місцеве угорське населення охоче готує суп - уху, холодну закуску - оселедець, гарячу страву - смажену рибу тощо, використовуючи при цьому такі види риб: карп, форель.

Лексема ім. *'heriŋ* ар. є одночасно й літ нормою угор. мови *'hering* „оселедець”, у писемних пам'ятках угорців фіксується з 1518-го року. Вона < нім. *'hoering*, *'harinc* 'Hering > давньогерм. *'haringa*; пор. англ. *'herring*, лат. *a'ringus* *ha'ringus* [DEWrtb II, 679]. Назва використовується у двох значеннях: 1. Філе оселедця в олії з цибулею та за бажанням з оцтом. 2. Невелика морська промислова риба, яку вживають у засоленому або копченому вигляді. 3. Перен. „*Mint a heringnek: nagyön összezsúfolva*” (Як у оселедця: дуже тісно) [TESz II, 97]. Угор. гов. назва *'heriŋ* загального поширення. Фіксується вона і в укр. говорах Закарпаття [Лизанець III, 75].

Паралельно використовується інша угор. гов. назва *hál'file*.

Абсолютним синонімом до угор. гов. назви *'heriŋ* є інший германізм ім. *'rušli* 1912-го року фіксації рег. - угор. літ. *'ruszli* „оселедець”. Угор. скорочена форма < нім. *'russe* *'russische* 'Hering; пор. чес. *'ruske* [RČČRS, 995], словен. *'rúška* [TESz III, 464].

Як бачимо, в угорських говорах Закарпаття є чимало німецьких запозичень, що є свідченням їх безпосереднього тривалого контактування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гвоздяк О. М., Меліка Г. І. Угорсько-німецькі мовні взаємини у кулінарній лексиці Закарпаття // *Acta Hungarica X-XI-ий рік видання.* – Ужгород, 2003. – С. 25 – 29.

2. Гоца Е. Д. Угорські запозичення в українських карпатських назвах їжі // *Acta Hungarica X-XI рік видання.* – Ужгород, 2003. – С. 30 – 39.

3. Дзензелівський Й. О. Назви деяких видів посуду у говорах Закарпаття // *Доповіді та повідомлення Ужгородського університету: Серія філологічна № 3* – Ужгород, 1958. – С. 34 – 37.

4. Меліка Г. І. Відбиття етнокультурних взаємин у говірках Закарпаття української, угорської, німецької мов // *Науковий вісник Ужгородського університету.* – Випуск 6.: Серія Історія. – Ужгород, 2002. – С. 152 – 157.

5. Ур Л. Л. Назви їжі й кухонного начиння в південних ужансько-латорицьких угорських говірках Закарпатської області // *Автореферат дисертації кандидата філологічних наук.* – Ужгород, 2004. – 20 с.

6. Horváth Mária. Német elemek a 17. század magyar nyelvében. – Budapest, 1983. – 268 o.

7. Melika Georg. Fremdes Wortgut in der Kochkunst der Karpatendeutschen // Gehl Hans, Ciubota Viorel. (Hrsg.) *Materielle und geistige Volkskultur des Oberen Teißbeckens. Einfluß der deutschen Bevölkerung auf die anderen Ethnien der Region.* – Satu-Mare – Tübingen, 2003. – S. 264 – 277.

8. Purdela Sitaru Maria, Vasiluta Livia. Rumänische Fachausdrücke Deutscher Herkunft im Bereich der Kochkunst. Lexikalische und Etymologische Anmerkungen // *Materialien.* Heft 4. Tübingen, 1994. – S. 121 – 141.

ПРИМІТКА:

1. Список умовних скорочень використаних джерел

Лизанець III – Лизанець П. М. Атлас лексичних мадаризмів та їх відповідників в українських говорах Закарпатської області УРСР. Ч. III. – Ужгород, 1976.

РСР – Румынско-русский словарь. (За ред. Б. А. Андрианова и Д. Е. Михальчи). Москва: Гос. Изд. Иностранных и национальных словарей, 1954.

УТСл. – Бусел В. Т. Український тлумачний словник. – Київ: ІРПІНЬ: ВТФ «Перун», 2003.

DEWrtb – Etimologisches Wörterbuch des Deutschen in I – III Bd.

(Німецький етимологічний словник у 3-х томах). (Hrsg. Pfeifer Wolfgang). – Berlin: Akademie-Verlag, 1989.

Duden – Duden. Deutsches Universalwörterbuch. (Німецький універсальний словник). – Mannheim – Leipzig – Wien – Zürich: Dudenverlag, 2003.

ÉKSz – Magyar Értelmező Kéziszótár I – II. (Угорський тлумачний словник). (Főszerk. Juhász József, Szőke István, Ó. Nagy Gábor, Koválovsky Miklós). – Budapest: Akadémia Kiadó, 1972.

Lizanec I, II, III – Lizanec P. N. A kárpátjai magyar nyelvjárások atlasza I – III. (Атлас угорських говорів Закарпаття). – Budapest, 1992 – 2003.

ÖWrtb – Österreichisches Wörterbuch. (Словник австрійської мови). 39 Auflage. – Wien: Verlag Jugend und Volk, 2001.

RČČRS – Rusko – český A Česko – ruský slovník. (M. Šroufkova, R. Pleský, M. Vencovska). – Praha: Státní Pedagogické Nakladatelství, 1987.

TESz – A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára I – IV. (Історико-етимологічний словник угорської мови). (Főszerk. Benkő Lóránd). – Budapest: Akadémia Kiadó, 1967 – 1984.

2. Список умовних скорочень загальних назв

австр. – австрійське; англ. – англійське; араб. – арабське; ар. – ареальне; б.-а. – баварсько-австрійське; гов. – говіркове; грец. – грецьке; д. – давньо...; інд. – індійське;

інт. – інтернаціональне; італ. – італійське; лат. – латинське; лок. – локальне; нім. – німецьке; н. п. – населений пункт; н. пп. – населенні пункти; пер. – перська; перен. – переносне; пол. – польське; пор. – порівняно; рег. – регіональне; рум. – румунське;

сб.- хв. – сербсько-хорватське; слов. – словацьке; угор. – угорське; укр. – українське; фр. – французьке; чес. – чеське.

– Ingrid Turis

Lexical meanings in Hungarian dialects of Transcarpathia Summary

The given article deals with the eleven food definitions of animal origin and their phonetical variants. In this case, the investigation of lexical meanings in Hungarian dialects of Transcarpathia continuous to be topical. The everyday vocabulary is in its constant development, from generation to generation. It always enriches itself with new nominations that are used by the main source language – people.

FOGAS KRISZTIÁN

(Ungvár)

A becenevek rendszerezése az Ungvári járási Császlócon

A személyneveken belül a ragadványnevek mellett talán a becenevek csoportja a legmozgékonyabb, hiszen az emberek megszólításkor előszere-ttel használják azokat a személynevek helyett. Ezért találtam fontosnak a szülőfalumban, Császlócon előforduló becenevek összegyűjtését és csoportosítását.

A becenevek vizsgálatánál nem beszélhetünk egységes szempontrendszerről. A kutatók véleménye a fogalom megnevezéséről is eltérő. B Lőrinczy Éva például a névváltozat terminust használja, meg is adja a meghatározását: névváltozatnak nevezem az alapszóból valamilyen hangtani vagy alaktani módosulással létrejött névformát [Hajdú 2003: 246]. Szilasi Móricz [Szilasi 1883: 244–253] felhívja a figyelmet arra, hogy a legtöbb magyar becenév a tótban is megtalálható: *Anka, Anička; Betka, Betuška* stb. Összehasonlítva a tót, szerb, német, magyar beceneveket, kimondja, hogy a magyar becézőnevek teljesen idegenek, mégpedig német és tót kölcsönzések [Szilasi 1883: 253].

Kálmán Béla a becéző név és a becenév közötti hangulatbeli különbségre hívja fel a figyelmet [Kálmán 1969: 55–59]. Szerinte a személynevek – főleg a családon belül – túl ridegek, ezért a szülők, testvérek kedveskedő, becéző alakjukban használják őket. Erre szükség is van, főleg ha vannak azonos nevűek a családban. Így előfordul, hogy a kisgyereket igazi nevétől függetlenül *Öcsi, Csöpi, Mókus, Baba, Zizi* néven illetik. Ez a név általában idős korig rajtuk marad. Gyakrabban fordul elő azonban, hogy a hivatalos nevet becézik: István > *Pisti, Pista*; Zoltán > *Zoli* stb.

A névrövidítéses becézés tanulmányozásával többek között Rác Endre is foglalkozott [Rác 1966: 408–420]. A régi magyar becéző nevek egy része az alpnév megrövidülésével jött létre, de Rác felhívja a figyelmet arra, hogy ez a tendencia a XVI. században kiment a divatból. Csak néhány nyelvjárásban őrződött meg, ilyen a halmágyi nyelvjárásziget is. Itt így rövidítik a neveket: János > *Ján*, Péter > *Pié*, György > *Gyö*, Kata > *Ka*.

Mára újra megfigyelhető a nevek ekképp történő rövidítése: Zoltán > *Zo*, Zsuzsanna > *Zsu*, Zsófia > *Zsó*.

Előfordul, hogy nemcsak a keresztnévet, hanem a különböző megszólításokat (*Mucus* > *Muc*) vagy a vezetéknevet becézik (*Csuka* > *Csu*).

Hajdú Mihály Kálmán Bélához hasonlóan felismerte a becéző név és a becenév terminusok közötti hangulatbeli különbséget és a becenév rövidebb, egyszerűbb és kényelmesebb használatánál maradt. A becenevek rendszerzésénél az ő szempontjait vettem alapul [Hajdú 2003: 638–731], de a csoportok közül csak azokat vettem figyelembe, melyekre találtam példát a kutatóterületen. A Császlócon előforduló beceneveket a következőképpen csoportosítottam:

1. Név végi rövidüléssel alakult becézőnevek: *Mariann* (←Mariana), *Reb* (←Rebeka), *Zsuzsa*, *Zsu* (←Zsuzsanna), *Ilon* (←Ilona), *Anett* (←Anetta), *Dia* (←Diána), *Brigi* (←Brigitta), *Bea* (←Beáta), *Eri* (←Erika), *Adri* (←Adrienn), *Moni* (←Mónika), *Ani* (←Anikó), *Domin* (←Domonkos), *Zsó* (←Erzsébet), *Kriszti* (←Krisztián), *Szilvi* (←Szilvia), *Maxi* (←Maximilián), *Kriszti* (←Krisztina), *Ati* (←Attila), *Ildi* (←Ildikó), *Edu* (←Eduárd), *Rena* (←Renáta);

2. Képzéssel alakult becéző nevek:

-a: *Magda* (←Magdolna), *Eta* (←Etel), *Ira* (←Irén), *Era* (←Erika), *Pista* (←István), *Karola* (←Karolina);

-e: *Rebe* (←Rebeka);

-i: *Pisti* (←István), *Évi* (←Éva), *Józsi* (←József), *Norbi* (←Norbert), *Klári* (←Klára), *Jani* (←János), *Rebi* (←Rebeka), *Kati* (←Katalin), *Dani* (←Dániel), *Ági* (←Ágnes), *Miki* (←Miklós), *Vali* (←Valéria), *Beni* (←Bernát), *Zsolti* (←Zsolt), *Mari* (←Mária), *Imi* (←Imre), *Tomi* (←Tamás), *Zoli* (←Zoltán), *Pötyi*, *Bözsi*, *Erzsi* (←Erzsébet), *Tibi* (←Tibor), *Gyuri* (←György), *Sanyi* (←Sándor), *Livi* (←Lívia), *Nati* (←Natália), *Laci* (←László), *Móni* (←Mónika), *Heni* (←Henrietta), *Brigi* (←Brigitta), *Tündi* (←Tünde), *Imi* (←Imelda), *Viki* (←Viktor), *Szilvi* (←Szilvia), *Romi* (←Román), *Szabi* (←Szabina), *Timi* (←Tímea), *Andi* (←Andrea), *Eri* (←Erika), *Nati* (←Natália), *Ili* (←Ilona), *Dani* (←Dániel), *Csabi* (←Csaba), *Moni* (←Mónika), *Rolli* (←Roland), *Robi* (←Róbert), *Betti* (←Bernadett), *Niki* (←Nikoletta), *Rudi* (←Rudolf), *Magdi* (←Magdolna), *Gizi* (←Gizella), *Ildi* (←Ildikó), *Gabi* (←Gabriella), *Györgyi* (←Georgina), *Eszti* (←Eszter), *Árpi* (←Ápád), *Jósti* (←József), *Orsi* (←Orsolya), *Zsani* (←Zsanett), *Gyuszi* (←Gyula);

-ó: *Erzsó* (←Erzsébet), *Kató* (←Katalin);

-ő: *Gergő* (←Gergely);

-u: *Vincu* (←Vince);

-ca: *Maca* (←Mária), *Vica* (←Viktória), *Ica* (←Ilona), *Marica* (←Mária), *Gabica* (←Gabriella);

- ci: *Duci* (←Ida), *Laci* (←László), *Manci* (←Margit);
- cu: *Icu* (←Ilona);
- ica: *Ágica* (←Ágnes), *Gabica* (←Gabriella), *Katica* (←Katalin);
- csa: *Ancsa* (←Anikó);
- csi: *Jancsi* (←János), *Ircsi* (←Irénn), *Dorcsi* (←Dorottya);
- csu: *Bejsu* (←Beáta), *Sancsu* (←Sándor);
- di: *Magdi* (←Magdolna), *Tündi* (←Tünde), *Andi* (←Andrea), *Rudi* (←Rudolf), *Bandi* (←András);
- da: *Magda* (←Magdolna);
- ti: *Jósti* (←József);
- ka: *Iduka* (←Ida), *Istvánka* (←István), *Jóska* (←József), *Tamáska* (←Tamás), *Zsuzska* (←Zsuzsanna), *Józsika* (←József), *Dájánka* (←Dájána), *Lacika* (←László), *Sándorka* (←Sándor), *Vicuska* (←Viktória), *Viktorka* (←Viktor), *Iluska*, *Icuka* (←Ilona), *Irácska* (←Irénn), *Renácska* (←Renáta), *Anika* (←Anikó), *Erzsóka*, *Zsóka* (←Erzsébet), *Beácska* (←Beáta), *Andika* (←Andrea), *Csilluka* (←Csilla), *Ginuska* (←Georgina), *Karolinka* (←Karola), *Veronka* (←Veronika), *Marianka* (←Marianna);
- ke: *Editke* (←Edit), *Böske* (←Erzsébet);
- ku: *Vicku*;
- kó: *Gyurkó* (←György);
- ika: *Dórika* (←Dóra), *Árpika* (←Árpád), *Klárika* (←Klára), *Danika* (←Dániel), *Ducika* (←Ida), *Józsika* (←József), *Norbika* (←Norbert), *Mariika* (←Mária), *Ágica* (←Ágnes), *Valika* (←Valéria), *Sanyika* (←Sándor), *Natika* (←Natália), *Gyurika* (←György), *Lacika* (←László), *Andika* (←Andrea), *Gyuszika* (←Gyula), *Zolika* (←Zoltán), *Jancsika* (←János), *Robika* (←Róbert), *Katika* (←Katalin), *Zsanika* (←Zsanett);
- ike: *Livike* (←Livia), *Hénike* (←Henrietta), *Erzsike* (←Erzsébet), *Tündike* (←Tünde), *Imike* (←Imelda), *Szilvike* (←Szilvia), *Timike* (←Tímea), *Ilike* (←Ilona), *Bözsike* (←Erzsébet); *Évike* (←Éva);
- óka: *Zsóka* (←Erzsébet);
- uka: *Csilluka* (←Csilla);
- is: *Andris* (←András);
- us: *Vicus* (←Viktória), *Remus* (←Renáta), *Bejus* (←Beáta), *Ginus* (←Georgina);
- dus: *Magdus* (←Magdolna);
- szi: *Gyuszi* (←Gyula);
- ckó: *Lackó* (←László);
- cika: *Lacika* (←László);

- cuka: *Icuka* (←Ilona);
- nci: *Manci* (←Margit);
- uska: *Magduska* (←Magdolna), *Annuska* (←Anna);
- szika: *Gyuszika* (←Gyula).

3. Név eleji csonkulással alakult becéző nevek: *Duci, Ducika* (←Ida), *Betti* (←Bernadett), *Gina* (←Georgina), *Zsóka* (←Erzsébet).

4. Ikerítéssel alakult névváltozatok: *Tündi – Bündi* (←Tünde), *Andi – Bandi* (←Andrea);

5. Mássalhangzó-változással alakult becéző nevek: *Pista, Pisti* (←István), *Bözsi, Böske, Pötyi* (←Erzsébet), *Bandi* (←András).

6. Magánhangzó-változást mutató becéző nevek: *Gyuri, Gyurkó* (←György), *Tomi* (←Tamás).

7. Becenévként használt közszavak és tulajdonnevek: *Nyúl* (←Gyula).

8. Idegen keresztnév használata becenévként: *Dzsoni* (←József), *Mityu* (←Miklós), *Vitya* (←Viktor).

9. Névcserek: *Guszt* (←István), *Öcsi* (←János, ←Albert, ←István, ←Károly), *Olga* (←Piroska), *Tibi* (←Roland), *Imelda* (←Mária), *Zsófi* (←Viktória), *Babi* (←Klára), *Nati* (←Mária).

Levonna a következtetéseket kiderül, hogy a becenevek közül a legtöbb képzéssel keletkezett, főleg -i képzővel (*Évi, Józsi, Kati, Dan, Moni, Csabi stb.*) és -ka képzővel (*Istvánka, Zsuzska, Tamáska, Karolinka, Sándorka stb.*). De vannak egyedi szóképzések is: *Maca* (Mária), *Sancsu* (Sándor), *Jósti* (József), *Andris* (András).

IRODALOM

1. Hajdú 2003 – Hajdú Mihály. Nyelvjárástörténeti adatok a becenevek funkciójának vizsgálatához. // Hajdú Mihály. Válogatott tanulmányok. – Budapest – 241–248. o.

2. Hajdú 2003 – Hajdú Mihály. Általános és magyar névtan. – Budapest: Osiris Kiadó, 2003 – 638–731. o.

3. Kálmán 1969 – Kálmán Béla. A nevek világa. – Budapest: Gondolat Kiadó, 1969 – 55–59. o.

4. Rác 1966 – Rác Endre. A névrövidítéses becézés újabb előfordulásairól. // MNy. 4. sz. – 408–420. o.

5. Szilasi 1883 – Szilasi Móricz. A becéző/kicsinyített keresztnévek. // MNyr. XII. kötet. – 244–253. o.

Фогош Крістіан
Система пестливих імен у селі Часлівці
Резюме

У статті відзначається, що дослідження пестливих імен є важливим завданням сучасного мовознавства. Автор знайомить нас із частиною спеціальної літератури, що належить до цієї теми, і класифікує пестливі імена в різних аспектах. Нарешті робить висновок, що у більшості випадків пестливі імена утворюються за допомогою суфіксів.

SERES KRISTÓF

(Ungvár)

A fehér szín jelentéstartalma Kovács Vilmos költészetében

A stilisztika az utóbbi két évtizedben – az ezt megelőző időszak periferiára szorítottsága után – fellendülő szakaszát éli; ez nem csupán a szakmunkák mennyiségi növekedésén, de ami ennél fontosabb: új irányok, új tárgykörök megjelenésén mérhető le. Ennek a folyamatnak, örvendetes módon, részese a hazai stíluskutatás is. Fajsúlyos elméleti tanulmányok, rég hiányzó, modern szemléletű tankönyvek és kézikönyvek, stílusmonográfiák, rendszerezések, módszertanilag megalapozott elemzések jelentek meg a 80-as évek közepétől kezdve egészen a közelmúltig.

A nyelvészet alapvető feladata a kognitivisták szerint, a természetes nyelv metaforikájának leírása, mert ezek igen fontos szerepet játszanak nemcsak a mindennapi nyelvhasználatban, hanem az emberek világlátásában és konceptualizációjában egyaránt. A kognitív nyelvészet a világ nyelvi képének rekonstrukciójával foglalkozik, figyelembe véve a szövegben szereplő frazeologizmusokat, kollokációt és konnotációkat is. [Bańcerowski 1999:84].

A színnevek kutatása már az ókorban is foglalkoztatta a kor nagy gondolkodóit. Már az ókori Egyiptom és Görögország nagy filozófusai is megfigyelték, hogy bizonyos színekhez különböző jelentéstartalmakat társítanak az emberek: eseményeket, viselkedésformákat, érzéseket.[Kövári, 2001: web; Nagy L. 1994: 454-5.].

Ez az elemzési mód a középkor és a reneszánsz folyamán továbbfejlődött. a XVII. századi magyar barokk kultúrában Beniczky Péter Az különböző szín festékeknek értelme és magyarázattya című versében megjelenő jelképes színtartalom egyértelműen szemlélteti a barokk kor színeinek bizonytalan jelentését és ellentmondásosságát.[Pósán 1999: 181.]

Jelen cikkemben kognitív szempontból vizsgálom a fehér szín jelentéstartalmát Kovács Vilmos költészetében

Az 1945 utáni kárpátaljai magyar irodalmi próbálkozásokról, a kárpátaljai nemzetiségi irodalom helyzetéről több tanulmányban is beszámoltak. Ugyanakkor Kárpátalja közelmúltja irodalmának teljesebb és hitelesebb feldolgozásával még adós az irodalomtörténet.[Gál 1997: 78.o.]

Tragikus sajátossága a kárpátaljai magyar irodalomnak, hogy az összetettebb szemlélet kialakítása a dogmatizmus továbbélése miatt a rend-

szerváltásig áttörhetetlen akadályokba ütközött. A hatvanas évek elején Kovács Vilmos, a kárpátaljai magyar irodalom második világháború utáni legjelentősebb lírikusának pályája mutatja ezt modellszerűen. 1958-ban a Kárpátontúli Könyv- és Lapkiadó (a Kárpáti Kiadó elődje) magyar osztályának szerkesztője lett, egy időben osztályvezető. A 60-as évek elejétől az ifjú irodalmárnemzedék mentora, a Forrás irodalmi stúdió tagja. A dogmatikus ideológiai terror azonban ellehetetlenítette őt is a stúdióval együtt.

Első kötete 1957-ben jelent meg Vallani kell címmel. Ebben még dícséri a rendszert, bár már itt-ott ki-kivillan egy-egy hiba a tökéletesség látzata mögül.

A Tavaszi viharok című kötet 1959-ben látta meg a napvilágot. A kötetben már előtérbe kerül az emberi sorsok bemutatása is. Reális, de még nem kritikus képeket rajzol a kötet verseiben.

Lázás a Föld című kötete 1962-ben jelent meg. Igazi áttörés volt ez költészetében. Ebben jelent meg először a bíráló Kovács Vilmos. Látta és láttatni mert a hibákat, s ez sokaknak nem tetszett.

1968-ban jelent meg a Csillagfénynél című kötet. Ez volt az utolsó, ami még a költő életében látott napvilágot. Egy csalódott ember tekintetén át látjuk a világot a versek olvasása közben.

Megterheltségi sorrendben a fehér a harmadik helyen áll, a semleges színek közé tartozik. Szemiotikailag a tisztaság, a szabadság, a világosság, a jóság színe. Jelenthet azonban betegséget, negatív értelemben vett semlegeséget, gyávaságot is. A hősök, különleges képességű emberek és lények rendszerint fehér fényben jelennek meg. A világ nyelveiben általában tisztaságot, békét, igazságot, ártatlanságot jelent. A katolikus szimbolikában örömet, egyszerűséget, világosságot, vitathatatlan tisztaságot és büntelenséget jelent. A fehér mágia a jó mágia, erejét gyógyításra használja, vagy a fekete mágia ellen, az általa okozott károk helyrehozására. A görögök és a rómaiak a fehér lovat, Észak-kelet Ázsiában, Thaiföldön a fehér elefántot tekintették szent állatnak, különleges képességekkel bírónak. A fehér vonal Szűz Mária jelképe. A fehér rózsza a szüzesség szimbóluma. A fehér bot a vakok megkülönböztető jele. Teljes csendet, gyászt jelent a távol-kelet országaiban, Európában pedig gyávaságot a XX. század első harmada óta. Több zászló, így a magyar, az amerikai, az osztrák, az olasz, az orosz meghatározó színe.

Sejnyina enciklopédiájában 7 jelentést tüntet fel: a) szabadság, b) betegség, c) ártatlanság, d) jóság, e) gyávaság, f) gyász, g) nyugalom. [Шейнина 2003: 360-361]

a) szabadság

Bosszúért kiált az ősök törvénye,
esküszik Koppány, hogy Hadúr él még,

gyilkot fest a tűz hajnalba tört fénye,
s vérpiros süggyel dől el egy *fehér* mén. [Vérkeresztség, 70. o.]

A költő a megszokott régi és az új szabadság lehetőségeit és korlátait állítja szembe egymással. A követők szembenállása harcot eredményez, egyenlőtlen számuk és erejük az egyik oldal kötelező győzelmét. Hogy ez az oldal a jó vagy a rossz, az történelmi nézőpont kérdése, mert nem ismerhetjük meg a vesztes oldal tetteit.

b) Betegség:

Itthon csendes sarok
várt rád; egy kórházi *fehér* kis ágy... [Élő színek, 26. o.]

A költő Munkácsy Mihály sorsát foglalja össze, általános képet rajzolva azokról az emberekről, akik érzékenyebbek a világ dolgaira, s ezért lelkük is sebezhetőbb. Következtetésként azt vonja le, hogy a művészek lelkét könnyű megsebezni, s ezeket a sebeket nehezebb gyógyítani, mint az átlagember esetében.

Idvezül, ki sírodhoz gyónni jár,
s talpával röggé vált szíved morzsálva
megigazítja *fehér* koponyádon
hideg-kék glóriád. [Hozsanna néked, 52. o.]

Kovács Vilmos József Attila előtt tiszteleg. A beteg lelkű költő életét méltatva és halálát elemezve arra a következtetésre jut, hogy vannak, akik saját sötét lelkiismeretük megnyugtatóására használják óvatosan kiválogatott emlékeiket. Rávilágít, hogy hiába tesznek ezek az emberek bármit most már, nincs erkölcsi joguk önmaguk dicséretére, kollegialitásuk hirdetésére.

c) Ártatlanság:

Két könnyes női szem csillan a kislányra,
az asszony tétován lép, karját kitarva,
s *fehér* vállán számok kékelnek. [Sok év után, 8. o.]

Kovács Vilmos dühe és együttérzése sugárzik a versből. Két ártatlan ember: egy árvaházba került kislány és egy, a meghurcoltatása során meddővé lett zsidó asszony szívszorító egymásra találásának története a költemény. A düh azok ellen irányul, akik meddővé tették a nőt, valamint akik azt okozták, hogy a kislány árvaházba kerüljön. A fehér itt a megszégyenített tisztaság jelképe.

d) Jóság:

Célozzátok meg a sárga holdat.
És térképezzétek fel a *fehér* szíveket. [Meghalt Julis néni, 57. o.]

A költő a minden emberben meglévő, elementáris jóságot keresi és ébresztgeti. A fehér szívek jelzős szerkezetben a fehér szín a tisztességes, őszinte emberek számbavételét sürgeti. A vers célja, hogy felemelje az em-

bert egy magasabb szintre, újraélessze társas voltát, ráébressze, hogy szüksége van embertársára.

e) Gyávaság:

... s a napszámos *fehér* arcú lánya,

aki a pap gyerekét pesztrálta,

szégyenével egy nap világgá ment. [Orgonafa, 58. o.]

Kovács Vilmos a kiszolgáltatott embert láttatja a fehér arcú lányban, a butaság, a hatalommal való visszaélés, a gyávaság ellen emel szót. A figura egyszerre konkrét és szimbolikus. Konkrét, mert a vers témája a költő létéből származik, és szimbolikus, mert a megtörtént eset nem egyedi. Ostorozza mindkét fél gyávaságát: a lányt, mert nem mert a világ elé állni szégyenével, és a szégyen okozóját, mert nem vállalta tettét, inkább a menekülésbe hajszolta áldozatát.

De te is értsd meg, hogy attól nem lesz *fehérebb*

és nem lesz nagyobb a darab,

hogyan zagyva igéket

mormolsz nekem, míg rágom fáradtan. [Kenyér és vers, 27. o.]

A vers a struccpolitika bírálata. Eszerint a valóságot nem lehet ideológiával leplezni, mert a tények önmagukért beszélnek. Szemléletes példát állít, mely szerint hiábavaló a magyarázat, az emberek a saját szemüknek és tapasztalataiknak hisznek inkább, mintsem a különféle mondvacsinált elméleteknek.

f) Gyász:

Én már tudtam, hogy az emberek

színe máshol más, hogy vannak *fehérek*... [Hirosimából jöttem, 28. o.]

A vers a hirosimai atomtámadás áldozatai iránt érzett gyász papírra vetett képe. Egyszerre patetikus és gúnyos is. A pátosz az áldozatok iránti tiszteletből ered. A gúny iránya pedig a támadók felé mutat. Érdekes, ahogyan észreveszi a költő, hogyan válik a fehér ember színes bőrvé egy másik kontinensen, egy másik kultúrában.

... befonom, hogy száguldjanak rajta

gyors lábú futárok a parancsal,

hogyan tenyérbe nyíljék az ököl

és meleget simogasson a *fehér* szívekbe... [Meghalt Julis néni, 57. o.]

A költő nagyanyját gyászolja, aki egyszerre konkrét és szimbolikus személy: ő jelképezi az összes kitaszított, megbélyegzett, meg nem értett embert. A fehér szívek tulajdonosai, akik csak bólogattak, ugyanolyan bűnösökké váltak, mint a méltatlan bírák.

g) Nyugalom:

A *fehér* éjszakák tűzálló edényében

színtelen közönyt kever.

Bomlott agyában

ritustáncot járnak a képletek. [Leningrádi éjszaka, 48. o.]

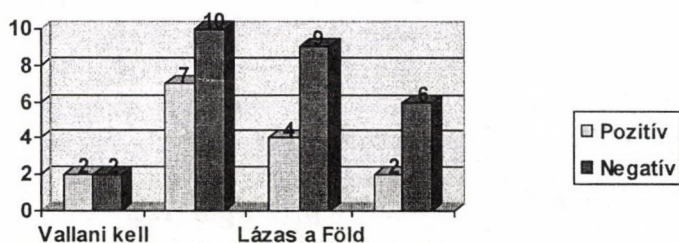
Kovács Vilmos az átutazó szemével nézi a leningrádi éjszakát. A fehér éjszaka az elején ijesztő hangokkal teli, aztán az idő múlásával fokozatosan válik nyugodttá. De ez a nyugalom csak az átutazó számára nyugalom, az ott élőknek inkább megszokott esemény, mely napról napra csak ismétlődik. Változtatni senki nem akar, nem mer, nem tud rajta, apátiával vegyes nyugalommal, közönyösen élnek meg a természet ezen csodáját.

Tanulságos a fehér szín jelentéseinek elemzése. A béke és a nyugalom szimbóluma, bár hasonló szerepben fordul elő a versekben, mégis hatalmas feszültség hordozója. Kovács Vilmos merészen játszott a szín jelentéseivel. A szín érzelmi töltése összességében véve semleges. Pozitív jelentéstartalmát kompenzálják az őt körülvevő negatív hangulati elemek.

Az Vallani kell című kötetben a fehér előfordulási száma 4, a Tavaszi viharok címűben 17, a Lázás a Föld címűben 13, a Csillagfénynél címűben 8. A pozitív emberi érzéseket asszociáló melléknevek kötetenként így oszlanak meg: Vallani kell – 2; Tavaszi viharok – 7; Lázás a Föld – 4; Csillagfénynél – 2.

A negatív emberi érzéseket asszociáló melléknevek kötetenként így oszlanak meg: Vallani kell – 2; Tavaszi viharok – 10; Lázás a Föld – 9; Csillagfénynél – 6.

Diagramon szemléltetve:

Az a következtetés vonható le, hogy Kovács Vilmos művészi módon alkalmazza a fehér általános szemiotikai asszociációit: a nyugalmat, a békeséget, a tisztaságot és az ártatlanságot, de egyéni látásmóddal megjeleníti a hagyományoktól eltérő gyász jelentést is. A fehér szín jelentéstartalma ilyen módon válik erőteljessé, szemléletessé. A költő egyéni színlátását a képzet-társítások metaforákban, ritkábban allegóriákban jelenítik meg, előszeretettel alkalmazza az általánosítás eszközt is.

IRODALOM

- Bañcerowski 1999 Bañcerowski Janus. A kognitív nyelvészet alapelvei. // Magyar Nyelvőr. 123. évfolyam 1999. január-március 1. szám
- Gál 1997 Gál József. Kovács Vilmos költői világa. In: Acta Hungarica, VII. évfolyam. Szerk: Lizanec Péter
- Kovács 1957 Kovács Vilmos. Vallani kell. Uzshorod, Kárpátontúli Területi Kiadó, 1957.
- Kovács 1959 Kovács Vilmos. Tavaszi viharok. Uzshorod, Kárpátontúli Területi Kiadó, 1959.
- Kovács 1962 Kovács Vilmos. Lázás a Föld. Uzshorod, Kárpátontúli Területi Kiadó, 1962.
- Kovács 1968 Kovács Vilmos. Csillagfénynél. Uzshorod, Kárpátontúli Területi Kiadó, 1968.
- Kővári 2001 Kővári Melinda. Az óegyiptomi színszimbolika. In.: www.ibisz.freeweb.hu/hun/hazai/aktualis/aktualis.html
- Nagy L 1988 Nagy L. János. Számok és színek – színek és számok. In: MNy LXXXIX/4.
- Pósán 1999 Pósán László. Beniczky Péter és a barokk színszimbolika. // Poliszémia, homonímia. Az ELTE BTK Általános és Alkalmazott Nyelvészeti Tanszéke által 1998 októberében rendezett tudományos konferencia előadásainak tanulmánykötete. Szerk.: Gecső Tamás. Bp.: Tinta könyvkiadó, 1999.
- Шейнина 2003 Шейнина Е. А. Энциклопедия символов. – Москва: Издательство «Тюрсинг», 2003.

Шереш Криштоф **Розвиток значення жовтого кольору** **у поезії Вілмоша Ковача** **Резюме**

Вілмош Ковач один із найвідоміших поетів угорської літератури Закарпаття 60-х років ХХ століття. Автор розглядає в статті світ кольорів в творчості поета. У цій роботі на основі поезії Вілмоша Ковача аналізується роль білого кольору. За допомогою досліджування просліджується аспект творчості і життєві станції поета, життя людей 60-х років на Закарпатті, проблеми і обмеження політичної системи.

JACKOVICS MARIANNA

(Ungvár)

Szlávizmusok a szövés-fonás szókincsében a kárpátaljai magyar nyelvjárásokban

A magyar törzsek már a VII. század végétől kapcsolatban álltak a keleti szláv törzsekkel, a legszorosabb kontaktusban azonban a Duna-medencében éltek, ahol a magyarokat több mint ezer évig fűzte közvetlen nyelvi, gazdasági és kulturális kapcsolat a szlávokhoz. A magyarok és a keleti szlávok, később ukránok közötti kapcsolatok nyomot hagytak a nyelvek lexicájában. A gyűjtött jövevényszavak vizsgálatának történelmi értéke van, hiszen a szlávok más népekkel való történelmi, gazdasági, kulturális kapcsolatáról tanúskodnak.

A szlávizmusok kérdésével a kárpátaljai magyar nyelvjárásokban sokan foglalkoztak: P. Lizanec, Sz. Bernstein, G.Klepikova, Baleckij Emil, Dezső László stb. Nem térünk ki e művek elemzésére, röviden azokról a szlávizmusokról beszélünk, amelyeket a magyarok a szövés-fonás témakörében vettek át.

A szövés-fonás mesterségét a szlávok magas színvonalon művelte, ezért érthető, hogy több szláv jövevényszó került be a magyar nyelvbe e témakörből. Ezeknek egy részét vizsgálok történeti-etimológiai szempontból „A kárpátaljai magyar nyelvjárások atlaszá”-nak II. kötete alapján.

A „*két farúd, amellyel áztatáskor a kendercsomókat összefogják*” (lásd 23–32. kutatópontok) jelentéssel három szláv eredetű lexéma él: *'pamacs'*, *'pózna'*, *'cserépcsep'* [Lizanec 1996, 641. sz. térkép].

A *pamacs* első előfordulása 1784. A szócsalád alapja a *pamacsol* ige, szláv eredetű. Megtalálható a *pomočiti*, vagy az orosz *помочить* „beáztat, megnedvesít” jelentésben. A magyar szó szláv forrása nem határozható meg (TESz, III. 77.), ugyanakkor a *мочило* terminust már rögzítik a XV. század eleji ukrán nyelvemlékek. Érdekességként említhetjük, hogy foglalkozást jelölő származékszavai is: a *мочилар'* – 'az, aki ássa az áztatót' (pl. *Мочило копле мочилар'* Rahói járás) vagy a *мочыл'а* megnevezés 'az az asszony, aki áztatja a kendert' (pl. *Томá, ичо мочит кôлôнн'и* (Técsői járás) használatosak voltak az ukrán/ruszin nyelvjárásokban [Дзэндзелівський 1967, 189]. Feltételezésünk szerint a *pamacs* szó a kárpátaljai ukrán nyelvjárásokból került be a magyar nyelvjárásokba. Beregrákoson, Szernyén, Csongoron és Dercenben megtalálható még a *potokrud* összetétel ugyanebben a jelentésben, egyedül Bótrágyon a *pamacsrud*, Fancsikán pedig a *cserepcsepud*.

A következő vizsgált lexéma a *pózna*, melynek első hivatalos előfordulása 1551. A kárpátukránban *паузина/павузина* formában használatos még a 'száraz ág a kazal védelmére, betakarására' jelentésben. A *póznát* közvetlenül a kárpátukrán nyelvjárásokból kölcsönözték a magyarok. A szlovákból (*pavúz, pavuza*) nem magyarázható az eredet, mert ott nem található meg az -n szuffixum, amely viszont széleskörűen elterjedt a kárpátukrán nyelvjárásokban. A *cserepcsep* szóösszetétel mindkét tagja 1395-ben került a magyar nyelvbe, feltehetőleg a déli szláv nyelvekből. A magyar *cserep* forrása főként azért keresendő a déli szláv nyelvekben, mert a magyar szó régi jelentései, mint például az 'agyagedény' vagy az 1525-ben bekerült 'tetőcserep' jelentések csak ott vannak meg (TESz, I. 508.). A *csép* lexéma megvan a bolgár nyelvben 'yen' 'a láncfonalakat szétválasztó pálca', a szlovénben *cép* '(kötél) szál, pászma' jelentéssel. A magyarba egy déli szláv nyelvmélekből *čepъ*, esetleg egy többes számú *čepi* kerülhetett át (TESz., I. 500.).

A „*kihegyezett farúd, amellyel áztatáskor a vízbe rakott kendercsomókat a mederhez rögzítik*” jelentésű lexémák közül (karó, cövek, szúrófa, pöszke, horgasfa) szláv eredetű a *cölöp* [Lizanec 1996, 642. sz. térkép], amely 1651-ben került a magyar nyelvbe 'földbe vert oszlop' jelentésben. A legrégebb magyar alak a *szolop* lehetett, ebből fejlődhetett a *colop* és a *célöp*, *cölöp*. A nyelvújítás korában vált tájszóból köznyelvvé (TESz, I. 457.).

A „kenderszálak fésülésére” való eszköz a magyarban a szláv eredetű *gereben* [Lizanec 1996, 650. sz. térkép], első előfordulása is ilyen jelentéssel szerepel 1405-ről. A *gerebeny* (*gereben*) az Ungvári, a Munkácsi és részben a Beregszászi járásban él. Szlatinán, Gyertyánligeten és Terebesen teljesen hiányzanak ezek a reáliák. A magyarba egy déli szláv vagy szlovák *grebenъ* 'gereben' kerülhetett át szóeleji mássalhangzó-torlódás feloldásával (TESz, I. 1049.). A kárpátukrán nyelvjárásokban (Nagybereznai, Perecsenyi, Munkácsi, Szolyvai, Volóci, Irsavai, Nagyszőlősi, Mizshirjai járásban) viszont erre a fogalomra a *учим*, *уч'им*, *у'у'им* nevet használják.

Jellegetesen szláv eredetű a *guzsaly* – 'kézi fonáshoz használatos eszköz' szavunk, bekerülésének dátuma 1405. Szóösszetételben: pl. *Guzsalytalp, guzsalypálca, guzsalyrúd, guzsajszár, guzsalyvessző* két térképen találkozzunk vele [Lizanec 1996, 655., 666. sz. térkép]. A magyarba talán a kárpátukránból, illetve a szlovákból került át szóeleji *k-g* megfeleléssel. Valószínű, hogy a *kuzel* kifejezést sem használta a magyarság addig, amíg a szláv népekkel való érintkezése során át nem vette. Az északi népek fonásmódjának bemutatására szolgál az a rajz, amelyet a XVI. századból

származó Olaus Magnus svéd történetíró munkájában láthatunk: a nő guzsaly nélkül, a fejére kötött kenderből húzza a szálakat s így fon a szájában tartott forgács világló lángjának fényénél. A lettek régi fonási módja pedig például azt mutatja, hogy hogyan lehet a hónalj alá tett kenderből a bal kézzel húzogatva a jobb kézben lévő orsóval fonni guzsaly nélkül. [Gönyei 1936, 9] A *kerekesguzsaly, rokka, kutyakerekes, kecskeguzsaly* [Lizanec 1996, 660. sz. térkép] lexémák közül a *kerekesguzsaly* előfordulása az atlasz kutatópontjain százalékarányban a többihez képest 91, 9 százalék. Viszonyításképpen a germán eredetű *rokka* előfordulásának százalékaránya pedig – 13, 8 %.

A *vitrola* címszó [Lizanec 1996, 663 sz. térkép] déli szláv eredetű, hivatalosan 1395-ben került a magyar nyelvbe. A TESz nem tünteti fel a nyelvjárásokban élő jelentést, nevezetesen a „*kerekesguzsaly*nak az a része, amely az orsó körül forog, és az összesodrott fonalat föltekéri”. Előfordulási formái pl. a bolgárban *вѣпѣуѡ*, szlovén *vetrilo*, ukránban *вѣпѣуѡ* (TESz., III. 1164–1165). A vizsgált lexéma százalékban számított előfordulása a többivel szemben (pl. szárnya, talu, tolla, kelep, kelepce, repülő) – 44, 4 %.

Három lexéma él az „*asszonyok és lányok összejövetele*” jelentés megjelölésére: *kaláka* (1630), *fonó*, *fonóka* [Lizanec 1996, 664. sz. térkép]. Szemantikai érdekességként említtem, hogy a kalákát 1838-ban „lármás veszekedés, verekedés” jelentésben jegyezték fel. Viszont a román átvétel ’közös önkéntes munka; az ezt követő multság’ jelentéssel a déli szláv nyelvekből való (TESz, II. 316.). A *fonó*, az 1798-ban hivatalosan bejegyzett *fonóka* a *fon* ige származékai, amely ősi örökség a finnugor, illetőleg az uráli korból (TESz, I. 946.). Ezek százalékaránya tehát a vizsgált területen 100 % a *fonó*, *fonóka*, 22, 2 % pedig a *kaláka* javára.

Az *esztováta* ’szövőszék’ hivatalos előfordulása 1561 [Lizanec 1996, 674 sz. térkép]. A kárpátaljai magyar nyelvjárásokban, 100 %-os előfordulásban él még az *esztováta*, *esztváta*, *szátva*, *szátyiva* forma is, melyeknek forrása a déli szláv *stativa*, melyből a magyar változatok a szóeleji torlódás feloldásával, hangrendi illeszkedéssel fejlődtek. Mindezek a *stativa* összláv ’*stati*’ valahol áll igéhez kötődnek (TESz, I. 807.). A kárpátukrán nyelvjárásokban viszont a *крѡсна* kifejezés él. Dzendzelivszkij professzor szerint a *крѡсна* a szlávoknál valószínűleg nem speciálisan szövési terminus volt, hanem minden bizonnyal ’munkapadot, rámát, állványt’ jelentett, amihez a szerszámokat erősítették vagy helyezték. A *крѡсна* jelentése tehát lehetővé tette a szó „szövőszék” jelentésben való használatát. Minden bizonnyal a múltban a szlávoknál, akár a rómaiaknál, a régi egyiptomiaknál, skandinávoknál stb. a szövőszék nem vízszintes felépítésű volt, mint most, hanem függőleges, melynél a láncfonalak függőlegesen vannak kifeszítve. Így a

jelentés onnan ered, hogy a szerkezet függőleges rámáját, annak tartozékait nevezték *красна*-nak vagy *красно*-nak. A kárpátukrán nyelvjárásokban a *'смава'* a „szövőszék két talpa közül valamelyik.”

A szavak eredetét vizsgálva, összegezve a fent elmondottakat, tehát valószínűnek tűnik, hogy őseink már a honfoglalás előtt is rendelkeztek kezdetleges „vászonkultúrával”. Erre utalnak a honfoglalás előtt átvett török jövevényszavak: *kender*, *tiló*, *csepű*, *orsó* és a finnugor korig visszavezethető *fon* szó is. A magasabb szintű rostfeldolgozást pedig a szlávoktól vettük át, mert az erre utaló szavak jó része, mint látjuk, szláv eredetű: *guzsaly*, *pa-macs*, *pózna*, *gereben* stb.

A fentiekből kitűnik, hogy egy-egy nép történetének, gazdasági, társadalmi viszonyainak alakulása összefüggésében magával hozza azt, hogy a nyelv szókészlete milyen forrás(ok)ból bővül, e szavak milyen fogalmi kategóriákba csoportosulnak, miként tagolódnak időben és tematikailag. A szó-készlet kategóriák vizsgálata tehát napjainkban is újabb feladatot jelent, a megoldás széles körű és több szempontú kutatást kíván.

IRODALOM

1. [Балецкий Э., 1958, 1963] – Балецкий Э. Венгерские заимствования в лемковском говоре села Комлошка в Венгрии // StSl, t. IV. – Вр., 1958. Балецкий Э. О некоторых венгерских заимствованиях в украинском языке (Венгерские заимствования в произведениях Н.Л. Устиновича) // StSl, t. IX. – Вр., 1963.

2. [Бернштейн С. Б., 2000] – Бернштейн С. Б. Ещё раз о значении славизмов в неславянских языках как источнике по истории славянских языков (К публикации книги П. Лизанца „А кárpátaljai magyar nyelvjárások atlasza” I-II kötet) [Budapest, 1992; Ужгород, 1996] // Общеславянский лингвистический атлас. Материалы и исследования 1994–1996. Сборник научных трудов. – Москва, 2000. – С. 223-227.

3. [Дэже Л., 1958–1961] – Дэже Л. К вопросу о венгерских заимствованиях в закарпатских памятниках XVI–XVIII вв. // StSl, t. IV–VII. Вр., 1958–1961.

4. [Дзендзелівський Й. О., 1967] – Дзендзелівський Й. О. Ткацька лексика українських говорів Закарпатської області УРСР. // St. Sl, t. XIII. Вр., 1967. – С. 189.

5. [Клепикова Г.П., 1992] – Клепикова Г.П. Славяно-венгерско-румынские языковые отношения в зоне Карпат // Acta Hungarica. – 1992, III рік видання. – Ужгород, 1993. – С. 16, 19, 21, 22.

6. [Лизанець П.М., 1998] – Лизанець П.М. Мовні свідчення про контакти угорських племен з східнослов'янськими племенами до 896

року // Acta Hungarica, 1996-1997, VII-VIII роки видання. – Ужгород-Дебрецен, 1998.

7. [Lizanec 1996] – Lizanec P. N. A kárpátaljai magyar nyelvjárások atlasza. II. kötet. – Ungvár, 1996.

8. [Gönyey 1936] – Gönyey Sándor. A népi kendermunka szerszámai Magyarországon // Néprajzi Értesítő, 1936. – N28.

Яцкович М.Й.

**Слов'янські запозичення ткацької лексики
в угорських говорах Закарпаття**

Резюме

У доповіді на матеріалі „Атласа угорських говорів Закарпаття” т. II. проф. Лизанця П.М. проводиться аналіз діалектної (ткацької) лексики в історико-етимологічному аспекті. Проаналізовані лексеми – слов'янські запозичення дають також чітку картину щодо відображення мовних контактів у діалектній лексиці на базі угорських та українських говорів Закарпаття.

II.

IRODALOMTUDOMÁNY

ЛИТЕРАТУРОЗНАВСТВО

ФЕДИНИШИНЕЦЬ ВОЛОДИМИР

(Ужгород)

Угорська культура в моєму творчому житті

(Письменницький есей)

Контакти з угорською культурою я свідомо відчув ще студентом Мукачівського педагогічного училища, коли поступив сюди на навчання 1959 року після закінчення Голятинської середньої школи на Міжгірщині. Це, як правило, контакти на побутовому рівні. Я ще з двома хлопцями, один з яких був угорець старший курсом, знімали квартиру по вул. Ол. Невського в старенькій угорки. Ну, і в Мукачеві угорська мова всюди чулася на вулиці, як і російська. Потому, із вступом до Ужгородського тоді державного університету на українську філологію в 1961 році, ці контакти розширилися, а з одруженням на однокурсниці словачці-угорці з роду першого історика Ужгорода Кароя Мейсароша – Ілоні-Гелені – вони й поглибшали, набувши виразного характеру. І ось майже п'ятдесят літ ці контакти тривають з неослабною інтенсивністю та розмаїттям, переломлюючись і в моїй творчості, збагачуючи її, поглиблюючи. Я перекинувся листом і зі знаменитою Жужою Роб. І що цікаво – про переклад Пісні Пісень Біблійного Соломона з вірменського повоєнного класика поезії Паруйра Севака, звернувшись до мене „милий сосед”, Жужа Роб перекладала його угорською, а я українською і згодом русинською. При надрукуванні рецензії на антологію „Український килтивк” у журналі „Всесвіт” я перекинувся листом із знаменитою упорядницею антології Шарою Коріг, яка була свого часу ув'язнена в Гулагу на Воркуті з Георгіною Мейсарош (уйною моєї дружини Ілони). Професор Александер Рот планував здійснити переклад моєї поетичної збірки в Будапешті. Плану не судилося бути здійсненим. Зараз підтримую зв'язки з русинами Угорщини. Їхній журнал „Русинський світ” широко і прихильно відгукнувся про мою літературну та громадську русинську роботу.

Відштовхнувшись від побуту, контакти проникли у мій творчий доробок. Тут прислужилися і моя співпраця з редакцією газети „Карпаті Ігоз Сов” (журналісти Габор Ердеї та Мігай Борат), що її в той час, маневруючи, вів письменник Ласло Балла, а також редакторами-упорядниками „Карпаті Календаріум” – Тібор Баржо, Вілмош Ковач, Коміл Найпавер, Янош Фееш – від 1965 р. до останнього його випуску. Як у газеті, так і в календаріумі друкував ювілейні статті про закарпатських

та українських письменників, а в газеті ще відрецензовував нові книги наших місцевих авторів. Як правило, і в газеті, і в календаріумі мої матеріали підписані прізвищем, в календарі подекуди ще й криптонімом „V.F.” Одного разу, правда, вислужливий видавець Костянтин Бібіков із власної ініціативи зняв моє прізвище з-під кількох ювілейних заміток, оскільки комуно-радянський режим „записав” був мене в українські буржуазні націоналісти. Це єдиний неприємний, прикрий випадок з цього роду багаторічного співробітництва з угорською редакцією видавництва „Карпати”. Інакше маю приємні спогади й немалий доробок прикладного літературного співробітництва з ужгородсько-угорськими колегами. Крім того, вище названі журналісти і письменники вдумливо перекладали мої статті угорською мовою, зберігаючи стилістичні особливості, покладаючись на мої знання, ерудицію і вміння писати. Я чітко усвідомив вимоги угорських колег до подібних матеріалів: писати коротко, узагальнено, цікаво для адресного читача.

Потому Коміл Найпавер дуже тепло відгукнеться про мою співпрацю з Календаріумом, написавши про мене ювілейну статтю-нарис у газеті „Карпатський Євроміст” та своїй книзі про порядних людей, що зустрічалися йому на життєвому і творчому шляху. А відомий Янош Фееш майстерно переклав угорською мовою мою брошуру про першого угорського історика Ужгорода Кароя Мейсароша як захисника карпато-рутенів (він був і юристом, і журналістом). До речі, в основу першого видання цієї брошури українською мовою лягла моя стаття, надрукована в газеті „Карпаті Ігоз Сов” ще далекого року в кінці 60-х років – завдяки Ласло Баллі та його співробітникам. Стаття тоді ж викликала захоплену оцінку столичного журналу „Будапешт”, де відзначено, що молодий закарпатський український поет і критик Володимир Фединишинець звернув увагу угорської науки про призабуту постать Кароя Мейсароша з усіма його пошуками і здобутками, достоїнствами. Конкретно разом з дружиною – правнучкою я відкрив рукописну „Автобіографію” прадіда, написану від руки на 78 аркушах великого формату дрібним почерком. Близького ж року ця автобіографія як наукові записки музею була надрукована окремою книжкою в Дебрецені, послужила відштовхом до дискусії в журналі „Сазодок” (кінець 60-х - початок 70-х років). Лише з цього моменту ім'я Кароя Мейсароша як історика згадується закарпатськими істориками професорами Іваном Гранчаком, Дмитром Данилюком, Іваном Попом та ін.

Цю роботу вважаю ваговою сторінкою свого творчого набутку. Мрію про перевидання брошур про Кароя Мейсароша українською мовою та в перекладі, додавши можливий ілюстративний матеріал

(фоторепродукції, факсиміле рукопису).

Свого часу я активно приятелював з молодими угорськими поетами - Ондраш Бенедек-Штумпф, Йозеф Желіцкі, Дердь Дупка, Гейзо Фодор, Карой Балла, Магда Фізеші, Ласло Варі-Фабіан та ін. Перекладав їх українською мовою, а вони мене угорською, друкуючи в різних збірниках, журналах („Киркийп”, „Готодік Шіп” та ін.). Багато моїх дитячих віршів перекладали угорською також відома поетеса й педагог Борбала Солої, науковець Іштван Ковтюк... Майже сто моїх дитячих віршів, перекладених угорською, склали рукопис збірки, „чекаючи” видавця. Кошти, виділені Держкомпреси на плановане видання, тодішня верхівка „Карпат” використала на іншу назву.

Перекладав також вірші молодих власне угорських поетів для антології „Хвиля Балатону” (видавництво „Молодь”). Тут упоряднику так сподобався один мій переклад, що він приписав його собі. Довелося через пресу відстояти своє авторство відразу по свіжих слідах. Переклади з Ласло Нодя – новітнього класика угорської поезії друкував у журналі „Всесвіт”, один з віршів „Хто перенесе любов”, має бути надрукований в подарунковому виданні поета в Будапешті (ще не надіслано мені авторський примірник). Свого часу друкований в газеті „Вечерня Одесса”. З дружиною переклав поезії в прозі Ласло Нодя й надрукував у її книзі „Ув Енея чуб із сельдерея”. Ще одна наша спільна робота – це переклад збірки угорських дитячих народних пісеньок „Танцює Жужіка” (Київське видавництво „Веселка”, тиражем 68 тисяч примірників).

Я захоплений постаттю Шандора Петефі. Свого часу був прихильний до пошуків його могили в Сибіру, започатковану мукачівським краєзнавцем Василем Пагирею, і написав про це поему, надруковану у двотомнику „Срібні силуети”. Рецензував і репортажну книгу Василя Пагірі про ці пошуки. Багато про це говорив із колегами-письменниками Юрієм Шкробинцем та Василем Басарабом. Гіпотеза мала право бути запереченою або ствердженою. Поки що питання відкрите. Американська лабораторія не ствердила і не заперечила, що відкопані останки належать саме Шандору Петефі. Потрібна була нова експертиза з долученням генетичного „матеріалу” з Угорщини, але роботи припинені.

Я мав добрі контакти з угорським академічним вченим Іштваном Удворі, вже покійний, що очолював кафедру української і русинської філології в Ниредьгазькому педінституті ім. Дердя Бешенеї. Він написав про мене статтю в Енциклопедії світової літератури (том ХІХ), глибоко і всебічно відрецензував мою брошуру „Перший історик Ужгоро-

да”, давши їй високу наукову і громадянську оцінку. Цю рецензію пізніше я надрукував як післямову до перевидання. Він, як і Ондраш Бенедек-Штумпф, прихильно поставився до моїх русинських ідей і роботи, висловлених мною і в угорському науковому журналі „Европої Утош”. Ця стаття перекладена угорською мовою Євою Берніцкі і видана окремою брошурою з додатком короткого роздуму українською мовою „Прозора Земля”.

Значним пластом моїх творчих взаємин з угорською культурою є написання книги „Феномен професора Петра Лизанця”, що підготовлена зараз до видання і в перекладі угорською мовою Крістін Фединець і Едіт Борбель. Це – наче вінець моїх угорських зусиль. Окремою сторіночкою взаємин є і моє співробітництво з журналом „Акта гунґаріка”, де, крім іншого, надруковано і статтю про культивованій верлібр, що має для мене нерядове значення.

Велика дорога пройдена мною як творчою людиною від перекладу Габором Ердеї мого вірша про Шандора Петефі з 60-х років і досі, коли крайова угорська преса відзначила й моє 60-річчя, а журналіст Мігай Борат захоплено відрецензував мою есеїстичну книгу „Судьба Карпат”, написану й видану російською мовою, через десять років після того, як побачила світ 1996 р., бо прочитусь в ній актуальні для сьогодення проблеми. Це мене як автора не просто тішить. Здається, нею захоплений і русиномовний перекладач Ігор Керча.

Оскільки життя продовжується, мої контакти з угорською культурою і наукою належним чином продовжуються також. Плідні минулі десятиріччя вселяють надію на майбутнє.

Я розпочав з побуту, ним і закінчу. Моєю дружиною упродовж 42 років є угорка Ілона Мейсарош. Бути дружиною письменника за комуністичного режиму було нелегко. Ще важче було бути дружиною опального письменника, яким довелося перебувати, на жаль, усі свідомі творчі роки. Ці негаразди могла витримати лише угорка. І вона їх витримала. Спасибі їй, а заодно і її народу. Він у неї триєдиний – русинський, словацький, угорський.

Фединишинец Владимир **Венгерская культура в моей творческой жизни** **Резюме**

Контурно обрисованы автором творческие взаимоотношения с венгерской культурой и наукой, контакты с отдельными учеными Иштваном Удвори, Петром Лизанцем, журналистами, писателями на протяжении нескольких десятилетий II половины XX века.

III.

TÖRTÉNELEM ÉS NÉPRAJZ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΑ ΕΘΝΟΓΡΑΦΙΑ

АЛМАШИ ШАНДОР (МЛАД.)

(Ужгород)

**Историко-экономические аспекты реорганизации
сельского хозяйства Венгрии после
смены политического курса**

(Предпринимательство в новых организационных формах производства)

Смена политического курса в странах Центральной и Юго-восточной Европы, входящих в так называемый социалистический лагерь, в конце 80-х и в начале 90-х годов внесла существенные изменения не только в политическую жизнь этих стран, но и в систему управления отраслями народного хозяйства. Такое утверждение в полной мере относится к системе управления аграрной сферой.

В Венгрии в основу стремления пришедшей к власти по результатам первых свободных выборов в 1990 году правоцентристского правительства по ликвидации как крупномасштабного сектора сельского хозяйства - упразднение доминирующей роли сельскохозяйственных предприятий, так и в первую очередь сельскохозяйственных кооперативов, были заложены политические мотивы. В частности, путем полной деколлективизации сельского хозяйства Партия мелких крестьян, входящая в правоцентристское правительство и получившая руководство в Министерстве земледелия, стремилась увеличить свою поддержку со стороны образовавшегося единоличного крестьянства.

Процесс реорганизации сельскохозяйственных предприятий, начавшийся сразу после смены политического курса Венгрии, получил достаточное освещение в диссертационных работах на соискание ученой степени кандидата экономических наук, успешно защищенных на ученых советах Института аграрной экономики УААН (1, раздел 2; 2, раздел 3). Она являлась темой отдельных публикаций автора диссертации [3, 150-153; 4, 73-76]. Кроме того, Научный фонд Соболч-Сотмар-Бережской области Венгрии в 2001 году издал брошюру по теме реорганизации сельского хозяйства Венгрии на украинском языке с вступительным словом председателя фонда на венгерском языке, которая фактически является обновленным вариантом дипломной работы автора диссертации, защищенной в Ужгородском государственном университете в 1998 году [5, 1-65]. На страницах украинской научной печати было опубликовано ряд научных статей по проблемам реорганизации сельского хозяйства в постсоциалистических странах после смены политического курса в этих

странах, в которых отмечались изменения в аграрной сфере Венгрии [6, 3-12; 7, 74-82; 8, 34; 9, 115-116 и др.].

Вместе с тем надо отметить, что как в упомянутых раньше диссертациях, так и в научных трудах на страницах печати издаваемой в Украине, процесс фактически упразднения крупномасштабного, и в первую очередь кооперативного, сектора сельского хозяйства Венгрии рассматривался в контексте аграрной политики после смены политического курса в стране с приведением статистических данных. В этом плане считает автор неизбежным является повторение некоторых уже известных данных.

В 1990 году в структуре сельскохозяйственных угодий по формам хозяйствования – всего по стране 6497 тыс.га, предприятия государственного сектора занимали 971 тыс. га (14, 9 %), кооперативного сектора - 4609 тыс. га (70,9%), хозяйства населения, в том числе приусадебные хозяйства членов кооперативов и подсобные хозяйства других категорий населения - 917 тыс. га (14,1%). В Венгрии функционировали 132 государственных хозяйств-госхозов, и 1253 сельскохозяйственных кооперативов. В распоряжении госхозов находились 800 тыс.га, в общественном хозяйствовании сельскохозяйственных производственных кооперативов - 4520 тыс.га сельскохозяйственных угодий [10, 46-47, 123-124]. За годы правления страной правоцентристским правительством - коалицией партий Венгерского демократического форума, Партии мелких крестьян и Христианской народной партии, в результате деколлективизации в сельском хозяйстве проходили существенные изменения в структуре сельскохозяйственных угодий по формам хозяйствования, о чем свидетельствуют данные, приведенные в таблице 1.

Таблица 1.

**Структура сельскохозяйственных угодий по формам
хозяйствования
в 1994 году [11, 42]**

тыс.га

Название	Всего	в том числе		
		Пахота	сады, виноградн ики, огороды	луга и пастбища
Предприятия- предпринимательст ва	1164	909	32	223
<i>в том числе</i>				
сельскохозяйствен ные предприятия	39	22	1	16
хозяйственные общества	830	719	15	96
другие виды предпринимательст ва	295	168	16	111
Кооперативы	2306	1883	29	394
<i>в том числе</i>				
сельскохозяйствен ные производственные кооперативы	475	392	4	79
Единоличные хозяйства	2652	1922	199	531
Всего	6122	4714	260	1148

Сопоставляя показатели таблицы 1 с приведенными данными о площадях сельскохозяйственных угодий в 1990 году, прямо бросается в глаза исчезновение из учета почти 400 тыс.га угодий. Такое положение объясняется тем обстоятельством, что при деколлективизации сельского хозяйства часть земель расформированных кооперативов, перешедшая в собственность единоличников, просто осталась "вне внимания" органов статистики. Забегая вперед, следует отметить, что только в 2001 году проведенная всеобщая сельскохозяйственная перепись внесла ясность в этом деле. Площадь сельскохозяйственных угодий Венгрии в 2003 году

по официальным данным составляла 5863 тыс. га, то есть за остальные годы продолжалось изъятие из обработки угодий [12, 240].

Приведенные статистические данные свидетельствуют о том, что за очень короткий период в сельском хозяйстве Венгрии происходили существенные изменения. В частности, определенная часть государственных сельскохозяйственных предприятий были реорганизованы в хозяйственные организации разных юридических форм: акционерные общества, общества с ограниченной ответственностью и т.п. При этом как руководящий персонал, так и рабочие на основании контррбуционных сертификатов, как правило, стали соучредителями этих хозяйственных обществ. Наряду с реорганизацией государственных сельскохозяйственных предприятий - в таких случаях еще сохранились условия крупномасштабного производства и переработки сельскохозяйственных продуктов, большая часть бывших госхозов прекратили свое существование и на угодьях этих предприятий создавались единоличные хозяйства.

После смены политического курса Венгрии, также как и в некоторых других постсоциалистических странах, аграрная политика страны была направлена на ликвидацию кооперативного сектора сельского хозяйства. В 1994 году сохранившиеся сельскохозяйственные производственные кооперативы вели общественное производство всего лишь на 475 тыс. га угодий. При этом эти угодья, в большей части, являлись уже не собственностью кооператива, а его членов и других лиц, приобретавших сельскохозяйственные угодья по контррбуционным сертификатам. Относительно собственности угодий следует отметить следующее. При второй, уже успешной, коллективизации сельского хозяйства в 1959-1961 годах, крестьяне, вступившие в кооперативы, сохранили за собой право собственности на внесенные в общественное производство угодий и получили рентные доходы за внесенные земли. В 1967 году, согласно IV-го закона, в Венгрии была создана новая форма собственности на сельскохозяйственные угодья - кооперативная собственность [13. с.580-584]. Владельцы сельскохозяйственных угодий - члены кооператива, по данному закону имели возможность продать общественному хозяйству свои угодья, и к началу 70-х годов примерно половина угодий кооперативов принадлежала уже общественному хозяйству.

В целом можно отметить, что процесс приватизации сельскохозяйственных угодий Венгрии был весьма противоречивый, порой трудно было следить за происходящими событиями. Поскольку данный процесс был достаточно раскрыт в упомянутых раньше диссертациях, защищенных на ученых советах Института аграрной экономики УААН, автор не считает необходимым детально останавливаться на нем. Надо только

отметить, что в 1994 году в собственности граждан Венгрии находилось уже 2169 тыс. га сельскохозяйственных угодий, из которых 683 тыс. га поступило в собственность на основе ее возобновления или были приобретены по договорам купли-продажи, на 590 тыс.га собственники сохранили свою собственность, в основном члены сельскохозяйственных производственных кооперативов, 607 тыс.га угодий были приобретены по контррбуционному сертификатам, а 289 тыс.га - в результате паевания общественного имущества сельскохозяйственных предприятий [1, 11]. Забегая вперед следует отметить, что в результате продолжения процесса приватизации, в настоящее время больше 90% сельскохозяйственных угодий страны находится в собственности граждан Венгрии, или в собственности созданных ими хозяйственных обществ.

Процесс приватизации сельскохозяйственных предприятий, в том числе и деколлективизации кооперативного сектора сельского хозяйства Венгрии практически создали ряд таких проблем, которые до этого времени не решены полностью. В целях восстановления исторической справедливости - практически распаивание имущества государства, граждане Венгрии имели право на получение контррбуционных сертификатов, которые могли быть обращены на приобретение сельскохозяйственных угодий. В результате этого собственниками земель стали и такие граждане, которые ничего общего не имели с производством сельскохозяйственных продуктов. Существующий до 1992 года закон, разрешающий свободную куплю-продажу сельскохозяйственных угодий, только усложнял положение. Вопрос о выкупе собственности так называемых внешних владельцев, как уже указывалось, которые ничего общего не имеют с производством сельскохозяйственных продуктов, и в настоящее время находится на повестке дня.

Ради справедливости надо отметить, что Венгерский Демократический Форум - партия представляющая премьер-министра Анталла Йожефа в правящем правительстве 1990-1994 годах, не дала возможность лидеру своего коалиционного партнера Партии мелких крестьян Тордяну Йожефу осуществить свой замысел провести приватизацию сельскохозяйственных угодий страны по принципу реституции, то есть по восстановлению права собственности бывших владельцев. Такое направление было бы в Венгрии весьма проблематичным, поскольку, как уже указывалось, вступившие в кооперативы крестьяне, на основании IV-го закона 1967 года уже в большой части один раз получили стоимость своих земель, проданных в кооперативную собственность. В целом надо констатировать, что после смены политического курса в Венгрии, крупномасштабный сектор сельского хозяйства страны практически был

упразднен. Сформировавшиеся новые хозяйственные организации, несмотря на то, что во главе этих обществ стояли, как правило, бывшие руководящие работники расформированных госхозов и сельскохозяйственных кооперативов, не были в состоянии заполнить тот пробел, что образовался на месте бывших сельскохозяйственных предприятий. Создаваемые в массовом порядке единоличные хозяйства (в 1994 году количество их насчитывало до 1,5 миллиона), за очень редким исключением были карликовыми и нежизнеспособными. Здесь достаточно привести такие данные. По результатам, полученным венгерскими учеными (Центральное статистическое управление Венгрии не публиковало данные об этом) из числа 1675 тыс. единоличных хозяйств в 1994 году 1201 тыс. располагал угодьями меньше 0,5 га на одно хозяйство, 300 тыс. вели производство сельскохозяйственных продуктов, занимая угодий до 1 га на одно хозяйство [14, 10]. Разумеется, что большая часть начинающих единоличников - под термином начинающие имеется в виду без интегратора производства, фактически спущенные на "свободное плавание", как правило, без средств производства, не были в состоянии заполнить пробел, появившийся в результате уменьшения производства сельскохозяйственных продуктов в большей части упраздненного крупномасштабного сектора отрасли. В этом плане при всем уважении к выдающимся украинским ученым, автор диссертации не может согласиться с их утверждением, что в Венгрии удалось предотвратить нерациональное раздробление земельных участков при приватизации сельскохозяйственных угодий [6, 4]. Они, видимо, располагали информацией, полученной от представителей - политиков, Партии мелких крестьян Венгрии. По нашему мнению эта реорганизация сельскохозяйственного производства была неудачной. Достаточно привести следующие данные. Индекс валового производства сельскохозяйственных продуктов в 1994 году составлял 69,8 % (1990 год = 100,0%), в том числе продукции растениеводства - 77,0 %, продукции животноводства - 63,3 % [15, 14]. Разумеется, что резкий спад уровня производства сельскохозяйственных продуктов отчасти был вызван и потерей устойчивого рынка сбыта агропродовольственных продуктов в связи с ликвидацией Совета Экономической Взаимопомощи. Однако, как об этом свидетельствуют данные последующих лет, аграрная сфера Венгрии относительно успешно переориентировалась на рынок Западной Европы. Так что при сохранении прежних величин производства сельскохозяйственных продуктов, они имели бы возможность реализации на других рынках (данный вопрос рассматривался в опубликованной статье автора диссертации - [16, 126-128]).

Венгерская модель социалистического сельского хозяйства основывалась на интеграционных связях между крупномасштабным и мелким производством сельскохозяйственных продуктов. При этом определяющая роль принадлежала именно интегратору из числа сельскохозяйственных предприятий государственного и кооперативного секторов отрасли, в отдельных случаях предприятий по переработке сельскохозяйственных продуктов и организаций потребительской кооперации.

Здесь, по всей вероятности, следует обратить внимание еще на одно обстоятельство. Задачей сельскохозяйственных производственных кооперативов являлось не только обеспечение рентабельности общественного производства, но и обеспечение получения соответствующих доходов членов хозяйства. В процессе интеграции определенной части приусадебных хозяйств членов кооператива, руководство интегратора отчасти пошло на уступки, то есть не последовало принципов максимизации интересов общественного хозяйства, а предоставляло льготы для владельцев приусадебных хозяйств из членов кооператива [17, 16]. Такое положение, в некоторой степени это можно отнести к сельскохозяйственным предприятиям государственного сектора, имело характер социального дотирования населения, проживающего в регионе расположения интегратора.

После смены политического курса в Венгрии в деятельности оставшихся предприятий государственного сектора и сельскохозяйственных кооперативов основное место занимали обеспечение максимизации эффективности производства сельскохозяйственных продуктов, что, как правило, привело к существующим изменениям в его структурах - к прекращению производства продукции низкорентабельных или убыточных отраслей и оптимизации количества занятых в хозяйствах. Следовательно, с одной стороны, значительное сокращение количества масштабов, потенциальных интеграторов производства в мелких хозяйствах из числа сельскохозяйственных предприятий, с другой - смена характера деятельности сохранившихся еще сельскохозяйственных предприятий, привело к тому, что создаваемые в массовом порядке единоличные хозяйства остались, так сказать, без организатора, обеспечивающего снабжения их средствами производства и гарантированной реализацией произведенной продукции. Несмотря на то, что предприятия, перерабатывающие сельскохозяйственное сырье, в меньшей мере принимали участие в интеграции приусадебных и подсобных хозяйств населения страны, в этом плане смена политического курса имела еще больше отрицательные последствия. В результате приватизации предприятий пищевой промышленности их новые собственники, при этом по ряду отраслей по переработке сельскохозяйственного сырья такими стали

иностранные инвесторы, фактически перестали снабжать мелкие хозяйства средствами производства и их заинтересованность выражалась только в закупке произведенной продукции, разумеется, по диктуемых ими ценам. Поскольку данная проблема была в достаточной степени освещена в защищенной диссертации на ученом совете Института мировой экономики и международных отношений ИАНУ в 1998 году, более детальное рассмотрение автор диссертации не считает необходимым [18, 18].

Известно, что в капиталистических странах, в частности в странах Европейского Союза, членом которого с 2004 года стала и Венгрия, владельцы фермерских хозяйств, как правило, заключают долгосрочные договора с предприятиями пищевой промышленности по реализации произведенной ими продукции. В ряде случаев они станут соучредителями создаваемых, например, обществ с ограниченной ответственностью, которые и снабжают эти хозяйства средствами производства и дают советы владельцам по направлениям развития хозяйствования. В отдельных странах Западной Европы сами фермеры являются владельцами системы всей вертикали производства, переработки и реализации сельскохозяйственных продуктов, в частности в Дании [19, 26-28]. В этих случаях предпринимательство со стороны владельца фермерского хозяйства проявляется только по установлению оптимального для его производственно-финансовых связей.

Автор диссертации присоединяется к мнению отдельных венгерских ученых о том, что при смене политического курса в стране, венгерское крестьянство, имеются в виду владельцы создаваемых единоличных хозяйств, не было готово начать самостоятельную предпринимательскую деятельность [20, 39]. Такое утверждение, разумеется, только частично относится к руководству создаваемых новых хозяйственных организаций, состоящего из числа высококвалифицированных специалистов реорганизованных сельскохозяйственных предприятий. Между тем, и в этом секторе по организационной форме производства сельскохозяйственных продуктов, особенно в первые годы их функционирования, замечалось ряд укрупнений и разукрупнений хозяйств, именно из-за сложностей по привыканию к новым условиям.

Относительно единоличного крестьянства следует обратить внимание на следующие обстоятельства. Получившие угодья по земельной реформе в 1945 году после разрушительных последствий второй мировой войны до начала первой коллективизации сельского хозяйства в 1948 году владельцы единоличных хозяйств практически занимались натуральным хозяйствованием. При относительной свободе единоличного хозяйствования после событий 1956 года, крестьяне не были уверены в

будущем и соблюдали выжидательную тактику. В начале 60-х годов после завершения второй, уже успешной, коллективизации, кооперативное крестьянство на своих приусадебных хозяйствах не занималось товарным производством сельскохозяйственных продуктов.

При венгерской модели сельского хозяйства владельцы интегрированных приусадебных хозяйств членов кооперативов и подсобных хозяйств других категорий населения, в основном, были исполнителями заказов интегратора, предоставляющего технологию производства сельскохозяйственных продуктов со снабжением его средствами производства. Возможность инициативы со стороны владельцев интегрированных мелких хозяйств по осуществлению признаков предпринимательства была ограничена и тем обстоятельством, что эти хозяйства, как правило, находились на территории сельскохозяйственного предприятия - их интегратора.

До окончания второй мировой войны, имеется в виду в рамках современной границы Венгрии, для аграрной сферы страны характерным являлся полуфеодальный строй при наличии крупных латифундий аристократов и церкви. Единоличные хозяйства, располагающие угодьями 50-250 га, владельцы которых по принципу должны были иметь навыки предпринимательства, занимали только 12,0% всех сельскохозяйственных угодий страны. В то же время на национализированных по земельной реформе 1945 года землях крупных латифундий, они занимали до реформы 28,3% угодий, как уже указывалось, были созданы, в основном карликовые хозяйства с размером угодий до 10 га [21, 10].

Следовательно, в Венгрии и после второй мировой войны прослойка крестьян, имеющих навыки предпринимателей, была очень незначительной. Положение, как не парадоксально, усложнилось в результате успешного функционирования венгерской модели сельского хозяйства. Разумеется, что после упразднения большей части крупномасштабного сектора сельского хозяйства - потенциальных интеграторов производства сельскохозяйственных продуктов в мелком секторе отрасли, среди получивших возможность вновь вести самостоятельное единоличное хозяйствование была только незначительная часть людей, владеющих навыками предпринимательства. Автор считает, что если во вновь формирующемся, по принципу крупномасштабного секторе аграрной сферы Венгрии, в хозяйственных организациях разных юридических форм, уровень предпринимательства будет соответствовать требованиям рыночной экономики, то в единоличном секторе отрасли, после вступления страны в Европейский Союз, будет усиливаться концентрация производства и жизнеспособными останутся только те хозяйства, во главе которых

стоит предприниматель. Разумеется, что со временем единоличники будут создавать такие объединения, которые успешно функционируют в странах Западной Европы.

ЛИТЕРАТУРА

1. Семененко І. С. Досвід реформування в сільському господарстві Угорщини і його використання в Україні // Автореферат дисертації на здобуття вченого ступеня кандидата економічних наук. Київ, Інститут аграрної економіки УААН. -1997. - 21 с.

2. Шуфрич Н. І. Розвиток і трансформація аграрного виробництва в Угорщині // Автореферат дисертації на здобуття вченого ступеня кандидата економічних наук. Київ, Інститут аграрної економіки УААН. - 2003. - 22 с.

3. Алмаші О.О., Гергеш Міклош. Аграрна політика в Угорщині в 1990-х роках // Збірник Ужгородського державного інституту інформатики, економіки і права. – Ужгород. - 1998. - С.150-153.

4. Балян Ануш, мл. Алмаші Шандор. Реорганізація кооперативного сектору в сільському господарстві Угорщини // Економіка України. – 2002, №2. - С. 73-76.

5. Magyarország mezőgazdasága a rendszerváltás után // Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Tudományos Közalapítvány. Сільське господарство Угорщини після зміни політичного курсу. Брошура видана Науковим фондом Соболч-Сотмар-Берег області на українській мові з вступним словом на угорській мові голови Фонду/ Ниредьгаза. - 2001.- 65 с.

6. Онищенко О., Осташко Г. Аграрні перетворення в країнах Центральної та Східної Європи // Економіка України. - 1994. №8. - С. 3-12.

7. Онищенко О., Спунер Н., Осташко Г. Сільське господарство в країнах з перехідною економікою: структурна реформа // Економіка України. – 1996, №3. - С. 74-82.

8. Юрчишин В.В. Сільське господарство України в порівнянні з іншими країнами. – Київ. Інститут аграрної економіки. - 1997. - С.34.

9. Балян А.В. Земельні реформи у постсоціалістичних країнах Східної Європи // Економіка АПК. – 2001, №11. - С. 115-116.

10. Mezőgazdasági és élelmiszeripari statisztikai zsebkönyv. – Budapest, KSH. – 1990. - 46-47, 123-124 old.

11. Mezőgazdasági és élelmiszeripari statisztikai zsebkönyv. – Budapest, KSH. – 1994. - 42 old.

12. Mezőgazdasági statisztikai zsebkönyv. – Budapest, KSH. – 2003. - 240 old.

13. 1967. évi IV. törvény. A földtulajdon és a földhasználat továbbfejlesztéséről // Magyar Közlöny. - 1967. 68 sz. - 580-584 old.

14. Szücs I., Tanka E. A földtulajdoni és a földhasználati rendszer szerkezeti átalakulása a magyar mezőgazdaság földreformja nyomán. – Budapest. Agrárgazdasági és Informatikai Kutatóintézet. – 10 old.

15. Mezőgazdasági és élelmiszeripari statisztikai zsebkönyv. – Budapest, KSH. – 1996. - 14 old.

16. Алмаші Шандор. Зовнішня торгівля Угорщини агропродовольчими продуктами в період до вступу країни в члени Європейського Союзу // Ужгородський Національний Університет. Серія економічна. – 2002, №11. - С.126-128.

17. Iklodi L. A kis termelés integrálása Vaján a II. Rákóczi Ferenc termelőszövetkezetben. – Budapest. Gazdálkodás. – 1987, N8.- 16 old.

18. Егрі Імре. Досвід розвитку продовольчого господарства Угорщини в умовах ринкової економіки та можливості його використання в Україні // Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. – Київ, Інститут світової економіки і міжнародних відносин. НАНУ. - 1998. - С.18.

19. Бойко В.І., Алмаші О.К. Чи має можливість український селянин стати фермером? // Економіка, закон, ринок. – 1994, №2. - С. 26-28.

20. Varga Gyula. Agrárgazdaságunk és európai kihívások. A magyar mezőgazdaság jelene és kilátásai. – Budapest. MTA. - 2002. - 39 old.

21. Mezőgazdasági adattár I. – Budapest, KSH. – 1965. - 10 old.

Шандор Алмаші мол.

Історико-економічні аспекти реорганізації сільського господарства Угорщини після зміни політичного курсу (Підприємництво в нових організаційних формах виробництва)

Резюме

Багатовекторність зовнішньої політики України передбачає, поряд з збереженням політичних та економічних зв'язків з країнами СНД, пріоритет європейської інтеграції. В цьому плані особливе значення має використання виключно високого агроекономічного потенціалу, що можливо лише при умові реорганізації структури виробництва сільськогосподарської продукції. Досвід Угорщини свідчить про те, що в цьому процесі верховенство політики над економічно обґрунтованим напрямком розвитку галузі може привести до негативних наслідків.

В статті розглядаються результати реорганізації сільського госпо-

дарства Угорщини після зміни в країні політичного курсу. Особлива увага звертається на те, що примусове розформування крупномаштабного сектору галузі може привести до негативних результатів. Відсутність класу підприємців серед господарів, які створюють у масовому порядку одноосібні господарства, відсутність вертикального процесу виробництва-переробки-реалізації продукції, гальмує розвиток конкурентоспроможного виробництва агропродовольчих продуктів.

BERTA ELEONÓRA

(Ungvár)

A sírjelek kialakulásának és változásának története a kárpátaljai reformátusság körében

Amikor az utazó a vidéket járva képet akar alkotni magának annak lakosairól, a régi tapasztalat szerint legjobb, ha felkeresi a temetőt. A sírok csendjében feleletet lehet kapni a sokszor átírt történelem, a kétes politikai döntések, manipulált statisztikák, népszámlálási adatok kérdéseire.

Az alábbiakban Kárpátalján, az általam vizsgált magyar lakta, többségében református vallású falvakban igyekszem bemutatni a sírjel állítás szokásait (Salamon, Técső, Gyula).

Az egyes jelrendszerek mindig egy adott társadalomhoz és kultúrához kötöttek, egy történetileg kialakult népcsoport, egy közösség használja azokat. E jelrendszereket az üzenetközvetítés mindennapos társadalmi gyakorlata teszi élővé és hatékonyá. Kitűnő példája ennek a temetők sírjelei, ezen belül is elsősorban a fejfák. Aligha van a néprajznak olyan kérdése, mely annyira foglalkoztatta volna a kutatókat és az érdeklődőket, mint a református temetők fejfái.

A fejfa, mint sírjel a magyarság kultúrájának archaikus, kultikus elem. Az utóbbi százötven évben ismeretes faragott sírjelek a reformáció térhódítása után terjedtek el, mégpedig a kálvinisták körében. A fejfaállítás szokásának eredete tekintetében döntő jelentősége van az 1781. évi vallási türelmi rendeletnek, ami lehetővé tette, hogy bármely vallású ember bármilyen sírjelet állíthasson sírjára.

A fejfa, mint nevei mutatja, fából készült sírjel, melyet a halott feje föléli részén helyeztek el a síron. Mint fa sírjel értelemben használatos összetett szó 1833-ban jelent meg először Kassai József *Származtató s gyökerező magyar-diák szókönyvében*. A fejfák formai gazdagsága mellett fontos a jelentésük rendszere. Ugyanis a szó valódi értelmében jelként működnek, s ezáltal az emberek, a közösség számára üzeneteket közvetítenek. Az ő feladatuk, hogy jelezzék az eltemetett nyugvóhelyét és informálják az élőket az elhunyt személyéről, adatairól, ami által őrzik az elhunyt emlékét. A halottisztelet alkalmával az élő hozzátartozók összegyűlésének helyét jelzik. Mondhatjuk, hogy a fejfa a halott ember helyett áll ott. Ezáltal jelzi, hogy ott egy sír van, ami megszentelt föld, amire nem szabad rálépni.

Nyugodtan mondhatjuk, hogy a temetési szertartás egyik legfontosabb tárgyi kelléke, a sírjel. Minden kutatópontra a sírjelek a halott felekezeti hovatartozás szerint különböznek egymástól. A reformátusok fejfát, a katoli-

kusok keresztet; a görögkeleti vallásúak csapottkeresztet; míg a zsidóság sírkövet állítottak, állítanak hozzátartozójuk sírhantjára. A sírjelek alakjából tehát következtettek a halott vallására, mert elsősorban ezt jelölte.

Elmondható, hogy Kárpátalján a vizsgált településeken, a 900-as évekig a reformátusok között legelterjedtebb sírjel, a fejfa volt. A fejfákat olyan keményfából faragták, amelyek képesek voltak hosszabb ideig ellenállni az időjárás viszontagságainak. Ezért leggyakrabban akácból, ritkábban tölgyből készítették. Az akácból készített fejfák többsége rendkívül tartós volt, csontkeményre volt képes konzerválódni. A puhafákat gyors pusztulásuk miatt nem lehetett fejfaállítási célra használni.

Salamonban megtörtént, hogy az emberek még életükben kiválasztották azt a fát, amelyből a fejfát szerették volna maguknak. A vizsgált kutatópontokon mindenütt volt fejfafaragó. Ő nem foglalkozott az anyagbeszerzéssel. A halott hozzátartozója vitte a megfelelő fát. Így természetesen bekövetkezett az, hogy a fejfa bizonyos tekintetben a vagyoni helyzet értékmérője is lett. Minél nagyobb volt a fa, annál nagyobb méretű sírjelet lehetett faragtatni.

A fejfa méretei változtak, de általában 2-3 métereseek, s a földből 160 cm-től két méteres magasságig álltak ki. A fejfa földbe kerülő részét Salamonban szurokkal kenték be, hogy ne korhadjon el olyan könnyen. Ez akkor lett volna igazán hatásos, ha az egész fát átitatták volna a védőszerrel, de mivel a felső részére véstek, akkor ez nem lett volna látható. A felső részt rendszerint befestették, legtöbbször feketére, vagy lekenték *olifával* (olajfirnisszel).

Napjainkban azonban, ahol a fejfáknak még akadnak maradványaik, már alacsonyabbak, mivel a földbeszúrt rész idővel kórhad, ezért mindig lejjebb szúrják őket. A fenti részt pedig az időjárás viszontagságai teszik próbára. Ezért, vannak olyan megmaradt fejfák, amelyek jó ha elérik az 50 cm-t. Annak ellenére, hogy igyekeztek keményfából – bükk, tölgy, akác – készíteni, a fentiekben említett okok miatt, a fejfák életkora nem haladta meg a 60–80 évet.

A vizsgált területeken a fatönkös fejfák voltak ismereteseek, amire a még fennmaradtakból tudunk következtetni. Lábfaát sehol nem találtam, de nem is hallottam arról, hogy a sír végébe szúrták volna a vivőfákat.

A sírjelek díszítése, ornamentikája nem túl gazdag. Fejfára az elhunyt adatain kívül félholdat, kelyhet, tulipánt vagy a szomorúfűz néhány formáját faragták – szomorúfűz cserépből kinöve vagy gyökeret eresztett szomorúfűz.

A szomorúfűzzel, mint díszítőelemmel, nem mindenki ért egyet. Kirner A. Bertalan például ezt a motívumot nem ismeri el szomorúfűznek, ő rozsmaringnak nevezi. „A rozsmaring virág sok fejfára fel is van vésve és né-

melyik magyarázó vagy kutató a rozsmaringot fűzfának minősíti, pedig vki-tathatatlan, hogy cserébe fűzfát nem természetnek”. Lehet, hogy igaza van, de az általam vizsgált kutatópontokon ezt mindenki szomorúfűzként ismeri, ezért a továbbiakban is ennél maradnék.

A fejfa felső részén – a szomorúfűz alatt vagy felett – olvasható leggyakrabban az **A B F R A** felirat, jelentése: **A Boldog Feltámadás Reménye Alatt**. A fejfa alsó részén található a **B P.** – **Béke Poraira** rövidítés.

A vizsgált kutatópontokon, körülbelül az 1910-es évektől jelennek meg a sírkövek. Ezek szürke vagy fehér színű kőből készültek. Eleinte csak módosabb családok engedhették meg maguknak, de később már sokan ilyet állíttattak elhunytjaik sírjára. Az első sírkövet, mivel eddig ilyen nem volt elterjedve, szinte mindenki megjegyzi, hogy kinek volt készítve, „tulajdonosát” számon tartották. A sírkövek szinte ugyanazokat az adatokat, információkat tartalmazzák, mint a fejfák, csak ezeken már előfordul egy-egy sírvers is. Ezeken is a szomorúfűz és a kehely a díszítőelem.

Az 1960–70-es évek gazdasági fellendülése, az életformaváltás és a hagyományok lazulásának eredményeként a temetőekben megjelentek, majd rohamosan elszaporodtak a jellegtelen márványszerű műsírkövek. Ezek a legnagyobb formai változatosságban, a díszítménykincs giccses túlburjánzásával, az eredeti jelfunkciót egyre inkább presztízs-szimbólummá változtatva sajnos mára szinte teljesen kiszorították a fejfákat. Pedig Kunt Ernő szavaival élve „... az elmúlás szobrai voltak ezek a lét és nemlét határán emelkedő faoszlopok, amelyek az egyént még halála után is bekapcsolták, ha csak egy rövid ideig is, a közösség életébe”.

A márványszerű sírkövek legtöbb helyen fekete, de a fiataloké, elsősorban gyerekeké vagy fiatal lányoké fehér színű.

Az adatokon, a felekezeti hovatartozást tükröző szimbólumokon és a sírversek mellett megjelentek a fényképek, legújabbán pedig a márványba pontozásos módszerrel készült (gravírozott) arcképek vagy teljes alakú képek.

Temetéskor, a legtöbb településen napjainkban is fából készült fejfát vagy keresztet állítanak a sírra. Técsőn egy kis fémtáblát erősítenek a fejfára, amin a halott neve születési és halálozási dátuma van. A tetejére kis deszkalapot, *tetőt*, tesznek, ami arra szolgál, hogy a fejfát megvédje az időjárás viszontagságaitól, a sírhantot pedig facölöpökkel veszik körbe, hogy le ne ömöljön a föld.

Salamonban temetéskor rögtön vasból készült sírjelet tesznek. Ez két vascsőből áll, amit összeköt egy réztábla, amin a halott adatai vannak feltüntetve.

Ezeket azonban – mind a fából, mind a vasból készült sírjeleket – az elhalálozás évfordulóján sírkőre cserélik.

A vizsgált kutatópontokon a kiscsaládi temetkezés figyelhető meg. Házaspárokat egy sírba tesznek. A 10–15 éves gyerekeket, de még a felnőtteket is, akiknek nem volt saját családja, a szülők sírjába temetik

A sírokat elhalálozási sorrendben, felekezetenként külön, kezdték ásni. Az azonban természetes, hogy férj és feleség egymás mellé kerül még akkor is, ha különböző vallásúak.

A sírba történő elhelyezés rendje már a XVII. században kialakult: a férfit jobb, a nőt bal oldalra temetik. Ennek a szokásnak a megmaradását elősegítette az az egyházi felfogás, mely szerint, ha valakit meg akarunk tisztelni, akkor jobb felől ültetjük. Ez legtöbbször még napjainkban is így van. Néhány esetben azonban találkozunk ennek ellentétes példájával is. Ez vagy a hagyományok felbomlásával magyarázható, de inkább valószínűbb az, hogy a korábban eltemetett házaspár határozza meg a sírban történő elhelyezést.

A sírjelek, a hantok legtöbb esetben falvanként eltérő módon illeszkednek sajátos rendbe. Legegyszerűbbek és feltehetően a legarchaikusabb jegyeket őrzik azok a temetők, amelyekben nem találunk semmiféle rendhez való igazodást. Egyetlen dolog van, aminek meg kell felelni, a sírok egy irányú tájolása. Ez a bemutatott temetőkben mindenütt kelet–nyugati irányú.

Sajnos, napjainkban azt tapasztalhatjuk, hogy a sírkövek állításában is megkezdődött egyfajta versengés. Minél nagyobbat, díszesebbet készítenek a hozzátartozók, ami persze nem olcsó mulatság. És pont ezen van a hangsúly, hogy már ebben is, itt is a pénz veszi át az irányítást. Egy-egy síremléket, szinte státuszszimbólumként emeltetnek a hozzátartozók. Olyan érzésünk támad, hogy ezek a síremlékek már nem az eredeti funkciójukat töltik be, hanem a hozzátartozók vagyoni helyzetét hirdetik. Igaz, hogy faluközösség ezt nem nézi *jó szemmel*, kineveti, sőt megveti a „mű” készítőit, ennek ellenére mégis akadnak akik „versenybe szállnak” velük. Pedig, már a kisebb falvak temetőiben is egyre több lefedett sírral találkozunk, mert a hozzátartozói nem élnek a faluban, legtöbbször áttelepültek Magyarországra, nem tudják gondozni a sírt.

Mi lesz 10–20 év múlva ezekkel a síremlékekkel, ezekkel a „mauzóleumokkal”? Nem lehet velük kezdeni semmit. Nem lehet a helyére temetkezni. Nem egyszerűbb lenne újra fejfákat állíttatni? Amelyek idővel elkorhadnának, a sírt benőné a fű és lehetne arra a helyre ismét temetkezni. Ez gazdaságosabb és esztétikusabb is lenne, és ami a lényeg visszakanyarodhatnánk a fejfaállítási hagyományainkhoz.

A sírjelekről összefoglalásként elmondhatjuk, hogy egy közösség számára mindenkoron a folyamatosság jelei voltak, az ősökkel való kapcsolat jelképei, amiről az élők sohasem mondtak, és reméljük, az elkövetkezőkben sem mondanak le, még ha azok sírkövek is lesznek, nem pedig fejfák.

IRODALOM

1. Balassa Iván. A magyar falvak temetői. – Budapest, Corvina Könyvkiadó, 1989.
2. Bartha Elek. Halottkultusz és temetkezési szokások a Medvesalja falvaiban. – Debrecen, 1985.
3. Hoppál Mihály. Etnoszemiotika. – Debrecen, 1992.
4. Kirener A. Bertalan. Fejfák között száz falu temetőjében. Békési Téka, 20. sz.
5. Kunt Ernő. A magyar népi temetők szemiotikai elemzése // Herman Ottó Múzeum Évkönyve XIII–XIV.
6. Novák László. Fejfák a Duna–Tisza közén. – Nagykőrös, Petőfi Nyomda, 1980.

Берта Елеонора

З історії формування надмогильних знаків та їх перемін у середовищі реформатів Закарпаття

Резюме

У статті автор основну увагу звертає на історію формування надмогильних знаків та їх перемін у середовищі закарпатських реформатів угорської національності.

Відомо, що символом історичного зв'язку з померлими рідними є надмогильні знаки, які становлять важливий науковий матеріал для етнографів та істориків Закарпаття. Берта Елеонора висловлює думку, що було б добре започаткувати у майбутньому, аналогічно до традиції минулих часів, надмогильні знаки виготовляти з дерева твердої породи.

MIKLOS GALO DR. DR. H.C.

(Nyiregyhaza)

ANALYSIS OF DIRECT AND INDIRECT EFFECTS IN THE MULTIPLICAL STOCHASTICAL RELATIONSHIP

The economic dissections or studies made by scientific research very often applies the method of relationships. This is particularly true when we are counterfeiting some results as a combination of more linear effect factors. We would like to get appropriate information about the result and the relationship of the effecting factors for the decision making process. We can often experience in that case when we have just a few factor variables that they show stronger or looser relationship not only to the result but also to each other so in the statistical way we can meet the case of multicollinearity. Practical experiences justify that the multicollinearity has stochastic character and the relationships between the factors do not reach the value of the multiplical correlation and the results in the relationship test could be used with very good efficiency. At the same time we have to be thoughtful to the fact that the separation of the factor effects not always univocal. We could realise this when we collate the values of the same factor's total and partial coefficients. Beyond the fact that they are not the same numerically they can differ from each other in the signs and this is due to that just only one part of the factor's total effect the direct effect, the other the other factors' indirect and common effect. Unfortunately the most assays do not reach the level of dissolving the factor effects and it is true that in this field our education has lots of lags.

Directing the attention these lags in our study we deal with the methodical description of the dissolving process of the factor effects and using a data sample from our sociological survey we demonstrate the logical order and the result of the practical adaptation.

1. The method of dissolving factor effects

1.1. History

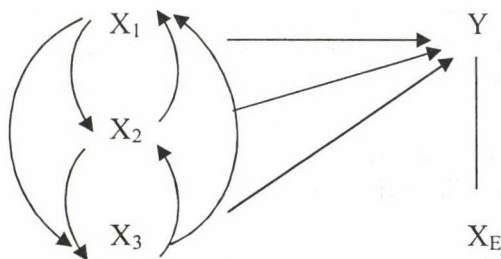
In the bibliography – placing emphasis on the theory and the practice – we can hardly meet the the dissolving method of the factor effects. This means the core of the relationship examination and it is also the result of the correlation and regression test. In the multiplical determinational coefficient the weighting of the factors' role and their effects is well-known. We know how to separate its direct and indirect effects to the result. The „path

analysis" became popular made by S. Wright (1921) which is used in several books dealing with biometrics for example: Sváb (1981). Thanks to this we can meet the evaluation process of the results in the natural science mainly in the fields connected to biology. In the past few years some university books dealt with this topic for example **Hunyadi-Mundruczó-Vita** (2001) but just to a certain extent. They focused on the linking of the different determinational coefficients (the Wenn-diagram!) and also the coherence between the regressional coefficients (the way diagram!). The applied statistics book by **Szűcs** (2002) also mentions the existence of the path-test and it introduces its practical adaptation using a case when there are three variables. We were the initiative in the implementation of the curriculum because we mentioned the study in our college note (**Galó**, 1997) and later we were searching the influencing role of the partial factors in the complex indices describing the development level of the small countries (**Galó – Kvanecz**, 2006). We utilize the econometrics handbook by **Maddala G. S.** (2001) to support methodically the above mentioned.

This study is stirring to focus again on the method of the dissolving of the factor effects combining the correlation and the regression test. It chose a case containing four variables (three factor variables) and it considered important the tracebleness of the calculation algorithm to support the theoretical base of the described.

1.2. The basic modell of the method

Proceeding from the philosophical basic truth that everything shows relationship to everything the result (or depending: Y) variable and three factors (or independent: X_i) variable's possible stochastical linking points can be seen in the first chart:

1. chart: *Complex effect chart containing four variables*

In the chart we can see arrows pointing from all factor variables (from the left to the right) to the result variable also marking the directs of their effect. Its values expresses the direct effects and they are:

- in the correlation relationships the standardised partial regressional coefficients (b'_i),

- the partial regressional coefficients in the regressional relationships ($b_{yi . jk}$)

The factor variables are connected by arrows. These duplex arrows are the indicators of the interactions. Their values.

- The correlational coefficients containing two variables among the factor variables in the correlational relationships ($r_{ij} = r_{ji}$),

- The regressional coefficients containing two variables among the factor variables in the regressional relationship ($b_{ij} \neq b_{ji}$).

The X_E variable was introduced which symbolizes the error component of the correlational and regressional relationship.

Our chart by the direct effects of the factors also marks the indirect effects originating from the own relationship of the factor variables to the result.

In the following we summarize the logic of the method capable dissolving and measuring these effects.

1.3. The method of dissolving direct and indirect effects

We used the standardised partial regressional coefficient to dissolve the factor variables' correlational and regressional effects as a basic indicator. To determine this we have to know the correlational matrix (\mathbf{R}). We dissolve this matrix using a very simple method to the matrix of the factor variables (\mathbf{R}_x) and to the column vector of the result between the factor and factor variables (r_{yi}).

We invert the \mathbf{R}_x matrix and we multiply the inverz matrix and the column vector and their result will be the desired column vector of the standardised partial regressional coefficients:

$$\underline{R}_x^{-1} \cdot \underline{r}_{yi} = \underline{b}'$$

As the scalar product of the two vectors we can calculate the determinational coefficient:

$$\underline{r}_{yi} \cdot \underline{b}' = R^2$$

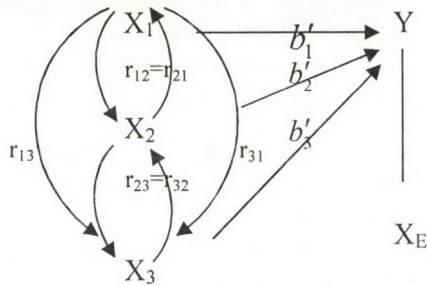
Before continuing our calculations we examine the significancy of our multiplical correlational coefficient.

- null hypothesis: $H_0: R=0$

- the proof-function:
$$F = \frac{R^2(n-k-1)}{(1-R^2)k}$$

where: n: number of observatons,
 k: number of independent variables
 degree of freedom of the counter: (k)
 degree of freedom of the denominator: (n-k-1)

In case we reject our null hypothesis at least the level of 5% we fill out the effect diagram according to the first chart.

2. chart: *Complex correlational effect char*

According to the chart and following the courses the values of the total correlational and determinational coefficients and also the values of multiplical determinational coefficient can be dissolved to direct, indirect and common effects.

At this time we just place emphasis on the dissolving process of the multiplical determinational coefficient

1. table: The factor effects inside the multiplical determinational coefficient

Effect	Factor	Method of calculation	Together
Direct	X_1	$b_1'^2$	
	X_2	$b_2'^2$	
	X_3	$b_3'^2$	
Common	X_1X_2	$2b_1'b_2'r_{12}$	
	X_1X_3	$2b_1'b_3'r_{13}$	
	X_2X_3	$2b_2'b_3'r_{23}$	

Also:

$$R^2 = b_1'^2 + b_2'^2 + b_3'^2 + 2b_1'b_2'r_{12} + 2b_1'b_3'r_{13} + 2b_2'b_3'r_{23}$$

The square of the error component:

$$X_E^2 = 1 - R^2$$

Since:

$$R^2 + X_E^2 = 1 \quad \text{or rather } 100\%$$

In the following before dissolving the regressional effects we examine that the correctness of our function set on the data whether acceptable for us or not and whether the factor variables influencing the value of the depending variable in a significant way or not.

The standardised form of the regressional functon:

$$\tilde{Y}' = b_1'x_1' + b_2'x_2' + b_3'x_3'$$

$$(b_0' = 0)$$

The partial regressional coefficients made by the method of destandardisation:

$$b_{y_i, jk} = b'_i \sqrt{\frac{\sigma_y^2}{\sigma_{x_i}^2}}$$

and

$$b_0 = \bar{y} - b_{y_1, 23} \bar{x}_1 - b_{y_2, 13} \bar{x}_2 - b_{y_3, 12} \bar{x}_3$$

We judge the correctness of the function set on the data through the usual channel: the relative error. We check the significance of the factor variables' effect one by one to the result effect with a t-test.

Our null hypothesis.

$$H_0 : b'_i = 0$$

our proof function:

$$t_i = \frac{b'_i}{S'_{b_i}}$$

($n - k - 1$) degree of freedom

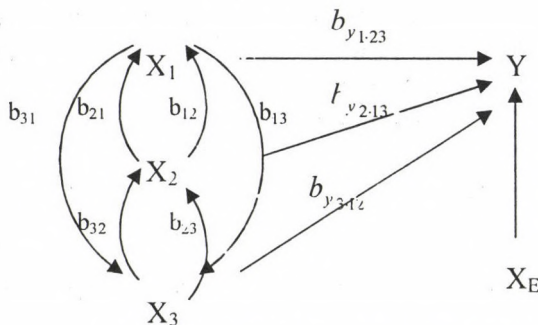
where:

$$S'_{b_i} = S' \sqrt{q_{ii}} \quad (q_{ii} \text{ az } R_x^{-1} \text{ the appropriate factor})$$

and

$$S' = \sqrt{\frac{1 - R^2}{n - k - 1}}$$

In case the null hypothesis does not prove to be right at least the 5% level of significance the influence of the factor effects are not due to the accident so the effect diagram can be filled out once again and according to this we can do the dissociation of the effect of the X_i variables into Y . The effect diagram can be seen here in 3rd chart:

3. chart: The complex regressional effect chart

Following the chart's courses the effects of the factor variables is summarized in the second table.

2. table: **The method of dissolving regression parameters**

Effect	Factor	Method of calculation	Together
Direct Indirect	X_1	$b_{y_1,23}$ $b_{21} \cdot b_{y_2,13}$ $b_{31} \cdot b_{y_3,12}$	b_{y_1}
Direct Indirect	X_2	$b_{y_2,13}$ $b_{12} \cdot b_{y_1,23}$ $b_{23} \cdot b_{y_3,12}$	b_{y_2}
Direct Indirect	X_3	$b_{y_3,12}$ $b_{13} \cdot b_{y_1,23}$ $b_{23} \cdot b_{y_2,12}$	b_{y_3}

The direct effects are the values of the partial regressional coefficients. The complex effect is the same with the total regressional coefficient.

2. The field of the method adaptation and its data set

In a rural small region – non representative – we chose 25 households. According to the households they had monthly additional income. We wanted to get answer to the following question: which countable factors motivated the households in 2005 – beyond choosing the offering opportunities – to get additional income.

In our survey we considered the households additional income (EHUF/month) dependent (also result: Y) variable and as the most frequent three influencing factors they marked as independent (or factor: X_1) the followings:

- X_1 = the regular monthly income per capita (earned income, supplies, income from lets, etc.) (EHUF/person)
- X_2 = the sum of the montly redemption of a household (amounts owned to credit institutions, other paying obligations) (EHUF/month)
- X_3 = the paying obligation of the household expenses (heating, lightnin, water – sewage, etc.) (EHUF/month)

According to our hypothesis the set of the households additional income – including the fact that we made the survey post and we deemed the possibilities given – can be well described as the linear combination the undelined three factor variables. The effects of the observed factors plead different weightings in the total effect and as it can be seen from the data set that its set not independent to each other and its effect can be dissolved into the sum of direct and indirect and common effects.

3. Calculation results and evaluation

We got the following correlational matrix by determinig the standard of the result and factor variables and the factor variables (r_{yi}), among each other (r_{ij}), and in couples (total) using the priciple of the smallest squares:

$$\underline{\mathbf{R}}_x = \begin{matrix} & Y & X_1 & X_2 & X_3 \\ Y & \left[\begin{array}{cccc} 1,0000 & -0,2064 & 0,7241 & 0,5822 \\ & 1,0000 & 0,1844 & 0,3750 \\ & & 1,0000 & 0,5127 \\ & & & 1,0000 \end{array} \right] \\ X_1 \\ X_2 \\ X_3 \end{matrix}$$

Using the coefficients we made some interesting statements. The willingness of getting additional income is very weak and the relationship is negative with the regular income but the relation with the household expenses is better than the medium and its relationship with the level of indeptedness is very strong. Those who wanted to realise additional income they just were keen on ensuring their living conditions and it seems they focused on arranging their debts. The stochastical relationships beetwen the factor variables as they are loose or median do not ruin the justification process of our hypotothesis but we do not intend to word the generalizable conclusions. The sensibleness of the relationships confirms our strive to examine the possibilities of dissolving the factor effects.

To this we emphasized the $\underline{\mathbf{R}}_x$ matrix and the $\underline{\mathbf{r}}_{yi}$ vector and applying the so called Cramer rule we defined the inverse form of the $\underline{\mathbf{R}}_x$ matrix.

$$\underline{\mathbf{R}}_x = \begin{matrix} X_1 \\ X_2 \\ X_3 \end{matrix} \left[\begin{array}{ccc} 1,0000 & 0,1844 & 0,3750 \\ & 1,0000 & 0,5127 \\ & & 1,0000 \end{array} \right] \acute{e}s \underline{\mathbf{r}}_{y_i} \left[\begin{array}{c} -0,2064 \\ 0,7241 \\ 0,5822 \end{array} \right]$$

$$\underline{R_x^{-1}} = \begin{bmatrix} 1,16378 & 0,01241 & -0,44278 \\ 0,01241 & 1,35676 & -0,70027 \\ -0,44278 & -0,70027 & 1,52510 \end{bmatrix}$$

The $\underline{R_x^{-1}}$ and the $\underline{r_{y_i}}$'s product result is the the vector of the standardised partial regressional variables:

$$b' = \begin{bmatrix} -0,4890 \\ 0,5722 \\ 0,4722 \end{bmatrix}$$

The value of the multiplical determinational variable defined by the scalar product of our two vectors is the following:

$$R^2 = 0,7902$$

which means that with the three variable factors the willingness of getting additional income could be explained in 79.02% and the effect of the accidental and not noted factors is 20.98%.

So the relationship thightness of the four factors is 0.8889 which could be a high value. We got the following proof-function value when we checked its significancy by the t-test:

$$F = \frac{0,7902(25 - 3 - 1)}{(1 - 0,7902) \cdot 3} = 26,37$$

The degree of freedom of the counter is 3 and the degree of freedom of the denominator is 21 so the critical values of the chart:

$$F_{p1\%} = 4,87 \quad F_{p5\%} = 3,07$$

So the margin of the R from zero at both level is significant

Using the second diagram and the fist table we summarize the distribution of the multiplical determinational variable:

X ₁	direct effect	0,2391
X ₂	direct effect	0,3274
X ₃	direct effect	0,2230
X ₁ X ₂	common effect	-0,1032
X ₁ X ₃	common effect	-0,1732
X ₂ X ₃	common effect	0,2771

$$R^2=0,7902$$

The square of the mistake factor: $X_E^2=0,2098$

When we are evaluating it is practical to detect the changes by variables' effects:

X ₁ direct effect:	0,2391	$(b_1'^2)$	}
common effect:	-0,1382	$[b_1'(r_{y1}) \text{ } b_1']$	
0,1009			
X ₂ direct effect:	0,3274	$(b_2'^2)$	}
common effect:	0,0869	$[b_2'(r_{y2}) \text{ } b_2']$	
0,4143			
X ₃ direct effect:	0,2230	$(b_3'^2)$	}
common effect:	0,0520	$[b_3'(r_{y3}) \text{ } b_3']$	
0,2750			

From the total effect (79.02%) the biggest is the effect of the indebtedness to the extra income and it also concerns the direct and also the common effects. As long as the regular income weakens the total effect of the factor the household expenses bond is raising. The X₂ factor results the 52.4% of the explained effects. The second biggest weighted factor is the household expenses with its 34.8% proportion and inside this the direct effect is more determinative. We estimated the motivating effect of the regular income 12.8% which common effect is negative.

The significance test of the effect to the result of the factor variables resulted the following proof-function values:

$t_1 = -4,53$	$t_2 = 4,91$	$t_3 = 3,82$
The critical value at 21 degree of freedom:		$t_{p1\%} = 2,83$
$t_{p5\%} = 2,08$		

Confronting the values of the proof function and the critical values we can determine that all of the result factors variables' effect to the result is significant.

To dissolve the regressional effects of the factor variables we made the destandardization so we determined the values of the partial regressional coefficients.

$$\underline{b} = \begin{bmatrix} -1,0079 \\ 2,8985 \\ 1,5739 \end{bmatrix}$$

The constant of the linear function: $b_0 = 4,7998$

So the equation of the linear regression function containing four variables is the following:

$$\hat{Y} = 4,7998 - 1,0079X_1 + 2,8985X_2 + 1,5739X_3$$

The square of the regression error scatter: 6,68

The relative error of the regression: 11,75%

The values of the partial coefficients show that when the household's income per capita is higher by one thousand forints at the same indebtedness level and the same household expenses their additional income is smaller by 1008 forints. At the same time it is higher by 1000 forints in case of indebtedness the additional income shows 2899 surplus and it is the same in case of 1000 forints higher household expenses – supposing the other factors are the same- the additional income is higher by 1574 forints. These indices reflect the partial regression effects of the factor variables.

To demonstrate the direct and indirect effects we summarize all of the results what we got as a regression coefficient.

$$b_{y1} = -0,4254 \quad b_{12} = 0,4533 \quad b_{23} = 0,3373 \quad b_{y1,23} = -1,0079$$

$$b_{y2} = 3,6670 \quad b_{13} = 0,6065 \quad b_{31} = 0,8319 \quad b_{y2,13} = 2,8985$$

$$b_{y3} = 1,9407 \quad b_{21} = 0,0750 \quad b_{32} = 0,7791 \quad b_{y3,12} = 1,5739$$

According to the courses of the third and the second chart the direct and indirect effects inside the regression coefficients:

1.) Y in the regression of X_1 :

X_1 direct effect:	-1,0079
X_2 indirect effect:	0,2174
X_3 indirect effect:	0,3650
	$\Sigma - 0,4255$

2.) Y in the regression of X_2 :

X_2 direct effect:	2,8985
X_1 indirect effect:	-0,4569
X_3 indirect effect:	1,2262
	$\Sigma 3,6678$

3.) Y in the regression of X_3

X_3 direct effect:	1,5739
X_1 indirect effect:	-0,6113
X_2 indirect effect:	0,9777
	$\Sigma 1,9403$

The separation of the direct and indirect effects of the factor variables shows that the monthly regular income per capita blunted the emergence of the direct effect of the willingness of getting additional income the other two factors influencing role. So all in all in total opposite the 1008 forints drop just 425 forint were realised.

At the same time the direct effect to the other two factors is also negative. Contrarily the indebtedness and the expenses paying duties resulted willingness in acquiring additional income directly and also indirectly in positive way at both factors. The positive influence of the indirect effect was bigger than the negative influence of the regular income. This is the resultant that at both factors (X_2 and X_3) but finally also at the first factor (X_1) the total effect is bigger thanks to the direct effect.

Conclusions

During the evaluation process of the multiple linear correlation and regression analysis it can be easily contrived that when the total independency of the coefficient variables is not ensured we could have problems during composition of the conclusions. In case the relationship tightness between the coefficient variables does not reach the value of the multiplicative correlation the results can be used in practice but we should pay attention to that depending on the strength of relationship tightness not only direct but indirect, they effect by other variables. To study and introduce this – using the bibliographical experience- we made up the complex effect figure of the multiplicative stochastic relationship and following its path – knowing the theoretical relationship - we could separate the direct and indirect common variable effects representing in the total correlation and regression and the common determination and we could make the preparation of the decision-making process exact with additional information.

The appropriate method was introduced via an observation which covered 25 rural households and we determined that the separation of multiplicative determinational coefficient and also the total regression coefficients dissolved by coefficients shows the effect action on the results in a much more realistic way.

The information also could be useful when we are making decisions about additional expenditures. They also call our attention to which variable worth focusing and where should we deal with the scaling. On the whole our assay results confirmed the correctness of our hypotheses formulated in the second part.

BIBLIOGRAPHY

Galó, M. (1997): Statisztika. Módszertani füzetek 2. GATE NYFK, Nyíregyháza. 61-62.p.

Galó, M., Kvancz, J. (2006): A kistérségek gazdasági fejlettségi szintjét jelző mutatók információ tartalmának bővítési lehetőségei (In: Jávör, A., Berde, Cs.: A térségfejlesztés vezetés és szervezési összefüggései). Debreceni Egyetem, Agrártudományi Centrum, Debrecen. 132-140.p.

Hunyadi et. al. (2001): Statisztika. Aula Kiadó, Budapest. 681-684.p.

Maddala, G. S. (2001): Intraduction to Econometrics. John Wiley & Sons, Ltd. 182-192.p.

Sváb, J. (1981): Biometriai módszerek a kutatásban. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest. 341-349.p.

Szűcs, J. (2002): Alkalmazott statisztika. Agroinform Kiadó, Budapest. 333-339.p.

Wright, S. (1921): A path analízis egyik speciális módszere. [Idézi: Sváb, J. (1981): In: i. m. 341.p.]

Galó Miklós

Közvetlen és közvetett hatások vizsgálata a többváltozós sztochasztikus kapcsolatban

Rezümé

A többváltozós lineáris korreláció és regresszió-analízis eredményeinek értékelése során könnyen belátható, hogy ha a tényezőváltozók teljes függetlensége nem biztosított, akkor a következtetések megfogalmazása során zavaraink támadhatnak. Amennyiben a tényezőváltozók közötti kapcsolat-szorosság egyik esetben sem éri el a többszörös korreláció értékét, a számítási eredmények gyakorlatban is hasznosíthatók, de figyelemmel kell lenni arra, hogy a kapcsolat-szorosság erősségétől függően nemcsak közvetlenül, hanem közvetetten - más tényezőkön keresztül - is kifejtik hatásaikat. Ennek tanulmányozásához és bemutatásához - a szakirodalmi tapasztalatokat is hasznosítva - állítottuk össze a többváltozós sztochasztikus kapcsolatok komplex hatásdiagramját, amelynek útirányait követve - az elméleti összefüggések ismeretének birtokában - külön választhatjuk a totális korrelációban és regresszióban, illetve a többszörös determinációban kifejeződő közvetlen, közvetett, illetve közös tényezőhatásokat, és ezáltal többletinformációval tehetjük egzaktabbá a döntés-előkészítéseket. A tényezőhatások különválasztására alkalmas módszert 25 vidéki háztartásra kiterjedő megfigyelés tesztelésén keresztül mutattuk be, és megállapítottuk, hogy mind a többszörös determinációs együttható, mind pedig a totális regressziós együtthatók tényezőkénti felbontása realisabban mutatja a tényezők eredményre gyakorolt hatásait. Az információk olyan esetekben is eligazítást adhatnak, ha pótlólagos ráfordítások sorsáról kell döntenünk. Felhívják a figyelmünket arra, hogy mely tényezőre a legérdemesebb összpontosítanunk, illetve mely tényezőknél kell leginkább az arányosítás témakörével foglalkoznunk.

Összességében elemzési eredményeink igazolták a 2. pontban megfogalmazott hipotéziseink helyességét.

IV.

PERSZONÁLIA

ПЕРСОНАЛІЇ

ДОЛЕНОСНА ЗУСТРІЧ

Спогади з нагоди ювілею професора Івана Мегели

Правомірність такої назви моїх спогадів можна зрозуміти лише повернувшись до мого раннього дитинства, яке припало на передвоєнні та воєнні роки.

Мій батько, Петро Юхимович Герасимов, був головним інженером Московського управління сільськогосподарської авіації. Під керівництвом академіка Є.Н. Павловського (паразитолога і мікробіолога) він написав дисертацію на актуальну тоді тему – про боротьбу з малярійними комарами засобами авіації (захистити її не встиг через початок війни). Згодом він став відповідальним працівником Наркомату охорони здоров'я УРСР, але через нереальність отримання квартири в Києві погодився на посаду начальника Чернігівської малярійної станції, яка забезпечила нас половиною кам'яного будинку із садком та городом, завдяки яким ми і вижили. Маючи республіканську «бронь», батько пішов добровольцем на фронт; при евакуації про нас забули, і ми залишилися втрьох – мама, Антоніна Федорівна, я і вірна вівчарка Веста.

Моїм єдиним заняттям стало читання книг з батьківської бібліотеки. Першими з них були: «Робінзон Крузо», «Тисяча і одна ніч» з розкішними перськими мініатюрами, «Айвенго» і «Людина-амфібія». Батьківські гени і ця дитяча лектура викликали в мене любов до науки, історії і романтичної літератури. Однак мій світ був зруйнований війною: будинок розбило бомбою і бібліотека пропала, собаку застрелили, а – головне – тато не повернувся з фронту. Ми з мамою дісталися до бабусі в Києві. Я закінчила школу № 98 із срібною медаллю і вступила на романо-германське відділення філологічного факультету Київського університету (в іспано-англійську групу).

З усіх предметів я найбільше любила історію і зарубіжну літературу; моїм кумиром був Анатолій Хомич Іллічевський, жодної лекції якого я не пропустила і мала в нього лише «відмінно». Моя дипломна робота була присвячена історичним романам В. Скотта. Я мріяла про аспірантуру і роботу над романтичними творами улюбленого Джека Лондона (Аляскінський цикл, «Казки південних морів» і т.д.). Але А.Х. Іллічевський аргументовано застеріг мене: віднайти новий підхід до творчості Д. Лондона практично неможливо, а компіляція чужих розробок – то вже не наука.

Оскільки ніяка інша тема мене не приваблювала, я розпрощалася із своєю мрією. Життя моє покотилося іншою колією (робота в сільській школі на Вінниччині, потім – в бібліотеках м. Києва, заміжжя, на-

родження дочки, квартирні негаразди, розлучення з чоловіком і т.д.). Лише через багато років я захопилася творчістю угорського класика-романтика Мора Йокаї (1825-1904), відтак літературою та історією Угорщини. В цей час, коли я працювала зав. відділом наукової літератури Київського інституту народного господарства, до нас прибула на навчання група угорських студентів. Дізнавшись про моє «хобі», вони почали допомагати мені у вивченні угорської мови, яке я розпочала за допомогою самовчителя. Вони ж згодом умовили мене взяти участь у республіканській вікторині «Хто краще знає Угорщину». Серед багатьох подарунків, які я за це отримала, був збірник «Етюди о Венгрии» із статтею Жужанни Зьольдхейї-Деак «Россия и русские в творчестве Мора Йокаи». Ця тема заповонила мене і я почала цілеспрямовано вишукувати потрібні матеріали із простої цікавості.

І саме тоді доля подарувала мені зустріч з Іваном Петровичем Мегелюю – колишнім випускником факультету романо-германської філології Ужгородського університету, а тепер аспірантом-унгаристом Інституту літератури. Він стояв за мною в черзі, коли я повертала бібліотекареві книжки про Угорщину, і запитав, чому я цікавлюся цією країною. Наша розмова тривала кілька годин. Його цікавило все – мій світогляд, знання, можливості... Він схвалив сформульовану мною тему («Історія Росії в зображенні Мора Йокаї: достовірність і фантазія») і наголосив на тому, що я маю обов'язково написати дисертацію і стати науковцем. Від нього струмувала така могутня і переконлива еманация захоплення непроминуцими, вічними цінностями науки і зокрема унгаристики, така впевненість у моїх силах, що всі мої сумніви відносно можливості упоратися з такою багатогранною і складною (навіть в політичному плані) темою розвіялися. Іван Петрович накреслив конкретний і послідовний план дій, який я почала виконувати.

Я запропонувала Кірі Олександрівні Шаховій стати моїм науковим керівником, але їй не сподобалася моя тема. Вона назвала іншу – близьку до теми її докторської дисертації. В результаті нічого з цієї спроби не вийшло.

Тоді Іван Петрович переорієнтував мене на Ужгородський університет, професори якого – Яків Ісакович Штернберг (історик-унгарист) і Петро Миколайович Лизанець (філолог, зав. кафедри угорської філології) – прийняли мене гостинно і радо, схвалили мою тему і підтримували як морально, так і в інших аспектах (порадами, консультаціями, налагодженням зв'язків з угорськими вченими, працівниками Національної бібліотеки в Будапешті і т.д.) разом з Іваном Петровичем протягом довгих років. Адже мені довелося у вільний від служби час

(маючи дитину і хвору матір) одночасно вивчати теорію літератури, угорську мову і літературу, історію Угорщини і Росії, життєвий і творчий шлях М. Йокаї, його твори на теми з російської та української історії (угорською мовою), ще й готуватися до кандидатських іспитів. Іноді я жахалася, ладна була все кинути, але Іван Петрович завжди вмів заспокоїти добрим словом, порадити щось слушне і підбадьорити (до речі, як і доцент Єлизавета Федорівна Гортвай). Коли я працювала вже над другим (остаточним) варіантом дисертації, Іван Петрович повідомив мене про вакансію наукового співробітника у його відділі східноєвропейських літератур, яким керував Г.Д. Вервес. Я негайно подала документи і пройшла за конкурсом.

Разом з Іваном Петровичем ми вивчали українсько-угорські літературні взаємини, брали участь у роботі всесоюзних і міжнародних з'їздів унгаристів, укладали бібліографічні покажчики «Угорська література в Україні» та «Українська література в Угорщині» до 4-го і 5-го томів видання «Українська література в загальнослов'янському і світовому контексті». На превеликий жаль, наша спільна праця тривала лише кілька років. Іван Петрович, блискуче захистивши у 1991 році угорською мовою докторську дисертацію в Будапешті («Угорський роман 1920 – 1930-х років: проблематика, жанрова структура, система оповіді») – з цього приводу угорське консульство в Києві влаштувало прийом, – перейшов на викладацьку роботу, спочатку в Театральний інститут, а згодом – в Інститут журналістики. Я ж у складі робочої групи по виданню 5-томної «Історії української культури», створеної Г.Д. Вервесом, перейшла до відділу історії культури українського народу (завідувач – член-кореспондент НАН України В.М. Даниленко), захистивши в Інституті літератури свою кандидатську дисертацію (на захисті К.О. Шахова була офіційним опонентом, а вже старенький А.Х. Іллічевський – членом спецради).

Я перемогла!

І найперша, найбільша заслуга в цьому належить Іванові Петровичу. Незважаючи на те, що наші з ним творчі зв'язки з Угорщиною після розпаду СРСР обірвалися, ми підтримуємо один одного в нашій теперішній ситуації, радимось, обговорюємо плани, обмінюємось літературними новинами і т.д. І хоч тепер Іван Петрович займається в основному античною літературою, а я – українською біографістикою, ми час від часу повертаємося до улюбленої унгаристики.

З нагоди його ювілею я хочу низько поклонитися Іванові Петровичу Мегелі – Людині, Вченому, Педагогові, завдяки якому я знайшла своє місце в житті і справжнє щастя – адже я, нарешті, поєднала в своїй

щоденних заняттях вимріяну тріаду – науку, історію і романтичну літературу.

Свої вітання і найкращі побажання ювілярові передає і моя дочка Стелла з далекого Торонто. (При всій моїй багатій фантазії ніколи в житті я навіть уявити не могла, що моя дочка стане громадянкою Канади і житиме в районі Великих Озер, оспіваних Ф. Купером, романами якого я захоплювалася в юності!).

Воістину життя прекрасне і повне несподіванок. Отож і бажаю Іванові Петровичу ще довгих-довгих років насиченого, творчого, щасливого життя, сповненого приємних, яскравих і несподіваних зустрічей.

Галина ГЕРАСИМОВА,
кандидат філологічних наук.
м. Київ.

VI.

**A KÁRPÁTALJAI MAGYAR
NYELVJÁRÁSOK SZÓTÁRA**

(L-O)

✠ ✠ ✠

**СЛОВНИК УГОРСЬКИХ ГОВОРІВ
ЗАКАРПАТТЯ**

(L-O)

Készült az Ungvári Nemzeti Egyetem
Magyar Filológiai Tanszékén

Főszerkesztő
Lizanec Péter

Szerkesztő
Horváth Katalin

Írták
Horváth Katalin, Kótyuk István, Lizanec Péter

Підготовлений на кафедрі угорської філології
Ужгородського національного університету

Головний редактор
Лизанець П. М.

Редактор
Горват К. І.

Написали
Горват К. І., Ковтюк С. І., Лизанець П. М.

Ungvár – Ужгород, 2007

Tájékoztató a szótár használatához

A szótár értelmező jellegű regionális tájszótár, amely tartalmazza a kárpátaljai magyar nyelvjárások teljes szókincsanyagát, tehát nemcsak a tájszavakat, hanem a köznyelvi-vel egyező lexikai réteget is. A tulajdonképpeni tájszavakon kívül tehát bekerülnek a szótárba köznyelvi szavak (természetesen tájnyelvi alakjukban és tájnyelvi jelentéseikkel), a hagyományos népi szakmák és mesterségek (földművelés, állattartás, szövés-fonás, népi építkezés stb.) szókincse, az újabban közismertté váló ipar- és tudományágaknak a nem szakmabeliektől is ismert és használt szókincsanyaga (pl.: *négyzet, háromszög, derékszög, merőleges, függőleges; áramkör, feszültség, kilowatt; vérnyomás, injekció, műtét* stb.), közismert és közhasználatú idegen szavak (*abriktol-abrichtol, büffé-büffé, aceton, aktív, büró, center, centrifuga, ceremónia* stb.) és újabb szlávizmusok (*csájna, sztorozs, zajava, zakuszka, nácsálnik* stb.) is, amelyek nélkül a mai nyelvjárási szókincsről alkotott összképünk nem lenne teljes.

Helyet kapnak a szótárban az összegyűjtött nyelvjárási frazeológiai egységek is.

Ezzel szemben nem kerülnek szótározásra: A) A helység- és személynévek, még azok sem, amelyek a köznyelvtől eltérő alakban élnek a nyelvjárásokban (pl.: *Berekszász* 'Beregszász', *Borzsova* 'Borzsova', *Botfola* 'Botfalva', *Csetfala* 'Csetfalva', *Tekerdiny* 'Ketergény', *Iríny* 'Iren', *Ilony* 'Ilona', *Arany* 'Aranka' *Unkhid* 'Ung-híd', *Unkpart* 'Ung-part' stb.). – B) A helységnevek és egyéb földrajzi nevek -i, -si képzős származékai, még a nyelvjárási alakúak sem (pl.: *berekszászi* 'berekszászi', *botfolasi* 'botfalvai', *csetfalasi* 'csetfalvai', *szürti* 'szürtei', *szalóki* 'szalókai' stb.). – C) A sorszámnevek és a törtszámnevek. – D) Az igenevek, a szófajváltó melléknévi igenevek és egyes határozói igenevek kivételével. – E) A ritkábban használt (a nyelvben jobbra csak potenciálisan élő) -ás, -és képzős, pusztán nomen actionis jelentésű és a köznyelvtől semmiben el nem térő deverbális főnevek (pl.: *éldegélés, ijedezés, bebarangolás, tartogatás* stb.); a -t képzős deverbális, csak személyragosan élő, rendszerint határozói szerepű főnevek közül is csak az adott ragos alakjukban megmerevedett és rendszerint szófajváltó származékokat közöljük (futtában, sebtében), esetleg olyanokat, amelyek a köznyelvben nem használatosak. – F) A pusztán deminutív jelentésfunkciójú kicsinyítő képzős névszók (tehát kimarad az *ajtócska, asztalka, fűcska, szobácska*, de helyet kap az *ecetke* 'löröm', *jánka* 'jóravaló, rendes lány', *nagyobbacska* 'a szokottnál valamivel nagyobb', *kettőcske* 'csak kettő' stb.). – G) A táji nyelvhasználat etikája szempontjából obszcénnek minősülő szavak és ilyeneket tartalmazó frazeológiai egységek (szótároztunk azonban olyan, a köznyelvben vulgárisnak tartott szavakat, amelyek a nyelvjárásban legfeljebb nem választékosak, de semmiképp sem trágarak).

Az anyag szócikkekbe rendezéséhez „A magyar nyelv értelmező szótára” szerkesztési szabályzatát vettük kiindulási alapul, mellőzve azonban annak tájszótárra nem alkalmazható vonatkozásait és olyan finomabb megkülönböztető szabályait, amelyeknek megállapítására a gyűjtött anyag nem adott módot (pl. a stílusminősítés finomságai; olyan, a nyelvjárásokban esetleg élő ragos és jeles alakok, amelyekre a kérdőív összeállításakor nem terjedhetett ki a figyelmünk).

A szócikkek a címszónak rendszerint több alakváltozatát is tartalmazzák. Azok az alakváltozatok, amelyek a címszó köznyelvi alakjától hang- vagy alaktani tekintetben lényegesen vagy a nyelvjárás törvényeihez képest rendhagyó módon eltérnek, hivatkozó szócikkek formájában is bekerülnek a szótárba (pl.: *disztó*, *elfásodik*, *babínás*; de nem kerülnek hivatkozó szócikkbe az egyalakú tövek szabályosan jelentkező zárt *i*-ző alakváltozatai: *rít*, *kík*, *kír*; sem az illabiális *á*-zó alakok: *ád*, *ákár*, *áblák*).

Az önálló szócikk a szótározott egységre vonatkozó legfontosabb adatokat tartalmazza a következő sorrendben: a) címszó; b) homonima-index (azonos alakú szavaknál); c) nyelvjárás alakváltozat(ok); d) nyelvtani jellemzés a főbb ragos és jeles adatok feltüntetésével; e) szófaji minősítés; f) a stílusérték jelölése (ha a szónak kontextuson kívül is van stílárius értéke); g) értelmezés; h) szemléltető mondat a földrajzi lelőhely megjelölésével; i) a szót mint vezérszót tartalmazó frazeológiai egységek.

Mellőztük a címszó összetételeinek és származékainak felsorolását a szócikk végén, mégpedig a következő megfontolásból: egy-egy szó összes lehetséges származékait – kivált az elvontabb jelentésűeket – kérdőív alapján összegyűjteni szinte reménytelen és szótári munkaközösségünk számára kivihetetlen vállalkozás lenne; a lejegyzett származékokat pedig önálló szócikkben adjuk.

Nem tartalmaz a szócikk a szóval kapcsolatos néprajzi, gazdaság- és társadalom-történeti vonatkozásokat sem; mellőztük a munkafolyamatok, eszközök, szokások stb. leírását is (ezekre vonatkozólag néha a példamondatok tartalmazznak útmutatást).

Most pedig nézzük meg közelebbről a szócikkben foglalt adatokat.

A címszó mindig köznyelvi helyesírású és rendszerint egyelemű. Bár az úgynevezett értelmezett szókapcsolatokat rendszeren az előtag szócikkébe foglaljuk (*füles korsó*, *avas szalonna*, *szárított térsza* stb.), mégis külön (két-vagy többelemű) címszóként adjuk azokat, amelyeknek egyik – rendszerint az első – tagja csak ebben a szókapcsolatban él, tehát önálló szócikként tárgyalni nem indokolt (pl.: *anyaszült pucéron* 'teljesen meztelenül', *borjúnyúzó pénteken* 'soha', *árpával érő alma* 'korai almafajta', *asszonyszárú csizma* 'rövidszárú csizma' – ezek jelzői semmilyen más jelzett szóval nem társulnak, nyelvi létüket csak jelzett szavuk indokolja), meg azokat a jelzős szerkezeteket, amelyeknek jelzője valamely földrajzi név *-i* képzős származéka, s mint ilyen, nem kap helyet a szótárban (pl. *amerikai mogyoró* 'földimogyoró; *Arachis hypogaea*', *amerikai virág* 'pillangóvirág; *Cosmea*', *csinkvári tengeri* 'fehér szemű csemegekukorica' stb.). Kételemű címszóvá emeltünk ki olyan szókapcsolatokat is, amelyeknek egyik szava olyan ragos alak, amely egy-két lehetséges determinánsa nélkül nem él nyelvjárásainkban, tehát nem tekinthető szabad szóalaknak, így önálló címszóként nem szótározható (pl. *mi helyütt*, *sok helyütt*, *mi helyüvé*, *hány helyüvé*, *sok helyüvé* stb.). Kételemű címszóként szerepelnek természetesen az olyan visszaható igei értékű szókapcsolatok, amelyeknek a visszaható névmáson kívül nem lehet más tárgyuk (pl. *Beleveszi magát*, *beleéli magát*, *kimulatja magát* stb.).

Az azonos alakú (homonim) címszókat indexszámmal különböztetjük meg.

A címszót annak nyelvjárás alakváltozata vagy alakváltozatai követik a legegyszerűbb fonetikus átírásban, amely ingadozási sávjukra való tekintet nélkül jelöli a hangokat, megkülönböztetve azonban a nyelvjárások *á*, *ā*, *ē*, *ē*, *ō*, *ō* stb. hangjait és *áo*, *éj*, *óu*, *őü*, *íé* kettőshangzóit, tükrözteti a mássalhangzókapcsolatok ejtését, megtartja a hosszú mássalhangzók kettőzéssel (a *dz*-t is beleértve) és a palatális mássalhangzók ipszilonos írásmódját, egységesen jelöli a *j* hangot. Illabiális *á*-zó alakokat azonban (mivel az *a* : *á* és *á* : *áy* szembenállás *á*-zó nyelvjárásainkban – nálunk mindössze két községben (Nagydobrony és Beregrákos) – általános érvényű törvényszerűség) csak akkor közlünk, ha a szóra más nyelvjárásokból nincs adat. Az alakváltozatok közé besoroljuk a megfelelő hivatkozó szó-

cikk(ek)ben szereplő – az adott szócikkben tárgyalt szótól esetleg lényegesebb, nem szabályszerű, mert valamely hangjában több képzőmozzanatos eltérést mutató, de egy közös alakra visszavezethető – alakváltozatokat is (pl.: *disznó* : *disznóu*, *disztóu*, *gyesznoú*, *gyiszzóu*; *rőf* : *rőff*, *réff*, *ríf*, *röf*).

A szó nyelvtani viselkedésére csak a jellemző ragos és jeles alakok közlésével utalunk szögletes zárójelben. Ha a jellemző rag vagy jel a szó változatlan tövéhez járul, a szót a toldalék előtt kötőjel helyettesíti, hasonlóképpen a tövégi időtartamot váltakoztató töveket is, a nyúlást azonban a kötőjel fölé tett ékezet jelöli: *kapa* [~[˘]t, ~[˘]k, ~[˘]ja]. Változó tő esetén a toldalékos alak a tő változatlan részének utolsó betűjével kezdődik, s a hiányzó részre kötőjel utal: *engedelem* [-lmet, -lme], egytagú szavaknál azonban a teljes alakot kiírjuk: *ég* [eget, egek, ege]. Ha a szótó és a toldalék határán hangváltozás van, a toldalékot hasonult vagy összeolvadásos alakjában írjuk: *abrakos* [-t, -ok, -sa], *akarat* [-ot, -a~tya]. Ha a szóhoz a toldaléknak két változata is kapcsolódhat, közéjük tildét teszünk: *hálálkodik* [-ok, -ol ~ -kocc, -ott], *vas* [-at, -ak, a~sa].

Az ige jellemző ragos alakjaiként az alanyi ragozás kijelentő módú jelen idejű egyes számú 1. és 2. személyű, valamint a múlt idejű egyes 3. személyű alakot közöljük. Egyéb alakokat csak akkor adunk, ha azok a köznyelvtől eltérő módon képződnek. Pl.: *csámborog* [-rgok, -rgol ~ -sz, -rgott], *hall* [-ok, -sz ~ -asz ~ (rég.)-acc, -ott], *megy*, *megyen* [-ek ~ (ritk., tréf.) *menek*; *mégy*, *mígy*, *mész*, *mécc*, *mísz*, *mícc*, *menz*, *menc*; *ment*. Felszólító alakokat csak akkor adunk, ha izes és iktelen változatra is van adatunk: ad [-ok, -ol ~ o, -ott, -djon ~ -gyéik ~ -gyík]. A felsoroltakon kívül persze lehetnek az igének egyéb érdekes nyelvjárási alakjai is, de valamennyit összegyűjteni az összes kutatóponton kivihetetlen feladat.

A főnév jellemző ragos és jeles alakjai a tárgyragos, a többesjeles és az egyes számú 3. személyű birtokos személyragos alak: *bokor* [-krot, -krok, -kra ~ -ja]. Elvont, csak egyes számban használt főnevek többese elmarad: *akarat* [-ot, -tya ~ -a].

A melléknévnél a módhatározóragos és a középfokú alakot közöljük: *alapos* [-an ~ -on, -abb], *sürgős* [-en- ~ -ön, -ebb]. Ha, a melléknév mellől hiányzik a jelzett alakok valamelyike, ez azt jelenti, hogy az nyelvjárásainkban nem használatos.

A határozószóknak a középfokát közöljük; felsőfokot csak akkor, ha nincs középfoka vagy ha azt nem a középfokból képezzük. Pl.: *ide* [idébb], *fent* [fentebb, legfelül]. Ha a határozószó csak közép- és felsőfokú alakban használatos, címszóként a középfokú alak áll: *elébb* [leg-]. Mellőztük a legesleg-, legisleg- jeles túlzófokú alakok közlését, mivel ezek minden felsőfokból szabályosan megszerkeszthetők.

A rendszeresen megadott ragos és jeles alakon kívül más alakokat csak akkor adunk, ha azok elütnek a megadottakból kikövetkeztethető formáktól.

Ha az egy címszó alatt felsorolt változatok közül valamelyiknek a toldalékolása eltér a többiétől, annak ragos-jeles alakjait külön feltüntetjük.

A szótározott egység szófaji minősítésére a következő szófaji kategóriák rövidítését használjuk: 1. ige, kiegészítve a „*ts*” vagy „*tn*” megjegyzéssel, mégpedig vagy közvetlenül a ragos-jeles alakok után (ha az igének csak tárgyias vagy csak tárgyatlan jelentése(i) van(nak), vagy pedig a tárgyias és tárgyatlan jelentést vagy jelentésárnyalatokat elkülönítő római szám után is: *ige ts és tn* I. *ts* 1...; 2...; II. *tn* 1.... Ha a tárgyias ige tárgyatlanul vagy tárgy nélkül is használatos, erre a „(tn is)”, illetőleg „(tárgy nélkül)” megjegyzés utal; – 2. *fn* – főnév, kiegészítve esetleg a következő jelzésekkel: „(szragos)” = csak személyragos alakban él, pl.: *apraja-nagyja*, *sava-borsa*; „(csak tárgyragosan)” = csak a tárgyragos alakjában használatos, pl.: *hetet-havat*; „(szragos és hat-ragos)” = csak személyragosan és az adott határozóraggal, pl.: *jószántából*; – 3. *mn* – melléknév; – 4. *szn* – számnév; – 5. *névm* – névmás; alfajaira csak átcsapás esetén utalunk újabb rövidítéssel: *von* – vonatkozó, *hltan* –

határozatlan; – 6. *igenév* – csak kiegészítésképpen: „(mn-i igenév is)”, melléknévi igenév is, „(h-i igenév is)” – határozói igenév is; – 7. *hsz* – határozószó; – 8. *ik* – igekötő; – 9. *msz* – módosítószó; – 10. *ne* – névelő; – 11. *nu* – névutó; – 12. *ksz* – kötőszó; – 13. *isz* – indulatszó.

A több szófajúságot a megfelelő rövidítések együttes és az értelmezés során római számok utáni külön felsorolásával jelöljük. Pl.: *hsz*, *ik*, *nu* **I.** *hsz*...; **II.** *ik*...; **III.** *nu*....

Stílusminősítést csak abban az esetben adunk, ha a gyűjtött anyag alapján a szó stílusértéke is pontosan meghatározható. Erre általában rövidítéssel utalunk zárójelben vagy a szófaji minősítés után (ha a szónak minden jelentésére vonatkozik), vagy közvetlenül az előtt a jelentés előtt, amelyre tartozik. Szükség esetén egy-egy ragos vagy jeles alak előtt is utalunk annak stílárius értékére. Leggyakoribb stílusminősítéseink a következők: „(*elav*)” – elavult, a mindennapi nyelvhasználatból kikopott, csak az idősebb nemzedék számára érthető; „(*rég*)” – régies hangulatú, tudatos archaizáló szándékkal használt; „(*új*)” – újabban terjedő; „(*biz*)” – bizalmas; „(*vál*)” – választékos; „(*ritka*)” – ritkán használt; „(*gúny*)” – gúnyos; „(*tréf*)” – tréfás; „(*gyerm*)” – gyermeknyelvi stb. A szaknyelvi szavaknál is rövidítéssel utalunk azok hovatarozására.

A szavak értelmezésében a lényeges jegyek minél rövidebb és egyértelműbb összefoglalására törekedtünk. Sőt, ahol lehetséges, szinonima magyarázza a jelentést. A valódi és a jelentésbeli tájszavak esetében azonban alaposabb értelmezést adunk. Növény- és állatnevek értelmezésében azok tudományos (latin) elnevezését is közöljük, ha az teljes pontossággal megállapítható.

A szónak minden (lexikai és grámmatikai) jelentése külön értelmezést kap. Az egyes lexikai jelentéseket arab számjegyek, a grammatikai (valamint az igéknél a tárgyas és a tárgyatlan) jelentéseket római számok különítik el egymástól.

Összevont értelmezést csak a „*mn* és *fn*”, illetve a „*fn* és *mn*” szófajú egyjelentésű szavaknál adunk, kerek zárójelbe téve a vagylagosan értendő szót. Nem vagy csak kevésbé értelmezhető formaszóknak csak a nyelvtani szerepére, beszédbeli használatára utalunk csúcsos zárójelben.

Több értelmezést példamondattal szemléltetünk. Ez fonetikus lejegyzésű nyelvjárási szövegből kiragadott mondat, s tartalmazza a címszó valamely nyelvjárási alakváltozatát.

Az összes alakváltozat szemléltetésétől a hellyel való takarékoság miatt eltekinttünk; többjelentésű szavak esetében azonban törekedtünk arra, hogy az illusztráló mondatokban több alakváltozat is helyet kapjon.

A példamondat után zárójelben adjuk annak a helységnek a rövidített nevét, ahonnan az adatot tartalmazó példamondat származik. Szótárunkban ez az egyetlen utalás a szó földrajzára. Arról ugyanis, hogy minden szó vagy alakváltozat teljes földrajzi elterjedtségét „feltérképezzük”, eleve le kellett mondanunk.

A szócikk végén □ jel után a szóval alakult állandó szókapcsolatokat (szólás, szóláshasonlat, közmondás) soroljuk fel és értelmezzük, ha vannak ilyenek, anélkül azonban, hogy altípusaikat megkülönböztetnők. Végül Vö: jelölés után különböző tartalmi, szinonimikai vagy egyéb tárgyi összefüggésekre hívjuk fel a figyelmet.

Szótrái munkaközösségünk ezúton mond köszönetet az Arany János Közalapítványnak a szerkesztési és az ellenőrző gyűjtési munkálatok támogatásáért.

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

1. Járások

U – Ungvári járás
M – Munkácsi járás
B – Beregszászi járás
Nsz – Nagyszőlősi járás

H – Huszti járás
T – Técsői járás
R – Rahói járás

2. Kutatópontok

A	Asztély (B)	Ge	Gecse (B)
Ah	Aklihegy (Nsz)	Gl	Gállocs (U)
Asz	Aknaszlatina (R)	Gu	Gut (B)
B	Bakta (B)	Gy	Gyula (Nsz)
Bá	Bátyú (B)	H	Halábor (B)
Ba	Beregárdó (B)	He	Helmec (U)
Bat	Batár (Nsz)	Hl	Harangláb (B)
Bcs	Búcsú (B)	Ho	Homok (U)
Bd	Badaló (B)	I	Izsnyéte (M)
Be	Bene (B)	J	Jánosi (B)
Bf	Botfalva (U)	K	Kaszony (B)
Bk	Bakos (B)	Kb	Kisbégány (B)
Bo	Borzsava (B)	Kd	Kisdobrony (U)
Bó	Bótrágy (B)	Ke	Ketergény (U)
Br	Beregrákos (M)	Kf	Karácshalva (Nsz)
Bs	Beregsom (B)	Kg	Kisgejőc (U)
Bsz	Barkaszó (M)	Kh	Kerekhegy (T)
Bt	Bátfa (U)	Ki	Kígyós (B)
Bú	Beregújfalú (B)	Km	Kőrösmező (R)
Cs	Csap (U)	Ko	Koncháza (U)
Cse	Csepe (B)	KP	Kobola Poljana (R)
Csf	Csetfalva (B)	Ksz	Kisszelmenc (U)
Csl	Császlóc (U)	Kv	Kovácsó (B)
Csn	Csongor (M)	M	Macsóla (B)
Csp	Csonkapapi (B)	Mf	Mátyfalva (Nsz)
D	Déda (B)	Mi	Minaj (U)
Dr	Dercen (M)	Mu	Muzsaly (B)
E	Eszeny (U)	Nb	Nagybégány (B)
F	Fancsika (Nsz)	Nbe	Nagybereg (B)
Fa	Feketeadó (Nsz)	Nd	Nagydobrony (U)
Ff	Farkasfalva (Nsz)	Nf	Nevetlenfalú (Nsz)
Fo	Fornos (M)	Ng	Nagygejőc (U)
Fp	Feketepatak (Nsz)	Np	Nagypalád (Nsz)
Fr	Forgolány (Nsz)	Or	Oroszi (B)
Fra	Fertősalmás (Nsz)	P	Palló (U)
G	Gát (B)	Pf	Péterfalva (Nsz)

Pk	Palágykomoróc (U)	Tg	Téglás (U)
R	Rát (U)	Th	Tekeháza (Nsz)
Rf	Rafajna (B)	Ti	Tivadar (Nsz)
S	Salánk (Nsz)	Tk	Tiszakeresztúr (Nsz)
Si	Sislóc (U)	Tr	Terebes (R)
Sz	Szürte (U)	Ts	Tiszasalamon (U)
Sza	Szalóka (U)	Tú	Tiszaújlak (Nsz)
Sze	Szernye (M)	Úh	Újfalú (Nsz)
T	Tarnóc (U)	V	Vári (B)
Tá	Tiszaásvány (U)	Vr	Verbóc (Nsz)
Tát	Tiszaágtelek (U)	Vs	Visk (H)
Tb	Tiszabökény (Nsz)	Z	Zápszony (B)
Té	Técső (T)		

3. Nyelv és stilisztika

ált	általános	l	lásd
átv	átvitt értelemben	mgh	magánhangzó
bány	bányászat	mn	melléknév(i)
birt	birtokos	mn-i	melléknévi
birtnévm	birtokos névmás	msh	mássalhangzó
biz	bizalmas	msz	módosítószó
csill	csillagászat	mut	mutató
elav	elavult	ne	névelő
fn	főnév(i)	névm	névmás
földr	földrajz	növ	növénytan
geol	geológia	nu	névutó
gúny	gúnyos(an)	nyelv	nyelvtan, nyelvtudomány
gyerm	gyermeknyelv	or	orosz
hat-i	határozói	pejor	pejoratív, elítélő, rosszalló értelemben
hiv	hivatalos kifejezés	pl	például
hsz	határozószó	rég	régies
htlan	határozatlan	ritk	ritkán használatos
ign	igenév	stb.	s a többi
ik	igekötő	sznév	számnév
ill.	illetve	szragos	személyragos
ir	irodalmi	tn ige	tárgyatlan ige
isk	iskolai nyelv	tréf	tréfás értelemben
isz	indulatszó	ts ige	tárgyas ige
kat	katonai szó v értelem	új	újabban használatos
kb	körülbelül	ukr	ukrán
ker	kereskedelem	v	vagy
knévm	kérdő névmás	vál	választékos
kny	köznyelv	vall	vallás
költ	költői	vhogy	valahogy
közm	közmondás	vhol	valahol
ksz	kötőszó		

vhonnan	valahonnan
vhova	valahova
vki	valaki
vkinek	valakinek
vkinél	valakinél
vkit	valakit
vkitől	valakitől
vkivel	valakivel
vmely	valamely
vmerre	valamerre
vmi	valami

vmibe	vmibe
vmilyen	valamilyen
vminek	valaminek
vminél	valaminél
vmit	valamit
vmitől	valamitől
vmivel	valamivel
vnévm	visszaható névmás
von	vonatkozó
Vö	vesd össze!

L, Ly

la *la* isz lám *It van la, ez a lingár köjök* (V)

láb *láb* [-ot ~ -at, -ok ~ -at, -a] fn
1. járásra való végtag *Ojan lába van, mint a hegedűtok* (Bs); **2.** tárgynak az a része, amelyen áll *Tegyéj valamit az asztal lába alá, hogy ne mozogjon* (Tg); **3.** lekaszálatlan gabona, fű stb. *Méjg lábon van a buza, nem tudom, hogy arassuk le ebbe a nagy essőjzjézsbe* (Or) [] *Egyik lábod itt, a másik ott 'siess'* (Ts); *Láb alatt van 'útban van'* (Ts); *Megáll a mag lábán 'megél saját erejéből'* (Sz); *Féjl lábbal a sírba van 'kevés maradt neki hátra'* (Tg)

lábadozik *lábadozik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige gyógyulóban van *Aki lábadozik, az jobban vigyázzon magára, mint az egíssíges* (Ksz)

lábakapcája *lábakapcája* [~'t] fn olyan vki, akivel szemben mindenféle gorombaságokat el lehet követni *Nem vagyok éjn neki lábakapcája* (Tú)

lábás l. **lábos**

lábatlankodik *lábatlankodik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige útban van, alkalmatlankodik *A puja csak lábatlankodik a disznóüliskor* (E)

lábbeli *lábbeli* [-t, -k, -je] fn cipő, csizma, papucs stb. *Csinátattam a lábbelinek ety cipőjzqártójt* (Vr)

labda *labda, lapda* [~'t, ~'k, ~'ja] fn gömbölyű játékszer *A pettyes labdáv voléjbálosztak a kisjányok* (Vs)

labdadobogás *labdobogás* [-t, -ok, -a ~ -sa] fn a láb dobogásával keltett

hang *Tisztán hallotta a labdobogást a tornácon, de nem látott séjnkít jéc-caka tizenkéjt óurakkor* (Tk)

labdázik *labdázik, laptázik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige labdával játszik *A puják kin labdázna a páján* (Tk)

lábfájás *láp fájás* [-t, -ok, -a ~ -sa] fn a lábban érzett fájdalom *Ojan láp fájás kinoszta, hogy ety pērcre nem tutta lehunyni a szemit egjéssz jéc-caka* (M)

lábító *lábító*

lábnyom *lábnyom* [-ot, -ok, -a] fn a talajon hagyott talp vonala *A kis-kērbe lábnyomokat tanátam, má rōk-tōn tuttuk, hogy valaki megdējzsmáta a számóycát* (Be)

labodalaboda [~'t, ~'k, ~'ja] fn mindenféle gyógynövény *Nem kapáta meg a kērtet, es csak laboda nőjüd benne* (Fp)

lábos *lábos, lábás* [-t, -ok, -a ~ -sa] fn alacsony főzőedény *A piros láb-ozsba tette oda a hust sūni* (S)

lábravaló *lábravaló, lábravaló* [-t, -k, -ja] fn férfi alsónadrág *A hosszú lábravalójt csak májuzsba vette le magárú* (Bú)

lábszár *lápszár* [-at, -ak, -a] fn a láb része a térdtől a bokáig *Ojan láb-szára vam, mint eggy oszlop* (Nf)

lábító l. **lábító 2.**

lábtorló *láp torló, láptürölő* [-t, -k, -je] fn kisebb szőnyeg, rongy, gyékény v. gumi a bejárati ajtó előtt *A láptürölőjt azir hasznájuk, hogy ne hōrgyug be a házba a koszt* (Rf)

lábujj *lábujj, lábuj* [-t ~ -at, -a] fn a lábfejen lévő ujj *Levákta a körmöt a lábujjárú* (Bk) [] *A lábujját is meksóúkönám 'nagyon megbecsülném'* (Mu)

lábvíz *lábviz* [-et, -e] fn **1.** lábmosásra melegített víz *Tegyéj fē a fütőüre ety kis lábvizet* (Vr); **2.** rossz leves *Aszt a lábvizet egye megm aki főűszte* (Fp); **3.** gyenge bor *Esz csak lábviz, ettű nem lehet berugni* (S)

lacikonyha *lacikonyha* [-'t, ~'k, ~'ja] fn vásárban felállított bódé, ahol frissen sült húsokat árusítanak *Rjégen hires lacikonyhák vóutak a nagy vásárokon* (Tű)

lacipecsenye *lacipecsenye* [-'t, ~'k, ~'je] fn friss sertéshúsból készített hirtelensült *A lacipecsenyét bor-rā is meglocsögassuk* (Mu)

láda *láda* [-'t, ~'k, ~'ja] fn deszkából készült téglalap alakú eszköz vminek a szállítására *Tiz láda szilyát attunk le ērű a kis fárú a beszedőűnek* (Tk)

ládika *ládika* [-'t, ~'k, ~'ja] fn kis láda *Ládikába rakjuk a gombokot* (Pf)

ládikó l. **ládika**

lag l. **lakk**

lágér *lágér* [-t, -ek, -je] fn **1.** katonai tábor *A háboruba sokan lágérbe kerűtek* (Pf); **2.** állattartásra létrehozott nyári tábor *Nyáron a lágérbe járunk fējni* (P)

lagoz l. **lakkoz**

lagzi *lagzi* [-t, -k, -ja] fn lakodalom *Nítyszáz embert híjtak meg a lagziba* (Kd)

lágý *lágý* [-on, -abb] mn **1.** puha *Nagyon lágýra gyúrta a tústát* (Csn);

2. enyhe idő *Ijen lágý időbe nem jóú disznóút ni* (S); **3.** engedékeny ember *Ojan természetete van, hogy mindenre rá lehet szedni* (Kiű)

lágyszívű *lágyszívű* [-bb] mn hamar meghatódó *Röktön ēsírja magát, ojan lágyszívű* (Si)

lágýul *lágýul* [-út ~ -ult] tn ige enyhébbé válik az időjárás *Mig nem lágýull ety kicsit az időű, addig erőűssen kē tűzēni* (Ti)

lajbi *lajbi, lājbi* [-t, -k, -ja] fn mellény *Tējlen jóú meleg lājbit veszünk fē* (Fra)

lajhár *lajhár, lājhár* [-t, -ok, -ja] fn nagydarab tunya ember *Az a lājhár betek, ha valamics csináni kē* (Or)

lajstrom *lajstrom, lājstrom, lajstrom* [-ot, -ok, ja] fn jegyzék *Az ű neve sose szerepēl az adóússok lājstromán* (F)

lakadalom l. **lakodalom**

lakás *lakás* [-t, -ok, -a ~ -sa] fn **1.** család otthonául szolgáló épületrész *Kaptak a gyártul ety háromszobás lakást abba a nagy emeletes házba* (Ho); **2.** albérlet *Lakáson lakik, osz husz rubèt fizet ety hóúnapra* (Vs)

lakat *lakat* [-ot, -ok, -ja] fn kulcsra járó kampós zár *Új lakatot tettünk a fáskamrára* (Ki) [] *Lakatot tesz a szájára 'nem beszél a titokról'* (Ki); *Lakat alatt van 'el van zárva'* (Sz)

lakatlan *lakatlan* [-ul] mn olyan hely, ahol senki sem lakik *A lakatlan házba etykettőűre bekőűtöznek a patkányok, osz tönkreteszik* (Pf)

lakatos *lakatos* [-t, -ok, -a ~ -sa] fn záruk, gépalkatrészek készítésével, szerelésével foglalkozó szakem-

ber *Ēment Szőűllőűsre a gyárba lakatosnak* (F)

lakatosmunka *lakatosmunka* [~'t, ~'k, ~'ja] fn záruk felszerelésével járó munka *Sogba kerűt az uj ház, csak a lakatosmunkájűr százötven rubelt fizettűnk ki* (Tk)

lakbér *lagbűr, lagbűr, lagbűr* [-t, -ek, -e] fn lakás használatáért fizetendű bér *A komonális házagba a lagbűr nem sok* (R)

lakik¹ *lakik* [-ok, -sz ~ -ű ~ -ol, -ott] tn ige **1.** vmilyen helysűgben él *Mind a kűjű pujája a vározsba lakik* (M); **2.** vhol tartűzkodik *A nyárikonyhába laknak, az új házat meg disznek tārcsák* (Vr); **3.** vkivel él *A fűjatalok nem hatyták ott az őregeket, velűk laknak ety házba* (Ti) [] *Nem tudni, kibe mi lakik 'vkinek a természetét nem lehet egészen kiismerni'* (Sz)

lakik² *lakik* [-ok, -sz ~ -ű ~ -ol, -ott] tn ige vmivel eltelik *Akármennyűt eszik a dinnyébűl, nem lakik jóű vele* (Kh)

lakk *lakk, lag* [-ot, -ja] fn **1.** fűnyes festűk *Laggű kentem le a fake-ritűjűt, hogy ne kűrhaggyon hamār* (Rf); **2.** kűrűmfestűk *Lila laggű kente be a kűrűmit* (Th); **3.** lakkbűrbűl készűlt *A lagcipűűjűit hűrgya vasárnaponkűjűnt* (Fra)

lakkoz *lakkoz, lagoz* [-ok, -ű ~ -ol, -ott] ts ige lakkal ken *Aki mindűjűg a kűrűmit lagozza, abbű nem lesz jóű gazdaasszony* (Np)

lakű *lakű, lakű* [-t, -k, -ja] fn **1.** albűrlű *Tgàrt három lakűt abbul jűl* (Vr); **2.** aki a házban lakik *A lakűűk magok tārcsák rendbe a lűjűpcűhű-*

zat (Bá); **3.** tetvek *Lakűk vannak a fejűbe* (I)

lakodalmas nép *lakadalmas nűjűp* fn násznűp *A lakadalmas nűjűp alik fűjűrd be a sátűrba* (Bk)

lakodalom *lakadalom, lakadárűjű, lakadárom* [-lmat, -lmak ~ -lmok, -lma] fn házassággűtűsi mulatsűg *A mi falungba őűsszű vannak a nagy lakadalmak* (Tát)

lakol *lakol* [-ok, -űsz ~ -olsz, -űt ~ -olt] tn ige bűnhűdik, felel vmiert *Letaposták a lucűernát, azűr lakűlni fog* (S)

lakoma *lakoma* [~'t, ~'k, ~'ja] fn vmilyen alkalombűl rendezett bűsűges lakmározás *A keresztelűűre nagy lakomát csinátak* (Ki)

lakos *lakos* [-t, -ok, -a ~ -sa] fn vmilyen helysűgben élő szeműly *A mi falunknak vagy ezűr lakossa van* (Fra)

lakozik *lakozik* [-ott] tn ige vmilyen tulajdonsűg van vkiben *Ne hűggyetűk neki, kibe mi lakozik* (Bű)

laktat *laktat* ts ige hamar jűllakást okoz *A hűrka nagyon laktat* (Ts)

laktatű *laktatű, laktatű* [-bb] mn olyan étel, amely hamar laktat *Valaműjen laktatű jűtelt fogok fűűzni a kaszásoknak* (V)

lakzi *lagzi* [-t, -k, -ja] fn lakodalom *Szombaton űt lagzi vűt a faluba* (Pf)

lám *lám* ige, msz **I.** ts ige lassan *Had lám, mid dűugosztű mámma* (Tű); **II.** msz ugye *Na lám, mit tud ez a gyűermek* (Tű)

lamentál *lamentál, lamentáll* [-ok, -ász ~ -álsz, -át ~ -ált] tn ige hangos-

kodva beszél, siránkozik *Ne lamentájom má annyit, semmit nem lehet hallani a televíziójúbú!* (Bk)

lámpa *lámpa* [~'t, ~'k, ~'ja] fn világítóeszköz *Má nem lehet petróút kapni, mer sénkinéj nincs má lámpa* (Gy)

lámpagyújtás *lámpagyútás* [-t] fn az esti szürkület ideje *Lámpagyútás-
ra má a házba van a puja hejje* (Vr)

lámpaláz *lámpaláz* [-t, -a ~ -za] fn izgalom, szorongás *Feleljéskör is
lámpalázza vóút az iskolába* (Pf)

lámpás *lámpás* [-t, -ok, -a ~ -sa] fn **1.** hordozható lámpa *Kiment a
lámpással az óulba, oszt óurákgig
csuhóta a teheneket* (F); **2.** fehér
homlokú tehen, ló *A lámpást szeret-
néj mekkapni a szjénahordásho* (Fp)
[] *Lámpássā se tanász ijen jánt* 'hosz-
szas kereséssel' (Fp)

lámpaüveg *lámpaüveg, lámpaü-
veg* [-et, -ek, -e] fn lámpára való öb-
lős üveg *Sehon nem kapott ötös lám-
paüveget* (Sza)

lámpavilág *lámpavilág* [-ot, -a ~
-ja] fn lámpafény *Lámpavilágná
várta ki a sok szop kendőút* (S)

lánc *lánc* [-ot, -ok, -a] fn **1.** egy-
másba kapcsolódó fémkarirkák *A te-
henet láncā kössük a jászolho* (Np);
2. egymásba fűzött, karikákból ké-
szült ékszer *Rézdróudbú fűzött egy
láncot magának* (V)

láncol *láncol, láncól* [-ok, -ősz ~
-olsz, -öt ~ -olt] ts ige vmit láncsal
köt vhoval *A dijóufáho láncōta nyá-
ron a tehenet* (Bo)

láncöltés *láncöltés, láncőtés, lánc-
őütjés, láncőütis* [-t, -ek, -e] fn hur-

kos öltés *Szjépem mektanúta kézi-
munkázni a láncőütjést* (M)

láncszem *láncszem* [-et, -ek, -e] fn
egymásba kapcsolódó hurkok a hor-
golásban *Ebbe a mintába öt lánc-
szembű csinállunk ety pálcikát* (M)

láng *láng* [-ot, -ok, -ja] fn égő
fényjelenség *A fűtőübe nagy lángā
égett az akácfa* (Tk) [] *Nagyobb a
füst, mint a láng* 'többet beszélnek
róla, mint amennyi igaz' (Tk)

langaléta *langaléta, langaljeta*
[~'t, ~'k, ~'ja] fn hosszú, vékony, so-
vány fiatalember v. lány *Ijen langa-
ljeta ján nem tanáll etyhamqār vőü-
legjént* (Fp)

lángol *lángol* [-ok, -ősz ~ -olsz,
-öt ~ -olt] tn ige **1.** lánggal ég *Csak
ugy lángōt a tűz az üst alatt* (Be); **2.**
az arc kipirosodik *Lángol az ārca,
biztos pletykának valahun rulla* (H)

lángos *lángos* [-t, -ok, -a ~ -sa] fn
kenyértésztából a kemence szájában
sütött kerek, lapos lepény *Kenyjérsü-
tjéskör csinátunk lángost, melegen
mekkentük zsirrā, oszt ugy ettük* (Th)

lángvörös *lángvörös, lángveres*
[-en] mn élénkpiros *Lángveres vóút
az orcája a szjégyentű* (Ki)

langyos *langyos, lanygyos* [-on,
-abb] mn **1.** enyhe meleg *Tjélen
lanygyos vizzē itassuk a tehenet ve-
dērbű* (Csp); **2.** lelkesedni nem tudó
ember *Az ijen lanygyos emberekkē
nem kē kezdeni* (Tú)

lankad *lankad* [-t] tn ige hőségtől
ernyed *Nízze, hogy lankadnak ezek a
növények a naty szárassáktú!* (Kd)

lány *lány, lány, ján, já* [-t, -ok, -a]
fn **1.** nőnemű gyermek *A mi osztā-*

jungba sok jám van (V); **2.** fiatal nő, aki még nem ment férjhez *Ján korába igen szeretett mulatozni* (R); **3.** szűz nő *Nem vóut jány, amikor firhe ment* (Sz); **4.** egy bizonyos családból származó nő *A Pap-jányok vārták a ruháját* (Tú)

lap *lap* [-ot, -ok, -ja] fn papírlap *Az irkábú nem eneggyük vkitjēbdesni a lapokot* (Gy)

lapály *lapáj* [-t] fn alacsonyabban fekvő földrész *Lapáj jutott neki, oda jēpitet házat* (Fr)

lapát *lapát* [-ot, -ok, -tya] fn **1.** vmilyen anyag rakására, átrakására való nyeles munkaeszköz *A homok rakásakör fētrte a lapát a tenyerit* (Úh); **2.** amennyi egy lapátra fér *A szomszjéttú kjért egy lapát céjmentet* (Bk)

lapátol *lapátol* [-ok, -ōsz ~ -olsz, -ōt ~ -olt] ts ige lapáttal rak vmit *Egisz nap lapátōt, hát ēfāratt* (Ksz)

lapít *lapít, lapit, lapét* [-ok, -ō ~ -ol ~ -cc, -ott] ts ige **1.** laposra formál *Addig lapitotta a lángost, mig egisszen ēviknyitotta* (Tg); **2.** gyanúsan hallgat *Nagyon lapitott, biztos valami rosszat csinát* (Cs)

lapocka *lapocka* [~'t, ~'ja] fn lapockacsont *Sōzsbōrszesszē dōrzsōgettem ki a lapockám körül, uty szünt ety kicsit a fájás* (Té)

lapogat *lapogat* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige tenyérrel egyenget, ütöget, simogat *Nem engette, hogy az a vjēn szoknyapecēj lapogassa* (Pf)

lapos *lapos, laposs* [-on ~ -an, -abb] mn, fn **I.** mn **1.** sík felületű *Laposs óurát vēt magának* (Bú); **2.** fe-

ltűnően sovány nő *Ojan laposs az a nőj, mint a menkü, semmi mejje nincs* (Ah); **II.** mn alacsony fekvésű földrész *A lapozsba vóut a kaszálló* (Kf)

lapostányér *lapostányér, lapostánygyér, lapostánygyír, lapostányír* [-t, -ok, -ja] fn kis öblű tányér *A lakadalomba ētōrt vaty tisz szjēp lapostánygyjēr* (V)

lapótya *lapótya, lapótya* [~'t, ~'k, ~'ja] fn kelt tésztából zsírban süttött lángos *Ez a puja nagyon szereti früstökre a lapótyát* (Tk)

lappang *lappang, lapang* [-ok, -ō ~ -sz, -ott] tn ige **1.** rejtőzik *Csak tudnám, hun lappang az a puja früstök óuta* (G); **2.** bujkál *Má napok óuta benne lappang a gripp* (Sz)

lapu *lapu* [-t, -k, -ja] fn nagy zöld levelű gyomnövény, gyógyfűként is használják, a seb tüzét leszedi *Laput ragasztok a keljésre, az nagyon jó* (Or) [] *Utilaput kötök a lábodra 'elküldelek, elzavarlak'* (Tk)

lapul *lapul, lapull* [-ok, -ús, -út] tn ige **1.** simul *A kremplin anyag igen lapull a testhe* (Mu); **2.** gyázán hallgat *Sunyin lapúnak ezek a puják, biztos rosz fát tettek a tűzre* (Ki)

lárma *lárma* [~'t, ~'k, ~'ja] fn **1.** zaj *Ojan lárma vóut az óurán, hogy a tanjētóu nem tudot magyarázni* (E); **2.** veszekedés *Vóut nagy lárma nállok, minden kihallaccott az uccára* (Bk)

lármázik *lármázik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige **1.** hangoskodik *Annyit lármáznak ezek a puják, hogy belefájjul az embèr feje* (Tú); **2.** kiabál

Az öreg sokat lármázik a családba (Bk)

laska laska [~t, ~ja] fn metélt tészta *A tyuklevesre laskát szoktunk tenni* (Pf)

laskanyújtó laskanyújtó, laskanyútó [-t, -k, -ja] fn sodrófa, nyújtófa *Csak a régi laskanyútóvā tudot szép kerek tjesztát nyútani* (Be)

lassan lassan hsz nem sietve, kényelmes ütemben *Lassan csak mekapjuk a krumplit* (Té)

lassanként lassanként, lassankint hsz fokozatosan *Lassanként hējreáll az egészségéje* (Csp)

lassít lassít, lassit [-ok, -cc ~ -ol, -ott] ts és tn ige **1.** jármű sebességét csökkenti *Lassított a motorvā, tuttam, hogy még akār áni* (S); **2.** kényelmesebben kezd menni *Lassítottunk a tempón, mēr még eljég időű vót a vonatho* (Bo)

lassú lassú, lassu [-bb] mn **1.** kényelmes, ügyetlen *Ijen lassu jánt egy anyóus se akār menyecskéjnek* (Vr); **2.** hosszú időt igénybe vevő *Ijen lassu menjēssē sose jērünk ē a tethējre* (V)

lát lát [-ok, -cc ~ -ō ~ -ol, -ott] ts és tn ige **1.** szemével érzékel *Lássa, mījen veress az éjg ajja?* (H); **2.** tűnik *Ugy látom, abbū a fellegbū nagy essőű lessz* (Bd); **3.** vmilyennek tart *Nem látom józnak eszt a nagy baráccságot* (Nf); **4.** ítél, vél *Svānnak látom aszt a disznóykot* (Ti); **5.** kezd vmihez *Mig éjn nem látok a kapálásho, séjnkinek nem jut eszibe* (Fr); **6.** tapasztal *Sok mindent látot, mig így megvjēnūt* (Th); **7.** fogad *Osz*

hogy láttak nagyanyádējk, örűtek? (Bd); **8.** vmihez jut *Csak a tējbbū látunk ety kis pēnszt* (H); **9.** vminek az eredményét észleli *Ēszóurja a fizetjēsit, semmit nem látog belőjille* (F) [] *Nem lát tovább az ōránál 'csak a pillanatnak él'* (R); *Se lát, se hall 'nagyon lekōti vmi a figyelmét'* (Sz); *Nem lát a szemitū 'nagyon közel van hozzá vmi, mégsem látja'* (Tg)

lat lat fn csak kifejezésekben élő szó [] *Ladba veti minden erejēt 'érvényesíti minden erejēt'* (Kf)

látás látás [-t, -a ~ -sa] fn szemmel való érzékelés *Rossz a látása a sok iccakaji ōlvasástul* (Mi)

látat látat, láttat [-tya] eredmény *Semmi láttatya sincs a munkájának* (Tk)

látatlan látatlan mn, fn **I.** mn láthatatlan *Látatlan maratt, oszt uty hāhatta ki a beszigtisōkōt* (Si); **II.** fn szemrevételezés nélkül *Látatlamba séjnkī nem vesz jóuszágot* (Bs)

látlelet látlelet [-et, -e ~ -tye] fn sérülések orvosi leírása *Az ōrvasi látlelet is megmutassa, hoty tōbben vērtjēk fjēlhóutra* (Pf)

látnivaló látnivaló, látnivaló [-t, -k, -ja] fn megtekintésre érdemes vmi *Pusztújanak innen, it nincs semmi látnivaló!* (Be)

látogató látogató, látogató [-t, -k, -ja] fn **1.** személy, aki vmilyen célból megnéz vkit, felkeres vkit *Annyi látogatójja van a betegnek, hogy egymásnak aggyák a kilincset* (Ki); **2.** (kifejezésekben) *Ēmentek a sóggoránā látogatóuba* (Or)

lator lator, latōr [-rot, -rok, -ja] fn

buja férfi *Az a vln latör csak a fijatäl nörük után koslat* (Bü)

látszat láccat [-tya] fn **1.** felszín *A láccat csal* (Fr); **2.** eremény *Nincs láccattya a nagy igyekezetnek* (Ba)

látszik láccik [-ok, -ö ~ -ol, -ott] tn ige **1.** szemmel érzékelhető *Szjép időibe jóy láccik a salánki hegy* (Tk); **2.** tűnik *Ugy láccik estjére befejezzük eszt a kis szjénagyüjtjést* (Gy); **3.** lerí *Láccik a szemirü, hoty hazudik* (S); **4.** kitűnik *Láccik, ki a gazember* (Fp)

látszólag láccóulag hsz talán, úgy néz ki *Láccóulag javít az állapot* (Bk)

latyak latyak [-ot, -ja] fn **1.** vizes, eső utáni fű, növényzet *Ebbe a latyagba nem meketék paszújt szedni* (Bü); **2.** elolvadt hó *A nagy latyagba átázott a csizmája* (H); **3.** sár, pocso-lya *Ojan latyak van az udvarán, hogy oda még az állatot se kē kien-gedni* (Np)

lavor lavor, lvör [-t, -ok, -ja] fn mosdótál *Fejjjér lavört hosztak a boudba* (J)

láz láz [-at, -a ~ -za] fn **1.** magas hőmérséklet *Negyven fokos lázzal fekütt* (Nf); **2.** lelkesedés *Nagy lázvā foktak hozzá a ípítkezishe* (S)

laza laza [~n, ~bb] mn nem szoros *Lazán kötötte meg a kíviket, osz szíthullott* (Ksz)

lázás lázas [-an, -abb] mn magas hőmérsékletű *Má ety hete lázason fekszik* (Be)

lázcsillapító lázcsilapító, lázcsilapító, lázcsilapító, lázcsilapító [-t, -k, -ja] fn testhőmérsékletet csökkentő gyógy-

szer *Lázcsilapítóynak szekfüteját kē adni a betegnek* (Bo)

lázmérő lázmérő, lázmjérőü, lázmírőü [-t, -k, -je] fn higanyos hőmérő *Ez a puja etörte a lázmjérőüt, osz mos nem tudunk hova tekeredni nékülle* (V)

lazsál lazsál, lazsáll [-ok, -ász, -át] tn ige lustálkodik *Aki lazsáll az ne irjegyje másjít* (F)

le el hsz, ik **I.** hsz **1.** alacsonyabban fekvő helyre *Le a fárú, te puja!* (Ts); **2.** ide-oda *Egyebet nem csináll az a fiju, csal le-fē a faluba* (Gy); **3.** vesszenek *Le az árulókkal!* (Té); **II.** ik **1.** lenti irányba *A kertēn mēnt le* (S); **2.** vmi lekopik *Lement a festik a fárú* (Sz); **3.** vkit értéktelenebbnek tart *Nem kē az embert csak ugy lenízni* (Ke); **4.** vkit megveszteget *Lefizettik a biróut, ugy nyertik meg a meccset* (Ksz)

lé lé, léj [-t ~ -vet, -k ~ -vek, -je ~ -ve] fn **1.** nedv *A jóy leves körtéj szeressük* (Mu); **2.** leves *Valami léj főzzéj má!* (Nd); **3.** híg étel *Asz monta neki az orvos, minéj töb léj fo-gyasszon* (Ng) [] *Hosszu léjre engedí 'hosszasan mond el vmit'* (Ksz); *Minden léjbe kanál 'mindenbe beleártja magát'* (Be); *Összeszürtik a levet 'szövetkeztek'* (R)

lead lead [-ok, -ö ~ -ol, -ott] ts ige **1.** fenti helyről továbbít vmit *Leatta a csomagot az óutóyubzúbú* (Tát); **2.** otthagyn vmit *Leatta a kabáttját a ruhatarba* (Tú); **3.** lefogy *Nem sikerüt a fogyókura, egy dekát se adot le* (He); **4.** tejet kiereszt a tehén *A szomszjedasszony fejte meg a*

tehenet, osz nem atta le a tejet (Tk);
5. vmit elmond *Má leatta Bözsi a nagy újságot* (Si); 6. vkit rosszindulatúan ócsárol *Leatta a jánt, azír hatyta ott a fijuja* (Ts) [] *Hamār leatta a jány a tejet 'odaadta magát'* (He)

leakaszt *leakaszt* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige 1. fogasról, szegről levesz *Leakasztotta a kabáttját, fē se vette, ugy ment ē* (Tát); 2. megüt vkit *Leakasztot neki eggy ojat, hogy menten elájút* (Ke)

lealacsonyít *lealacsonyít, lealacsonyít* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts oge 1. vkinek az értékét kisebbíti *Avvā ū se lesz job, ha másokat lealacsonyít* (T); 2. megaláz *Csak lealacsonyít-csa magát az állandóy ivássā* (Té)

lealacsonyodik *lealacsonyodik* [-ok, -ō ~ -cc, -ott] tn ige erkölcsileg leereszkedik *Nem akqarta, hogy ahoz az utóyosóyhoz lealacsonyoggyon* (Ksz)

lealáz *lealáz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige megaláz *Ēngem nem fog lealázni ety falu csavargóyja* (Fr)

lealjasodik *lealjasodik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige lezüllik erkölcsileg *Ugy lealjasodot, hogy má ety szavát se hiszi séjñki* (Ko)

lealkuszik *lealkuszik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige rébeszéléssel eléri, hogy vmilyen összegből engedjenek *Lealkutta a tehenet ötszáz rubēre* (Tá)

leáll *leáll* [-ok, -sz, -t] tn ige 1. alacsonyabb helyre lép *Leállott a vonat ljepcsóyijire* (Fra); 2. megáll *Mit ász le mindenkivē beszjegetni?* (Np); 3. megszűnik működni *Leállott a géj, valami baja van* (Tú)

leány l. lány

leapad *leapad* [-t] tn ige 1. a víz szintje csökken *Māj, ha fēfagy, lepad a Tisza* (Bk); 2. tehen tejhozama csökken *Má leapatt a tehen, mēr elleni fog* (M)

learat *learat* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige 1. szemesterményt betakarít *Má learatnóuk a buzád, de minden nap esik az esőy* (Bs); 2. eredményt magának könyvel el *Learatta a sok pinszt a retegbū, pedig nem sokad dóygozot vele* (Kd)

leázik *leázik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige 1. áztatással leválik *Leázik a pappir az üvegrū hamqar* (Vr); 2. esőben nagyon átnedvesedik *Ugy leázott a nagy záporba, hogy nem vóyt rōajta száraz* (V); 3. berúg *Hun ászta le ennyire, te embēr?* (Bat)

lebabázik *lebabázik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige megszül *Mikōr babázik le a menyed?* (Rf)

lebbencs *lebbencs* [-et, -e] fn gyorsan készített leves *Főyözök ety kis lebbencset, hogy valami léj is legyen ebéjdre* (F)

lebecsmérel *lebecsmérel, lebecsméjrell* [-ek, -ēs ~ -elsz, -ēt ~ -elt] ts ige ócsárol *Előyözör lebecsméjrete, osz vjégüll ēvette felesjégül* (Np)

lebeny *lebeny* [-t, -e ~ -nye] fn lelógó bőr a szarvasmarha álla alatt *A tinóy lebenyit is mekpucōta vakaróyvá* (Ki)

lebernyeg *lebernyeg, lebērnyeg* [-et, -ek, -e] fn bő újjú kabát *Az alá a lebērnyeg alá három szvettert is fēvehet* (Bá)

lebeszél *lebeszél, lebeszjél, lebe-*

szíl [-ek, -isz ~ -ész, -ít ~ -ét] ts és tn ige **1.** szándékától eltérít *Lebeszjétk* *ārú, hogy emennyen a bálba* (Ff); **2.** megbeszél *Lebeszjéte a bóytossā az ügyet* (Mu); **3.** befejezi a beszélgetést *Ha lebeszjéte a dóugot vele, éjn is akarok tülle kérdezni valamit* (Ge)

lebetegszik *lebetekszik* [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige szüléskor gyermekágyba fekszik *Téjlem betekszik māj le az asszony* (Bf)

lebont *lebont* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** építményt szétrombol *A rjé-gi házat má lebontották* (Csp); **2.** varrást szétszakít *Leboncsuk a ruha szegéjűt, hogy bővebre csinájuk* (Tk); **3.** felrakott haját leereszt *Job lenne, ha lebontaná a befont haját* (Ts)

lebonyolít *lebonyolít, lebonyolít, lebonyoljé* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige elintéz *Ha lebonyoliccsuk a bevásárlást röktön utazunk* (Pf)

leborít *leborít, leborit, leborjé* [-ok, -ō ~ -cc, -ott] ts ige **1.** ledönt *Leburiccsa a tejet a macska az üvegbű* (Nf); **2.** letakar *Ety kosárrā burjéttota le a kotlóút* (Fo); **3.** szájával lefelé tesz *Leborittyuk a pohárt, hoty csorogjon le rulla a viz* (Si)

leborotvál *leborotvál, leberetvál* [-ok, -ász ~ -álsz, -át ~ -ált] ts ige szörzetet levág *Leberetváta a puja fejít, hogy a haja sürüre nőjjon* (Ng)

leborul *leborul, leborull* [-ok, -űsz ~ -ulsz, -út ~ -ult] tn ige **1.** lehajol *Leborút az apja elibe, uty kírd bocsanatot* (Np); **2.** leesik *Leborút a kispuja az ágyrú* (Z)

lebotorkál *lebotorkál, lebotörkáll* [-ok, -ász ~ -álsz, -át ~ -ált] tn ige

nehezen megy *Mig lebotorkáll a hegyrű, mekfájull a lába* (Ah)

lebukik *lebukik* [-ok, -sz, -ott] tn ige **1.** hirtelen elesik *Lebuktak a setjédbe a naty kűbe* (A); **2.** vki bűnei kiderülnek *Lebukott a seftes asszony a feketéjzjessē* (V)

lebunkóz *lebunkóz, lebunkóúz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** bottal leüt *Lebunkóúsza a gazembért valaki a sőtjéttuccán* (F); **2.** vkit bunkónak nevez *Mekséjrtett az a kis taknyos, mēr lebunkóúzott* (Mcs)

lebzsel *lebcsel* [-ek, -ész ~ -elsz, -ēt ~ -elt] tn ige tétlenül jár, zavar másokat *It lebzsēl a lábom alatt egjész állóú nap, nem tuttam mek-szabadúni tülle* (M)

léc *léc, léjc* [-et, -ek, -e ~ -cce] fn vékony fadarab *Az etyforma leceket ki kē vállogatni keritjésnek* (G)

lecibál *lecibál, lecibáll* [-ok, -ász ~ -álsz, -át ~ -ált] ts ige lerángat *Nem akárt leűni, de lecibáták rulla a kabátot* (Cse)

lecipel *lecipel* [-ek, -ész ~ -elsz, -ēt ~ -elt] ts ige nehezen lehoz, levisz vmit *Öd zsák máléjc cipēt le a padrú* (D)

lecke *lecke* [~t, ~k, ~je] fn **1.** megtanulni való iskolai feladat *Kísz vam má az a puja a leckéjvē?* (S); **2.** tanulság *Jóú lecke vóút, többet nem keszt ki ojan embērvē* (Fra)

léckerítés *léckerítés, léjckerítés, léjckerítés* [-t, -ek, -e ~ -se] fn lécekből készült kerítés *Mámma az ucca felőűll má nem csinának léjckerítjést* (Bs)

leckéztet *leckéztet* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige vkit kioktat *Gondōkozot,*

leckéjsztesse meg aszt a szemtelent, vaty hagyom bjékít neki (F)

lecsap *lecsap* [-ok, -sz, -ott] ts és tn ige **1.** dühösen ledob vmit *Ugy lecsapta a könyvet, mint a pinyty (Fo)*; **2.** levág *A báltávā csapta le a csírke nyakát (Vr)*; **3.** vkit elcsábít *Lecsapta a barátnéjja udvārlóujját (M)*; **4.** fentről zsákmányul ejt *Lecsapott a szqarka a csirkéjímre (M)*

lecsapol *lecsapol* [-ok, -ősz ~ -olsz, -öt ~ -olt] ts ige vizes talajt kiszárít *Töp hektár főüdet lecsapót a kolhosz a mút évben (Rf)*

lecsatol *lecsatol, lecsattol* [-ok, -ősz ~ -sz, -öt ~ -t] ts ige **1.** csatot elvesz, kiold *Lecsatōta a nadrákszijat (Kf)*; **2.** leszólít *Ezek a mostani fijuk csak lecsattóják az uccán a jányokot (Sz)*

lecsavar *lecsavar, lecsavqār* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** levesz *Nehezen csavartuk le az üvegek fedelit (T)*; **2.** lehalkít *Lecsavqārta a televizijójt, hogy ne zavarja az qālvóy puját (Fp)*

lecsendesedik *lecsendesedik, lecsēndēsedik* [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige **1.** elcsendesedik *Csak lecsēndēsedik má ez a vihar (Bú)*; **2.** lecsillapodik *Ideges embèr vóyt a, de hamār lecsendesedett (Tāt)*

lecsendesít *lecsendesít, lecsendesít, lecsendesét* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige lecsillapít *Nagy lecsendesítette aszt az ideges embert (Ti)*

lecsenget *lecsenget* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts és tn ige **1.** csengetéssel jelez *Biciklizett, osz lecsengette a kisjánt az udvāru (H)*; **2.** letelefonál *Lecsengetett a dezurnának, hogy en-*

geggyjég be aszt az embèrt (Ko)

lecsepeg *lecsepeg* [-ett] tn ige cseppenként le hull a nedv *Hagyni kē a turóyt jóy lecsepegni (Vs)*

lecsepül *lecsepül, lecsepüll* [-ök, -űsz, -üt ~ -ült] ts ige lebecsmérel *Akkor éjzi jóy magát, ha mindenkit lecsepüll (Be)*

lecsillapodik *lecsillapodik, lecsillapodik* [-ok, -ō ~ -ol ~ -cc, -ott] tn ige megnyugszik *Maj ha lecsillapodik az urad, ájtjövök (Asz)*

lecsíp *lecsíp* [-ek, -ē ~ -sz, -ett] ts ige **1.** vmiből elvesz egy keveset *Jobban esik a lekinek, ha lecsíp ecs cseppet a máséjbu (Bd)*; **2.** letép *Lecsipte a szómőjcsöt az ujjáru (E)*

lecsipdes *lecsibdes* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige csipegetve leszed *A liba lecsibdeste a káposzta levelit (Tú)*

lecsiszol *lecsiszol* [-ok, -ősz ~ -olsz, -öt ~ -olt] ts ige simára csiszol *Mennyijjér csiszóná le eszt a deszkát? (gy)*

lecsitít *lecsitít, lecsitit* [-ok, -ō ~ -ol ~ -cc, -ott] ts ige **1.** lehalkít *Csitticsátok má le a rádijóyt, te puja (Tk)*; **2.** megnyugtat *Lecsitította az urát nagy nehezen (Té)*

lecsó *lecsó, lecsóy* [-t, -ja] fn hagymából, paprikából és paradicsomból zsírral készült étel *Jóy csipőjcsön szeressük a lecsóyt (Bk)*

lecsuk *lecsuk* [-ok, -sz, -ott] ts ige **1.** lezár *Mindent lecsuk a puja előjll (Br)*; **2.** börtönbe zár *Három éjvre lecsukták (Ho)*

lecsúszik *lecsuszik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige **1.** csúszva lejut *Ügyessen lecsuszott a kazal tetejirül (Pk)*; **2.**

társadalmilag rosszabb helyzetbe kerül *Lecsuszott a brigadjérosságú* (Pf); **3.** étvágytalanul fogyaszt vmit *Nagy nehezen csuszott le a torkán az ennivaló* (Gu)

lecsutakol *lecsutakol* [-ok, -ősz ~ -olsz, -öt ~ -olt] ts ige **1.** csutakkal állatot megtisztít *Szép fjényesre lecsutakōta a bőrnyut* (H); **2.** megfürdik *Lecsutakōja magát minden nap* (Np)

lecsücsül *lecsücsül, lecsücsüll* [-ök, -űsz ~ -ülsz, -üt ~ -ült] tn ige (gyermeknyelvi szó) leül *Csücsűj le ide a széjkre!* (Ki)

lecsüng *lecsüng* [-ött] tn ige lelóg *Lecsüng a ruha a sárba a szárítóúrú* (Or)

ledarál *ledarál, ledaráll* [-ok, -ász ~ -álsz, -át ~ -ált] ts ige **1.** megőröl *Pillabatok alat ledaráta a dijót* (Be); **2.** gyorsan elmond vmit *Csak ledaráta, semmit nem lehetett érteni* (Nb)

lediktál *lediktál, lediktáll* [-ok, -ász ~ -álsz, -át ~ -ált] ts ige tollbamond *A tanjéto lediktáta a házi feladatot* (Gy)

ledolgoz *ledolgoz, ledóugoz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** munkával eltölt *Az ember ledóugozza a gyárba a kéjt óurát, osz nyugot utánna* (Tú); **2.** munkával törleszt *Ledóugozza mājda a tārtozást, osz kvittek vagyunk* (I)

ledorongol *ledorongol* [-ok, -ősz ~ -olsz, -öt ~ -olt] ts ige leszid *Ugy ledorongōták a munkán, hogy as se tutta, méjka lábára ájon* (Th)

ledöglük *ledöglük* [-ök, -ō ~ -öl, -ött] tn ige lefekszik *Hazajöt ríszegen, osz ledöglött* (H)

ledől *ledől, ledőjil, ledül* [-ök, -űsz ~ -ülsz, -üt ~ -ült] tn ige **1.** leborul *Ledūt a gyēertya a katujárú* (Ah); **2.** rövid időre lefekszik *Nem zavarom, ledūt ety kicsit mekpihenni* (He)

ledömöcköl *ledömöcköl, ledü-möcköl* [-ök, -ősz, -öt] ts ige ledöngöl *Ugy ledömöckōjük a káposztát, hoty sok levet eressen* (Tk)

ledöngöl *ledöngöl, ledüngöl* [-ök, -ősz ~ -sz, -öt ~ -öt] ts ige egyenletesre döngöl *Jōy kemínyre ledöngōtük a káposztát a hōrdōyba* (Cs)

ledönt *ledönt, ledült, ledūt* [-ök, -ō ~ -öl, -ött] ts ige előidézi, hogy ferde helyzetbe kerüljön *A nagy zivatgar mind ledūtōte a buzát* (Kf)

ledörgöl *legörgöl, ledörgöl* [-ök, -ősz ~ -ölsz, -öt ~ -ölt] ts ige **1.** leken, ledörzsöl *Ledörgōte a lábát ecettē, oszt lelohatt a daganat* (Or); **2.** letöröl *Ledörgōte a rozsdát a fūtōúrú* (Hl)

ledörzsöl l. **ledörgöl**

ledug *ledug* [-ok, -sz ~ -ol, -ott] ts ige **1.** erővel lefektet *Nyōuc óurakor ledugom a puját aludni* (Gy); **2.** lenyomkod *Eccēre ety féjil kila má-léjil is ledugok a liba nyakán* (Gy)

ledüröcköl *ledüröcköl, ledürü-köll* [-ök, -ősz ~ -ölsz, -öt ~ -ölt] ts ige ledöngöl *Rjégen csak jōy ledüröckōtjék a főjdet a házba, nem pad-lóyztak* (Rf)

leég *leég, lejég, leíg* [-ek, -sz, -ett] tn ige **1.** tűzvészben elpusztul *A falu tōpször is lejégett* (Tk); **2.** elalszik a tűz *Ne engeggyjétek lejégni a tūzet* (Csp); **3.** vkit a nap erősen megéget *Ugy lejégett a napon, hogy hōyujagos lett a būre* (Ki); **4.** elfogy a pénze

Egísz le agyok ígve (E); **5.** szégyelli magát *Leíg a pofámrul a búr* (Tg)

leejt *leejt* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige
1. lenti helyre ejt *Leejtette a zseb-kendőjít a sárba* (Kd); **2.** kézimunkálás közben szemet lecsúsztat *Leèjtett ety szemet a kötőtűrű* (R) [] *Le van ejtve vki 'nem törődöm vele'* (Tg)

leellik *leellik* [-ett] tn ige megellik *Nem busullunk, lesz tēj, ha leellik a tehen* (J)

leelőlegez *leelőlegez, leelőülegez* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige előleggel lefoglal *Naty kelettye vam most a malacnak, má mind a tizet leelőülegeztek* (Tk)

leemel *leemel* [-ek, -ēs ~ -elsz, -ēt ~ -elt] ts ige emelve levesz *Le-emēt a padrú egy zsák paszujt, osz megroppant a dereka* (Ah)

leendőbeli *leendőbeli, leendőübeli* mn jövendőbeli *Ot megy a leendőübeli anyóysa* (Ah)

leenged *leenged* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige
1. megengedi, hogy lemenjen vhoval *A puját leengedik az udvára, osz nem törőüdenek vele* (Bo); **2.** leereszt *Mig nem vóüt hűtőü, a hust ety szitkába leengettük a kudba* (Pf); **3.** csökkenteni vminek az árát *Egy rubère leengette a paradicsomot* (I)

leépít *leépít, leépít, leípít, leépjét* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige lent lévő helyre épít *Mos má mindenki leépít házat a kërbe, ott eggy újj uccát nyitottak* (Tk)

leér *leér, leér, leír* [-ek, -sz, -t] tn ige
1. leérkezik *Mire leérünk a nagyutrú, éfáradunk* (Tk); **2.** vmeddig ér *A derekajig leír a szíp hosszu haja* (Bú)

leereszkedik *leereszkedik* [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige
1. óvatosan elmegy *Mire leereszkedünk a hegyrű, bese-tétedett* (Gy); **2.** fölényesen nyájas-kodik *Az ur niha leereszkedett a szegíny níphe* (Si)

leereszt *leereszt* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige
1. leenged vmit *Mikör leeresztette a haját, a derekát verte* (Tú); **2.** ruha felhajtásából kienged *Leeresztem má a szoknyámot, mer mosászba összement* (Nb); **3.** vkit vhoval leenged *Le ne ereszszétek a puját az udvòrú, mē elüti az óutóü* (Fp) [] *Az egjész fizetésit leeresztette a törkán 'elitta a fizetését'* (V)

leérettségizik *leérettségizik, leérettségizik, leérettségizik* [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige középiskola elvégzése után leteszi a vizsgákat *Mára má, ha valaki leérettségizik, nem feltétlenül irodára teszük* (Ah)

leérik *leérik, leérik, leírik* [-t] tn ige gyümölcs túlérik és magától lehull a fáról *Leírt az óama a fárú, osz mint pocségba mēnt* (S)

leesik *leesik* [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige
1. lenti helyre kerül *Nem megy a fējibe, hogy eshetet le a póucrú a naty fazog zsir* (Bú); **2.** lehull *Máj, ha leesik az ēsőü hóü, akkör hqájcság be a csördát* (Tk); **3.** vminek csökken az ára *Márú hóünapra leesett a pijacon az ugorka ára* (Kd) [] *Leesik a lábáról 'megbetegszik'* (Ts)

leeszik *leeszik* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige
1. évéskor vmit bepiszkít *A lakodalomba leesett az uj ruháját* (Té); **2.** vmit vhonnan elfogyaszt *A puja leette a fárú az utóüőü barackot is* (Ksz)

lefagy *lefagy, lefogy* [-ott] tn ige megfagyva lehull *Mind lefagyott a paradicsom a koraji hidektű* (Kf)

lefarag *lefarag* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** faragással igazít vmin, eltávolít vmit *A hosszú lecegbű lefaragunk, osz csinálunk ety kisajtót* (Tk); **2.** levág *Lefarakta csusságra a szép hosszú haját* (Np)

lefed *lefed* [-ek, -cc ~ -ē ~ -el, -ett] ts ige fedővel letakar *Lefeggyük az itelt, hogy az íze ne főjön ki* (Csn)

lefejt*lefejt, lefējt, lefējt* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige **1.** lebont *A rigi ruhárul lefejtette a zsebeket* (Tg); **2.** lemorzsol *Eggy este husz kila máléjt fējtettünk le* (Bk)

lefékez *lefékez, lefēkez* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige járművet lelassít, megállít *Amikör hirtelen lefēkezet mellettem, asz ittem meksiketülök, ucs csikoroktak a kerekék* (Bt)

lefekszik *lefekszik* [-ek, -ē ~ -el ~ -ücc, -ütt] tn ige **1.** aludni tér *Faluhejjen az embēr korán lefekszik, még a tyukokkā* (Vr); **2.** odaadja magát *Az ojan nőű, hogy akār kivē lefekszik* (Pf)

lefektet *lefektet* [-ek, -ē ~ -ett ~ -cc, -ett] ts ige **1.** vkit aludni tesz *Csak akkōr szűttem, amikōr má lefektetem a puját* (Gy); **2.** vmilyen tárgyat vízszintes helyzetbe tesz *Óvatosan fektezs le az üveglapokat, nehogy ētōrjön* (Ti); **3.** nőt magáévá tesz *Aki lefektette a jánt, az vegye is ē* (J); **4.** terményt megdönt *A nagy vihār mind lefektette a gabonát* (Nf)

lefekvés *lefekvés, lefekvés, lefekvés* [-t, -e ~ -se] fn **1.** az az időpont,

amikor az ember aludni tér *Lefekviskor még nem vōut ithon az a lingár* (Sz); **2.** a cselekvés, hogy aludni tér *Lefekvés, puja, mēr jön apátok a nadrákszijā!* (Or)

leféle *leféle, lefēfle* [~t, ~k, ~je] fn folyékony étel *Rossz a gyomra, valami lefēflējt ennéjk inkább* (Ah)

lefelé *lefelé, lefele* hsz lenti irányba *Lefele mentünk má a hegyrű, mikōr elerett az esōű* (Mu)

lefényképez *lefényképez, lefējn-képez, lefējnképez* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige vkiről felvételt készít *Az avodába lefējnképezstjék a puját* (V)

lefest *lefest* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige **1.** lemázol *Fejjjérre festettjék le az ajtóukat* (K); **2.** vkit rossz oldaláról mutat be *Lefestette valaki az ēlnök elōűtt, osz mos má csináhat, amit akār, uty se jóű* (Rf)

lefésül *lefésül, lefjésül, lefűsül, lefisül, lefőűsül* [-ök, -űsz ~ -űlsz, -űt ~ -ült] ts ige lenti irányba fésül *Ugy lefisüte a haját a homlokába, hogy bánca a szēmit* (S)

lefetyel *lefetyel* [-ek, -ēs ~ -elsz, -ēt ~ -elt] tn ige *Be nem áll a szája, örökösön lefetyel* (Ke)

lefial *lefial, lefijal* [-āt ~ -alt] tn ige sertés, kutya stb. megfiadzik *Mijōta a koca lefijāt, nagyon leromlott, leszopják a malacok* (Gy)

lefirkant *lefirkant* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige sietősen ler *Etykettōre lefirkancia a leckējt, osz ki az ucára* (Ah)

lefittyed *lefittyed* [-t] tn ige vmi lekókad *A kalapjárű lefittyett a hērvat főűdiepēr* (Tk)

lefizet *lefizet* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige **1.** tartozást kifizet, rendez *A roszrocskát lefizessük, osz rendbe is leszünk* (Tú); **2.** anyagilag megveszteget *Lefizették a reviziját, oszt ěsimított a mindent* (Tk)

lefog *lefog* [-ok, -sz ~ -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** leszorít *Riszegem meg akārt vērni, de lefoktam a kezit* (R); **2.** levon *Kivette az irodān a fizetĕjsem, de a tĕartozāst lefokta belōjille* (Tk); **3.** haldokló szemĕt lezārja *Nem fĕjt tulle, nyugotton lefokta a szemit* (Ho); **4.** nap megbarnit *A tavaszi szĕjl napok alatt lefogja az embĕert a mezōjn* (Fra); **5.** fĕrfi nōt megerōszakol *Lefokta a jānt a fārmon, utāna meg ismĕrni se akĕarta* (Vr)

lefoglal *lefoglal* [-ok, -āsz ~ -alsz, -āt ~ -alt] ts ige **1.** vmit elōre lekōt *Ujjĕvre asztalt foglalatak le a resztorāmba* (Tú); **2.** lekōt *Ugy lefoglāja az a puja, hoty semmire se fussa az idejibū* (Np); **3.** hatōsāgilag eltulajdonit *Learattuk nagy nehezen a buzāt, osz mind lefoglātāk* (Bk)

lefogy *lefogy* [-ok, -sz ~ -ō ~ -ol, -olt] tn ige **1.** lesovānyodik *efogyott az az asszo, hogy ojan let, mint az ujjom* (Uh); **2.** vmi elfogy *Lassam mā lefogy a fārū a buzāval ĕrōjĕ āma* (Tk)

lefolyik *lefojik* [-t] tn ige **1.** alacsonyabb helyre folyik *Vigyāzni kĕ, le ne fojjon a kenyĕrrū a mjĕz* (Or); **2.** etelik *Lefojik ez az ĕlet, ĕszre se vesszük* (Z); **3.** lezajlik *Māj csak lefojik valahogy az a nagy lakadalom* (Tāt)

lefolyó *lefojōj* [-t, -k, -ja] fn lefo-

lyōcsō *A szennyves vizet nem kĕ a lefojōjba ōnteni, mer ĕdugul* (Cs)

lefon *lefon* [-ok, -sz ~ -ō ~ -ol, -t] ts ige szōszt megfon *Eggy este njĕgyōcs csomōj szōszt is lefontam* (Gy)

lefonnyad *lefonnyad* [-t] tn ige megszāradva lehull *A tōkōt akkōr keleszedni, ha lefonyatt az indājārū* (Kh)

lefordit *lefordit, lefordit* [-ok, -cc ~ -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** vmit lenti irányba fordit *Lefordította a kosārt a kotlōra, hogy le ne szājjon a tojāsrū* (Ff); **2.** mās nyelven tolmācsol *Lefordítottāk neki a hivatalos papirt oroszrū magyōara, mer nem ĕrtette* (Nb)

lefordul *lefordul, lefordull* [-ok, -ūs ~ -ulsz, -ūt ~ -ult] tn ige **1.** ledōl *ĕszidūt, osz lefordūt a lūrū* (Vs); **2.** letĕr *Csak megyen egyenesen, jobra māj lefordull az orszāgutrū* (Kh)

leforrāz *leforrāz, lefōrāz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] **1.** forrō vĕzzel leōnt *Lefōrāzzuk a tyukot, ĕsz gyorsan leszĕgygyük a talut* (Bk); **2.** megszĕgyenyit *Lefōrāszttāk a vāratlan hirrĕ* (Fra)

lefoszlik *lefoszlik* [-ott] tn ige lefeslik *Lefoszlik rulla a ruha a naty strapātū* (Tk)

lefeldel *lefeldel, lefōjĕdel* [-ek, -ĕsz ~ -elsz, -ĕt ~ -elt] ts ige fōlddel letakar *Elōjĕszōr jōj vastagon leszōjĕrjuk a vĕĕrmet szāmāvā, utāna lefōjĕdjük* (Tk)

lefōz *lefōz, lefōjĕz* [-ōk, -ō ~ -ōl, -ōtt] ts ige **1.** vĕzet elpārologtat *A mālĕj akkōr jōj, ha lefōjĕszttük rulla a vĕzet* (Nf); **2.** felūlmul *Minden jānt lefōjĕzōtt, uty tāncōt a bālba* (Np)

lefrecskel *lefrecskel* [-ek, -ĕsz ~ -elsz, -ĕt ~ -elt] ts ige vĕzzel frōcs-

kölve benedvesít *Ojan erőüssen pocsót a vízbe, hogy körül mindent lefrecksēt* (Ts)

lefúj *lefúj, lefuj* [-ok, -sz, -ott] ts ige **1.** lesodor *A vihar lefujta a tetőről a csepereket* (Ksz); **2.** vminek a megrendezését lemondja *Mos vásárnaprú lefújták a szüreti bált* (Np)

lefut *lefut* [-ok, -cc ~ -ō ~ -ol, -ott] tn ige **1.** leszalad *Minden reggē lefut ety kiloméjért* (Té); **2.** lefolyik *A jóy főjdon nem ál meg a víz, lefut rulla* (T)

lefüggönyöz *lefüggönyöz* [-ök, -ō ~ -öl, -ött] ts ige függönnyel elsötétít *Ugy lefüggönyözi a szobát, hogy oda sose süd be a nap* (Si)

lefürészel *lefürészel, lefírszel* [-ek, -ész ~ -elsz, -ēt ~ -elt] ts ige fűrészszel levág *A száraz gajakot gondoson lefírszete a fárú* (Ho)

leg- *leg* a felsőfok jele *A mi főydünk a legrosszap hejjen van* (Bk)

legalább *legalább, legaláb* mn **1.** csak *Legalább ējönne, ha megígírte* (Tg); **2.** legkevesebb *Legaláb öt mázsa céjment kéjne* (Vs); **3.** magyarázó kötőszó *Csak had mennyen dóygozni, legaláb meglássa, hogy nem aggyák ingyen a pjénszt* (Ki)

legajja *legajja, legalóuja* fn (szragos) **1.** vminek a legelső rész *Má a láda legajjárú szedem a lisztet* (Ke); **2.** leghitványabb *A legajja nje odgyút össze nállok* (Gy)

legalulrunnen *legalurunnen* hsz legalulról *Legalurunen ne huzigáják kifele a leceket, mēr összedül a farakás* (Pf)

legallyaz *legajjaz, legajaz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige a száraz gallyakat

leszedi *A dijóyfát szépen legajjazta a djélután* (Bk)

legatyásodik *legatyásodik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige lerongyolódik *Mijóta megnőysút ugy legatyásodot, hogy nincs egy rendes ruhája* (Bf)

legazemberez *legazemberez* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige gazembernek nevez vkit *Eggy ijen séjnikiházi legazembereszte* (E)

legázol *legázol* [-ok, -ōsz ~ -olsz, -ōt ~ -olt] ts ige letapos *nem njezi, hova ljép, mindent legázol a kērbe* (Fo)

legel *legel, legēl* [-ēlt ~ -elt] tn és ts ige **1.** állat a mezőn fűvet eszik *A csōrda András napkōr méjk kinn legēt* (D); **2.** gyönyörködik *A gazda szeme legēl a széj hizod disznókon* (B)

legelēbb *legelēbb* hsz legelőszőr *Legelēbb az állatokat jētessük meg reggē* (Bk)

legelő *legelő, legelő* [-t, -k, -je] fn határrész, ahol állatok csoportját legeltetik *A kölhoz az idéjn jóy legelőjt adott a falu csōrdájának* (Cse)

legelőbb l. **legelőbb**

legelől *legelől, legelőjll* hsz a legelső helyen *Ű vóyt a legnagyobb, ű állott legelőjll* (Fra)

legelőltre *legelőltre, legelőjtre* hsz a legelső helyre *Mindjég a legelőjtre tolakodott* (Dr)

legeltet *legeltet, legētet* [-ek, -ē ~ -el ~ -cc, -ett] ts ige füves területen állatot etet *Mekfokta a tehen kötelit, oszt ugy legētette sötjētedjésig* (Bat)

legény *legény, legjény, legíny* [-t, -ek, -e ~ -nye] fn **1.** nőtlen fiatal férfi *Legjény korába naty fudbalista vóyt* (Űh); **2.** büszke férfi *Az ijen nagy le-*

gényegbű van a papucs embēr (Z);
3. hangoskodó, bátornak tűnni akaró férfi *Csak ithun vagy nagy legény, máshun behuzod a fārkod* (Np)

legényember *legényember, legényembēr, legínyembēr* [-t, -ek, -e] fn nőtlen férfi *Nem legényembēr má, gondója meg mi csinál* (Gy)

legényes *legényes, legjényes, legínyes* [-en, -ebb] mn **1.** nyalkán *Legjényesen őjítözik am még most is* (Fra); **2.** fiatalosan *Má emút hetven, de még most is legínyesen jár* (Br)

legénykedik *legénykedik, legjénkedik, legínkedik* [-ek, -ē ~ -el ~ -ecc, -ett] tn ige **1.** nőtlen életet él *Sokkájig legínkedett, má asz ittük, nem nőjűsül meg* (Kh); **2.** erejét fitogtatja *Az ijen semmi embēr ne legínkeggyen* (Csn); **3.** hetvenkedik *Addig legínkedett, amig eccē ekapták a frakját* (S)

legénység *legénység, legjénsjég, legínsig* [-et, -ek, -e] fn közkatonák a hadseregben *A legínsiget kűttik harcōni* (Vs)

legesleg *legesleg, legileg* a túlzó fok jele *Legeslegjobban szűni szerettem* (Gy)

legfeljebb *legfejebb* hsz **1.** a legfelső helyre *Lekfejebb a fijuk másztak fē a hegyre* (Th); **2.** legalább *Lekfejebb annyit meksinát, hoty köszönt az embērnek* (Vr); **3.** a legrosszabb esetben *Lekfejebb nem tec-cik neki, na éjś, mit tehet* (I)

léghurut *lējkhurut* [-ot, -tya] fn a légcső gyulladása *Nehezen ljélegzik ez a gyermek, tán csak nem lējkhurutot kapott* (Fr)

légiposta *légiposta, lējiposta* [~t, ~ja] fn levél, csomag légi úton való szállítása *Lējipostán kűdünk a fijunknak Murmanzkba levējlt* (Bat)

léggör *lékkör, lējkkör* [-t] fn **1.** atmoszféra, mint mértékegység *Hány lékkört fujjak a pērmetezőjibe?* (Si); **2.** nagyobb mennyiségű alkohol *Má fēhajtott egy lējkkört* (Tú) [] *Vam benne egy lējkkör 'részeg'* (Ts)

legközelebb *lekközelebb* hsz **1.** leghamarabb *Lekközelebb ezen az uton lehet emenni* (Ng); **2.** az első alkalommal, rövidesen *Ha lekközelebb nállunk jön, kilököm* (V)

légnomás *légnomás, lējnyomás* [-t, -a ~ -sa] fn robbanásakor a levegő nyomása *Lējnyomást kapott a háborúba, osz meksiketűt* (Ah)

legombol *legombol* [-ok, -ősz ~ -olsz, -öt ~ -olt] ts ige **1.** ruhadarabot kigombol és levesz *Nem gombóna ki az inget magárú semmi pjéndzjér* (K); **2.** pénzt kicsal *Legombót az apjárú ötven rubelt* (Ksz)

legott *legott* hsz rögtön *Sijjess, és legott itt teremj!* (Tk)

legörbül *legörbül, legörbüll* [-üt ~ -ült] tn ige lehajlik *Igen legörbült a szája szili* (Gl)

legörnyed *legörnyed, legörnyed* [-ek, -ē ~ -el ~ -cc, -ett] tn ige nehezen lehajol *Az a vjénasszo nem vóyt lusta, legörnyegy gyomláni* (Fp)

legteteje *lekteteje* [-it ~ át] fn (szragos) legfelső része *A fa lektetejin vam méjk pár szem meggy* (Pk)

leguberál *leguberál, leguberáll* [-ok, -ász ~ -álsz, -át ~ -ált] ts ige pénzt nehezen kifizet *Akqarja vagy*

nem, az ötven rubétet le fogja gubéráni (Gu)

leguggol *legugol, legugul, legugull* [-ok, -ősz ~ -űsz, -út ~ -ult] tn ige térdét behajlítva leereszkedik *Uty fájt a gyomra, hoty kinnyába legugút* (A)

legutóbb *legutóbb, legutóub* hsz az ezelőtti alkalommal, nemrég *Legutóob még lehörta mindennek, mos mek súve-főüve együtt vannak* (Fra)

legutója *legutója, legutóujja* [~'t] fn szragos: maradéka *Má a zsir legutóujját hasznájuk* (Bk)

legutoljára *legutoljára, legutóujjára* hsz legkésőbb *Legutóujjára űk mentek ē a lakadalombú* (Bf)

legutolsó *legutósó, legutóúsóú* mn, fn I. mn vhol a legvégső *A legutóúsóú sörba vet mozijegyet* (Fo); II. fn a leghitványabb ember *Avvā a legutóúsóúvā szóuba se ájá* (Pf)

légy *légy, léjgy* [-et ~ legyet, -ek ~ legyek, -e ~ legye] fn fertőzést terjesztő, kétszárnyú fekete rovar *A nyárikonyhája fekete a sok léjgyektű* (Vr) [] *Ojam, mint a beteg léjgy 'gyenge'* (R); *A léjgynek se árt 'jámbor természetű'* (Sz); *Nagy léjgy vaty te 'ravasz, agyafűrt'* (Vr); *Kéjű legyet üt egy csapásra 'egy fáradtsággal több mindent elintéz'* (Ts)

legyaláz *legyaláz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige becsmérelve leszól vkit *Eggyik nap legyalázza az embert, másnap má hizeleg* (Ko)

legyalul *legyelul, legyallul, legyellóul* [-ok, -űsz ~ -ulsz ~ -ősz, -út ~ -ult] ts ige 1. gyaluval simává tesz *Gyalugéjppē hamār legyalúta a*

szomszjédjék padlóüdeszkáját (Tk); 2. gyaluval fölösleges részt eltöntet *Legyalúta az ájtóut, mēr nem záróüdott* (Ki)

légycsapó *légycsapó, léjccsapóú* [-t, -k, -ja] fn gumiból készült nyeles eszköz legyek agyoncsapására *A léjccsapóúvā veri a puját* (Ho)

legyen *legyen* tn ige a létige felsz. m. egy. sz. 3. sz. alakja *Mindegy, legyen, ahogy lenni kē* (Fra)

legyengít *legyengít, legyengit* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige gyengévé tesz *legyengitette a magas láz* (Bk)

legyez *legyez* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige 1. csapkodva űzi a legyeket *A lú igen legyez a fārkāvā, nyuktalan* (Or); 2. hűsít *Ojan jóú legyezett a kendőjivē, hogy emút rullam a nagy melegség* (Np)

legyező *legyező, legyezőjű* [-t, -k, -je] fn félkör alakú eszköz, amellyel hűsítik magukat a hölgyek *A parasztasszonnak egynek de vóut legyezőjje* (Gu)

légyfogó *létyfogó, léjtyfogóú* [-t, -k, -ja] fn hosszú, szalag alakú ragacsos papír a legyek megfogására *Máma má nem nagyon hasznáják a léjtyfogóut* (Tk)

legyint *legyint, leggyint* [-ek, -ē ~ -el ~ -c, -ett] tn és ts ige 1. tn és ts ige 1. kezével lemondóan leint *Csak legyintet, hogy ebbú a rosz maladz-bú sose lesz hizóú* (Csn); 2. gyengén megüt vkit *Csak ip legyintett eggyet a fenekire, osz má bőjgött* (Sz)

legyőz *legyőz, legyőjz* [-ök, -ō ~ -öl, -ött] ts ige vkinél jobbnak, erősebbnek, különbnek bizonyul *A trak-*

torosok versenyin mindenkit legyőzőt az onokánk (Bo)

légypapír légypapír, légytappír fn ragadós légyfogó papírszalag *A légytappírt a szoba közepire akasztottuk fē a padlásra ety szegre* (Nf)

légyzsar légyzsar, létyszār [-t] fn légyiszok *A tükör teli van létyszararā, mek kéjm pucōni* (Vr) [] *Egy létyszārt se jēr 'semmit nem ér'* (V)

légyütő légyütő, légyütőű [-t, -k, -je] fn légycsapó eszköz *A légyütőűvē ennyi temjērdēk legyet nem tudott ēpusztítani* (Fra)

légyzúgás légyzúgás, légyzúgás [-t, -ok, -a ~ -sa] fn légydongás *Ojan csend lett, amikōr bement, hogy a légyzúgást is hallották* (Np)

léha léha, léħa [~'n, ~'bb] mn könnyelmű, bohám *Ojan léħa emberre nem biszhattam a gazdaságot* (Bú)

lehagy lehangy [-ok, -sz ~ -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** megelőz *Kapálláskōr kéjt-három sōrvā lehatyta a többi asszont* (S); **2.** otthag *A kölhosz szjénájábú kéjd bálāvā lehangyott a saját udvarán* (Bk)

lehajít lehajít, lehajit [-ok, -ō ~ -ol ~ -cc, -ott] ts ige **1.** ledob *Lehajitott a padrú kéjt villa szjénát a kedzbe* (Tk); **2.** ruhát rendetlenül letesz *Csak lehajiccsa a kabáttyát, ošz má megy jáccani fele* (Or); **3.** szeszest italt sietve iszik *Lehajitott ety fējl decit a csájnába, ošz ment tovább* (Tk)

lehajlik lehajlik, leħajlik [-ok, -ō, -ott] tn ige **1.** derekát meghajtva lefelé görnyed *Ha leħajlok, szakad ē a derekam* (M); **2.** növény ága lefelé húzódik *Leħajlott az ág a sok gyü-*

mőjcsťű (Si)

lehajol lehajol, lehajul [-ok, -úsz ~ -ulsz ~ -ōsz, -út ~ -ult] tn ige derekát meghajtva legörnyed, hogy vmit elérjen, felvegyen *Nem hajúna le ety szál gazjēr, fjēl, hogy ētōrik a dereka* (V)

lehajt lehajt, leħajt, leħajt [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** állatot leterel *Megyek mán, leħajtom eszt a tyukokot a vetjēsű* (Vr); **2.** lecsüggeszt *Leħajcsa a fejjēt, ošz nem szōulāna meg* (Dr); **3.** megiszik *A fizetisit a tōrkán hōajtotta le* (Ts); **4.** járművet lenti helyre vezet *Leħajtotta a szeke-ret az udvārú, oz becsukta a kaput* (Th)

lehalad lehalad [-t] tn ige **1.** leszáll *Mire lehalatt a nap, kjēszen vōjtak a naty tábla buz aratásāvā* (Bk); **2.** lesüpped *A naty sárba ugy lehalattunk, hogy a cipōjūn bebōjt a latyak* (Kf)

lehalkít lehalkít, lehalkit, lehalkét [-ok, -ō ~ -ol ~ -cc, -ott] ts ige csendesebbé tesz *Halkjēccsuk má le a rádijōjt, ne dōrōmbōjt itt* (Gy)

lehallatszik lehallaccik [-ott] tn ige lenti helyen is hallani lehet *Ugy reszkettek, hogy lehallaccott a kērbe* (Té)

lehallgat lehallgat, leħalगत [-ok, -ō ~ -ol ~ -cc, -ott] ts ige vki telefonbeszélgetését titokban végighallgatja *Leħagatta a telefonbeszélgetésünkōt, onnen tudot mindent ojan jōjt* (Tú)

lehallik l. lehallatszik

lehámlik lehámlik [-ok, -ō ~ -ol ~ -asz, -ott] tn ige lefoszlik *A hátárul lehámlott a būr a nagy ígis után* (Tg)

lehámoz lehámoz [-ok, -ō ~ -ol,

-ott] ts ige **1.** vminek a héját leszedi *Lehámoszta a narancsot, oszt ugy átengettik a határon* (S); **2.** vkit nehezen leráz *Nem birom kivárni, hogy lehámozza magáruul aszt a fíjút* (Tú)

lehánt *lehánt* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige **1.** csöves kukoricáról leszedi a csuhét *Ety-kettőjre lehántotuk aszt a pár szekéjr málijét* (Tk); **2.** fa kérgét lefosztja *A bikfa kérgit leháncsuk, osz tüzet rakunk vele* (G)

lehány *lehány* [-ok, -sz ~ -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** lerak *Lehántam öt szekéjr ganéjt, osz nem éjrzem a karom* (Or); **2.** gyorsan ledobál vmit, rendetlenül *Lehánnya magáru a ruhát, és uzsgyi, jáccani* (Ki); **3.** leokád *Ríszegen lehányta az uj ruháját* (Ksz)

leharap *leharap* [-ok, -sz ~ -ō ~ -ol, -ott] ts ige fogával letép *Leharapott a kölhozbúl egy jój darabot* (Si) [] *Vigyáz, le ne harapjanak az őrod-bú 'nem kell félni, senki sem fog bántani'* (Si)

lehasal *lehasal, lehasāl, lehasqal* [-ok, -āsz ~ -alsz, -āt ~ -alt] tn ige hasra fekszik *Lehasal a diványra, oszt ugy olvas* (Úh)

lehasít *lehasít, lehasit, lehasjēt* [-ok, -ō ~ -ol ~ -cc, -ott] ts ige leszakít vmiből egy darabot *Lehasított a vjég gyóudzsbú ety pár méjért* (Np)

lehazudik *lehazudik* [-ok, -ō ~ -ol ~ -cc, -ott] ts ige letagad *Nem lehet vele tisztessjégesen beszjéni, mindent lehazudik* (Nf) [] *Lehazudná a csillagot az éjgről 'semmitől sem riad vissza, szégyentelenül mindent letagad'* (Nf)

lehel *lehel, ljéhel* [-ek, -ēs ~ -elsz,

-ēt ~ -elt] tn és ts ige **1.** levegőt kienged a száján át *Ljéhēj rám, had lássam, ittá vagy nem* (D); **2.** lélegzik *Má alig ljéhēt, mikōr rátanátak a szjéngázos szobába* (Gy)

lehelet *lehelet, léhelet, ljéhelet* [-et, -ek ~ -je] fn lélegzet *Alig írkezet ljéheletet venni, uty sijjetett* (Fra)

lehengere *lehengere* [-ek, -ēs ~ -elsz, -ēt ~ -elt] ts ige szántás után földterületet elegyenget *A kērtet tiz rubeljēr hengerētjék le* (Pf)

lehenget *lehenget* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige legurít *Az ójtóurú deszkán lehengetítettük a zsákot* (Mu)

lehet *lehet, lēhet* [-ek, -ē ~ -cc, -ett] tn ige megtörténhet *Méjg az is lehet, hoty tanjētóy lez belőjille* (Gy)

lehetetlen *lehetetlen* mn-i ign és mn **1.** kizárt *lehetetlen, hogy máma mēkcsinájuk eszt a témírdek munkát* (S); **2.** összeférhetetlen *Ijjen embērrē nem tudunk egyjüd dōjgozni* (Bo)

lehető *lehető, lehetőj* mn és fn **I.** mn megvalósítható *Ami lehető, aszt mek kē próbáni mekcsináni* (Tk); **II.** fn lehetséges dolog *Minden lehetőj mekpróbátunk méjkse sikerūt kigyójgjitani* (Nb)

lehető **I. meglehető**

lehetősen *lehetősen, lehetőjusen* hsz elég jól *Má lehetőjusen éjrzí magát a nagy betegség után* (S)

lehetséges *leheccséges, leheccsjéges, leheccsíges* [-ebb] mn talán *Leheccsjéges, hogy méjg máma betakariccsuk az összes rjépat* (V)

lehever *lehever, lehevēr* [-ek, -sz, -t] tn és ts ige **1.** lustán lefekszik *Ha teccik, ű lehevēr, osz nem törőjodik a*

sok tennivalóvā (Bd); **2.** lelapít *A puják a hencsērgjēssē ugy lehevērtjék a gyepet, hogy nem tuttam salólózni a libáknak* (Or)

leheveredik *leheveredik* [-ek, -ē ~ -esz, -ett] tn ige kényelmesen elnyúlva lefekszik *Ebítszünetdbe ety kicsit le is heveredünk* (Ah)

lehív *lehív, lehi* [-ok, -sz, -t] ts ige lenti helyre szólít *Előűször szjēpen lehijtam a kislejtut a magos fárú, nem veszekettem rá, nehogy megjijeggyen* (K)

léhog *ljéhog, lihog* [-ok, -sz, -ott] tn ige kimerült állapotban gyorsan lélegzik *Ugy ljéhogott, hogy alig birt mekszóulāni* (Np)

lehord *lehord, lehörd* [-ok, -ō ~ -sz, -ott] ts ige **1.** lenti helyre hord *Lehörtuk a paszűjt a padrú, oszt egyg este ki is fjētettük* (V); **2.** leszid *Ojan csunyan lehorta aszt az embert, hoty hāgatni is roszt vójt* (Tk)

lehorgaszt *lehorgaszt, lehörgaszt* [-om, -od, -otta] ts ige fejét szomorúan lehajtotta *Lehörgasztotta a fejit, oszt hijába szójtak hozzá, fē se njēzett* (Vr)

lehorzsol *lehorzsol, lehörzsol* [-ok, -ōsz ~ -olsz, -öt ~ -olt] ts ige ledörzsöl *Elesett, oszt ugy lehörzsöta a téjgyirű a búrt, hogy a vjēr is fjōjt* (Úh)

lehoz *lehoz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige lenti helyre hoz *Lehozott a padrű egy zsák lisztet, oszt a derekába ropant* (Ho)

lehömbörít *lehömbörít, lehömbörít* [-ek, -ē ~ -el ~ -cc, -ett] ts ige lehurít *Lehömbörített a szekērrű ety*

hördőjt (Ts)

lehömbörödik *lehömbörödik* [-ött] tn ige legurul *Berugott, oszt a naty teste csak lehömbörödött a szekērűl* (Sza)

lehörpint *lehörpint, lehörpint* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige egy hajtásra megiszik *Kējđ deci votkát ugy lehörpint, mint a semmi* (Ke)

lehull *lehull* [-út ~ -t, -ott] tn ige egyenként leesik *Október vjégire mind lehullott a levél a fákrű* (Pf)

lehullat *lehullat* [-ott] tn ige növény a leveleit ledobja magáról *Valami mektámatta a rōzsafákat, mēr lehullatta a leveleit* (Sz)

lehuppan *lehuppan* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige hirtelen leesik *A naty sikba az ucca közepin csak lehuppan* (Ti)

lehurcol *lehurcol* [-ok, -ōsz ~ -olsz, -öt ~ -olt] ts ige nehezebb dolgot lenti helyre visz *Mig lehurcōja a padrű aszt a sok lomot, este lessz* (Rf)

lehuz *lehuz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** lenti irányba húz *Huz le az ágot, uty szed le az íret cseresznyējt* (Sz); **2.** erősen pofon vág *Lehuzot neki egyg ojat, hogy röktön felesett* (Nb); **3.** lábbelít levet *Lehuszta a cipőjűit, ugy mend be a házba* (Té); **4.** becsületében megsért *Ugy lehuszta a háta megett aszt a jánt, hogy hāgatni is roszt vójt* (Ge); **5.** leborotvál *Lehuzom a szakállam, és mánis megyünk* (Tát)

lehúzódik *lehúzódik, lehúzódik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige lebűjik *Lehúzóttunk a kerítés megēj, hogy ne lássanak* (Tg)

lehül *lehül, lehi* [-ök, -űsz ~ -űlsz, -üt ~ -ült] tn ige **1.** hidegebbé válik

Őtötösszessítek melegebben aszt a gyermekeket, amikor így lehül (Ts); **2.** megnyugszik *Máj, ha nem lesz ideges, ety kicsit lehűsz, akkor beszéhe-tünk* (Ti)

lehülyéz *lehüjéz, lehüjéjz* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige vkit hülyének mond *Lehüjészte a májsztert, osz vögovort kapott* (Tú)

lehút *lehűt* [-ok, -ō ~ -cc, -ött] ts ige **1.** alacsonyabb hőfokúvá tesz *Az esti tejet leengettük a kudba, uty hűtöttük le, osz reggē vittük a pijacra* (Be); **2.** örömet rossz hírral elront *Ē-monta, hogy a fiju más jánho is jár, röktön lehűt a nagy öröme* (A)

leigazol *leigazol* [-ok, -ōsz ~ -olsz, -öt ~ -olt] ts ige személyazonosságát igazolja *A milicista leigazōta, amikor a pijacra vitte a hōlmit* (Kd)

leimátkozik *leimátkozik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** imádkozással bocsánatot nyer *Csak számōta a rōzsa-füzéjrt, asz itte, leimátkosza a sog bünt* (Ko); **2.** hosszas kéréssel vmit elér *Leimátkosza a nennyirű az uj ruhát* (Nbe)

leint *leint* [-ek, -ē ~ -el ~ -c, -ett] tn és ts ige **1.** fenti helyről intéssel jelt ad *Máj leinc, ha fēmehetek* (Té); **2.** intéssel jelzi, hogy vmi nem érdeklő *A lekkönnyebb asz, ha mindent csak leintē* (J)

leír *leír, leir* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** írásban vmit elvégez *Sose irta le a házi feladatot* (Asz); **2.** veszte-ségként könyvel el *Leírták rulla a romlott árut* (Ts)

leiszik *leiszik* [-ok, -ō ~ -ol, -vott] ts ige folyadékból vmennyit iszik

Leitta a tēj szinit, ugy nem vihettük má a pijacra (Kf) [] *leissza magát 'berűg'* (Kf)

leitat *leitat* [-ok, -cc ~ -ō ~ -ol, -ott] ts ige részeggé itat, berugat *Leitassák aszt a szerencsējtlent uty, hogy nem tud magárú* (Fra)

lejár *lejár* [-ok, -sz, -t] tn és ts ige **1.** gyakran lemegy *Vetjéskōr gyakran lejárunk a kērbe, hogy a csōuka ki ne egye a főűdbű az ēveted dōugokot* (Nf); **2.** letelik *A szines televkizijōura ety ējvezs garancija vōut, oszt az má lejárt* (Bf); **3.** megszűnik működni *Ojan óurat vet, hogy nem járt le sose* (Ba); **4.** elműlik *Eggy ējv nem nagy időű, hamàr lejár* (Ah); **5.** lecsavarható *A babkocsi kereke lejár* (Nb); **6.** egészségi állapota leromlik *Lejárt a szomszjéd öreg, mijóta nem láttam* (Bk); **7.** végére ér *Ha lejár a szabaccsága, átmegey más munkába* (Ng); **8.** lekisebbít *Neki se lesz nagyob becsületi avvā, ha másokat lejárat* (G) [] *Lejárja a lábát 'sokat fárad vmiért'* (Sz)

lejárát¹ *lejárát* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige becsületében lekisebbít *Ne járazs le a családodot avvā, hogy sose jóuzanodō ki* (Fr)

lejárát² *lejárát* [-ok, -öt, -tya] fn levezető lépcső, ajtó, út *A kērti lejáratná röktön sár van, mihint ety kis esōű esik* (Pf)

lejárá l. **lejárát**

lejátszik *lejáccik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige vminek a játszását befejezni *Lejáccuk eszt a partit, osz nem kártyázunk tovább* (Gu)

lejjebb *lejjebb, lejeb* hsz alacso-

nyabb helyre *A veteménynek az a jó, minél lejjebb ásunk* (F)

lejön *lejön* [-vök, -sz, -tt] tn ige **1.** lenti helyre jön *Mire lejövök az emeletről, alig bírok szuszugni* (Ho); **2.** leválik *A őszibarackoknak szípen lejön a haja* (Bk); **3.** hivatalos helyről válasz érkezik *Irtunk fē a járásba, osz lejt, hoty kivizsgáják az ügyet* (He)

lejtős *lejtős, lejtőüs* mn szögben lefelé hajló *A lejtőüs uton könnyen leírtunk a hegyrű* (Tk)

lék *lék, léjk* [-et, -ek, -e] fn nyílás *Léket váktak a jéggen, oszt uty foktak halat* (Tú)

lekáderez *lekáderez* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige vkiről információt gyűjt *Lekáderesztjék a fijunkot, mindent rendbe tanátak* (Ho)

lekantároz *lekantároz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige leveszi a lóról a kantárt *Lekantároztuk a djére a lovakot* (D)

lekap *lekap* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** hirtelen levesz *Lekapta a lábost a fűtőürű, osz megjégette a kezit* (Mu); **2.** leszokik *Lekaptak a kacsák a patakra, még ott is alusznak* (Tk); **3.** hirtelen lefényképez *Nem is tuttam, mikor kapot le, csak hozta a fenykipet* (Ts); **4.** összeszid *Lekaptam a jánt a csavargásír* (Ksz); **5.** le barnít *Jó lekapott a nap!* (V)

lekapar *lekapar, lekapār* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** leváj *Lekapārtam nehezen az odajéget hust* (J); **2.** csúnyán leír *Eszt a házi feladatot csak lekapārtad, jányom* (Tú)

lekaszál *lekaszál, lekaszáll* [-ok,

-sz, -t] ts ige fűvet kaszával levág *Má hajnálba lekaszáta a lucernát* (Or)

lekaszálódik *lekaszálódik, lekaszálóüdik* [-ott] tn ige lekaszálja vki *Ha ez a kērt lekaszálóüdik, nem tudom, ki gyűt maj nekem* (Ti)

lekecmereg *lekecmereg* [-rgek, -eksz, -rgett] tn ige lassan, lustán le száll *Djél lesz, mire lekecmereksz árú az ágyrú* (Np)

lekefél *lekefél, lekeféjll* [-ek, -sz, -t] ts ige **1.** kefével letisztít *Lekeféjlli a kabáttjárú a rászáratt sárt* (Sz); **2.** kefével lesimít *A tehenet előjűször vakaróüvā mekpicőjuk, azután lekeféjjük, hogy fjűnyes legyen a szőjűri* (Tk)

lékel *lékel, ljékel* [-ek, -ész ~ -elsz, -ēt ~ -elt] ts ige nyílást vág *Ha nem léjkelik a dinnyéj, nem veszük* (Ho)

leken *leken* [-ek, -c ~ -ē ~ -el, -ett] ts ige **1.** beken *Lekentük a zárokat, hogy ne nyikorogjanak* (Bk); **2.** pofon üt *Lekentem neki egy betyárosot, méjkse mērtē visszaadni* (Nf)

lekenyerez *lekenyerez* [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige **1.** megveszteget *Lekenyeresztjék ety kis pájinkávā* (Be); **2.** behízeleg vkinél *Lekenyerezi az az annyát ety kis virággal is* (Bf)

lekér *lekér, lekjér, lekir* [-ek, -sz, -t] ts ige hölgyet tánc közben elkér *Sose akārta engedni, hogy lekirjűk tülle a jánt* (Nf)

lekerget *lekerget, lekerget* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige lehajt *Lekergettjék mind a puját a dinnyefőjűdrű* (Pf)

lekerül *lekerül, lekerüll* [-ök, -űsz ~ -űlsz, -űt ~ -űlt] tn ige **1.** lenti helyre jut *Mig lekerütünk a hegyrű, öreg este lett* (Mu); **2.** városból falu-

ba kerül *Lekerűt tanítani egjéssz az Aklihegyre* (Ah)

lekésik *lekésik, lekjesik, lekísik* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige **1.** elmulaszt *Lekjéstük a szüretet, osz mind lefogyott a jóu szőüllőü* (Gy); **2.** lemarad *A vonatot lekístik, hát nem mentek idejibe* (Sz)

lekever *lekever, lekevēr* [-ek, -sz, -t] ts ige pofon üt *Ha valakinek egygyet lekevèrt, az megéjreszte* (Bk)

lekiált *lekiált, lekiját* [-ok, -ō ~ -cc, -ott] tn és ts ige **1.** lenti helyre kiált *Lekijátō a padrú, ha kē valami* (Tk); **2.** fenti helyről vkit lehív *Lekijátotta a fijut az asztagrú, mēr fjét, hogy leesik* (Vr)

lekicsinyel *lekicsinyel* [-ek, -ēs ~ -elsz, -ēt ~ -elt] ts ige lebecsül *Attú séjñki se let nagyup, hogy másokat lekicsinyēt* (Cse)

lekocsoz *lekocsoz, lekoccsöz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige leszedi a kocspot *Lekocsosztuk a naty tábla dohánt, meg is éjri a kezünk* (Bat)

lekókad *lekóked, lekóykkad* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige **1.** növény lehevrad *Este nem locsötuk meg a paprikát, osz mind lekóykkatt* (D); **2.** leverten elengedi magát *Ugy lekóykkatt a rossz hir hallatán, hogy nem tuttak lelket vèrni bele* (Hl)

lekonyul *lekonyul, lekonyull* [-út ~ -ult] tn ige lehajlik *Ugy lekonyút a kalapja, hhogy má egjéssz a szemibe lóüg* (Bat)

lekopik *lekopik* [-ott] tn ige **1.** eltűnik *Az asztallábrú má tējesen lekopott a festjék* (Fp); **2.** kihull *Lekopott a haja* (Ho) [] *Lekopik a lába 'sokat*

jár vmi után' (Ts)

lekopog *lekopog* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige lenről felfelé kopog babonából, hogy vmi be ne következék *Lekopogom, eddig még jóu szóügáll az egjéssjégem* (Ki)

lekoszt *lekoszt* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** a fa ágait túlságosan lemet-szi *Nem tud az mecceni, csak lekosztota a gyümölcsfákat* (F); **2.** gyümölcsöt engedély.nélkül leszed a fáról *Mire éjzrevettük, a puja lekosztotta a barackfát* (Tk)

lekönyököl *lekönyököl* [-ök, -ösz ~ -ölsz, -öt ~ -ölt] tn ige könyökére támaszkodik *Lekönyököt a lóucra, oszt ēgondókozott* (Pf)

leköp *leköp* [-ök, -sz ~ -ö ~ -öl, -ött] ts ige **1.** vkire v. vmire köp *Mjérgibe leköpött egyget a főüdre, osz tovább nem szóüt semmit* (H); **2.** megvet *Ha nem lez becsülletes, az emberek leköpi* (Or) [] *Le se köpi 'nem sokat törődik vele'* (Or)

leköt *leköt* [-ök, -sz ~ -ö ~ -öl, -ött] ts ige **1.** leveszi a kendőt a fejről *Lekötöm má előüször az ünneplőü kendőümöt* (Bk); **2.** elfoglal *Ugy leköt ez a kivárás, hogy nem jérdekel semmi más* (V); **3.** biztosít *A szomszídíg disznóüt vágnak, hát lekötöttem ngy kila hust* (Ke)

lekötöz *lekötöz* [-ök, -ö ~ -öl, -ött] ts ige üveg nyílását celofánpapírral elzárja *Föróun lekötözöm a befőütöt, osz száraz dunzba teszem* (Si)

lekritizál *lekritizál, lekritizáll* [-ok, -ász ~ -álsz, -át ~ -ált] ts ige becsmérel *Irjétyjsjégbü lekritizáta a kèrtüköt* (Ti)

lekucorodik *lekucorodik, lekuporodik* [-ok, -cc ~ -ō ~ -ol, -ott] tn ige *lekuporodik ez a kutya mindjég lekucorodik ide a küszöbre* (J)

lekuporodik I. **lekucorodik**

lekurkász *lekurkász, lekūrász* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige *letallóz Māj lekūrászszuk aszt a pár szem meggyet, ha a fiju hazajön* (A)

lekúszik *lekuszik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige *fáról lemászik Ojan ügyesen lemászik a legmagasap.fárú is, mint egy macska* (Tát)

leküld *leküld, lekūd* [-ök, -sz ~ -ō ~ -öl, -ött] ts ige *lenti helyre irányít Lekütte a fijut a pincéjbe borjér* (Gy)

leküzd *leküzd* [-ök, -ō ~ -öl, -ött] ts ige *legyőz vmit v. vkít Mindem puját leküzd ez a fiju a verekedjzsbe* (Tk)

lekvár *lekvár* [-t, -ok, -ja] fn *gyümölcsíz Hasítóu szilvábú öt szilkéjvē főűsztem az idéjn lekvárt* (Tk)

lekváros *lekváros* [-on, -abb] mn *lekvárral megkent, ízesített Lekváros kenyérre itta a tejet* (Nf)

lekvároz *lekvároz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige *lekvárral megken Ojan fősvínyen lekvározza a kényeret, hogy alig láccik* (S)

lekvittel *lekvittel, lekvittol* [-ek, -ēsz ~ -elsz, -ēt ~ -elt] ts ige *kiegyenlít Hördott ety héjtk tejet, māj lekvittējük valahogy* (A)

lel *lel, lēl* [-ek, -sz ~ -ēsz, -ēt ~ -t] ts és tn ige **1.** *talál Eccēr lētem öt rubelt* (Tg); **2.** *ráz A hideg lēte a magos lásztú* (Or); **3.** *gyötör Vajon mi lēte aszt a jánt, hogy ojan szomoru?* (Fo) [] *Mi lēt? 'Mi van veled?; Mi bajod?'* (Tg); *Nem leli a hejgit*

'nyugtalan' (R)

lelankad *lelankad* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige **1.** *növény lekókad A májva mind lelankatt a szárassáktú* (Ff); **2.** *kedvetlennév álik Valamitű igen lelankattak ezek a jányok* (Z)

lelapul *lelapul* [-ok, -úsz ~ -ulsz, -út ~ -ult] tn ige **1.** *lebújik Lelapút a keritjés melléj onnen leste meg az asszont* (Ki); **2.** *kisimul A dohánlevelek szjépen lelapútak a kéz alatt* (M); **3.** *letapad Egísz lelapút a haja a zsirtú* (Tá)

leleget *leleget* [-ēt ~ -elt] ts ige *leszik A juhok lelegetjék a buzatalóut* (Be)

lélegzés *lélegzés, lélegzjés, lílegzís* [-t, -ek, -e] fn *a levegő beszívása és kiengedése Má mikòr nagybeteg vóut, nehéz vóut a ljélegzjése, akadozott is* (Bo)

lélegzik *lélegzik, ljélegzik, lílegzik* [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige *levegőt szív be és lehel ki Be van dugúvā az óra, aźér ljélegzik nehezen* (Bat)

lélek *lélek, ljélek, lílek* [lelket, lelkek, lelke] fn **1.** *az emberi személyiség anyagtól független hordozója Ojan jóu lelke van, hogy mindenkit megsajnál* (Csp); **2.** *vminek a legfontosabb része A motòr az óutóu lelke* (Ng); **3.** *emberi érzés Nem vóut lelkem megverni aszt a roszt pujákt* (J); **4.** *kedveskedő megszólítás Jöj-jöm má, lelkem, nízze meg a veteminyemet* (Mi); **5.** *kísértet Éjfelkor gonosz lelkek járnak* (V) [] *Csak hálalni jár bele a lílek 'gyenge'* (Sz); *Lelket verni vkibe 'elűzni a rossz hangulatát'* (Tg)

léleklemelegítő *léleklemelegítő, l̄j-
leklemelegítőü, líleklemelegítőü* [-t, -k,
-je] fn meleg mellény *Ha nem ve-
szem fē eszt a l̄jleklemelegítőü, rök-
töm fáj a hátam* (Fr)

leleményes *leleményes, lelemjé-
nyes, lelemínyes* [-en, -ebb] mn talá-
lékony *Igen lelemínyes gyērmek,
akárhun fētanája magát* (Tát)

lelenc *lelenc* [-et, -ek, -e] fn **1.**
gyermekintézményben nevelt gyer-
mek *Lelenc, azír ojan vad* (Ng); **2.**
lelencház *Nem sajnáták lelendzbe
adni a puját* (Úh)

lelép *lelép, leljép, lelíp* [-ek, -ē ~
-sz, -ett] **1.** lenti helyre lép *Lelípett a
lípcsőürü, oszt el is esett a naty sig-
ba* (Ho); **2.** megszökik *Az egjész oszt-
táj leljépett az utóúsóü óurárú* (Vr)

lelépés *lelépés, leljépés, lelípís* [-t,
-e ~ -se] fn **1.** jogos tulajdonról való
lemondás *A testvjerek fizettek a lelí-
písír* (Kd); **2.** a lelépés összege *Ezér
rubel lelípíst fizetett* (Nd)

lelepleződik *lelepleződik, leleple-
zőüdik* [-ött] tn ige kitudódik *Mikòr
leleplezőüdütt, hoty szeretöü tòart,
ēhatyta a családgyát* (Tú)

lelevelez *lelevelez* [-ek, -ē ~ -el, -ett]
ts ige vmit levélben elintéz *Leleve-
lesztük a rokonokká, hogy nyárra
küggyék a mekhivóü* (Pf)

lelkész *lelkész, lelkész, lelkisz* [-t,
-ek, -e ~ -sze] fn pap *Igen szjépem
beszjét a lēlkész a vasárnapi isten-
tiszteletkòr* (Bd)

lelketlen *lelketlen* [-ebb] mn szív-
telen, gonosz *Az a lelketlen embēr
nem sājnjája hqājnālba feköüteni a
pujájait* (K)

lelki *lelki* [-bb] mn az érzelemvki-
lágával kapcsolatos *Lelki beteg lett,
amijóüta ēvesztette a fiját* (Csp)

lelkifurdalás *lelkifurdalás* [-t,
-ok, -a ~ -sa] fn érzelmi györtödés
*Lelkifurdalássá van, amijjér ártat-
lanul elitjeltette aszt a szegjém fijut*
(Mcs)

lelkiismeretes *lelkiismeretes* [-en,
-ebb] mn becsületes, kötelességtudó
*Lelkiismeretes munkát vjégzet, ezjér
becsütjék is a kölhozba* (Ah)

lelkipásztor *lelkipásztor* [-t, -ok,
-ja] fn pap *Drága fijam, ha ijen csu-
nyám beszisz, disznópásztor leszē,
nem lelkipásztor* (R)

lelocsol *lelocsol* [-ok, -ösz ~ -olsz,
-öt ~ -olt] ts ige **1.** vízzel leönt *Lelo-
csolom az udvårt, ne legyen ojan
naty pòr* (Kf); **2.** véletlenül leönt
*Most attam rá tiszta ruhát, má lelo-
csòta* (Tg)

lelohad *lelohad* [-ok, -sz, -t] tn ige
1. daganat elmúlik *Ojam vóü a lá-
ba, mint a párna, de má hálistennek
lelohatt* (Ho); **2.** lecsillapodik *Na-
gyon idegesen jòt haza, de má lelo-
hatt* (Cs)

lelop *lelop* [-ok, -sz, -ott] ts ige **1.**
gyümölcsöt titokban a más kertjéből
leszed *Mind lelopták reggēre a ba-
rackot a fárú* (Mi); **2.** átmásol *A ta-
njétó nem tutta mek, kijéjü loptam
le az ālgebrát* (V)

lelő *lelő, lelű* [l̄l̄vök, -sz, -tt] ts ige
puskával megöl *Megveszett a kutyá-
jok, oszt lelűtjék* (Hl)

lelőhely *lelőhej* [-et, -ek, -e ~ -je]
fn olyan hely a természetben, ahol
valamiből sok van *Gyere velem főü-*

dieprezni, tudok egy jóu lelőuhejjet (Tk)

lelök *lelök* [-ök, -ò ~-öl ~-sz, -ött] ts ige ledob *Lelökték jáccázbú a kazòal tetejirú, osz kitòrt a lába* (Tk)

leltár *leltár* [-t, -ja] fn **1.** üzlet készletének és bevételének ellenőrzése *Leltárt csinálók nálla, osz töb mint ezèr rubel hiánnya van* (Nb); **2.** leltározás *Leltár van a koperába, a héjtem má nem lesz nyitva* (Tk)

lemar *lemar, lemòar, lemār* [-ok, -sz, -t] ts ige letép *Kinnyába lemòarta magárú a ruhát* (G)

lemarad *lemarad* [-ok, -sz ~ -ò ~ -ol, -ott] **1.** nem megy tovább *Ű lemaratt a moziná, nem tutta hova megy a többi* (Fr); **2.** lekésik *Igyekesztünk, le ne maraggyunk a vonatrú* (D); **3.** kimarad *Hamàr lemaratt az iskolábú, dóugozni kellet menni* (Asz); **4.** gyengébb tanulmányi eredményt ér el *Nem vòut ideje tanúni, azír marat le most ety kicsit* (Tá); **5.** leesik *Valahun lemaratt a sarogjárú a gaz* (V) [] *Lemarat, mint a bòravallòu 'elmaradt'* (R)

lemászik *lemászik* [-ok, -ò ~ -ol, -ott] tn ige **1.** lecsúszik, lejön *Rétòjam másztunk le a padlásrú* (Vr); **2.** nehézkesen jut le vhonnan *Mig lemászok ezen a lépcsòkòn a beteg lábajimmā, èfàradok* (Mu)

lemászál *lemászál, lemászáll* [-ok, -ász ~ -álsz, -át ~ -ált] ts ige mászán *lemér Az óutòynā egygütt mászóják le a krumplit* (Sza)

lemerdzsek *lemerdzsek* [-et, -ek, -je] fn derékig érò kiskabát *Ijen hidegbe má nem lehet lemerdzseg-*

be járni (Tk)

lemegy *lemegy, lemegyen* [-ek, -menc ~ -mégý ~ -mígý, ment] tn ige

1. lenti helyre megy *Lemènt a kèèrbe zòüccsigír* (Bú); **2.** lenyugszik a nap *Csak akkòr hòajtottuk haza a tehenet, amikor má lement a nap* (Fp); **3.** csökken az értéke *Amikòr má sok van, akkòr lemegy a számóca ára* (Gy); **4.** befejeződik vminek a betakarítása *Ha ijen rossz idòünk lesz, nem tudom, mikòr megy le a naty tábla buza* (Nf); **5.** tönkremegy vki *Vjènsjégire igen lemegy az embèr* (Th); **6.** lefogy *Jóu lement, mijòuta nem láttam* (Bf); **7.** kihull a haja, kopasszá válik *Hòarmincéves korára má lement a haja a sog gondba* (Ba); **8.** lehorzsolódik *Ugy elesett a szegjény asszon, hogy mind lement a búr a téjgyirú* (Ah)

lemer *lemer* [-ek, -sz, -t] ts ige folyadékából leszed *Lemèrt a levezsbú ety tánygyèrra, mèr fòjt kifele a fazogbú* (Bk)

lemér *lemér, lemjèr, lemír* [-ek, -sz, -t] ts ige **1.** vminek a súlyát ellenőrzi *Lemjèrte a lisztet a malomba* (Pf); **2.** árucikkből valamennyit vesz *Mírjen le ety kilòu cukrot, had menyenyeg dóugomra* (Bat); **3.** odaüt *Lemjèrt neki egyg ojat a mejjibe, hogy ròktòm mektántorodott* (Ho)

lemerül *lemerül, lemerüll* [-ök, -òsz ~-ülsz, -üt ~ -ült] tn ige *Ha lemerút, öt percig is tutta magát tqàrtani a viz alatt* (Tú)

lemez *lemez* [-t, -ek, -e ~ -ze] fn hanglemez *Mik tanút, az összes pjéndzit azokra a haszontalan lemezekre kòjította* (Ge)

lemezjátszó lemezjátszó, lemezjátszó [-t, -k, -ja] fn hanglemez hallgatására való készülék *Egész nap aszt a lemezjátszó ut nyuzza* (Kb)

lemocskol lemocskol, lemockol [-ok, -ősz ~ -olsz, -öt ~ -olt] ts ige **1.** bepiszkít *Részegen lemocskolta az új ruháját* (F); **2.** csúnyán leszid *Lemocskolta ártatlanul a szomszédot, így mos nem isz beszéne* (Hl)

lemond lemond [-ok, -ő ~ -ol ~ -c, -ott] tn és ts ige **1.** nem tart rá igényt *Lemondott az apaji örökségről az anyja javára* (Gy); **2.** vmilyen pozíciót nem hajlandó tovább betölteni *Lemondott az elnökségről, mér nem való az új szervezetinek* (Vr); **3.** abbahagy *Az évonóukura után mondot csak le az itálról* (V); **4.** visszautasít, nem fogad el *Lemonygyuk a mekhívást a lakadalomba* (Si)

lemos lemos [-ok, -ő ~ -ol, -ott] ts ige **1.** vízzel megtisztít *Egy nagy ronygya etykedőre lemosta a lépcsőköt* (Ah); **2.** megmosakodik *Beletélt egy óra, míg a napi gépelelés után lemostuk magunkról a pört* (Kf); **3.** alaposan leszid *Na várjon csak, lemosom éj utet, amijér elárút* (Mu)

lenagyol lenagyol [-ok, -ősz ~ -olsz, -öt ~ -olt] ts ige **1.** felületesen elvégez vmilyen munkát *Csak lenagyóttuk a gaszt a palántok közzül, moaj hónap mekcsinájjuk rendesen* (Ke); **2.** hajból éppen hogy levágat *Legaláb lenagyónád a haját, hogy emberi kinézettye legyen* (Csp)

lendít lendít, lendít [-ek, -ē ~ -el ~

-sz, -ett] ts ige **1.** mozdít *Szépén lendízd meg a kereket, oz gurull a māj magátú* (Rf); **2.** tesz *Nem jutna eszibe, hogy lenditene valamit a házba* (Or); **3.** segít *Ha valaki lenditene az ügyin, sikerűne neki lakásho jutni* (F)

lenéz lenéz, lenéz, leníz [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn és ts ige **1.** lenti helyre tekint *Csak amikor lenizett a magy magasságbú, akkor ijgett a meg* (Csn); **2.** megvet *Asz itte, új a lekkülömb, mindenkit lenizett* (T)

leng leng [-ett] tn ige lebeg *Ot lengett a sok szépem mosot ruha a kötelen* (Ho)

lengedez lengedez [-ett] tn ige fújdogál *Íppen csak lengedez a szél, nem lessz abbú vihar* (Ti)

lenget lenget [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige ide-oda mozzgat *Búcsúzáskor még messziről is lengette a kezit* (Ng)

lengyel lengyel [-t, -ek, -je] fn, mn **I.** fn **1.** lengyelországi személy *Teli van a város lengyelekké* (Si); **2.** Lengyelország *Lengyeibe szógálta le a katonaságot* (Csl); **II.** mn Lengyelországból való *Lengyyel árut hoztak az üzletgebe* (Tú)

lénia lénia, lénija [~t, ~k, ~ja] fn vonalzó *Mi még lénijának híjtuk a vonálszóut* (Br)

lenn lenn hsz alacsonyabb helyen *Lenn a főüdön keressítek a tüt, odaesett* (Kd)

lenő lenő, lenő, lenőül [-lök, -növek, -sz, -tt] tn ige **1.** hosszúra nő *A szakálla lenőött a mejeig* (Gy); **2.** alacsonyabbá válik *Lassan lenőül az embér, ahogy örekszik* (Kb)

lent l. lenn

lenvászón *lenvászón, lemvászón* [-t, -sznat, -sznak, -szna ~ -szonnya] fn fonalból készült anyag *Finom lemvászón lepedőjűköt árútak a bódudba* (Csl)

lenyal *lenyal, lenyāl* [-ok, -ász ~ -alsz, -āt ~ -alt] ts ige **1.** nyelvével leszed *Lenyāta a szilkéjű a lecsör-got téjfelt* (F); **2.** lelapít *Csnyán lenyāta a frizuráját* (Cs)

lényeg *lényeg, léjnyeg* [-et, -ek, -e] fn fontos dolog *Itt az a léjnyeg, lesz kinek kimenni a csördāvā vagy nem* (Fra)

lényegtelen *lényektelen, léjnyekte-len* [-ebb] mn nem fontos *Léjnyekte-len, ki csināja, az a fontos, hogy jóú legyen a hōrdóú* (Fp)

lenyel *lenyel, lenyēl* [-ek, -ēs ~ -elsz, -ēt ~ -elt] ts ige **1.** leengedi a torkán *Lenyēte a hust, még mek se rákta* (Bk); **2.** sietve eszik *Lenyelem aszt a kis ebédet, osz mánis megyek vissza a fārmra* (Nb) [] *Ne féj, nem nyēnek le 'nem szidnak össze'* (Nb)

lenyisszant *lenyisszant, lenyisz-szent* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige ügyesen levág *Éjszre se vettük, hogy lenyisszentett a hajábú* (Bf)

lenyom *lenyom* [-ok, -sz ~ -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** ránehezedik vmire *Lenyomta a kilincset, az qajtóú rōktōn kinyillott* (Bt); **2.** erővel megeszik vmit *Idegen hejjen az embèr csak lenyomja valahogy az ennivalót* (I)

lenyomoz *lenyomoz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige kiderít *Mqàj lenyomozom éjn, kit kjésjért haza a bálbú* (Bó)

lenyugszik *lenyugszik* [-ok, -gocc

~ -ō, -godott] tn ige lepihen *Az embèr jèppen csak lenyugszik, ez a būdōs puja mánis fèkijabája* (Ki)

lenyúl *lenyúl, lenyul* [-ok, -úsz ~ -ulsz, -út ~ -ult] tn ige lenti irányba nyújtja a kezét *Le nem nyúna ety szál gaszt kihúzni a kèrbú a nagykik-lágjér* (Mu)

lenyúlik *lenyullik* [-út ~ -ult] tn ige vmeddig ér *A kèrt lenyullik a kanálisig* (Gy)

lenyúz *lenyúz, lenyuz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** állat bőrét lefejt *Vasárnapra lenyúzunk egy nyulat, osz meg van óúda a hus* (Bú); **2.** elnyúvi veheti annak az embèr a cipőút szakmámba, *lenyúzza a fodballā ety héjt alatt* (Tú)

leócsárol *leócsárol* [-ok, -ōsz ~ -olsz, -ōt ~ -olt] ts ige lebecsmérel *Leóúcsárolja a portjékát, hogy óúcsóúbban hozzájusson* (Tú)

leold *leold, leóúd* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige lekapcsol *Csak leóútta a nadrákszijjat, a puja má ment is a sarogba* (Fr)

leolt *leolt, leóút* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** kikapcsol *Este éfelējtette az óúlba leóútani a villonyt* (Z); **2.** oltással szaporít *Leóútottunk kéjt-féjle róúzsát* (Sza)

leolvad *leolvad* [-t] tn ige jég v. hó vmin folyékonnyá válik *Várni kè, mig leolvad a jég a kutostōrú* (Pf)

leolvas *leolvas* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** számokat ellenőriz *Leolvas-sa a villanyóúrat minden hóúnap végin* (Fra); **2.** pénzzel elszámol, hiánytalanul letesz *Nekem az uram leolvassa a fizetjésit* (M)

leoperál *leoperál, leoperáll* [-ok, -ász ~ -álsz, -át ~ -ált] ts ige műtéttel eltávolít *Leoperáták neki az anyajegyét, abba hát bele* (Si)

leöblít *leöblít, leöblit, leöbljēt* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige tiszta vízzel még egyszer lemos *Leöbljétem má eszt a nehány pohárt, osz megyek* (Fra)

leömlik *leömlik* [-ött] tn ige **1.** lehull *Annyi cukor nem ömlik le vki-letlenül a főüdre* (Gl); **2.** lefolyik *Ezen a kis jukon leömlik a víz az árogra* (Fr)

leönt *leönt* [-ök, -ö ~ -öl, -ött] ts ige **1.** lelocsol *A betont frissen leöntcsük gyakran vizez, hogy ne repedezzen meg* (Pf); **2.** szeszest italt megiszik *Leöntené a törkán a Tiszát is, ha borrá válna* (Tú)

lep *lep* [-ett] tn ige borít *Hosszu téjl vóut hónapokig hóu lepet-mindent* (Sza)

lép¹ *lép, lép, líp* [-ek, -ē ~ -el ~ -sz, -ett] **1.** egyik lábát rakja a másik után *Ojan gyorsan lép, hogy nem birok utánna menni* (Z); **2.** intézkedik *Majd éjn lépék az ügyibe* (Tk) [] *As se monygya nekem, lépj odáb 'nem zavarja a nyugalmam'* (R)

lép² *lép, lép, líp* [-et, -ek, -je] fn a méhek viaszépítménye *A lébbü szűrcsöli kifele a fris mjézet* (F)

lép³ *lép, lép, líp* [-et, -e] fn emberi szerv *Má fáj a lépe a sok kacagástú* (Nf)

lepacáz *lepacáz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige tintafoltot ejt *Csunya az irkája, örökké lepacázza* (Tk)

leparoláz *leparoláz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige **1.** kezét fog *Leparolász-*

tak nagy örömmē, mēr rjégen nem tanákosztunk (Mu); **2.** alacsonyabb beosztásával tegező viszonyba kerül *Leparolázot velünk a nácsálnik a kirándulláson* (Pf)

lepattan *lepattan* [-ok, -sz, -t] tn ige **1.** leszkad *Éjzre se vette, mikør pattant le a gombja* (Be); **2.** ügyesen leugrik *Uty pattan le az ótótúrú, mint a szöcske* (Ts)

lepattogzik *lepattogzik* [-ott] tn ige lehull *Má az összes zománc lepattogzik lassan a fazokrú* (F)

lepcsés *lepcsés* [-ebb] mn pletykás *Ez a lepcsés száju asszom mindent kibeszil* (Ts)

lépcső *lépcső, lépésőü, lépésőü, lépésőü* [-t, -k, -je] fn grádics *Az uj házba tőütyfa lépésőü vezet az emeletre* (Pf)

lépcsőmászás *lépcsőmászás, lépésőü-mászás, lépésőü-mászás* [-t, -ok, -a ~ -sa] fn lépcsőn való felmenés *Bizon ritkán látogatom meg a fijatolokot a vározsba, mēr nem birom a magos lépésőü-mászást* (Ts)

lépcsős *lépcsős, lépésőüs, lépésőüs* [-ön, -ebb] mn **1.** lépcsővel ellátott *Lépésőüs ut vezet a fojóüho* (H); **2.** egyetlenül levágott haj *Csunya lépésőüsre nyirták le a haját* (F)

lépdegél *lépdegél, lépdegél, libdegél* [-ek, -sz, -t] tn ige bizonytalanul lépeget *Egyéves korába méjk csak jéppen lépdegét* (D)

lepecsétel *lepecsel* [-ek, -ész ~ -elsz, -ēt ~ -elt] ts ige pecséttel ellát *A maji gyüllis után lepecsételik a karakterisztikát* (Pf)

lepedő *lepedő* [-t, -k, -je] fn fekvőhely leterítésére való rszerint 1,5 x 2 m-es vászon *Hat lepedőűt vittünk nászajándékba* (V) [] *Ráhuszták a vizes lepedőűt 'ártatlanul bajba keverték'* (V)

lépeget l. **lépedegél**

lepénzel *lepénzel, lependzèel, le-píndzel* [-ek, -ész ~ -elsz, -èt ~ -elt] ts ige megveszteget *Lepíndzelték az ügyéjszt, osz nem itltek el a fíjokot* (Km)

lepény *lepény, lepjény, lepiny* [-t, -ek, -e ~ -nye] fn **1.** kisebb kenyér *A lepjént hamarap kivesziük a kemen-cébű, mint a kenyeret* (Np); **2.** szarvasmarha trágya *A legelőű teli vóűt lepjényekké* (Fra)

lepereg *lepereg* [-rgett] tn le hull *A plafonrű lepergett az egész vakolat* (Rf) [] *Falra borsóűt, lepereg '1. senki tanácsát nem hallgatja meg; 2. se szidás, se jó szó nem használ neki'* (R)

leperget *leperget* [-ek, -è ~ -el ~ -csz -ett] ts ige méz pergetését végzi *A héjtem má lepergessük a mjezet* (Tk)

leperzsel *leperzsel* [-ek, -ész ~ -elsz, -èt ~ -elt] ts ige **1.** leéget *Mi szòamávā pèrzsèjűk le a disznóűt* (Vr); **2.** leszárít *A fòróű nap leperzsète a legelőűt* (Fp)

lépés *lépés, lépés, lépés* [-t, -ek, -e ~ -se] fn egy mozdulat a járásban *Egy lépést tett előűre* (Vs) [] *Egy lépést sem tesz valamiért 'nem igyekszik vmit elintézni'* (Vs)

lépésben *lépésben, lépésbe, lépésbe* hsz lassan, poroszkálva *Annyi*

óűtőű összegyűt, hocs csak lépésbe halattunk a város közszponyába (Th)

lepipál *lepipál, lepipáll* [-ok, -ász ~ -álsz, -át ~ -ált] ts ige fölényesen felülműl *Az onokám minden jánt lepipát a bálba* (Kh)

lepiszkol *lepiszkol* [-ok, -ösz ~ -olsz, -öt ~ -olt] ts ige **1.** lepiszkit *A tyukok csunyán lepiszkóták a törnácot* (Gy); **2.** durván leszid *Ugy lepiszkója az embereket, ha rosszul dóűgoznak, hogy aszt hāgatni se jóű* (Bat)

lepisszeg *lepisszeg* [-ek, -è ~ -el ~ -sz, -ett] ts ige tiszteletlen hangon elhallgattat *Vjénsjégemre egy ijen taknyos ne pisszegjen le éjngem* (Or)

lepittyed *lepittyed* [-t] tn ige szomorúan legörbűl *Mikòr èvettem túlle a jáccóűt, csak lepittyett a kisz szája* (Bk)

lepke *lepke* [~'t, ~'k, ~'je] fn szárnyas rovar *A puja színes lepkéjket fogdosott a mezőűn* (Nf)

lepocskol *lepocskol* [-ok, -ösz ~ -olsz, -öt ~ -olt] ts oge vízzel lefröszköl *A kisján a dézsábű nagyon lepocskolta magát* (Ts)

lepocskondiáz *lepocskondiáz* [-ok, -ò ~ -ol, -ott] ts ige *Minek hatyta, hogy egy ojan szemet lepocskondiázza* (Ksz)

lepókháló *lepókháló, lepókháló* [-ok, -ò ~ -ol, -ott] tn ige leszedi a pókhálót *Mik szomszídol, job lenne, ha lepókhálózná a házát* (Té)

leporol *leporol, leporoz* [-ok, -ò ~ -ol, -ott] ts ige eltávolítja a port *A pokróűcokot kéjñ leporòni, de nem birom eròűvè* (Vr)

lepotyog *lepotyog* [-ott] fn le hull

A nagy viharba az összezs Barack lepotyogott a fárú (Fra)

lepottyán *lepottyán* [-ok, -sz ~ -c, -t] tn ige leesik *Uty ficamította ki a bokáját, hogy lepottyant a fárú (T)*

leprésel *leprésel, lepréjsel* [-ek, -ész ~ -elsz, -ēt ~ -elt] ts ige simává nyom *Szíp ibojákat préjsētünk le (Csp)*

lépten-nyomon *lépten-nyomon, lépten-nyomon, lípten-nyomon* hsz minduntalan *Lipteny-nyomon megállit az uccán, osz kérdezőüsködik a fijamrú (E)*

lepucol *lepucol* [-ok, -ősz ~ -olsz, -öt ~ -olt] ts ige letisztít *Ha beme-gyünk a házba, lepucójuk a lábunkot (Ki)*

lerág *lerág* [-ok, -sz, -ott] ts ige 1. leesik *Egjęssz a csokánnyig lerágja az qamát (Tk)*; 2. lemar *A kutya lerákta rulla a nadrágot (Np)* [] *Lerágta rulla a hust 'emésztí' (Np)*

leragad *leragad* [-ok, -cc ~ -ō ~ -ol, -ott] tn ige 1. letapad *Ragacs kéjne, mer ez a buritjék nem ragad le más-kéjpp (Mu)*; 2. letapad *Ojan sár van az uccájogba, hogy leragad az ember lába (Sz)* [] *Ragad le a szemem 'nagyon álmos vagyok' (Sz)*

leragaszt *leragaszt* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige ragasztékkal lezár *Leragasztotta a levelet, nehogy elolvas-suk (Kf)*

lerajzol *lerajzol, lerājzol* [-ok, -ősz ~ -olsz, -öt ~ -olt] ts ige 1. papíron ábrázol *Akārmijen állatot lerajzol ez a csepsjég (Vr)*; 2. rossz színben tüntet fel *Lerqājzóták a jánt a fijuknak, a meg nem ment többet a házogba (Vr)*

lerak *lerak* [-ok, -sz, -ott] ts ige 1.

letesz *Lerakta a káposztát a pincéjbe (Bo)*; 2. megtakarít *Lassan lerakott ezér rubèt, oszt mind ēverte a vendjégek-re (Mu)*; 3. leszállít *Az óútó-buszrú a ház előütt rakják le a munkásokot (Bk)*

leráncigál *leráncigál, leráncigáll* [-ok, -ász ~ -álsz, -át ~ -ált] ts ige rángatva lehúz *A rjészeg embērú ugy ráncigáta le a ruhát, mint ety kutyárú (Nf)*

leránt *leránt* [-ok, -ō ~ -ol ~ -c, -ott] ts ige durván, gyors mozdulattal lehúz *Csak leránca a gyēermekrú a cipőütt, hogy māj kitörík a lába (K)*

leráz *leráz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige 1. lehullat *Lerászta a fárú a fekete epret (Pf)*; 2. vkitől megszabadul *Csak akkor tud átjönni nállunk az asszony, ha lerázza a vendjégek-et (Ki)*

lerészegedik *lerészegedik, lerjészegedik, leriszegedik* [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige leissza magát *Nem tuggy-gya, mennyi eléjg neki, igy osz lerjészegedik (Gy)*

lereszél *lereszél, lereszél* [-ek, -ész ~ -elsz, -ēt ~ -elt] ts ige 1. ledörzsöl *Lereszelek má egy néhány krumplit lapcsánkának (Ts)*; 2. reszelővel eltávolít *Lereszētük a zárat, hogy be tuggyunk menni a házba (Ti)*

lerí *lerí* [-tt] tn ige nagyon meglát-szik *Lerí a ruhájárú a szegjénysjég (Bó)*

lerobban *lerobban* [-ok, -sz, -t] tn ige 1. jármű váratlanul felmondja a szolgálatot *Amikör má csak husz vki-loméjtér marat hátra, akkor robbant le az óútó (Ko)*; 2. elfárad, idegileg kimerül *A fjevjeteli vizsgák alat na-*

gyon lerobbant a fíjuk (Pf)

lerohan *lerohan* [-ok, -sz ~ -ō ~ -ol, -ott] tn és ts ige **1.** lefut *Amikōr mekhallotta, hogy itt a bāttya, lerohant az emeletrű* (Si); **2.** váratlanul leszid *Ugy lerohant, hoty se köpni, se nyēni nem tuttam* (Ah)

lerókáz *lerókáz, lerókáz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige lehány *Rjészen lerókázta a frissen meszēt falat* (Np)

leromlik *leromlik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige **1.** leomlik *Leromlott az óulon a tūszfal, csináni kéjne vele valamit* (Kf); **2.** lesoványodik *A sok idegessiktül nagyon leromlott az az asszo* (Tát); **3.** rosszabb lett *Az ujlaki pijac mos má nagyon leromlott* (Tú)

leronygolódik *leronygolódik, leronygolóúdik* [-ok, -cc ~ -ō ~ -ol, -ott] tn ige vkinek a ruhái lassan elnyűttek, divatjukat múlták *A naty házjépítjészbe ugy leronygolóúttunk, hogy lassan nincs mit fēvenni* (Rf)

leront *leront* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige **1.** lerombol *A régi disznóúóulat lerontottuk, ujjat jépitettünk* (Or); **2.** vmit eltörve elmegy *A disznóú lerontott a kisajtóun az udvárú, as se tudom, hun keressem* (Vr)

lerothad *lerothad* [-t] tn ige **1.** elfekélyesedve lehull *A sok esőűű a barack lerothad a fárú* (Gy); **2.** kisebesedik *Lerothad a lába a nagy gumicsizmába ebbe a hősígbe* (Sz)

leruccan *leruccan* [-ok, -sz ~ -sz ~ -ō ~ -ol, -ott] tn ige pihenés v. szórakozás céljávól elutazik *Leruccant a falusi rokonokhosz, hogy feszicscsen ety kicsit, ha má a vározszba ugy is séjnki* (V)

lerúg *lerug* [-ok, -sz, -ott] ts ige **1.** lábbelit ledob a lábáról *Csak lerugja a cipőűjit, ahejjett, hoty szjépen hējre tennéj* (Cs); **2.** levet *A lú lerugja magárú aszt, aki nem tud lovagōni* (Kf)

les¹ *les* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige titokban figyel *Lesi az irkáját, hogy lelophassa rulla a feladatot* (Bat)

les² *les* [-t, -e ~ -se] fn megfigyelő állás *Az ēlnök mindjég lezsbe vóút, hogy mekfokhassa a tólvqajt* (Pf)

lesajnál *lesajnál* [-ok, -ász ~ -álsz, -át ~ -ált] ts ige **1.** lenéz vkit *Láccott a szemín, hogy lesqajnájja aszt a szegjény jánt* (Fra); **2.** nem értékkel, nem vesz figyelembe vkit *Le se sājnalom a fíját* (Fra)

lesántikál *lesántikál, lesántikáll* [-ok, -ász ~ -álsz, -át ~ -ált] tn ige bicegve lejön *Amig az a beteg asszony lesántikáll a fűtőűházba, lemegy a nap* (Cs)

lesátoroz *lesátoroz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige **1.** a természetben sátrat ver *Lesátorosztunk a Tisza-parton, oszt egjész hējten ott fūröcskéűtünk* (Bk); **2.** megáll, letelepszik *Lesátorozunk má vígre valahun?* (Tg)

lesegit *lesegit, lesegit* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige **1.** segít vmit levenni *lesegithetné āru a néjnirű a kabátot!* (S); **2.** segít leszállni *Māj mi lesegiccsűk az anyukáját a vonatrű* (Cse)

leselkedik *leselkedik, lesēkedik* [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige titokban figyel *Lesēkedik a szomszjéd jány után, de az rá se hederit* (Pf)

leseper *leseper, lesepēr* [-ek, -sz, -t] ts ige seprűvel letisztít *Naponta*

háromszor is lesepertük a járdát, mer a tyukok bepiszkóják (Fr)

lesikál *lesikál* [-ok, -ász ~ -álsz, -át ~ -ált] ts ige sarat lekapar *Jóy lenne, ha mánis lesikáná az a jány a küszöböt, nehogy odaszáraggyon a sár* (Bf)

lesimít *lesimít, lesimit, lesimét* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige simogatva lelapít *Szjép komojan lesimitotta a haját, nem sokkájig cicomázott* (Be)

lesír *l. leri*

leskelődik *leskelődik, leskelődődik* [-ök, -cc ~ -ō ~ -öl, -ött] tn ige leleskedik *A kóúcsjukon leskelődött, nem mèrd bemenni* (Ng)

lesoványodik *lesoványodik* [-ok, -ō ~ -ol ~ -cc, -ott] tn ige lefogy *Tán valami baja van, hogy ugy lesoványodot* (Sza)

lespriccel *lespriccel, lepriccel* [-ek, -ēsz ~ -elsz, -ēt ~ -elt] ts ige lefröcsköl *Abbahatyta a locsolást, le ne priccēje az uj ruhám* (Tr)

lesrófol *lesrófol, lesrófól* [-ok, -ōsz ~ -olsz, -ōt ~ -olt] ts ige lecsavar *Az uj biciklirű az összes csavart lesrófóta* (Tg)

lestoppol *lestoppol* [-ok, -ōsz ~ -olsz, -ōt ~ -olt] ts ige **1.** járművet megállít *Lestoppóták a jányok, hogy vigye be üköt a vározsba* (Tk); **2.** letart, eltétet *Lestopót magának a bóduba ety szjép kabátot* (Pf)

lesúrol *lesúrol, lesurul, lesurol* [-ok, -úsz ~ -ulsz, -ōsz ~ -olsz, -út ~ -ult ~ -ōt ~ -olt] ts ige alaposan letisztít *Homokká surúta le a fazok ajját, hogy lemennyen rulla a korom* (Vr)

lesül *lesül* [-ök, -úsz ~ -ülsz, -üt ~ -ült] tn ige **1.** leszárad *Minden lesül*

a naty szárassáktú (Gy); **2.** lebarnul *A tengeren sūt le ennyire* (Nb); **3.** zsírjára sül *Ha lesül a hus, kapcsőjátok ki a gászt* (Tú) [] *Lesül a képerül a búr 'nagyon szégyelli magát'* (Tg)

lesüpped *lesüpped* [-t] tn ige lehalad *Ojan szípen berendeszkettek, hogy az embèr lába csak lesüpped a szíp szőünyegbe* (Sz)

lesüt *lesüt* [-ök, -cc ~ -ō ~ -öl, -ött] ts ige **1.** húst zsírban megsüt *Az ünnepre lesütött ety kila libahust, oszt vóút mihe nyúni* (Fp); **2.** leéget *A tavaszi szjél hamqàr lesüti az embèrt a nap* (Or); **3.** lecsügger *Sunyin lesütötte a fejit, és ety szóút se mondott* (Kf); **4.** lefelé néz *Szjégyellőü-sön süti le a szemit idegenek előü* (Gu)

lesz *lesz, lessz* [-ek, -ē ~ -el, lett ~ lött] tn ige **1.** bekövetkezik *Lessz it máma ebjétszünet vagy nem?* (Ah); **2.** vmivé válik *Mi leszē, ha megnőüsz?* (Dr); **3.** meglakol *Lesz neket, ha ēhagyod a pjénszt* (Tg); **4.** leendő *Bemutatta a lesz menyit* (Si); **5.** milyen helyzetbe jutott *Rízszeges séjñki led belőülle, mijóyta ēhatyta a csalággját* (D); **6.** eltűnik *Hova lett a pipája az öregnek?* (Pf)

leszabadul *leszabadul* [-ok, -úsz ~ -ulsz, -út ~ -ult] tn ige ellenőrzés nélkül lejut *Ha ez a puja leszabadul az udvqàrú röktön valami rosszat csinál* (Bk)

leszaggat *leszaggat* [-ok, -cc ~ -ō ~ -ol, -ott] ts ige letépdes *A kutya szaggatta le rulla a ruhát* (Fra)

leszakad *leszakad* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige **1.** leesik *Annyian vóutak a buzba, hogy minden gombom le-*

szakatt a tolakodásba (Tát); 2. letörik *Leszakatt alattok a jég* (Ksz); 3. lekopik *A mezeji munkába hamar leszakad az emberről a ruha* (V) 4. váratlanul nagy eső esik *Ojan eső szakat le ránk, éjs még ebújni se tutunk* (Mu)

leszakít *leszakít, leszakít, leszakét* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige letép *Valaki leszakította a gyönyörű rózsát* (Sza) [] *Amijet leszakítottá, ojat szagúj 'akit választottál, azzal élj'* (R)

leszalad *leszalad* [-ok, -sz ~ -ō ~ -ol, -ott] tn ige 1. lefut *leszalatt a hegyről ety kis vizet fēvinni a munkásoknak* (Mu); 2. lecsúszik *Egy gomp szalat le a gyermek torkán, szerencsére nem let semmi baja* (Ki)

leszáll *leszáll, leszál* [-ok, -ász ~ -álsz, -át ~ -ált] 1. leereszkedik *A kudgémre szát le a fecske* (Bat); 2. lelép *Csak nehezen tuttuk rábeszēni, hogy leszájon a szekérű* (Tk); 3. leülepedik *Hőnapra szépen leszáll az olaj* (V); 4. lemegy *Jóú sokkájig nem szát le az őjszibarack ára* (Be)

leszállít *leszállít, leszállit, leszállít* [-ok, -cc ~ -ō ~ -ol, -ott] ts ige 1. járműből kitessekel *Sokad beszít, osz leszállítottam az ótórú* (Tg); 2. árut járművel leküld *A bázárú még nem szállították le a hűtőűköt a bótogba* (Tú); 3. lecsökkent *Leszállították a hibás gyümölcs árát* (Nb)

leszámít *leszámít, leszámít* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige 1. levon *A tartozásbú leszámiccsuk a két napot, amid dóygozo a házunkon* (Nf); 2. figyelmen kívül hagy *Ha leszámiccsuk a kisebb bajokat, jóú va-*

gyunk (Bo)

leszámol *leszámol* [-ok, -ōsz ~ -olsz, -ōt ~ -olt] ts és tn ige 1. leszámol *Minden elsejin leszámolja nekem a pēnszt* (Nbe); 2. elégtételt vesz *Eléb-utób leszámolok vele az árullásér* (Bó)

leszapul *leszapul, leszapull* [-ok, -úsz ~ -ulsz, -út ~ -ult] ts ige becsmérel *Avvā még séjnki nem let külömp, hogy másokat leszapút* (Mcs)

leszárad *leszárad* [-t] tn ige növény nedvesség hiányában elpusztul *Nem locsóták a virágot, osz mind leszáratt* (Nb)

leszavaz *leszavaz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts és tn ige 1. elvet *A társaság leszavaszta a kirándullást* (Ke); 2. szavazatát leadja *Hajnali őt óúrara az egéjsz falu leszavazott* (Bs)

leszázalékol *leszázalékol, leszázalékol, leszázalékol* [-ok, -ōsz ~ -olsz, -ōt ~ -olt] ts ige betegség miatt nyugdíjaz *Hārmincēves vóút, és má leszázalékolták* (ti)

leszed *leszed* [-ek, -cc ~ -ē ~ -el, -ett] ts ige 1. betakarít *Még a héjten leszeggyük a maléjt, mēr beáll a tél* (Pf); 2. levesz *Festis lesz, muszaj vagyok leszedni a képet a falrul* (ke); 3. lemer *Fontos, hogy a leversrül leszeggyük a habot* (Fo); 4. leszid *leszette rulla a keresztvizet* (Gl)

leszédül *leszédül, leszédüll, leszédül* [-ök, -űsz ~ -ülsz, -üt ~ -ült] tn ige szédülve leesik *A dohánt kötöszték, osz leszédüt a szērbijafárú* (Tk)

leszeg *leszeg* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige 1.2. lezár *Elájút, mikor leszekték a fija koporsóűját* (Ff)

leszel *leszel* [-ek, -ész ~ -elsz, -ēt ~ -elt] ts ige levág *Leszēt magának ety karéjkenyeret, oz bejerte vele* (V)

leszerel *leszerel* [-ek, -ész ~ -elsz, -ēt ~ -elt] ts és tn ige **1.** vminek a darabjait leszedi *Ez a puja leszerete a biciklimet, mig bementem az üzledbe* (Tú); **2.** a katonai szolgálatot letölti *Csak akkò nõjcsúhet mek, ha má leszeret* (Csn)

leszerepel *leszerepel* [-ek, -ész ~ -elsz, -ēt ~ -elt] tn ige eljártssza a becsületét *Beszilhet ű, előjtem má leszerepēt* (Tá)

leszid *leszid* [-ok, -sz ~ -õ ~ -ol, -ott] ts ige megdorgál *Legaláb leszita vóun a puja, amijjér lelopták a cseresznyéj* (Gy)

leszijaz *leszijaz, leszijaz* [-ok, -õ ~ -ol, -ott] ts ige szíjjal leköt *montam, hoty szijazzák le a kicsit, mēr kiesik a kocsibú* (Ko)

leszív *kiszív* [-ok, -sz, -t] ts ige tüdejére szív *Leszítja a füstöt, osz māj sír, hoty fáj a tüdeje* (Ke)

leszokik *leszokik* [-ok, -sz ~ -õ ~ -ol, -ott] tn ige abbahagy *leszokott az ivásrú, azóuta nyugotton jélnek* (Mu)

leszól *leszól, leszóull* [-ok, -ósz ~ -ólsz, -ót ~ -ólt] tn és ts ige **1.** fenti helyről közöl vmit *Leszóllott az emeletrú, hogy mennyek fē* (F); **2.** becsmérel *A mázs gyermekeit sose kē, hogy leszóuja az embèr* (Bat); **3.** tánc közben lekér *Nem engette, hogy a bálba leszóuják túlle a jánt* (Tk)

leszolgál *leszolgál, leszóugáll* [-ok, -ász ~ -álsz, -át ~ -ált] ts ige **1.** a katonai szolgálatot letölti *Má leszóugáta a katonaságot, nem puja* (Ti); **2.**

ruhanemú v. lábbeli sokáig tart *Na, ez a csizma leszóugáta az árát* (Tk)

leszólít *leszólít, leszóullit, leszóulljét* [-ok, -sz ~ -õ ~ -ol, -ott] ts ige **1.** lehív *Leszóullította a puját a fárú, osz csak azut kijabát rájok* (Csn); **2.** megszólít *Leszóullitom ém māj aszt a jánt az uccán, osz mekkéjrdem, mijjér bolondiccsa a fijamot* (Be)

leszop *leszop* [-ok, -õ ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige **1.** leszop *A szájába veszi a kezit, osz minden koszt leszop rulla* (Bf); **2.** leissza magát *Leszopja magát, mint egy disznóu* (Rf)

leszór *leszór, leszóur* [-ok, -sz ~ -õ ~ -ol, -ott] ts ige lehint *Leszóurjuk a küszöböt sóuvā, hogy ē ne essünk téjlen a sigba* (Tk)

leszúr *leszúr, leszur* [-ok, -sz ~ -õ ~ -ol, -ott] ts ige **1.** leültet *leszurom eszt a pár palántot, osz má megyek is élátni az állatokat* (Tk); **2.** megöl *Kéjssē szúrták le aszt az idegeny embèrt* (V)

leszűr *leszűr, leszür* [-ök, -sz, -t] ts ige sűrűn rácsozott eszközön folyadékot átenged *Kéjcceres tilon szüröm le a tejet, hoty szjép tiszta legyen* (Tk)

lét *lét, lét, lit* [-éet, -e ~ -tye] fn tartózkodás vhol *Vóutunk Pesten, ot ljetünkör kimentünk ety Fradi mecsre* (Cse)

letagad *letagad* [-ok, -õ ~ -ol ~ -cc, -ott] ts ige vmit nem ismer el *Letagaggya, hoty tennap nállunk járt* (Bd) [] *Letagaggya a csillagot az égről 'mesterien hazudik'* (Ba)

letakar *letakar, letakar* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** leterít *Letakarjuk az ágyat*

a szép sejem terítőjűvé (Np); **2.** befed *Letakartam a vermet jógy sok szőamávā, csak nem fagy meg a krumpli* (Vr)

letakarít *letakarít, letakarit, letakarét* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige **1.** letisztít *Máma má letakaritom az udvaromrú a sok ehullot szjénát* (B); **2.** elküld *Letakaritom az udvaromrú aszt a piszkospletykás asszont* (Ksz)

letakarodik *letakarodik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige gyorsan elmegy, akit vhonnan elúznak *A menyem letakarodott az udvaromrú a naty csetepatéj után* (Fo)

letapos *letapos* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** lábával növényt letipor *Hanem szóllok rá, letapossa a szép portullácskát* (Kf); **2.** cipője sarkát lejárja *Letapostam az új cipőjűt, vkihetem csinátatni* (G)

letapot l. letapos

letárgyal *letárgyal* [-ok, -ász ~ -alsz, -āt ~ -alt] ts ige **1.** megbeszél *Mi má aszt letárgyātuk, hogy jövőre űk jönnek nállunk* (Bd); **2.** lepletykál *Nincs nekijek mi csinálni, hát letárgyāják a fíjatal jányokot* (F)

letartóztat *letartóztat, letartósztat* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts szabadságától megfoszt *Má megtanáták a gyilkost, le is tartósztatatták* (Ho)

letaszít *letaszít, letoszit, letoszét* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige leszorít *Addik fjészkelőjűdik, míg a kicsit letosziccsa az ágyrú* (Bat)

letegez *letegez* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige tegezve szólít *Máma má fíjatalok ismeretlenüll is letegezik egymást* (Cs)

leteker *letekēr* [-ek, -sz, -t] ts ige leválaszt *Letekerem eszt a fonalat, osz fēcsavarom utánna gombojigba* (Nb)

letelepedik *letelepedik* [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige **1.** letelepül *Má több orosz család is letelepedett a falunkgba* (Be); **2.** kényelmesen elhelyezkedik *Ugy letelepedett a fotēlbe, mint aki sose akár emenni* (Mu)

letelte *letelte, letēlte* fn (szragos) vmilyen időpont elmúlása *A hóunap letēltivē fēmondok a tējhordássá* (Tk)

letép *letép, letép, letíp* [-ek, -sz ~ -ē ~ -el, -ett] ts ige leszakít *letjéptem a kērbű ety pár szál róuzsát, oszt ēvittem a jánnak* (Bk)

letépődik *letépődik, letjépőjűdik, letípődik* [-ött] tn ige leszakad *Nem emljększek, hun tjépőjűdött le a gombom* (Vr)

letérdepel *letérdepel, letérdepel* [-ek, -ēs ~ -elsz, -ēt ~ -elt] tn ige **1.** térdre áll *Letéjrgyepētünk, oszt uty tapasztottuk le a konyha főjűggjűt* (gy); **2.** könyörög *Méjg akkor se hāgat mek, ha letéjrgyepenek neki* (Ah)

leteremt *leteremt* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige **1.** lehúz *Leteremt neki egy ojan pofont, hoty felesett* (V); **2.** leszid *Ugy leteremtette a menyecskét, hogy asz szójni se mērt* (M); **3.** előkerít *Hunnen az égbű teremcsem le neki aszt a száz rubelt?* (Gu)

leterít *leterít, leterit* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige **1.** letakar *Szjép simára leterítettük a nagyágyat* (Tk); **2.** odavág *Ugy leteritette aszt a nagy embērt a főjűdre, hogy az nyekkeni se tudott* (Vr); **3.** letesz, lehúz *A szobába öt szál pokrójűcot terítettük le a*

padlóra (Mu)

letérit *letérit, letérit* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige más útra terel *Az összes óutóúkot letéjritették az ujlaki utrú* (Tk)

letesz *letesz, leteszen* ts ige **1.** helyez *Ha ide tettem le a csuprot, it legyen* (Fo); **2.** szándékától eláll *Éjím má rígen letettem árú, hogy ebbül a fijubul tanút ember legyen* (Sza); **3.** leszállít *Méjg nem monta, hon te-gyem le* (Tg)

letéved *letéved, letéved, letíved* [-ek, -ē ~ -el, ~ -cc -ett] tn ige **1.** tájéko-zatlanság miatt rossz útra tér el *Le-tjévettem a hazafele vezetőű utrú, oszt as se tuttam, hun járok* (Bd); **2.** véletlenül vhoza eljut *Ha má letjé-vettem a falujogba, bementem nállok* (Fp)

letilt *letilt* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige eltilt *Tán letiltott az urad mi-nállunkrú?* (Mu)

letol *letol* [-ok, -sz, -t] ts ige **I.** letaszít *A kicsit letolták a hintalúrú* (B); **2.** leszid *Mjérges, mer a nacsál-nik jóú letóta* (Tú)

letorkol *letorkol, letörkol* [-ok, -ōsz ~ -olsz, -öt ~ -olt] ts ige elhallgattat *Avvā, hogy letorkója az embereket, az igasság nem lesz meg* (Pf)

letottyán *letottyán* [-ok, -sz, -t] tn ige lehuppan *Letottyant a naty sárba uty, hogy a csizmája izs beragatt* (Bd)

letör *letör, letör* [-ök, -sz, -t] ts ige **1.** letép *letörök ety ficfa vesszőűt, avvā naspágolom ē a derekadot* (Th); **2.** megvisel *Börzasztóúan letörte az a nagy beteksjég* (Nf); **3.** leválaszt *Letörök ety kis kenyeret,*

mēr nincs kéjs (Mu)

letörleszt *letörleszt* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige **1.** adósságot visszafizet *Māj letörleszti aszt a kis p̄jenszt ka-pállássā* (Fra); **2.** elégtételt vesz *Ējön méjg az éjn időűm, letörlesztek neki minden szomorú percet* (Ho)

letöröl *letöröl, letörül, letörüll* [-ök, -űsz ~ -űlsz, -üt ~ ült] ts ige nedvet, szennyet ruhával eltávolít *Szjép fjé-nyesre letürüte az asztalt, oszt ugy adott enni* (Dr)

letörölget *letörölget, letörülget* [-ek, -cc ~ -ē ~ -el, -ett] ts ige rongyal vminek a felületéről eltávolítja a port *Mos törűgettem le a szobába, de má megjént csupa por minden* (H)

létra *l. rétoja, lábtó*

letromfol *letromfol* [-ok, -ōsz ~ -olsz, -öt ~ -olt] ts ige fölényesen, durván elhallgattat *Ez a kis piszkos mindéjg letromfója a nagyapját* (Bó)

lett *lett* fn, mn **I.** fn Lettországbán élő *A lettek igen szeretik a magyaro-kot* (Nn); **II.** mn Lettországból szár-mazó *Vettem magamnak egy lett ru-hát* (Bú)

letud *letud* [-ok, -cc ~ -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** kölcsönt visszafizet *Nem bánom éjn, csakhogy má letuttuk a tartzást* (Fp); **2.** megelégszik *Ecs csupòr tējje is letuggya a vacsorát* (Vr); **3.** leszámít *Jó, hogy atta eszt a kis paszujt, legaláb letudok vele a családnek egy ebéjdet* (Vr); **4.** kel-letlenül teljesít, eleget tesz vmilyen kötelességének *Csak letuttuk vóum má aszt a nagy vendéglátást* (Pf)

letúnik *letúnik* [-ök, -ō ~ -öl, -ött] tn ige **1.** elmerül *Letünt a gyürüje a*

vizbe, persze, hogy sose tanálta meg (Sza); **2.** elmúlik *Kitették az irodából, így osz letűntek neki a szép napok* (Tk)

letűr *letűr, letür* [-ök, -sz, -t] ts ige lehajt *A naty hidegbe, ugyi, letüri az embēr a sipkáját a filire* (V)

letürül l. **letöröl**

letürülget l. **letörölget**

létyó *létyó, létyó* [-t, -k, -ja] fn híg, ízetlen étel *Ojan létyókat főüz, hogy mosléjknak se jóü* (Tk)

leugrik *leugrik* [-ok, -ō ~ -ol ~ -acc ~ -gorsz, -ott] tn ige **1.** lenti helyre veti magát *Leugrott a padrú, mer ēvettjék alóulla a rjetoját, osz vkificamodott a lába* (Tk); **2.** rövid időre ellátogat *Māj nyáron leugrok nállatok a falub vaty kéj napra* (Bk); **3.** ugorva leszáll *Leugrott a robogóü vonatrú, osz téjgyig le kellett vágni a lábát* (E)

leúszik *leúszik, leuszik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** vmilyen távolságot úszva tesz meg *Ety kilaméjert is leuszok eccēre* (Tú); **2.** lemerül *leuszott a Tisza fenekire, onnen hozot fē kis köveket* (Úh)

leutánoz *leutánoz, leutánnoz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige modellt lemásol *Nem tut kitanáni magának egy mintát, mindjég leutánozza az én ruhámot* (Mu)

leutaz *leutaz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** vmilyen utat vonaton, buszon megtesz *Leutazza az ember a husz kilaméjert oda vissza, má attú is kifárad* (Úh); **2.** utazásra útiköltséget felhasznál *A hóünapos jegy árát kéjccēre leutazná az embēr* (Úh)

leül *leül* [-ök, -űsz ~ -ülsz, -üt ~ -ült] tn ige **1.** ülő helyzetbe ereszkedik *Üjöm má le, ne vigye el az ámunkot* (Bf); **2.** büntetést letölt *Szegjém, mire leüli a tizenöt évit, öregember lesz* (Rf); **3.** leülepedik *mek kē várni, mig a gyóütyfü leül a cséjsze ajjára* (Bo); **4.** békét hagy *Üjetek má le, jó puja, ne ráncigájatok örökösön* (M)

leülepedik *leülepedik* [-ett] tn ige folyadék salakja leszáll *Ha mán leülepedett a bor, nem kē bøjgatni a hördóü* (Ts)

leültet *leültet, leütet* [-ek, -sz ~ -ē ~ -el, -ett] ts ige **1.** ülésre késztet vkit *Ha vendjég jön a házba, ēsőü dóügom, hogy leütetem* (Gy); **2.** börtönbüntetésre ítélnék vkit *Leütettjék a fijut három éjvre azjér a kis civakodásjér* (Vr)

leüt *leüt* [-ök, -sz ~ -ō ~ -öl, -ött] ts ige **1.** bottal leválaszt *Üs má le a gyvēmeknek ety szép sárga qámát* (Ki); **2.** lever *Mind leütöm a tyukját, ha a kērtüngbe tanállom* (Fra); **3.** agyonüt *Ment jēccaka hazafele, osz leütöttjék, hogy sose kőüt fē* (Ff)

levág *levág* [-ok, -sz ~ -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** leöl *Tisz tyukot váktunk le a keresztelőüre* (Sza); **2.** leszél *Levágott ety karéj kenyeret, megzsizroszta, oszt avvā ment ē kapáni egész napra* (Mu); **3.** lekaszál *Mire fējött a nap, leváktuk a naty tábla lúherét* (Bá); **4.** műtéttel eltávolít *levákták a jop kezit* (Kd); **5.** táncot jár *Leváktak eggy ojan csárdást, hogy a bálba mindenki űköt njészte* (Pf); **6.** fáradtan lefekszik *Hazajött, leváкта magát az ágyra, másnap es-*

tik huszta a csendest (Rf)

levágot *levágot* [-ok, -cc ~ -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** leölet *Szombatra levágotom a disznóut, osz ki is mérjük* (Nb); **2.** lenyirat *levágatta a szíp hosszu haját, ècsufította magát* (Bk); **3.** lekaszáltat *Valakivē levágotom eszt a kis lucērnát, mēr éjm má nem birok* (Gy)

levágódik *levágódik, levágódik* [-ok, -sz ~ -ō ~ -ol, -ott] tn ige akaratlanul elesik *A sikos uton levágódot, hogy kitört a lába* (Vr)

levakar *levakar, levakàr, levakār* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** szennyet lekapar *Èsōj dōugom, hogy hōāj-nōālba levaakrom a tehenet* (Fra); **2.** vkitől megszabadul *Ha eccēr levakarom magamrúl aszt a ragadóys fi-jut, többet látni se akarom* (Sz)

leválik *leválik, levállik* [-ott] tn ige vmilyen rész különválik *Ebbe a lucskos időjbe levállott a cipőim tōālpa, nem tudom, mit huzok a lábomra* (Kb)

levedlik *levedlik* [-ett] tn ige szörzetet levet *A kis puli levedlet, mos csunyán nisz ki* (Mi)

levedzik *levedzik* [-ett] tn ige levet ereszt *Csunya fekējjehtëű levedzik a lábaszára* (I)

levegő *levegő, levegőj* [-t, -je] fn gáznemű anyag *A levegőjbe van ijen esőjűs őjűszkor a beteksjég* (M) [] *A levegőbe beszél 'pusztaságokat hord össze'* (Tg); *Rossz a levegő 'rossz a közhangulat'* (R); *A levegőbe néz 'üres szemmel bámul'* (Kg)

levegős *levegős, levegőjűs* [-ebb] mn szellős *Jóy levegőjűs a naty*

szobánk (Tú)

levegőtlen *levegőtlen, levegőjűtlen* [-ebb] mn nem szellőző, fojtott levegőjű *Hoty tudod ijen levegőjűtlen konyhába tårtani aszt a kispuját?* (Mu)

levegőzik *levegőjűzik* [-ök, -ō ~ -öl, -ött] tn ige sétál *Gondótam levegőjűzök ety kicsit* (E)

levél *levél, levélj, levél* [-et, -ek, -e] fn **1.** növények rszerint zöld színű szerve *A májva levele szjép zőjűd lesz, ha az ásztatot hus levivē öntözik* (Bá); **2.** postán küldött írásbeli értesítés *Má három levél jöt Pestrű a jányomtű* (Ksz); **3.** vékonyra nyújtott tészta *Ojan levjél tjészttát nyútot, hogy át lehet látni rōājta* (V)

leveles *leveles* mn **1.** lombos *Micsoda szjép leveles ez a hōrtenzija* (Tk); **2.** többször hajtogatott sütemény *Szjép leveles ez a kifli, hoty süitötted?* (Kf)

levelesláda *levelesláda* [~t, ~k, ~ja] fn levélszekrény *Má falun se jár a postás, mindenkinek van az ucába levelesládaja* (Pf)

levelez¹ *levelez* [-ett] tn ige levelet hajt *Szjépen levelez a dohány* (Bo)

levelez² *levelez* [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige levelet vált vkivel *Sokkájig levelezett Magyarba, oszt igy firhe is ment oda* (Ts)

levelezés *levelezés, levelezjés, levelezis* [-t, -ek, -e ~ -se] fn levélváltás *A katonaságná mindenki nagy levelezisbe vóut töb jányā is* (Kd)

levelezik *leveledzik* [-ett] tn ige növény levelet hajt *Korán leveledzik az ōrgona az idéjñ* (Ti)

levelezőlap *levelezőlap, levelező-*

lap [-ot, -ok, -ja] fn postai kartonlap
Montam a fijamnak, ha nincs ideje, csak egy leveleőrlapot kügyön, hogy jóu van (Ge)

levelibéka *levelibéka, levelibjéka, levelibika* [~'t, ~'k, ~'ja] fn nagy zöld hátú béka *Nyáron nyitva hatytam jéccakára az ájtót, oszt egy nagy levelibjékát tanátam az ágy alatt* (Bk)

lever *lever, levér* [-ek, -sz, -t] ts ige **1.** ütögetéssel a földbe szúr *Szász karóut vërtem le a paradicsomnak* (Tk); **2.** leüt *Leverem a lábát, ha még eccer nállunk jön* (Bd); **3.** legyöz *Árú dicsekedet, hogy levértik az ellensíget* (Kd); **4.** betegség, kellemetlen hír vkit elgyengít *Semmi sincs belőüllem, ugy levért a fijam beteksege* (Rf); **5.** megdönt *A nägy vihar az egjész buzatáblát leverte, nem tudom, mi lessz a kaszállássá* (Fra)

levért *levért, levért* mn-i ign elcsüggedt, gyenge *Bisztozs beteg leszek, mër ojan levért vagyok* (Np)

leves *leves* mn, fn **I.** mn folyadékban gazdag *Az õüszibarackot szereti, mer az ojan jóu, leves* (Be); **II.** fn folyékony meleg étel *Èsõüire jó füszeres levest tálalunk fë a lakadalomba* (Gy)

levesestál *levesestál* [-t, -ak, -ja] fn rszerint porcelánból készült öblös, mély tál *leves feltálalására Eszt a fejjér levesestálat még a nagyanyám lakadalmán is hasznáták* (Gy)

leveshús *leveshus* [-t, -ok, -a ~ -sa] fn **1.** húisleves főzésére való csontos hús *Má csak ety pár kila leveshus van a hentesnéj* (Tú); **2.** levesben főtt hús *Másodikra fëtáalom a le-*

veshust a zõüccsíggel (Sza)

levestészta *levestészta, levestjészta, levestiszta* [~'t, ~'k, ~'ja] fn csak tojással gyúrt levesbe való metélt vagy kockatészta *A levestjészta szép átláccóura nyúccsuk ki* (Gy)

levesz *levesz, leveszen* [-ek, -ë ~ -el, -ett] ts ige **1.** lejjebb tesz *Montam az uramnak, végye le a csillárt, hat pucojjam meg* (Kh); **2.** levon *Hát akkor a adóüsságbú leveszek tiz rubelt* (Fo); **3.** eltávolít *Csak kéj héj múlva vették le a gipszet a lábáruul* (Cs); **4.** lefényképez *Nem is tuttam, mikor vet le, csak hozta a fenykéjpet* (Sza); **5.** ruhadarabot magáról lehúz *Ne vegye le a cipõüjjet, nincs itt ojan nagy rend* (Bat)

levétet *levétet, levjézet, levitet* [-ek, -ë ~ -el, -ett] ts ige lefényképeztet *Nem tudom, mikor szakjétok ety kis időüit, hogy levjétessem má magamot* (V)

levetkeztet *levetkesztet* [-ek, -cc ~ -ë ~ -el, -ett] ts ige **1.** vkiről lesegíti a ruhát *Vetkesztessjétek le a kicsit, osz tegyjétek ágyba, had aluggyon* (Ki); **2.** vagyonából vkit kifoszt *Levetkesztették szegjény öregeket, osz magokra hatyták* (Np)

levetkõzik *levetkõzik, levetkezik* [-ek, -ë ~ -el, -ett] tn ige **1.** ruhadarabokat levesz magáról *Megvettem az ágyat, levelkeztem, el is nyomott az álom röktön* (Or); **2.** felsõ ruhadarabot magáról levesz *Vetkezzenek le, osz mánis hozom a jóu melek teját* (Úh)

levisz *levisz, leviszen* [-ek, -ë ~ -el, -ett] ts ige **1.** lenti helyre visz *Leviszi az összegyüt szemetet a gödörbe*

(Tú); **2.** letisztít *A homok szépen leviszi a körmöt a fazok ajjárú* (Bk); **3.** lesodor *Csak aszt láttuk, hogy a víz leviszi a házagbú még a butorokot is* (Té)

levitézlik *levitézlik* [-ek, -ē ~ -el ~ -ecc, -ett] tn ige elveszti a rangját *Nem kē ojan kĵenyenek lenni, māj neki is levitézlik a nagy bōytosságbú* (Nf)

levizsgázik *levizsgázik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige **1.** vizsgát tesz *Levizsgázott a fija, állatorvas lett, osz most jóy megy nekijek* (Kf); **2.** leszerepel, hitelét veszti vki *Éjm má neki nem hiszek, nálam levizsgázot* (Si)

levon *levon* [-ok, -c ~ -sz ~ -ō ~ -ol, -t] ts ige összegből vmennyit elvesz *A fizetĵézsbbú levonták az adóyt* (Z)

levonó *levonó, levonóy* [-t, -k, -ja] fn levonókép *A konyhába széj levonóykká diszította ki a csempĵeket* (Tát)

levorver *l. revolver*

lezajlik *lezajlik* [-ott] tn ige végbemeget *Lezajlot vĵégre a nagy lakadalom is* (Gy)

lezár *lezár* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** befed *Kriskákkā zárjuk le a befōĵtőköt, igy nem romlik meg* (Ke); **2.** utakat, helységeket hatóságilag vkirekeszt a forgalomból *A falubú nem lehetet kimenni, karantin vóyt, lezárták az utakat* (Csn); **3.** bebörtönöz *A raktárosunkot lezárták sikkasztásĵer* (Hi)

lezavar *lezavar, lezavār* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** lekerget *Lezavarom az udvaromrú, ha ide mer jōnni* (Pk); **2.** utat járművel megtesz *Azon a napon hatászás kilomĵĵert zavārtam le a zsi-gamma* (Kg)

lézeng *lézeng, lézeng* [-ek, -sz ~ -ē

~ -el, -ett] tn ige **1.** tétlenül, lustán jár *Csak lézeng it naphosszat, ārĵb nem tesz semmit* (V); **2.** támolyogva jár *A nagy lāz ugy letōrt, hocs csak lézengktem utānna* (Bk)

lezuhanyoz *lezuhanoyz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige zuhany alatt megfürdik *A gyārba munka után mindenki lezuhanoyzik* (M)

lezüllik *lezüllik* [-ök, -ō ~ -öl, -ött] tn ige erkölcsileg lehanyatlik *Rísze-ges let, egisz lezüllöt, mijōyta vkirukták a munkābul* (Cs)

liba *liba* [~t, ~k, ~ja] fn **1.** lúd *Az idĵnj libākot tartok, mĵr uj dun-nāt akarok csināni* (K); **2.** buta nő *Eggy ojan libāval akārja összekōtni az űletit* (Ko) [] *Sziszeg, mint egy dugott liba 'nehezen lélegzik'* (Pk); *Sok liba disznót gyōz 'sok gyenge le-gyōz egy erőset'* (R)

libabőr *libabōr, libabōĵr, libabūr* [-t, -ök, -je] fn **1.** a libahúson lévő bőr *A libabūrnt nem eszik ezek a pu-ják* (Ke); **2.** a hidegtől borzongó ember dudoros bőre *Csupa libabūr va-gyok a hidegrázástul* (Gl)

libazsír *libazsír, libazsir* [-t, -ja] fn libahájból olvasztott zsiradék *Ha a gyĵrmek meg van hūve, libazsirrā kē bekenni a kis mejjit* (P)

licspocs *licspocs* [-ot] fn pocsolya *Az ijen licspocs nem használl a boksizsizmānak* (Csp)

lidérc *lidĵrc, lidĵrc* [-et, -ek] fn gonosz szellem *A lidĵrc rōktōn vkinozi keszte, mihint lehunta a szemit* (V)

lift *lift* [-et, -ek, -tye] fn felvonó *A fijam a nyōyĵcadik emeleten kapot lakást, liften járnak fe* (Ko)

liftes *liftes* [-t, -ek, -e ~ -se] fn liftkezelő *A hotélbe hejjszkedett el, liftesnek* (Mi)

liha *liha* [~'n, ~'bb] mn laza *Szjép liha kötjéssē kötötte meg a pulóvvert* (Bk)

liheg *liheg, ljéhog* [-ok, -sz ~ -ō ~ -ol, -ott] tn ige gyorsan lélegzik *A naty szaladgállás után csak ljéhogott, ugy ēfáratt* (V)

likör *likör, likör* [-t, -ök, -je] fn édes szeszes ital *A likör az ojan asszonpájinka* (Pf)

likörös *likörös* [-ebb] mn likörrel ízesített *Likörös csokoládjēt vitt a jánnak nőük napjára* (Vr)

lila *lila* mn, fn **I.** mn orgonához hasonló színű *Lila ruhát csinátatott a bálra* (Fra); **II.** fn az ilyen szín *A lila igen jóy ál neki* (Fra)

liliom *lilijom* [-ot, -ok, -ja] fn magas szárú, erős illatú, fehérét virító dísznövény *A száritot lilijomot gyóugnövénynek is hasznájják, trombóuzistú* (Bo)

limi l. limonádé

limlom *limlom* [-ot, -ok, -ja] fn értéktelen holmi *Az ojan limlomot a fáskamorába tqârcsuk* (Gy)

limonádé *limonádé, limonádéj* [-t, -k, -ja] fn édesített gyümölcslezből és szóдавízből készült üdítő ital *A friss limonádéj jóy pezseg, nagyon szereti inni a puja* (Ki)

lingár *lingár* mn, fn **I.** mn csavargó *Ojan lingár fiju vóyt, osz mijen komoj ember led belöjille* (Np); **II.** fn ilyen fiú, férfi *Avvā a lingárrā akqârja összekötni az jéletit* (Bk)

link *link* [-ebb] mn szélhámos

Ijjen link emberekke nem jóy kezdeni semmit (T)

linóleum *linóleum, linóulejum* [-ot, -ok, -ja] fn műanyag padlóburkolat *Zőjđ linóulejumā huszta le a konyhát* (Tú)

lipityánka *lipityánka* [~'t, ~'k, ~'ja] fn könnyű, olcsó nyári női ruha *Ijen kis lipityánkába nem engettem ē a lakadalomba* (Be)

lista *lista* [~'t, ~'k, ~'ja] fn névjegyzék *A kôlhozba jövöjű héjten álliccsák össze a listát, hoty ki kap prémijóyt* (V)

liszt *liszt* [-et, -ek, -tye] fn gabonafélék magvából őrölt élelmiszer *Az ünnepre fejjjér lizdbű sütünk kenyeret* (Csp)

lisztes *lisztes* [-ebb] mn liszttel beszórt *Ojan, mint a móynár, mégj a file is lisztes* (Tú)

lisztesládá *lisztesládá* [~'t, ~'k, ~'ja] fn liszt tárolására használt rekeszes faláda *Mámma má nem naty szüksjég van a lisztesládára, mer nem őjürünk* (Be)

liszteszsák *lisztezszak* [-ot, -ok, -ja] fn liszt tartására való fehér vászonzsák *Szöttünk az idém piros csikos lisztezszakot is* (Gy)

lisztez *lisztez* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige liszttel beszór *Ha lágyra gyurjuk a tjésztát, nyútás közbe gyakran lisztezzük* (Fra)

litánia *litánia, litánija* [~'t, ~'k, ~'ja] fn **1.** könyörgésekből álló imádság *Mekhāgattam a katólikus templomba ety pár litániját* (Tú); **2.** hosszú, unalmas, nevelő célzatú beszéd *Nem birom vjégikhāgatni a litá-*

nijáját (Pf)

liter *liter*, *litēr* [-t, -je] fn űrtartalom, egy köbc centiméter *Egy liter mek se kottyan neki borbú* (Úh)

literes *literes*, *litres* mn, fn **I.** mn egyliteres űrtartalmú *A literes üveget mind szilvávā raktug be az idéjn* (Ksz); **II.** fn egy liter űrtartalmú merőedény *A literesbe szoktuk a bört mjérni* (Be)

litván *litván* mn, fn **I.** mn Litvániában élő nép *Minden éjbe jönnek nállunk litván turisták* (Mu); **II.** fn litván nemzetiségű személy *A litvánokot jó szobába hejjesztik el* (Ho)

lityi *l. liter*

ló *ló*, *lú* [lovat, lovak, lova] fn **1.** vontatásra használt háziállat *A kólhozba mos megjént ēkezdik tenyjeszteni a lovat* (Pf); **2.** tornaszer *Az iskolások a lovon is ugrának, osz jegyet kapnak rá törnábú* (Bk); **3.** a korához képest gyerekesebben vki-selkedő *Eggy ijen nagy lúnak má nem a jáccáson kéjn törni a fejit* (Vr) [] *Nem adnám egy vak lóért 'sokért nem adnám'* (Sz); *Ojan hideg van, hogy lefagyik a lú szarva 'egyáltalán nincs hideg'* (R); *Vjén lúra veres hám 'gúnyosan arra mondják, aki a korához képest fiatalosan öltözködik'* (Ts); *A lúnak néjgy lába van, mégis megbotlik 'mindenki tévedhet'* (Bs); *Ajándik lúnak ne níz a fogát 'az ajándékot nem szokás kritizálni'* (G)

lobácsol *lobácsol* [-ok, -ős ~ -olsz, -öt ~ -olt] tn ige **1.** *lubickol Mijen örömmē lobácsót az a pici gyermek a tekenőibe!* (Tk); **2.** *fröcsköl Ne lobácsój má annyit, körülütted min-*

den csupa viz (Csp)

lobál *lobál*, *lobáll* [-ok, -ász ~ -álsz, -át ~ -ált] ts ige hintáztatva mozgat *Osz ne lobád az jételhördőut, mēr minden kifojik, mire a mezőüre jersz* (Or)

lobban *lobban* [-ok, -sz, -t] tn ige **1.** lángra gyúl *Az akácfábú rakot tüz hamqâr lobban* (V); **2.** hirtelen haragra gyúl *Semmit nem mondhatunk neki, mēr mindenjér lobban* (F)

lobbanékony *lobbanékony*, *lobbanjékony*, *lobbanikony* [-on, -abb] mn hirtelen haragú *Lobbanjékony természetű embèr, de hamqâr át-megy rçajta az idegesség* (Nf)

lobog *lobog* [-ott] tn ige **1.** lebeg *A kimosot ruha jó, ha lobog ety vki-csit a szjélbe* (Gy); **2.** forr *Akkòr ved le a vizet, ha má jó lobog* (Tk); **3.** nagy lángon ég *A fűtőibe csak ugy lobog a tüz* (V)

lobogó *lobogó*, *lobogóy* [-t, -k, -ja] fn **1.** zászló *Május elsejire kitettjék a házakra a lobogóyot* (Tk); **2.** csúnya szalag *Mifjelle lobogóyot kötött anyád a hajadba?* (Bó)

lobogtat *lobogtat* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige lebegtet *Piroz zászlókot lobogtat a szjél* (Ke)

lóca *lóca*, *lóyca*, *lóyka* [~t, ~k, ~ja] fn fapad *Vasárnap dilután vki-ülünk a kapuba a lóycára, oszt èbeszígétünk* (Ke)

loccsan *loccsan* [-ok, -sz ~ -ō ~ -ol, -t] tn ige **1.** vmilyen tárgy folyadékba esve loccs hangot ad *A téjgla nagyot loccsant, mikòr a Tiszába löktük* (Tk); **2.** fröccsen *A kabátomra loccsant a sáros viz, amikor az óyóy*

ément mellettem (Bd)

locsfocs *locsfocs, loccs foccs* mn fecsegő *Az előűtt a kis locsfocs jány előűt nem lehed beszini* (Sza)

locsi *locsi* [-t, -ja] fn fürdő *Megy a baba locsiba* (S)

lócsiszar *lócsiszar, lúcsiszar* [-t, -ok, -ja] fn lovakkal kereskedő ember *Fijatál korába lúcsiszar vóút, mos meg juhász let* (Gy)

locszik *locszik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige fürdik *Jaj, de szépen locszik a baba!* (S)

loczog *loczog* [-ok, -sz, -ott] tn ige 1. csobog *Jóú hāgatni, hogy loczog jéccaka a fojóú* (V); 2. csurog *Nem jóú fette ki a kannát, így oszt loczog a tēj belőülle* (Bd); 3. sok butaságot beszél *Álandóúan loczog, be nem áll a szája* (Bf)

locsol *locsol* [-ok, -ōsz ~ -olsz, -ōt ~ -olt] ts ige öntöz *Sokat locsójuk a paprikát, hogy jóú termisse legyen* (Kd)

locsoló *locsoló, locsolóú* [-t, -k, -ja] fn kerti öntöző *A locsolóú róúzsája bedugút valamitű* (Nb)

locsolózás *locsolózás, locsolóúzás* [-t, -ok, -a ~ -sa] fn húsvéti locsolkodás *Má lassan kimegy a divadbú a locsolóúzás, csak a puják járnak locsolóúzni* (Bsz)

locspocs *locspocs, loccs poccs* [-ot, -csa] fn sáros, esős idő *Ijen locspodzba áll a mezeji munka* (Fo)

lódarázs *lódarázs, lúdarázs* [-t, -ok, -a ~ -zsa] fn nagy darázs (Vespa crabo) *A vjēn Katona bácsi a lúdarázsnak a csipjésitű hōat meg* (Tk)

lódít *lódít, lóúdit* [-ok, -ō ~ -ol, -ott]

ts ige nagyot mond, füllent *Ojanokot lóúdit, hogy maga se hiszi, amit mond* (Csl)

lódoktor *lódoktor, lúdoktor* [-t, -ok, -ja] fn állatorvos *Mit van ojan naty-
ra a lúdoktor fijáva?* (V)

lódul *lódul, lóúdu* [-ok, -úsz ~ -ulsz, -út ~ -ult] tn ige kotródik *Lóúduj má innen, te puja, ne járj a lábom után* (J)

lófarok *lófarok, lúfarok* [-kot, -ja] fn a fejtetőn összefogott, befonott haj *A kisjányok szíp lúfarkot csinátak magoknak* (Ko)

lófej *lófej, lúfej* [-et, -ek, -e] fn 1. a ló feje *A lú fejin van ety fejjjēr főút, oszt csillagnak híjjuk* (Or); 2. hosszú emberi fej *Lúfeje van annak a jánnak* (R)

lófogat *lófogat, lúfogat* [-ot, -ok, -tya] fn lóval vontatott szekér *Lúfogaton jártunk a malomba őjűrni* (Vr)

lófogú *lófogú, lúfogú, lufogu* mn nagy fogú *Az a lufogu fiju jár hozá* (Km)

lóformátus *lóformátus, lúformátus* [-t, -ok, -a ~ -sa] fn református (csúfolódó szó) *Mámma má inkább lóformátusok vannak, mint refomátusok* (Tk)

lófrál *lófrál, lófráll* [-ok, -ász ~ -álsz, -át ~ -ált] tn ige csavarog *Egğész nap lófrál, semmivē sincsen gongya* (Csp)

lóg *lóg* [-ok, -sz ~ -ō ~ -ol, -ott] tn ige 1. lazán áll *Lóg a gombja, le fog esni* (Rf); 2. csüng *Az akasztóúfán fog lóúgni, ha ity fōjtassa* (Ho); 3. csavarog *Óúrák hosszat lóúgnak* (He); 4. szökik *A puják nēha lóúg-*

nak az órákrú (V)

lógás *lógás, lógás* [-t, -ok, -a ~ -sa] fn **1.** csavargás *A mi iskolángba nincs lógás (Gy); 2. A lógásír megbüntették két évre (E)*

lógat *lógat, lógat* [-ok, -sz ~ -ő ~ -ol, -ott] ts ige **1.** himbál *Ne lógazsd a szitkát, mér kifojik az edjembű az jétel (Bat); 2. takarodik Lógass innen, te puja! (Tk) [] A lábát lógatja 'tétlenkedik' (R)*

lógó *lógó, lógó* [-t, -k, -ja] fn a munka alól kibújni szerető személy *A mi kólhozungba lógóúnak nincs hejje (Pf)*

lógós *lógós, lógós* [-t, -ok, -a ~ -sa] fn csavargó személy *A lógósoknak dohánt attak a gyárba (Tú)*

lohad *lohad* [-ok, -cc ~ -ő ~ -ol, -ott] tn ige **1.** daganat feszessége megszűnőben van *Má lassan lohad a lábom (A); 2. idegfeszültség csökken Had lohaggyon ety kicsit a direktor, azut mennyünk hozzá (Tú)*

lóhalálában *lóhalálában, lóhalálába* hsz rohanva *Lóhalálába jöttem, as se tuttam, mi bāj lehet (Vr)*

lohaszt *lohaszt* [-ott] tn ige mulaszt, oszlat *Az utilapu is lohaszsa a daganatot (Bo)*

lóhát *lóhát, lóhát* fn a felnyergelt ló háta *Lóháton járta a határt (Tk) [] Lóhátról beszél 'fölnyenesen beszél' (Ts)*

lóhere *lóhere, lóhere, lóherő* [~'t, ~'je] fn vörös here *A zöd lóherjétű fēfuvóudik a tehen (Tk)*

lóherés *lóherés, lóherés* [-t, -se ~ -e] fn lóherevetés *A lóherés szíp tērmíst adott az éjvén (Bú)*

lohol *lohol, lohól* [-ok, -ősz ~ -olsz,

-öt ~ -olt] tn ige **1.** fáradtan siet *Lóhótam utánna, de nem bírtam utóuljérni (Mu); 2. rohangál Álló nap loholok, méjke sikerűt a bevásárlás (Bk)*

lókolbász *lókolbász, lókolbász* [-t, -ok, -a] fn lóhúsból készült kolbász *Csak lókolbász van a bóduba (Tú)*

lókötő *lókötő, lókötő* [-t, -k, -je] fn szélhámos *Nagy lókötő az a fiyu, mindenkid becsap (J)*

lókuepec *lókuepec, lókuepec* [-et, -ek, -e] fn lovakkal üzerkedő *Mámma má nincsenek lókuepec, még ló is alig van (Bt)*

lom *lom* [-ot, -ok, -ja] fn **1.** haszontalan holmi *Mire tóartó a házba annyi lomot? (Th); 2. száraz gally Ijen mindenfélle lommā főjzök nyáron (Ke); 3. tehetetlen személy Lom vagyok éj mē (Tk)*

lomb *lomb* [-ot, -ok, -ja] fn leveles faág *Mijen szíp lombok nőjtek a kis fán! (Csf)*

lombfűrész *lombfűrész, lombfűrész* [-t, -ek, -e ~ -sze] fn félkör alakú fűrész *Lombfűrész nélkül eszt a kerek lapot nem tudom mekcsináni (Tg)*

lombhullás *lombhullás* [-t, -a ~ -sa] fn ősszel a fák leveleinek hullása *Lombhullás vóut, amikor mekcsinátuk a lakadalmat (Vs)*

lombos *lombos* [-abb] mn dús lombú *Szjép lombos fákkā van teli az udvqar (Fra)*

lomha *lomha* [~'bb] mn lusta, nehézkés *Ojan lomha járásu ember (M)*

lomol *lomol, lomol* [-ok, -ősz ~ -olsz, -öt ~ -olt] tn ige **1.** rendtelenséget csinál *A puja csak lomol a házba (Kg); 2. kutat Mít lomol az az embēr*

a kamorába ojan sokká? (Dr)

lomos *lomos* [-abb] mn **1.** rosszul öltözött *Hát, ojan lomos külsejű ember jöd be* (Csl); **2.** rendetlen *Mindjég lomos a ház* (Bó)

lompos *lompos* [-abb] mn bozontos *Nagy, lompos kutya van az udvarokon* (Bá)

lomtár *lomtár* [-t, -ok, -ja] fn olyan hely, ahol haszontalan holmit tartanak *Má lomtárt csinát az asztalfijábú* (Kf)

loncsos *loncsos, locsos* [-abb] mn **1.** rossz alakú *Ijen loncsos jánrá nem lehet csinos ruhát vqarni* (Bú); **2.** rendetlen öltözet *Ijen loncsoson csak nem mehet az uccára* (He)

lop *lop* [-ok, -sz ~ -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** jogtalanul eltulajdonít *Lopott a kolhozbu ety kötel szqamát* (Vr); **2.** csempész *Färmereket loptak a határon, oszt elitiltik űköt* (Cs) [] *Lop rá ety kis időt 'szakít rá egy kis időt'* (Kg); *Aki lop, az hazudik is 'a tolvaj ember minden becstelenségre képes'* (Ng)

lopás *lopás* [-t, -ok, -a ~ -sa] fn jogtalan eltulajdonítás *A lopás tilcsa a törvény* (Pk)

lopatkó *lopatkóu* [-t, -k, -ja] fn a ló patáját védő vaspatkó *Lúpatkóu szegēt á küszöbre, hogy á házbá szerencse legyen* (Br)

lobdos *lobdos* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige lopkod *Asz vettük észre, hogy lobdossák az aprómārhát az udvāru* (Np)

lopiban *lopiba* hsz titokban *Csak lopiba tuttak tanákozni a fjalatok* (Kg)

lopó *lopó, lopóu* [-t, -k, -ja] fn

borszívó cső *A lopóu nem szabad egíssz a hōrdóu ajjára ereszteni, mēr zavaros lessz a bor* (Si)

lopokróc *lopokróc, lúpokróu* [-ot, -ok, -ca ~ -a] fn **1.** a ló hátára való takaró *A lúpokróudzba hozott ety kizsgaszt a mezőürü* (V); **2.** durva takaró *A katonaságná lúpokróucvā takaróusztunk* (S)

lopós *lopós, lopóus* [-abb] mn olyan, akinek a polás szokása *A lopóus embereknek összegyül mindenfélle* (Ksz)

lopótök *lopótök, lopóütök* [-öt, -ök, -je] fn nyakban végződő tökfajta *Ritka házná vam mostanába lopóütök, abbú csináták a szóüllőüzsgazdák a lopót* (V)

lopózik *lopózik, lopóuzdik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige lopakodik *Eggy idegeny embèr lopóuzott a kërbe* (G)

lóstat *lóstat, lóustat* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] tn ige céltalanul futkos *Lóustat egjész nap, semmi haszon nincsen belőülle* (V)

lószerszám *lószerszám, lúszerszám* [-ot, -ok, -ja] fn a ló befogásához szükséges felszerelésnek összessége *Este a kocsisok a lúszerszámot leaggyák az őürnek* (Gy)

lót-fut *lót-fut* [-ok, -cc, -ott] tn ige fáradozik *Lótok-futok, hogy a pujám ne szemveggyen hijányt* (Tk)

lottó *lottó, lottóu, lotto* [-t, -k, -ja] fn állami sorsjáték, amelynek során 1-től 46-ig v. 60-ig számok közül hetenként hatot, ill. ötöt kihúznak *Ötezer rubelt nyert a lotton* (Bk)

lottózik *lottózik, lottóuzik, lottozik*

[-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige lottón játszik *A gyárba csoportosan lottóyzunk, így jobban nyerünk* (Tú)

lotyó *lotyó, lotyóy* [-t, -k, -ja] fn rossz erkölcsű nő *Az a lotyóy asz hiszi, bekerühet a családungba* (F)

lotyós *lotyós, lotyóys* [-abb] fn lágy, puha *Az ijen lotyóys körtéjt szeretem, mēr mek tudom rágni* (G)

lottyadt *lottyatt* [-abb] mn petyhüdt *Kinek ke má ojan lottyatt asszo?* (Fr)

lovacska *lovacska* [~t, ~k, ~ja] fn (kedveskedő kifejezés) *Hozom a kisjánt, had nézze meg a lovacskat* (Pf)

lovacskazik *lovacskazik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige a kocsí húzásút utánzó játékot játszik *Lovacskazzunk a babávā, gyi, gyi!* (Ff)

lovagol *lovagol, lovagòl* [-ok, -ōsz ~ -olsz, -õt ~ -olt] tn ige **1.** lóháton jár *Mā ötévés korába lovagòt a fijam* (T); **2.** a kellesténél többet foglalkozik vkivel *Állandóyvan azon a gyērmeken lovagol* (Pf)

loval *loval, lovāl* [-ok, -ās ~ -alsz, -āt ~ -alt] ts ige ösztökél *Az anyóys lovāta a fijatalasszont, hocs csak haggyon bikít az urának* (S)

lové *lové, lovévj* [-t, -ja] fn pénz *A lovévjt mind ēveszi az asszo* (V)

lóverseny *lóverseny, lúverseny* [-t] fn lovak gyorsasági versenye *A kölhosz kütte Ungvárra, akkor még vóyt lúverseny* (bs)

lózung *lózung, lóyzung* [-ot, -ok, -ja] fn piros anyagra írt jelszó *Lóyzungokat fest a kölhozba, jóy fize-*

ljesse van (Vr)

lő *lő, lő, lő, lő* [lüvök, lűsz ~ lüvő ~ lüvöl, lűtt] ts ige **1.** fegyverből lövedéket röpít *Háborúba könnyen lűtt az embēr* (Bd); **2.** fegyverrel elejt *Vatkacsákra lüvünk ijenkòr őűsszē* (Ts) [] *Lűttek neki 'ennek már vége'* (Ts)

lőcs *lőcs, lőűcs* [-öt, -ök, -cse] fn görbe rúd, amely a szekéroltal felső szélét a tengely külső végével összeköti *Ētört a lőűcs, ujjat kē csinátatni a mūhējbe* (Bs)

lőcsláb *lőcsláb, lőűcsláb* [-ot, -ok, -a] fn görbe láb *Lőűcslába van, jóy lesz fodbalistának* (M)

lőcslábú *lőcslábu, lőűcslábu* mn görbe lábú *Méjg a lőűcslábu menyecskéjk is magos sárku cipòt huznak a bálba* (Be)

lődörög *lődörög, lőűdörög* [-örgök, -öröksz, -örgött] tn ige csavarog *Lőűdörög, ahejlett, hoty kimenne a mezőűre, segiteni az annyának kapáni* (Vr)

lőgyből *lőgyből* [-ök, -ōsz ~ -ölsz, -ölt] ts ige mos *Mindjég lőgyből ez a ján* (Or)

löhös *löhös* [-ebb] mn kövérsége miatt nehézkes *Az a löhös asszo ēpítiszkáll az ety féjl napot* (Mu)

lök *lök* [-ök, -ò ~ -öl, -ött] ts ige dob *Lökòt ety kis enivalóyt a disznóynak, osz tován nem törőűdött vele* (Tú)

lökös *lökös* [-ök, -ò ~ -öl, -ött] ts ige taszigál *Lökösik egymást a puják, mikòr párba jönnek az iskolábú* (A)

lökösödik *lökösödik, lökösőű-*

dik [-ök, -ò ~-öl, -ött] tn ige többször erősen meglök *Előűször csak lögdősőűdik a puja, utánna má verekedik* (A)

lömötöl *lömötöl* [-ök, -ösz ~-ölsz, -öt ~-ölt] tn ige nyugodtan tesz-vesz *Este jéjjelig is kin lömötöl a konyhába* (Tk)

lőre *lőre, lőre* [~'t, ~'je] fn rossz minőségű bor *Mindenféle lőűréjt összeivot, hád be is rugot* (Úh)

lőstet *lőstet, lőűstet* [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige nyugtalanul jár *Csak a fija után lőűstet, nehogy berugjon* (Tk)

lőtyköl *lőtyköl* [-ök, -ösz ~-ölsz, -öt ~ -ölt] ts ige **1.** mos *A jányok mindig lőtykönek, inkáp fijukot vesz fē kvártéjra* (Cs); **2.** lőtyögtet *Lőtyköli aszt az ebjédet minden nap a mezőűre* (Ti)

lőtyög *lőtyög* [-ök, -öksz, -ött] tn ige **1.** lóg *Lefogyot, má csak lőtyög rajta a ruha* (Km); **2.** folyadék vki-csorog *Lőtyög a tej a kannábú* (Tk); **3.** csavarog *Csak lőtyögne egisz nap* (Ts); **4.** tétlenkedik *Mámma csak lőtyöktünk a gyárba* (Tú); **5.** táncol *A fijatalok monygyák, hogy lőtyögnek, az is a, nem tánc* (Bsz)

lövöldöz *lövöldöz, lüvőűdöz* [-ök, -ò ~-öl, -ött] ts ige fegyverrel többször lö *Hallottuk, hogy má az állomásná lüvőűdösztek a katonák* (Tú)

lubickol *lubickol* [-ök, -ösz ~ -sz, -öt ~ -ött] tn ige **1.** lábával csapdos a fürdővizben *A picik örömmē lubickōnak, ha jóy firisztik űköt* (Kg); **2.** úszkál *Egjšz nyáron a Tiszán lubickōtak* ()

Luca-nap *Luca-nap* [· jã] fn

december 13. *Luca-napjátú karácsonyig minden nap ki kēbontani ety pappirt, amijen nevü papir megmarad, uty fogják híjni az urát* (V)

lucaszék *lucaszék, lucaszéjk* [-et, -e] fn Luca-napjától karácsonyig készülő szék *A lucaszéjket azír csináták, hogy mektuggyák, ki a boszórka* (E) [] *Uty készül, mint a lucaszék 'lassan készül'* (Ts)

lucerna *lucerna* [~'t, ~'ja] fn takarmánynövény: *Medicago sativa* *A lucerna a második éjven terem a legjobban* (Np)

lucernás *lucernás* [-t, -a ~ -sa] fn lucernával bevetett terület *A lucernást hčarmadába kaszátam le* (Pf)

lucskos *lucskos* [-abb] mn **1.** vki-zes, sáros *A nagy esőűbe derekig lucskosok lettünk* (S); **2.** latyakos idő *Ijen lucskos időűbe nem lehet a fōrgógt szedni* (Tk)

lucskoskáposzta *lucskoskáposzta* [~'t, ~'ja] fn székelgyulyás *Lucskoskáposztát csinállok ujjéjv napjára* (Bsz)

lucskok *lucskok* [-eskot, -ja] fn a ruhára csapódó víz esőben, mosáskor *Csupa lucskok vógtam, át kellett őűtözni* (R)

ludaskása *ludaskása* [~'t, ~'ja] fn libaaprólékkal főzött rizs *Mi má a disznóyhussā főűzött riskását is ludaskásának híjjuk* (Mu)

lúdtalp *luttalp* [-ot, -a ~ -ja] fn boltozat nélküli *Luttalpa van, osztán gyóuccipőűbe kē neki jájni* (Ho)

lufballon *luvbalon, luvbal* [-t, -ok, -nya] fn léggömb *Május elsejin majnem minden pujáná luvbalom van* (Tú)

lúg *lug* [-ot, -ja] fn fahamuból főzött vizes oldat *Régeen előűször lugot főűszűnk, oszt abba mostuk a nagyon piszkos ruhát* (Gy)

lúgosfazék *lugosfazik, lugosfazòk* [-ot, -ja] fn az a fazék, amelyet lúg főzésére használnak *A lugosfazokom hòarminc literes* (V)

lump *lump* mn **1.** kicsapongó *Ojan lump embēr vòut fijatol korába* (Kd); **2.** megbízhatatlan *Lump alakokkā nem kē kezdeni semmihe* (Or); **3.** iszákos *Nagyon lump embēr led belòűlle* (Ts)

lumpol *lumpol* [-ok, -òsz ~ -olsz, -òt ~ -olt] tn ige dorbézol *Lumpòna asz, ha vòum mibű* (Ff)

lurkó *lurkò, lurkòy* [-t, -k, -ja] fn kisfiú *Még lurkòy vòutung, de már összebarátkosztunk* (M)

lusta *lusta* [~'n, ~'bb] mn munkát nehezen, immel-ámmal végző *A lusta embērnek sose les semmije* (Be)

lustálkodik *lustálkodik, lustákokdik* [-ok, -cc ~ -ò ~ -ol, -ott] tn ige tétlenkedik *Abbű, hogy lustákokunk, nem jéliünk meg* (Tk)

lustaság *lustaság* [-ot, -ok, -a] fn tétlenkedés *A lustaságot séjnkinek nem njészte ē* (M)

lutri *lutri* [-t, -ja] fn **1.** kockázatos dolog *Nagy lutri belefogni a sefteljésbe, mēr vaty sikerűl, vagy nem* (Bk); **2.** szerencse *Ha az embērnek lutrija van, halad is előűre* (Nbe)

lú l. ló

lúke *lúke* [~'n, ~'bb] mn ügyefogyott *Aszt a lúke fíjut ki se szabad engedni a házbű* (Be)

lúktet *lúktet* [-ett] tn ige ütemesen ver *Ugy lúktet az ēr a fejembe, hogy minygyá agyvjérzjést kapok* (Th)

lűvòdòzik l. lòvòldòzik

lyuggal *juggal, juggál* [-ok, -ász ~ -álsz, -át ~ -ált] tn ige lyukasztgat *Juggája a dokumenteket, hoty fē tuggyák fűzni* (Ko)

lyuggat *juggat* [-ok, -cc ~ -ò ~ -ol, -ott] ts ige lyukat fűr *Juggatok má ety pár jukat a párnahájra, osz vki-kéjzimunkállom* (S)

lyuk *juk* [-at, -ak, -a] fn **1.** nyílás *Kinjézek a jukon, amit a kiskapura fűrtunk* (Ts); **2.** spór nyílása, amelyet karika fed *Jukon fűjz, osz kòrmos az edjénnye* (Gy); **3.** pici szoba *Eszt a jukat nem tuggyuk rendesen be se rendezni* (F)

lyukacsos *jukacsos* mn lyukakkal tele *Szipjukacsos kenyeret sűtòtt* (Bá)

lyukad *jukad* [-ok, -cc, -t] tn ige **1.** lyuk keletkezik rajta *Ha jukad a cipòűd, ròktòn vigyet susztērhe* (Ti); **2.** jut *Osz mire jukattá vjégűll is a sog beszjédde* (Fra)

lyukas *jukas* mn amin lyuk van *Jukas ez az ujjas, mek kē fòyòdozni* (Bs)

lyukaszt *lukaszt* [-ok, -ò ~ -ol, -ott] tn ige **1.** lyukat csinál *Jukasztottunk egy nyillást a kiskapura* (Ts); **2.** jegyet kezel tömegközlekedési eszközön *Az ótòybuszon nem jukasztot jegyet, osz megbűntettik* (Ho)

M, m

ma *ma, máma, mámma* hsz **1.** e napon *Máma is lessz essőü* (Cs); **2.** mostanában *Mámma nem divat a köszönís* (Csl) Vö: **máma**

má l. **már**

macerál *macerál, maceráll* [-ok, -ász ~ -álsz, -át ~ -ált] ts ige babrál *Ne macerád a nyakamot* (Csp)

mackó *mackóü* [-t, -k, -ja] fn **1.** (biz) (kis) medve, boc *A mackóü szereti a málnát* (K); **2.** játékmackó *Annyi mackóüt kapot, hogy nem tuggyuk hova rakni* (Bo); **3.** mackóruha *Mos vettük a mackóuját, és má ehörta* (Bat)

macska *macska* [˘t, ˘k, ˘ja] fn **1.** ragadozó háziállat; *Felis catus* *Ötöt fijadzott a macska* (K) [] *Nincs ithon a macska, cincognak az egerek* 'távol van, akitől félni kell'; **2.** a vasúti kocsi, bányacsillék helybenmaradását biztosító idomvas *A csile alá tettem a macskát* (Asz); **3.** vasmacska *Beleesett a vider a kudba, hos csak ide a macskát, hat huzzam ki* (Tk)

macskafark *macskafark* [-ot, -ok, -ja] fn flox, fhlox *Szípen virít a macskafark* (R)

macskakaparás *macskakaparás* [-t] fn csúnya írás *Ez nem írás, ha macskakaparás* (Tg)

macskanadrág *macskanadrág* [-ot] **1.** játék: a két kéz ujjaira felszedett zsineg alakzatának megváltoztatása átszedéssel *Fogunk macskanadrágot szüni?* (G); **2.** testhez simuló pamutnadrág (Asz)

macskaszar *macskaszār* [-t, -ok] fn **1.** a macska ürüléke *Megim macskaszār van az ágy alatt* (Ke); **2.** fülzsír *Gyere csak ide, hat szedem ki a filedbül a macskaszart* (Tg)

madár *madár* (-t, -ok, -ja) fn **1.** tollas, kétlábú, tojással Szaporodó vad szárnyas *Legszeb madár a fecske* (Hl); **2.** kisfiú himvesszője *Kiharapi a kutya a madárod* (Gl) [] *Anynyit eszik, mint egy madár* 'keveset eszik'; **3.** kenyérsütéskor a tekenő aljáról összeszedett nyers tésztamaradékból készült zsemle *Erigy szēt ki a kémencébül a madárokat!* (S) [] *Csunya madár az, amék a saját fészkebe piszkol* 'jellemtelen ember rágalmazza a fajtáját vagy a kollégáját' (Tú)

madárcsontú *madárcsontu* mn vékonypénzű, törekeny testalkatú nő *Ojan kis madárcsontu az a jány* (Si)

madárfészek *madárfészek, madárfjészek, madárfiszek* [-szket, -szkek, -szke] fn madár rakta fészek *Kiszettünk egy madárfiszket a szilvafán* (Kg)

madárijesztő *madárijesztőü, madárijesztőü* [-t, -k, -je] fn **1.** madarak riasztására használt tárgy *A kenderbe muszáj tenni madárijesztőüt* (Bat); **2.** nevetségesen öltözött személy *Ojam vagy, mint egy madárijesztőü* (Mi)

madárka *madárka* [˘t, ˘k, ˘ja] fn kis madár *Jönnek a szemre a madárkák* (Bo)

madárlátta *madárlátta* mn mező-

ről hazahozott kenyér *Egyetek madárlátta kenyeret* (Kd)

madársóska *madársóska* [˘t, ˘k, ˘ja] fn szív alakú, hármasan összetett levelű gyomnövény; *Oxalis Egyetek madársósukát, jó gyengesevanyu* (Sze)

madzag *maddzag* [-ot, -ok, -ja] fn zsinog *Maddzagot vegyé, ha a városba jársz* (Csn)

mafla *mafla* mn élehetetlen, ügyetlen *Ne legyé má ojan mafla* (Nb)

mag *mag, mog* [-ot, -ok, -ja] fn **1.** virágos növények Szaporítószerve *A vijolának nincs mogja* (G); **2.** Szaporításra nevelt hím állat *Eszt a magnak hagyot kokast le ne vágjátok* (Bf); **3.** ivadék *Kipusztút a csalágygyok, magjok se maratt* (Pf); **5.** vminek legelőször kialakult része, középpontja *It vót a falu magva* (Ts); **6.** vminek lényege, fő része *Kihatyta a történet magvát* (Tú)

maga¹ *maga* **1.** visszaható névm *Csak magamot okolom* (Tát); **2.** nyomósított személynév *Maga se hiszi, amit mond* (Kd)

maga² *maga* udvarias személynév *Apám, maga evet mán?* (Cse)

magában *magába* névm (hat. ragos) **1.** egyedül *Magamba vagyok egiz dilután* (Mi); **2.** nem másnak szánva, hanem magának *Magába beszéjél* (Ff)

magafajta *magafajta* mn (szragos) hasonló társadalmi helyzetű *A magunkfajta embert csak kinevették* (Ng)

magaforma *magaförma* mn (szragos) a szóban forgó személyhez ha-

sonló *Az is ojan magamförma kinizeü vót* (Sz)

magamaga *magamaga* névm. ön-maga *Magamagát hibásztassa, ne éngem* (Tá)

magángazda *magángazda* [˘t, ˘k, ˘ja] fn magánbirtokkal rendelkező gazda *A falu minden magángazdája fizette az adót* (Fo)

magánkívül *magánkívül* hsz eszméletlenül *Két napik feküttem magamon kívül* (Bcs)

magános *magános, magányos* mn **1.** egymagában álló, félreeső *Egy vím magányos ficfa alatt vótak* (Ng); **2.** társtalan *Magánosan ilek mán tiz esztendeje* (Ko)

magány *magány* [-t, -a] fn (vál) elzárkózva élő ember állapota *A magányt is ē lehet visēni* (K)

magányos I. magános

magas *magas, magas, mogas* mn **1.** függőlegesen nagy kiterjedésű *Mogas a torony* (Csl); **2.** vmely szinttől függőlegesen nagy távolságra levő *Magosson száll a madár* (Ke); **3.** hosszúra nőtt *Nagy mogoss ember az ura* (Bf)

magasít *magasitt, magossit, mogasít* [-ott] ts ige magasabbnak mutat *A nagy bugjos haja mogasíti* (Gl)

magasodik *magasodik, magasodik, magosodik, mogasodik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige **1.** egyre magasabbá válik *Magasodik a rakás* (Vs); **2.** magaslik *Ott, ahon az a naty fa magasodik* (Csn)

magasság *magasság, magosság, mogasság* [-ot, -a] fn **1.** tárgynak föl-felé való kiterjedése *Mennyi a szoba*

mogassága? (M); **2.** a levegő felsőbb rétege, az ég *Mijen lehet abba a nagy mogasságba repüni?* (P)

magatehetetlen *magatehetetlen* mn **1.** mások gondozására szoruló *Magatehetetlen öregember ű mán* (Tg); **2.** cselekvésképtelen *Az ék se látott ijem magatehetetlen embert* (Or)

magaviselet *magaviselet* [-et, -e] fn vál viselkedés *Nem ojan a magaviseleti, mint kéne* (P)

magáz *magáz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige „magá”-nak szólít, nem tegez *Éngem minden gyermekem magáz* (R)

magazin *magazin* [-t, -ok, -ja] fn áruház *A magazimba vettem eszt a keszkenőjt* (D)

magázódik *magázóúdik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige kölcsönösen „magá”-nak szólít *Mink magázóúduunk az urammā* (Kb)

maghagyma *makhagyma, mokhagyma* [-t, ~k, ~ja] fn magról kelt hagyma *Kigyomlátam a mokhagymát* (Csn)

magkakas *makkokas, morkakas* [-t, -ok, -ja, -a] fn Szaporításra hagyott kakas *Majnem a morkokast váktam le* (Csn)

máglya *mágja* [~t, ~k, ~ja] fn nagy rakás *Mágjába raktuk a fát* (Mu)

mágnes *mágnes* [-t, -ek, -e] fn olyan fém, amely más fémeket magához vonz *Mágnessel kerestem meg a tűt* (Ksz)

mágneses *mágneses* mn mágnessé tett *Ez a műanyag szvetter mágneses* (Be)

magnetofon *magnetofon, magnetafon* [-t, -ok, -ja] fn elektromágne-

ses hangrögzítő és visszajátszó készülék *Felirták a magnetafonra, ahogy danótam* (Bt)

magnó *magnóú* [-t, -k, -ja] fn magnetofon *Magnóút vëtt ajándígba* (S)

magnózik *magnóúzik* [-ok, -ol, -ott] tn ige magnóSzalagról felvételt hallgat *Egíz dilután csak magnóúznak* (Mi)

magol¹ *magol, mogol* [-ok, -ōsz ~ -sz, -öt ~ -t] ts és tn ige **1.** magoz *Magoluk a szilvát lekvárnak* (Bf); **2.** napraforgómagot eszik *Ne mogőj annyit, mër meksömörlecc* (Ko)

magol² *magol* [-ok, -ōsz ~ -sz, -öt ~ -t] ts és tn ige gépiesen szó szerint tanul *Csak magol, de nem érti* (Bs)

magos¹ *magos, mogos* mn amiben magok vannak *A mogos kendert még nem nyűttük* (P)

magos² *l. magas*

magtalan *maktalan* mn akinek nincs v. nem lehet gyermeke *Sok a maktalan asszony* (Bú)

magtár *maktár, maktár* [-t, -ok, -ja] fn gabonátároló *Járnak a maktárba szóúgni a buzát* (Tg)

magtáros *maktáros, maktáros* [-t, -ok, -a] fn magtár kezelője *Levátoták a maktárost* (Cs)

magzat *magzat* [-ot, -ok, -a ~ -ja] fn **1.** ivadék a méhben *Elhajtotta a magzatát* (Kd); **2.** kis gyermek *Min-den anya törőúdik a magzatávā* (Bó)

magzik *magzik, mogzik* [-ott] tn ige magot fejleszt *Mám mogzik a buza* (Kg)

magyar *magyár, magyar* **I.** mn a Kárpát-medencében élő finnugor nép, ill. ehhez tartozó, vele kapeso-

latos *Jóú a magyar konyha* (F) **II.** fn
1. magyar ember *Háromszor iszik a magyar* (Bú); **2.** a nép nyelve, a nyelv grammatikája *Ötösse vam magyárbú* (M) [] *Lenge magyarban* 'gatyában'; *Vakúj magyar, ne lás tóút* 'látszatból tesz, ad vmit'; *Mektugygya, hány a magyarok istene* 'ellátják a baját'.

magyarán magyarán mn **1.** vkilágosan, nyíltan *Megmonták neked magyarán, mékse érted?* (Ge); **2.** drasztikus szóval *Na, ez megmonta magyarán* (Kg)

magyaráz magyaráz [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts és tn ige **1.** Szavakkal érthetővé tesz *Jóú magyaráz a tanító* (Cs); **2.** értelmez *De ű eszt ugy magyarászta, ahogy neki jóú* (Csl)

magyarázat magyarázat [-ot, -ok, -a] fn **1.** az a cselekvés, hogy vki magyaráz *Érti a magyarázatot, jóú csináli* (Mu); **2.** magyarázó közlés *Magyarázatot foktok írni* (Ti); **3.** vminek az értelme, oka *Mindenre van magyarázat* (Mf)

magyarázkodik magyarázkodik [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige eljárását mentegeti *Ne magyarázkoggy, ismerd be, hoty hibásztá* (Bk)

magyarság mmagyarság, magyárság [-ot, -a] fn **1.** a magyar embert jellemző tulajdonságok összessége *Ragaszodik a magyarságáho* (Bs); **2.** a magyarok összessége v. vmely csoportja *A hējji magyarság jövőűje vót a téma* (Úh)

maholnap mahóúnap hsz nemsokára, hamarosan *Mahóúnap fírhez mígy* (Gl)

mahorka mahorka [˘t, ˘k, ˘ja] fn kapadohány *Mahorkát szíjtunk, mikor nem vóút cigaretta* (Kg)

mai maji mn **1.** ma történő, mára vonatkozó *Hum van a maji újság?* (V); **2.** jelenlegi *A maji fijatalok se rosszabbak, mint mi vóútunk, csak mások* (Ho)

máj máj [-at, -ak, -a] fn **1.** az epét kiválasztó nagy mirigy *Fáj a májja* (Nb); **2.** ez az állati szerv, mint étel *Frissen szeretem a májjat* (Fp)

majális majális [-t, -ok, -sa, -a] fn (májusi) táncmulatság a szabadban *A jövőű héten majális lesz* (Ng)

májas májas, májjas mn, fn **I.** mn **1.** májjal készült étel *Tőűtöttünk májas húrkat is* (Tg); **2.** májhoz hasonló állagú, sűrűségű *Jóú májas aluttejet szeretek* (Mi); **II.** fn kenőmájas *Mind megettük a májjast* (Cs)

majd¹ māj hsz **1.** nem most, hanem később *Majd adok, ha eszt meg eszed* (Ba); **2.** gúnyos, tagadó kif. nyomósítására *Majd ippen ű fogi meksinálni* (G)

majd² majd, māj hsz majdnem *Māj megettük, ojan aranyosom beszít* (Gl)

majdnem majdnem, mājnem hsz kevés híján, szinte *Mājnem elestem* (Ti)

májfa májfa [˘t, ˘k, ˘ja] májusfa *Mán nem szokás májfád dugni* (Gu)

májfolt májfolt májfóút [-ot, -ok, -ja] fn barna, lila folt az ember bőrén *Májfóút van a bal őrcáján* (Bf)

májhaluska májhaluska [˘t, ˘k, ˘ja] fn reszelt nyers májjal készített levesbetét *Szeretük a májhaluskát* (Tg)

majmol *majmol, mājmol* [-ok, -ōsz ~ -sz, -ōt ~ -t] ts ige nevetéses módon utánoz *Én nem mājmolok sénkit* (Np)

majom *majom, majam* [-jmot, -jmok, -jma] fn **1.** az emberhez leginkább hasonló emlős *A majomtú származunk, asz tanútuk az iskolába* (Hl); **2.** (pejor) vkit szolgálai módon utánzó semély *Utánzó majom vagy* (Tg); **3.** (pejor) hiú, kényeskedő személy *Hogy nízél ki, te majom* (Gl); [] *Most ugrik a majom a vízbe* 'most derül ki a lényeg'

majomíz l. majonéz

majomparádé *majomparádé* [˘t, ˘k, ˘ja] fn cifrás, ízléstelenül öltözködő személy *Téged láttalak aval a majomparádéval?* (Mi)

majonéz *majonéz, majomíz* [-t, -e] fn tojássárgájából és olajból készített mártás *Majomísztt tett a krumplisalátára* (Bó)

major *major* [-t, -ok, -ja] fn őrnagy *Beszítem a majorrā, aki a feletese* (Cse)

majoránna *majoránna, majoranna* [˘t, ˘ja] fn illatos fűszernövény, ill. ennek levele *Majoranna kel a hűrkába* (Be)

majszol *majszol, mājzol* [-ok, -ōsz ~ -sz, -ōt ~ -t] ts ige piszkossá tesz *Ne mājzol a cipőöd a vizes fűbe* (Csl)

majszos *majszos* mn kissé piszkos *Mitű majszos má megíént ez az ablak?* (Tk)

május *május* [-t, -ok, -a] fn az év 5. hónapja *Májusba vóut a lakadalmok* (Kb)

májusfa *májusfa* [˘t, ˘k, ˘ja] fn

1. május 1-re virradóra a lányos ház kerítéséhez dugott feldíszített fa *Nekem is vóut májusfám* (T); **2.** zelnicemeggy *Ettük a májusfa bogoyóját* (G)

májzsugorodás *májzsugorodás* [-t, -a] fn alkohol okozta betegség *Májzsugorodássa vóut a sok italtú* (Ng)

mák *mák* [-ot, -ok, -ja] fn **1.** gömbölyű toktermésű, lila, fehér viráfú gazdasági növény *Mán irik a mák* (Ko) **2.** ennek apró magva *Mákkal tőjűtük a rítést* (Si)

makacs *makacs* mn véleményéhez görcsösen ragaszkodó *Csak ojam makacs ne vóna* (Tú)

makacsság *makacsság* [-ot, -a] fn makacs tulajdonsága *Megbánod még a makacsságod* (Mu)

makaróni *makaróni* [-t, -k, -ja] fn csötészta *Eszē turóys makarónit?* (T)

mákdaráló *mágdarálóg* [-t, -k, -ja] fn mák darálására való eszköz *Nehezen forog ez a mágdarállóg* (Np) Vö.: **mákörló**

mákfej *mákfej* [-et, -ek] fn a mák toktermése *Egy mákfejet ki nem fejtet nekem* (Ti)

mákhaj *mákhāj* [-at, -ak] fn vki fejtett mákgubó *Vidd a ganéra eszt a mákhajakot* (Ti)

makk *makk* [-ot, -ok, -ja] fn **1.** a tölgyfa termése *Makkon hizik a disznóg* (Tg); **2.** a magyar kártya makkal jelzett színe *Makkot híjtam* (Kg); [] *Éhezs disznóg makkal álmodik* 'vki arról beszél, amire nagyon vágyik'

makkegészséges *makkegészséges*

ges, *makegíssíges* mn virulóan egész-
séges *Makegíssíges* vagyok (Ng)

makkoltat *makkōtat* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige disZót erdőben makkon hízlal *A puja kim makkōtassa disznóut az erdőn* (V)

makog *makog* [-ok, -ō ~ -sz, -ott] tn és ts ige **1.** (nyúl) rövid, szakadozott hangot hallat *A nyúl csak makog* (T); **2.** ember szakadozottan beszél *Ne makogj, beszíj értelmesen* (E)

mákos *mákos* mn **1.** mákkal meghintett *Mákos haluska lesz ebjédre* (Bo); **2.** mákkal töltött *Sütök mákos kürtöst* (Np); [] *Naná, mēr mákos!* 'dehogy is van az úgy!'

mákörölő *mákōürőű* [-t, -k, -je] fn mákdaráló *Ētört a jóu mákōürőűm* (Si)

makrancos *makrancos* mn csökönnyösen ellenszegülő *Ez igem makrancos lú* (Si)

mákszem *mákszem* [et, -ek] fn **1.** a mák egy szem magja *Csak ojacska vóut, mint egy mákszem* (Be); **2.** igen kevés mennyiség *Egy mákszem sót se teszge bele* (Bat)

malac *malac* [-ot, -ok, -a] fn **1.** fiatal sertés *Hány malacot fijāt a koca?* (Fp); **2.** rendetlen, piszkos gyerekek *Mozsgyá mek, te malac!* (D); **3.** tintafolt, pacni *Megjén csinátál egy malacot* (Tk)

malackodik *malackodik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige trágárságokat mond *Ne malackoggy it nekem* (Bs)

malaclopó *malaclopóu* [-t, -k, -ja] fn ujjatlan bő köpönyeg *Felvettem a malaclopóum* (Ng)

malária *malárija* [~t, ~ja] fn hidegleléssel járó betegség *A malárija*

nagy lázzā jár (Bt)

maláriás *malárijás* mn **1.** maláriában szenvedő *A bátyám vóut malárijás* (Gu); **2.** maláriát terjesztő *Megőtem egy malárijás szunyogot* (Sz)

málé¹ *málé* [-t, -k, -ja] fn **1.** kukorica *Elvetettük a málét* (Té); **2.** kukoricapogácsa *Málét sütöttem ety tepsivē* (Ng)

málé² *málé* mn mafla *Ijem málé puját még nem láttam* (M)

málészájú *málészāju* mn ügyetlen *Mit akarsz avval a málészāju fijuvā?* (Mf)

málha *málha* [~t, ~k, ~ja] fn nagyobb poggyász *Az óutóura raktuk a málhákot* (S)

málhás *málhás* mn málhát szállító *Fel vaty pakōva, mint egy málhás lú* (Kd)

mállik *mállik, málík* [-ott] tn ige szilárd anyag omlik, porlad *Mállik a rígi kűfāl* (Sz)

malmocska *malmocska* [~t, ~k, ~ja] fn kézíleg a kő forgatásával hajtott malom, daráló *A malmocskán őűröm a tengerit, apróubb a darája* (Tát)

malmos *malmos* [-t, -ok, -ja] fn malomtulajdonos *A malmos maga mázsáta a buzát* (P)

malmoz *malmoz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige (argó) lódít, hazugságokkal traktál *Ne malmozz, uty se hiszem ety Szavadot se!* (Bt)

malmozik *malmozik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige malomjátékot játszik *Mám mind a kettő malmozik* (T)

málna *málna, manna* [~t, ~k, ~ja] fn piros, bogyós, illatos gyümölcs,

ill. ennek bokra *Megyék szedek neked mannát* (G)

málnaszirup l. **málnaszörp**

málnaszörp *málnaszörp* [-öt, -ök, -je] fn málna levéből készült szörp *Igyá málnaszörpöt* (K)

málnázik *málnázik, mannázik* [-ok, -ő ~ -ol, -ott] tn ige málnát szed *Mámma dilutám má málnázok, ha török, ha szakad* (Be)

malom *malom* [-lmot, -lmok, -lma] fn **1.** gabonafélék őrlésére szolgáló ipari üzem *Buzát viszünk a malomba* (Csl); **2.** malomjáték *Van két malom* (Csl); **3.** (argó) duma *E csak malom, nem hiszem el* (Cs); [] *Nem egy malomban őrnek 'másról beszélnek, ezért nem értik egymást'; Vki-nek a malmára hajtja a vizet 'vkinek az érdekében cselekszik'*

malomkerék *malomkerék* [-et, -ek] fn malomkő *Maga megemeli a malomkereket* (Sz)

malter *malter, maltēr* [-t, -ok, -ja] fn habarcs *Jőü malterrā vakōnak* (Nbe)

malteroskanál *maltereskanál, malteroskanál* [-t, -ok, -ja] fn merítőkanál *Letört a malteroskanál nyele* (M)

mályva *májva* [˘t, ˘k, ˘ja] fn muskátli *Egész nyárom virítnek a májvájim* (Pk)

mályvasarj *májvasarj* [-at, -ak, -a] fn muskátli dugványa *Adō nekem májvasārjat?* (Ng)

mama *mama* [˘t, ˘k, ˘ja] fn **1.** anya *Vettem mamának ruhát* (Csl); **2.** nagymama megszólítása *Mama, mikor jösz má nállunk?* (Bs)

máma *máma, mámma* l. **ma**

mamaliga *mamaliga* [˘t, ˘k, ˘ja]

fn puliszka *Egyetek mamaligát* (Asz)
mamlasz *mamlasz* mn, fn **I.** mn ügyefogyott, tehetetlen (fiú) *Te mamlasz köjök, hát semmit se lehet rád bizni?* (Bat); **II.** fn ilyen személy *Hijja csak ide aszt a mamlaszt* (T)

mámor *mámor* [-t, -a] fn enyhe itasság *Má kiment a fejedbül a mámor?* (Np)

mámoros *mámoros* mn enyhén itas *Mámoros vőü a nájlombörtü, amit megitattak vele* (K)

mán l. **már**

manapság *manapság* hsz napjainkban *Manapság má nincs szjégyen, a tolvajt ügyesnek monygyák* (Bo)

mancs *mancs* [-ot, -ok, -a] fn **1.** állat mellső lábfeje *A kutya ideadi a mancsát* (Bf); **2.** nagy, ügyetlen kéz *Vedd innen a mancsod* (Tá)

mandarin *mandarin* [-t, -ok, -ja] fn narancsal rokon, de apróbb déli gyümölcs *Vettem két kila mog nélküli mandarint* (Csn)

mandolin *mandolin* [-t, -ok, -ja] fn domború testű pengetős hangszer *Mandolinon tanul jáccani* (Mi)

mandula *mandula, mandulla* [˘t, ˘k, ˘ja] fn **1.** a mandulafa termése *A mandulla keserű* (Bd); **2.** mandulafa *Itt a tavasz, virit a mandula* (K); **3.** nyirokcsomókból álló szerv a torokban *Fáj a mandulám* (Bo)

mandzsetta *mandzseta* [˘t, ˘k, ˘ja] fn kézelő *Koszos a mandzsetád* (Nbe)

mangalica *mangalica* [˘t, ˘k, ˘ja] fn göndör szőrű zsírsertés *Hizlātam egy mangalicát* (H) [] *Ojam, mint a mangalica 'kövér, pufók'*

mángorló *mángollóu* [-t, -k, -ja] fn mosott ruhanemű simítására szolgáló, elnagyoltan rovátkált faeszköz *Nagyanyámnak még megvan a mángorlóuja, asz szokta mondani: rát huzok a mángorlóuvā* (Gy);

mángorol *mángorol, mángaral* [-ok, -ōsz ~ -sz, -ōt ~ -t] ts és tn ige **1.** mosott fehérneműt mángorlóval simít *A vászonneműt mángaralam* (Vs); **2.** ver *Ugy mángorōja a puját, csak uty porzik* (Ge)

mánia *mánija* [˘t, ˘k, ˘ja] fn hóbort *Az a mánijája, hogy kalabba jár* (K)

mánijás *mánijás* mn bogaras, hóbortos *Mán én is mánijás leszek it kösztetek* (Bo)

manikürös *manikürös* fn és mn **I.** körömápoló személy *A manikürōshō ment fel a vározsba, nincs ithon* (Tú); **II.** ápolt, lakkozott körmű *Ijem manikürös körmökkē nem lehet mosogatni* (Bó)

mankó *mankóu* [˘t, ˘k, ˘ja] fn botszerű támasz sérült lábúaknak *Kitōrte a lábát, mankóuvā jár* (Np)

manna l. málna

manó *manóu* [˘t, ˘k] fn tréf. kifiben, elhomályosult jelentéssel *A manóu rugjon meg* (Sz)

mar¹ *mār* (-ok, -sz, -t) ts és tn ige **1.** (kül. állat) fogával, körmével tép, kapar *A macska mār, ne jácogy vele* (Csl); **2.** égő, szúró fájdalmat okoz *Mari a szemem a füst* (Ko)

mar² *mār* [-t, -ja] fn állat hátán a lapocka fölött kidomborodó rész *Jóu lecsutakōta a lú mārját* (T)

már már, mán, má hsz **1.** annak nyomatékos kifejezésére, hogy vmi elkezdődött *Mán esik* (Tg); **2.** annak nyomát. kifejezésére, hogy vmi a múltban végbement *Ém má vóutam katona* (Bá); **3.** annak nyomatékos kifejezésére, hogy vmi éppen elkezdődik *Megyek mán* (Bf); **4.** érzelmi- leg színezett mondatok nyomósító szavaként *E mán dōfi* (Tát)

marad *marad* [-ok, -ō ~ -sz, -t, -ott] tn ige **1.** továbbra is ott van *Ithon maradok, tik csak mennyetek* (Ts); **2.** helyzetében, állapotában nem történik változás *Alegíny maratt* (Si); **3.** vmilyen helyzetbe kerül *Árvám marattak a kicsik* (Mu); **4.** vmi keletkezik és egy ideig tart *Kik marad az ütis hēje* (T); **5.** felhasználás közben nem fogy el *Maratt egy jóu darap szövet* (Bcs); **6.** munka vkire hárul *Rám marad a jóuszág egísz napra* (Csl); **7.** későbbre halasztódik *A szapulás a jövőü hétre marad* (Bt); **8.** kivonás eredménye lesz *Ödbü kettőüt – marat három* (Ng) [] *Elment maradra 'nem sikerült elmennie'*

maradás *maradás* [-t, -a] fn az az állapot, hogy vki marad vhol *Ojan ideges vóutam, nem vóut maradásom othon* (Ke)

maradék *maradék, maradéjk, maradjék, maradik* [-ot, -ok, -a] fn **1.** vmiből megmaradt rész *Én eszem meg utánnok a maradikot* (Pk); **2.** ivadék *Mindem maradika is legyen átkozott* (T); **3.** a kivonás eredménye, az osztásnál fennmaradó szám *A maradéket at hozzá* (D)

maradhatós *maradhatóys* mn tűrhető, meglehető *Jóú lesz a ruha?* – *Marathatóys* (Bf)

maradi *maradi* mn a régihez ragaszkodó *Ott ojam maradi níp lakik* (Ng)

maradvány *maradvány* [-t, -ok, -a] fn elpusztult dolog, csoport megmaradt része *A keritjés maradványa e má csak* (Pf)

marakodik *marakodik, marakodik* [-ok, -ō ~ -sz, -ott] tn ige **1.** (több állat) egymást marja *Marakodnak a kutyák* (Vs); **2.** civakodik *Marakodnak az öröksjégen* (Bo)

marasztal *marasztal* [-ok, -sz, -t] ts ige maradásra kér *Hijába marasztatam úköt, nem lehetet velög bírni* (Rf); [] *Othon nem várnak, it nem marasztānak* 'tréfás vendégbücsúztató'

marcangol *marcangol, marcangol* [-ok, -ōsz ~ -sz, -ōt ~ -t] ts ige foggal, körömmel tépdés, szaggat *Mit mārcangolod aszt a hust, vāk késsel* (Sz)

március *márcijus* [-t, -a] fn az év 3. hónapja *A márcijus mán tavasz* (Csn)

marcona *marcona* mn félelmetesen zord *Két marcona alakot láttam* (Bk)

mardos *mardos, mardas* [-ott] ts ige (kínzó érzés) gyötör *Mardosott a szjégym mijatta* (D)

marék *maréjk, marjék, marok, marik, morik* [-rka] fn behajlított tenyér, ill. amennyi abba belefér *Egy morik pucirmogot adott* (Tg)

margaréta *margaréta, margaret-*

ta [˘t, ˘k, ˘ja] fn margitvirág *Margarétákat himez bele a teritőbe* (Tg)

margarin *margarin* [-t, -ok, -ja] fn növényi zsiradék *Margarinnā sütők* (B)

margó *margóu* [-t, -k, -ja] fn lap-szél *Mekhusztam a margóu* (Bat)

marha *marha* [˘t, ˘k, ˘ja] fn **1.** Szarvasmarha *Kihajtották a marhát a legelőre*(Bsz); **2.** durva, ostoba, hülye ember *Te marha, hun jár az eszed?* (V)

marhahajtáskor *marhahajtáskor* hsz kora reggel, öt óra tájban, amikor a csordát kihajtják *Kimentem kapáni még marhahajtáskor* (Tát)

marhahús *marhahus* [-t, -ok, -a] fn levágott marha húsa *Marhahusz-bú jóú a leves* (K)

marhaság *marhaság* [-ot, -ok, -a] fn nagy ostobaság *Marhaságokod beszíl* (Si)

marháskodik *marháskodik* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] tn ige bolondozik *Ne marháskogy mindjég* (B)

marhasó *marhasóu* [-t, -ja] fn nyalósó *Kivittik a legelőüre a marhasóu* (Kg)

marház *marház* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige marhának nevez *A másikat marházza, pedig ũ az* (Tát)

marhul *marhul* [-ok, -sz, -t] tn ige marháskodik *Ne marhúj má, legyé komōj* (Mf)

máriás¹ *márijás* [-t] fn magyar kártyával játszott játék *Jáccunk márijást?* (A)

máriás² *márijás* mn márijás huncut: nagy huncut, gazember *Márijás huncut vóúnék, ha ity tennék* (F)

máris *máris, mánis* hsz vmit követőleg azonnal *Mánis jövök* (Tg)

márka¹ *márka* [˘t, ˘k, ˘ja] fn némely állam pénzneme *A nje'metek pje'nze a márka* (K)

márka² *márka* [˘t, ˘k, ˘ja] fn védjegy *Rajta van a márka, níz mek, ki gyárti* (Si)

markol *markol, morkol, markal* [-ok, -ősz, -t] ts ige marokkal, marokba fog *Mörkøj bele bátran, vegyé egy jóy morikkā* (Csl)

markolászik *markolászik, morkolászik* [-ok, -ő ~ -ol, -ol, -ott] ts és tn ige **1.** többször megmarkol *A kezemet mārkolászta* (Bó); **2.** szemcsés, sűrű anyagba nyúlkál *A homogba morkolászik a puja az udvaron* (Ko)

markos *markos, morkos* mn izmos, erős (férfi) *Derjék markos legjény* (Np)

már-már *már-már, mán-mán* hsz már majdnem *Mán-mán it kē-neki lenni* (Tg)

mármint *mármint, mámmint* ksz vagyis *Útet, mámint Pétert kűdik* (Sz)

marmoládé *marmoládé* [-t, -k, -ja] fn marmelád *Igen szerettem a marmoládét* (Pk)

maródi *maródi* mn gyengélkedő *Mámma ojam maródi vagyok* (Bsz)

marok *marok, morok* [-rkok, -rkok, -rka, -ja] fn **1.** behajlított tenyér *Kőpj a mörkodba* (Mi); **2.** a levágott gabona nyalábja *Egisz nap szettük a mörkot* (G); [] *A markába nevet 'kárörömet érez', Markába köp 'hetykén fogadkozik'*

maroknyi *maroknyi, moroknyi,*

maréknyi, mariknyi mn **1.** amennyi egy marokba belefér *Egy maroknyi buzát adok a csirkének* (Csl); **2.** igen kevés számú (csoport) *Egy moroknyi ember nem győűszheti le űköt* (Kg)

marokszedő *marokszedőű, morokszedőű* [-t, -k, -je] fn aki aratáskor markot szed *Kén nekem egy jóy morokszedő, aki győűzi utánnam* (Tk)

marólúg *marólúg* [-ot, -ok, -ja] fn a lúgkő vizes oldata *Leöntlek marólúggā* (D)

marószóda *marószóda* [˘t, ˘ja] fn marólúgkő *Marószóda kell a szappanfőűzjeshe* (Np)

mars *mārs* [-ot, -a] fn, mn **I.** fn **1.** katonai menetelés *Két napik tārtott a mārs* (Th); **2.** táncmulatságban az utolsó zeneszám *Huzik a marsot, mehetünk haza* (T); **II.** mn (durva) takarodj *Mars ki innet!* (Csn)

marsol *marsol* [-ok, -ősz ~ -sz, -öt ~ -t] tn ige rég menetel *Ety hétig marsötunk az ezreddē* (B)

márt *márt* [-ok, -ő ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige szilárd testet folyadékba merít, hogy az rátapadjon *Márzsd a pendzlit a festígbe* (Pk)

martalék *martalék, martalék, martalik* [-ot, -ok, -a] fn zsákmány, préda *E má a tőlvajok martaléka lessz* (Pf)

martalékos *martalékos* mn **1.** olyan személy, aki bármi áron megszerez magának vmit *Az ojam martalíkos, mindent előűkerít* (Tg); **2.** kapzsi *Jóy ember, csak ne lenne ojam martalíkos* (Gl)

martalóc *martalóc, martallóc* [-ot, -ok, -a] fn (rég) rabló, zshivány

Beállott a martalóucok közzé (Tá)

mártás mártás [-t, -ok, -a] fn **1.** az a cselekvés, hogy vmit mártanak *A gyertya mártással* (Mi); **2.** szósz *Mártást is adok mék, ha kē* (Sze)

mártír mártír [-t, -ok, -ja] fn (vál) vértanú *Mártírt csináltak belőjille* (Bk)

mártogat mártogat, mártogat [-ok, -ō ~ -ol, -sz, -ott] ts ige többször márt *Mártogatsz a zsírba a kenyeret* (Vs)

márvány márvány [-t, -ok, -a] fn **1.** kristályos mészkő *Márvám bánynásznak* (Mf); **2.** Ebből készült tárgy *Márvámbú van a sírköve* (Fp)

más más névm, mn **I.** htlan névm nem ő, nem az *Nem teszek mást, mint felakasztom magamot* (Ho); **II.** mn eltérő minőségű, fajtájú *Más illetet kezd* (G)

mása¹ mása, mássa fn (szragos) a jelzethez hasonló személy *Kiköpöt mássa az apjának* (S)

mása² mása fn (szragos) tehén méhlepénye *Má ēment a mása* (K)

másállapot másállapot, másálapot [-ot] fn terhesség *Másálapodba van* (Ts)

másfajta másfajta mn más minőségű *Ém másfajta mintád gondolok ráhimezni* (M)

másfél másfél szn egy és fél *Másfélszer akkora, mint ez a fazik* (Bsz)

másfelé másfelé, másfele hsz **1.** más irányba *Mink másfele megyünk* (Sze); **2.** máshol *Másfele más a szokás* (Mf)

másféle másfele mn másfajta *Űk másféle emberek* (P)

másfelől másfelől hsz **1.** más irányból *Másfelől fuj a szél* (Or); **2.**

más tekintetben *Másfelől az is lehet, hogy tévedek* (Csn)

másforma másforma mn **1.** más külsejű *Az másforma vóut, nem ojam, mint te* (Bó); **2.** másféle *Ém másforma mintát títetek rá* (Sz)

máshogy máshogy hsz másképpen *Ém máshocs csinálom* (Tb)

máshol máshon, máshun, máshol hsz más helyen *Máshun kē keresni* (Bs)

máshon I. máshol

máshonnan máshonnen, máshonnat, máshunnen, máshonnet, máshonnét hsz más irányból, helyről *Máshonnat nem jöhetnek* (Tg)

máshonnat I. máshonnan

máshonnen I. máshonnan

máshonnet I. máshonnan

máshova máshova, máshová hsz más helyre *Ted valahova máshova, hogy ne lējik meg* (G)

másik másik htlan névm **1.** kettő közül nem a mutatott, megnevezett *A másik lábodra huzd* (Ng); **2.** a többi hasonló közül egy *Aggy egy másik villát* (Bó); **3.** a megnevezett mennyiségű *A másik kettő nemigen igyekezett* (Sze)

masina masina [˘t, ˘k, ˘ja] fn **1.** (rég) cséplőgép *Beindította a masinát* (Cse); **2.** takaréktűzhely *Ved le a fazikot a masinárú* (Ts)

masiniszta masiniszta, masinyiszta [˘t, ˘k, ˘ja] fn mozdonyvezető *Indít a masiniszta, vigyázzatok!* (Sz)

masírozik masírozik, masérozik [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige (kat) menetel, vonul *Maséroznak a katonák* (Bcs)

másít másít [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige változtat, módosít *Ne másiccsa*

meg az ember az adot szavát (Té)

maskara *maskara, maskura* [˘t, ˘k, ˘ja] fn **1.** álöltözet *Maskurába kellett a bálba menni* (Tk); **3.** illetlen öltözet *Vezs le eszt a maskurát* (V); **2.** rút személy *Hoty tud ilni aval a maskarával!* (T)

maskarabál *maskarabál, maskurabál* [˘t, ˘k, ˘ja] fn álarcosbál *Far-sankor lesz maskurabál* (Bó)

másképpen *másképpen, másképpen*, *máskíppen* hsz másként *Mos má ű is máskíppen beszil* (Ko)

máskor *máskor* hsz más alkalommal *Máskor gyere, mos nincs időüm* (Ho)

maskura l. **maskara**

máskülömben *máskülömben* hsz **1.** más tekintetben *Máskülömben hogy vatytok?* (Bat); **2.** ksz-szerűen mert ha nem, akkor *Gyere, máskülömben kimaracc* (B)

máslás *máslás* [-t, -ok, -a] fn törkölyből vízzel erjesztett gyenge bor *Ēfogyott a máslás is* (E)

masli *masni, masnyi, masli* [-t, -k, -ja] fn szalagcsokor *Nagy masnyi van a hajába* (K)

más-más *más-más* névm htlan különböző *Mindenkit más-más hējre vezényētek* (Z)

másnap *másnap* hsz a jelzettel követő napon *Másnap is jóü a töü-tōtkáposzta* (Sza)

másnapos *másnapos* mn előző napi ivászat után rossz közérzetű *Másnapos vagyok* (Kh)

második *második* **I. sz 1.** a kettőnek megfelelő sorrendi helyű *Hozd a második fogást* (Bat); **2.** az igazihoz

nagyon hasonló *Ű a második anyám* (Cs); **II. fn 1.** második osztály *Kijárta a másodikat* (Th); **2.** második fogás, nem levesétel *Megeszek egy másodikat* (M); **3.** másodika, a hónap második napja *Másodika van, fizetist kapunk* (S)

másodikos *másodikos* [-t, -ok] fn második osztályos tanuló *A másodikosoknak nincs ógrájok* (Dr)

másodjára *másodgyára* hsz másodszer *Másodgyára kapátuk a kompírt* (Kg)

másodmagával *másodmagávā* névm hat. ragos vkivel együtt ketten *Másodmagamvā jōttünk* (S)

másodosztályú *másodosztāju* mn értéke szerint az első osztályúnál egy fokkal alacsonyabb minősítésű *Es csak másodosztāju szén* (Tát)

másodperc *másotperc* [-et, -ek, -e] fn a perc hatvanad része *Az óra a másodpērcet is mutatí* (G)

másodszer *másoccor* **1.** másodízben *Másoccor vagyok itt* (Mf); **2.** másodikként *Másoccor semmi közöt hozzá* (Th)

másol *másol* [-ok, -ōsz ~ -sz, -ōt ~ -t] ts ige szöveget változtatás nélkül újra leír *Másōja a házi feladatot, nem gondōkodik* (Bo)

másolat *másolat* [-ot, -ok, -a] fn szövegnek, fényképnek másolással készült példánya *Csinátas másolatot a bizonyítványrú* (F)

másrészt *másrészt, másríszt* hsz más vonatkozásban *Egyríszt kell is nekem, másríszt meg nem izs drága* (Tát)

másszor *másszor* hsz máskor

Másszor ijét ne tigy (P)

másvalaki *másvalaki* névm htlan egy meghatározatlan másik személy *Māj mekkírek másvalakit, hocs csinája meg* (Ki)

másvalami *másvalami* névm htlan egy meghatározatlan másik dolog, tárgy *Másvalamivē kéne mekpróbáni kipiszkáni* (E)

másvilág *másvilág* [-ot] (vall. rég) a halál utáni élet színhelye *Nekünk má csak a másvilágon lesz jó* (Ge)

maszat *maszat, moszat* [-ot, -ok, -a, -ja] fn **1.** elkenődött nedves piszok *Csupa moSzat a kezed* (Tg); **2.** apró pihesterű szemét *Szed le a kabátomrul a moSzatot* (G)

maszatos *maszatos, moszatos* mn moszattal szennyezett *Moszatos a kendőüm* [Hl]

mászik *mászik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn és ts ige **1.** keze-lába segítségével kapaszkodva halad *Fára másztunk* (Mf); **2.** kapaszkodva fölfelé igyekszik *Lassam másztunk fel a hegyre* (CsF); **3.** (kis állat) lassan halad *It mászik ety katicabugár* (Tg)

maszka *maszka, maszk* [˘t, ˘k, ˘ja] fn **1.** álarc; *Maszkába jelentek meg nálla, osz pínszt kírtek* (Csn); **2.** pakolás *Tojásos maszkát tett az őrcájára* (Kd)

maszka *maszka* [-t, -ok, -ja] fn álarcosbál *Maszka* *bált rendeznek a klubba* (E)

máskál *máskál, máskáll* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] tn ige járkal, kószál *Valahun a faluba máskál, nincs ithon* (Gu)

maszlag *maszlag* [-ot, -ok, -ja] fn

1. fehér virágú, mérges gyomnövény *Datura stramonium* *A maszagnak fekete a magja* (Nf); **2.** valótlan dolog *Beatta neki eszt a maszagot* (Ts)

massza *massza* [˘t, ˘k, ˘ja] fn (vál) formálható anyag, tészta *A masszát be tesszük ety tepsibe, osz meksüssük* (K)

masszíroz *masszíroz, maszíroz, maszéjroz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige dögönyöz, gyúr *Minden nap masszéjrozzák a lábom* (Bs)

matat *matat* [-ok, -ō ~ -ol, -sz, -ott] tn ige **1.** tapogatósan keresgél *Mit matacc abba ja fijóugba?* (Bat); **2.** öregesen tesz-vesz *Egész nap matat az udvaron* (Si)

mátka *mátka* [˘t, ˘k, ˘ja] fn menyasszony *Ki lesz a mátkád ugyan?* (Bsz)

matrac *madrac, matrac, matrác, madrác* [-ot, -ok, -a] fn **1.** párnaszerűen tüzdelt ágybetét *Ki kē porōni a matracot* (K); **2.** szalmazsák tömtünk számbú *egy madracot* (Ko)

matring *matring, motring* [-ot, -ok, -ja] fn s alakban csavart, meghatározott mennyiségű fonál *Vam mék két motring piros pamutom* (Ts)

matróz *matróz* [-t, -ok, -a] fn légénységi állományú tengerész *Beálot matrózZak* (Mf)

matrózruha *matrózruha* [˘t, ˘k, ˘ja] fn matrózgalléros ruha *Nekem is vójt matrózruhám* (Bo)

matrózgallér *matróz* *gallér, matróz* *gallír* [-t, -ok, -ja] fn a hátra ráfekvő, négyszögletes, fehér sávokkal díszített gallér *Matróz* *gallérrā fogom megvāratni* (Kf)

matrózsapka *matróyssapka, matróssipka* [˘t, ˘k, ˘ja] fn a matrózok ellenző nélküli, kerek, hátul lecsüngő Szalagos sapkája *Matróyssipkát hord* (Be)

matt¹ *matt* [-ot, -ok, -tya] fn sakkjátékban a játszma végének bejelentése *Na, mos má mattot adok* (Bo)

matt² *matt* mn (ritk) fénytelen, tompa színű *Jóú vóuna ide valami matt üveg* (Tk)

matuzsálem *matuzsálem* [-et, -ek] fn nagyon öreg ember *Ez mán egy matuzsálem* (Z)

matyó *matyóú* mn mezőkövesdi-ekre jellemző *Himzek egy matyóú terítőűt* (H)

mauzóleum *mazóleom, mőzolejum, mőzolejom* [-ot, -ok, -a] fn nagyobb építmény mint síremlék *Vóútam Moszkvába a mőzolejumba* (Sz)

maxi *makszi* mn a szokásosnál hosszabb (ruha) *Makszi szoknyába jár* (K)

maximál *makszimál* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] ts ige ár legfelső határát megszabja *Makszimáták a pijaci árákat* (A)

maximális *makszimális* mn a megengedett legnagyobb(ár) *Makszimális áron attuk el* (K)

máz *máz* [-at, -ak, -a] fn **1.** üvegszerű bevonat a kerámián *Lepattogott a szilkérű a máz* (Vr); **2.** bevonat, zománc *Piros máz van a fazikon* (Ki); **3.** csokoládébevonat *Csak a mázzát szereti, a tiszttája nem ízlik neki* (Kd); **4.** az emberi bőr (tréf) *Lement a könyökömű a máz, ugy odaütöttem* (Hl)

mázás *mázás, mázos* mn mázzal bevont *Mázos kalácsot árúnak* (Kv)

mázli *mázli* [-t, -ja] fn (argó) szerencse *Mázlija vóút, hogy nem vóút othon az apja* (Ts)

mázol *mázol* [-ok, -ősz ~ -sz, -öt ~ -t] ts ige **1.** festékkel, mázzal beken *Mázolik a kapukot* (Sz); **2.** vékony, ritka sárréteggel a ház döngölt padlóját bekeni *Sárrā mázötuk a konyha főggvit* (Csf)

mázos l. **mázás**

mazur *mazúr* [-t, -ok, -ja] fn nevetségesen kiöltözött személy *Tiszta mazúr vagy ebbe a kalabba* (Rf)

mazurka *mazúrka* [˘t, ˘k, ˘ja] fn lengyel eredetű tánc *Mazúrkát is táncötunk a bálogba* (Bá)

mázsa *mázsa* [˘t, ˘k, ˘ja] fn **1.** métermázsa *Két mázsa āmām termett* (Or); **2.** nagy mérleg *Tedd a zsákot a mázsára* (Mf)

mázsál *mázsál* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] ts ige mázsán mér *Mázsáluk a tengerit* (Kg)

mazsola *mazsola* [˘t, ˘k, ˘ja] fn mag nélküli szőlő aszalt bogyója *Mazsolát teszünk a kaládzsba* (Mu)

meccengős *meccengőűs* mn léha, kicsapongó *Nem tud mi csináni a meccengőűs fijávā* (Br)

meccs *meccs* [-et, -ek, -e] fn labdarúgó mérkőzés *Lejáccották a meccset* (Gu)

mécs *mécs* [-et, -ek, -e, -cse] fn mécses *Mécsegy gyútott az ólba* (Fra)

mécses *mécses* [-t, -ek, -e] fn **1.** faggyúba tett kanóc mint világítóeszköz *Csak mécsessē világítunk* (Nbe); **2.** viharlámpa *A mécses*

hozd, mēr fuj a szél (Bá); [] *Eltörött a mécses 'elpityeredett (a gyerek)'*

mécsesvirág *mécsesvirág* [-ot, -ok, -a] fn kígyószisz, terjőke *Echium vulgare Montam, hogy ne nyúj a mécsesvirákho, mēr mekszúr* (Sz)

mécsvirág *mécsvirág* [-ot, -ok, -ja] fn a szegfűfélék családjába tartozó, ötszirmú, fehér virágú szőrös gyomnövény *Melandrium Látod, ez a mécsvirág* (Bs)

medál *medál* [-t, -ok, -ja] fn vki-tüntetés, érem *Medált is kapott, mikor kitüntették* (Ko)

meddig *meddig* ksz **1.** mely he-lyig *Meddig bírsz elugrani nekifutás nékü?* (Bat) **2.** mely időpontig *Meddik fog még esni?* (B)

meddő *meddőj* mn **1.** Szaporodásra képtelen (nő, állat) *Meddőj a tehenünk* (Tg); **2.** nem termő (növény) *Ki kē vágni a meddőj hajtásokot* (G)

medence *medence* [˘t, ˘k, ˘je] fn **1.** víztároló *Firittünk a medencébe* (Th); **2.** széles, öblös nyitott edény *Ragd a mosatlant a medencébe* (Pf); **3.** alumínium v. zománcos kanna *Medencébe hozzák a tejet minden reggel a szomszédék* (S); **4.** börskanna *Megittünk kéjt medence bort, be is ruktunk tülle* (Csf); **5.** kannához hasonló fülű ételhordó fazék *Az jétel a medencéjbe van* (Fr)

meder *meder* [-dret, -drek, -dre] fn folyó- vagy állóvíz mélyedése *Keskeny a folyó medre it* (Th)

medicina *medicina* [˘t, ˘ja] fn (rég) orvosság *Nincs a bajára medicina* (Fa)

medikus *medikus* [-t, -ok, -a] fn orvostanhallgató *Egy medikussá jár a jány má két éve* (Cs)

medszesztra *metszesztra* [˘t, ˘k, ˘ja] fn ápolónő *A metszesztra beaggya az injekciójút* (V)

medúza *meduza* [˘t, ˘k, ˘ja] fn kocsonyás testű, gomba alakú tengeri állat *Írtóú sok a meduza a Fekete-tengeren* (M)

medve *medve* [˘t, ˘k, ˘je] fn **1.** nagy termetű, bozontos erdei ragadozó *Mék sose láttam ilő medvét* (S); **2.** gyűjtéskor, boglyázás előtt a Földrészleg közepére összehordott szénacsomó *Medvébe hōrgyuk a szjénát* (Z); **3.** simításkor az egymásra rakott dohánylevél-csomó *A medvébe rakod dohánt bebálozzák* (Bd); [] *Előre iszik a medve bűrre* 'elhamarkodottan örül'

medvebocs *medvebocs* [-ot, -ok, -a] fn a medve kölyke *Láttunk az álatkērbe medvebocsokot* (Ho)

medvecukor *medvecukor* [-krot, -krok, -kra] fn (rég) rudacska alakú édesség *Szeretem a medvecukrot* (G)

medvefereg *medvefjereg, medvefíreg* [-rget, -rgek, -rge] fn pincebogar *Megette a medvefjereg a krump-lit* (Fr)

medveszarcukor *medveszarcukōr* [-krot, -krok, -kra, -ja] fn medvecukor *Kōhōjés ellen jóú a Medveszarcukōr* (Bo)

medvetalp *medvetalp* [-at, -ak, -ja] fn **1.** különböző alakzatú formákban sütött sütemény *Szeretem a medvetalpat, mindik sütök* (G); **2.** lapos szártagú opuncia *Platy opuntia*

A medvetalp mutatóúzs, de szuróúzs (Pk); **3.** bőrlevél *Bergenia A medvetalp korán tavassza virít* (Fr)

medvetáncoltató *medvetáncótatóú* [-t, -k] fn medvét ugráltató mutatványos *Járt nálunk is rigem medvetáncótatóú* (Tb)

meg¹ *meg* ksz, msz **I.** ksz **1.** mellrendelő tagok kapcsolására *Esik is, mek fuj is* (Bk); **2.** ismétlődő tagok kapcsolására *Száz mek száz ember vóút ott* (D); **II.** msz érzelmileg színezett m-ban *Hát te meg mit akarsz itt?* (Bf)

meg² *meg* ik **1.** hátrafelé, vissza *Mekfordút a szél* (Cse); **2.** mozzanatos cselekvés kif-re *Megbillent a deszka* (Té); **3.** a cselekvés elkezdésének kif-re *Megindút az essőü* (Ko); **4.** a cselekvés befejezésének kif-re *Mekszünt a fejfájásom* (K); **5.** a cselekvés eredményességének vkifejezésére *Meggyógyút a beteg* (Sz); **6.** a cselekvés nagy fokának kif-re *Mekszemvettem írte* (Ke); **7.** annak kif-re, hogy vmilyen állapotban huzamosan megmarad *Megül ety hējbe* (Csf); **8.** megismételve a cselekvés gyakori voltának kif-re *Meg-mege-red az essőü* (Bf)

még *még* hszó **1.** annak kif-re, hogy vmilyen cselekvés, tulajdon-ság, állapot stb. érvényben van *Még zőüdek a fák* (Bd); **2.** ezenkívül *Ki jöm még?* (Mf); **3.** fokozó szóként *Mék táncótunk is!* (V); **4.** annak kif-re, hogy vki, vmi nagy mértékben felülmúlja a többit *Úgy nevtünk, hogy még!* (D); **5.** felháborodás kif-re *Még ijét!* (Fr)

megabriktol *megariktol* [-ok, -ős ~ -sz, -öt ~ -t] ts ige megver, megfegyelméz *Majd ém megabriktolak!* (S)

megad *megad* [-ok, -sz, -ott] ts ige **1.** vkinek juttat vmit, ami annak jogosan jár *Mindent megad a gyermekejinek* (F); **2.** visszafizet *Megattam a tårtozást* (Gu); **3.** jóváhagy *Megatták az engedíjt az utazásra* (Mi); **4.** a várt cselekvést elvégzi *Megatta a jelt* (Bó); **5.** feladja a harcot *Jóú vam, megadom magam* (S); **6.** megadja a módját, a kívánt módon végzi el *Megatta a móggýát a sógor, jóú lakadalom vóút* (Cse)

magagitál *magagitál* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] ts ige agitációval meggyöz, rábeszél *Tíged is magagitát az elnök* (Bk)

megagyabugyál *megagyabugyál* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] ts ige elver, elpáhol *Na, esz jóú megagyabugyáták* (V)

megagyal *megagyal* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] ts ige megver, agyba-föbe ver *Ugy megagyáták, hogy alig lehetet ráismerni* (Be)

megágyal *megágyal, megágyaz, megágyoz* [-ok, -ász ~ -sz, át ~ -t] ts ige **1.** megágyaz *Mehettek aludni, megágyátam* (Tk); **2.** szöszgt göngyölegbe rendezve a fonáshoz előkészít *Megágyátam a szálszöszgt* (Bá)

megágyaz *megágyaz* [-ok, -ö ~ -ol, -ott] tn és ts ige **1.** ágyat lefekvéshez elkészít *Ágyaz mek, feküggýünk le* (Bó); **2.** ágyat éjszaka után bevet *Megágyazok, kisépregetek, osz mejek* (Mf); **3.** megcsinálja a sarat a tapasztáshoz *Má régem mek*

kelet vóna ágyazni aszt a sárt (Csf); 4. közvetlen fonás előtt a szösz elrendezi, kisebb csomóba rakja, előkészíti a fonáshoz (Bsz)

megágyoz l. **megágyal**

megáhít *megáhít* [-ok, -sz, -ott] ts ige nagyon megkíván valamit *Megáhitotta a sört* (Bó)

megakad *megakad* [ok, -ō ~ -ol, -sz, -t] tn ige 1. akadály miatt nem halad tovább *Megakatt a szekér a fába* (Gu); 2. mondanivalót nem tud tovább folytatni *Megakatt a beszédbe* (P); 3. megakad vmivel, kifogásol vmit benne *Ugyam, még velem vagy megakadva!* (Ke); 4. felfigyel vkire *Má megakad a szeme a jányokon* (D)

mégakkora *mégakkora* névm akármilyen nagy *Főűthő vágom, ha mégakkora is* (Sza)

megakóz *megakóz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige megsaccol, megbecsül *Megakóusza a búzát, hogy mennyi* (S)

megalakít *megalakít* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige testületet megszervez *Megalakitották a tánccsoportot* (Bá)

megaláz *megaláz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige önértetében megsért *Eléb megalázza az embert, utánna mek hizeleg* (Fo)

megalázkodik *megalázkodik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige alázatosan kezd viselkedni *Én nem alázkodom meg előűtte* (J)

megáld *megáld* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige 1. áldását adja *Mágáldom a házasságotokot* (Gl); 2. ~ vkit jótéteményben részesít *Igen jóű felesíggel áldotta meg azIsten* (Kg)

megáll *megál* [-ok, -ász ~ -sz, -át

~ -t ~ -ott] tn ige 1. járását megszakítja *Megállok a ház előűtt* (Bat); 2. (gép) működését abbahagyja *Megát a busz a nagyutná* (Tk); 3. (folyamat) megszakad, abbamarad *Megál az emberbe a szóű* (H); 4. ezért még meglakol *Megáj, lesz neked!* (Sz); 5. álló helyzetben tud maradni *Má megál maga is a gyűermek* (S)

megállapít *megállapít* [-ok, -ō ~ -ol, -sz, -ott] ts ige 1. (értéket, rendet) megszab *Megállapították az árát a háznak* (T); 2. érvelés eredményeként kijelent *Megállapítom, hogy jóű dóűgosztunk* (Tb)

megállapodás *megállapodás* [-t, -a] fn az a cselekvés, hogy vki megállapodik vkivel *Létrejött a megállapodás* (Si); 2. ennek eredménye *A megállapodáshoz tarti magát* (Tg)

megállapodik *megállapodik, megállapodik* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] tn ige 1. megegyezésre jut vkiben *Állapoggyunk meg abba, hoty te jössz írtem* (Ts); 2. megáll *Megállapodott az essőű* (Gu); 3. lecsendesül, forrása megszűnik *mikor megáqlápodik a hōrdóű, beduguk* (Nd)

megállás *megálás* [-t, -a] fn 1. az a tény, hogy vki, vmi megáll *Megálás nélkül járati a gépet estig* (Ts); 2. szünet, pihenés *Egísz nap nincs megálásom* (Vs)

megállít *megállít* [-ok, -ō ~ -ol, -sz, -ott] ts ige 1. megállásra kényszerít *Megállít tegnáp az uton anyád, és nekem áll* (Tg); 2. félbeszakít *Montam vón tovább, de megállított* (Si)

megálló *megálóű* [-t, -k, -ja] fn (mnái igenév is) megállóhely *Ott a busz a megálóűn* (Ho)

megálmodik *megálmodik* [-ok, -ō ~ -sz, -ott] ts ige **1.** álmában meglát *Megálmodtam, ki vesz ē felesígül* (Sza); **2.** előre megsejt *Mek se álmodtam vóna, hogy még veled is tanákozok* (T)

megalszik *megāszik, megaluszik* [-ok, -ō ~ -ol, -aludt] tn ige **1.** (tej) sűrűvé, kocsonyássá válik *Nyáron hamār megāszik a tēj* (Fo); **2.** alváásra ott marad *Megāszunk a váróúterembe is* (Ho); **3.** megalvad *Megāszik a víz a seben* (Tát)

megalvad *megalvad* [-t] tn ige (vér) kocsonyássá válik *Hidegbe hamaráb megalvad a víz* (Ke)

megantragol *megantragol, megantragāl* [-ok, ōsz ~ -sz, ōt ~ -t] ts ige megver, elpáhol *Megantragallak, csak ne fogaty szóút* (Vs)

mégannyi *mégannyi* mut névm akármilyen sok *Nem kē nekem, ha mégannyi pindze vóna is!* (Mi)

megaszik *megaszik* [-ott] tn ige **1.** megaszalódik, megszárad *A kemencébe jóút megaszik a gyümőűcs* (Sz); **2.** összeaszalódik, sovánná válik *Ahogy ránjészttem, láttam, hoty tējesen meg vóút aszva* (K)

megaszal *megaszal* [-ok, -āsz ~ -sz, -āt ~ -t] ts ige elvégzi vminek az aszalását *Megaszātam a sok szílvát* (Tá)

megaszalódik *megaszalóúdik* [-ott] tn ige aszalttá válik *Megaszalóúdik a szílvá a fán* (Ng)

megátalkodik *megátālkodik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige elítélendő magatartása mellett makacsul kitart *Annyira megátākodott a gonos-*

ságba, hoty fini lehet túlle (Sz)

megátkoz *megátkoz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige átkot mond vkire: *Megátkozlak, hogy mekhāsz* (Csl)

megavasodik *megavasodik, megavasodik* [-ott] tn ige (zsir, szalonna) avassá válik *Megavasadt a drága Szalona* (Vs)

megavatol l. **megóvatol**

megbabonáz *mezbabonáz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige a babona szerint megront *Mezbabonászták, azír jár az után a jány után* (Tg)

mezbabrál *mezbabrál, mezbabráll* [-ok, -ász ~ sz, -át ~ -t] ts ige **1.** hozzányúl, megtapogat *Valaki mám mezbabráta a törtát* (Rf); **2.** Vmiből egy keveset ellop *Mezbabráták a hagymánkot* (Sz); **3.** megront, mezbabonáz *Ugy mezbabráta a tehenet, hogy egjésszen elapatt a teje* (Csp); **4.** megbecstelenít *Kē neked ojan jány, akit más mám mezbabráta* (G)

mezbabrik *mezbabrik* [-ott] tn ige megromlik *Mezbabrott a drága leves!* (Be)

mezbabzik *mezbabzik, mezbabzik* [-ott] főtt burgonya megerjed *Az a krumpli má mezbabzott, ne egyed* (Tk)

mezbakallja magát *mezbakajja magát, mezbakájja magát* tn ige megcsökönyösödik *Asz, ha mezbakajja magát, hijába beszisz neki* (Vs)

mezbakuszik *mezbakuszik* [-ott] tn ige (szárazon főtt burgonya) megtöpped, megkékül *Nekem nem kē az a kolompjér, egjésszem mezbakuszott* (Bs)

mezbakzik *mezbakzik* [ott] tn ige

(szárazon főtt étel) megdermed, meghül *Megbagzott a zsámiska* (G)
vö.: megkancik, megbakuszik, megbabzik

megbámul *megbámúl* [-ok, -úsz~ -sz, -út ~ -t] ts ige csodálattal néz meg vkit *Mindenki megbámúta az új ruhámot* (Ke)

megbán *megbán* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** lelkiismeretfurdalást érez valami miatt *Megbántam, amit tettem* (J); **2.** (fenyegetésként) kárát látja vminek *Megáj, még megbánod!* (Tá); [] *Megbánnya, mint a kutya, amék kilencet fíjadzott 'nagyon megbánja'*

megbánt *megbánt* [-ok, -ő ~ -ol, -ott] ts ige megsért *Megbántották, azóta feléjük se megy* (Sza)

megbarátkozik *megbarátkozik* [-ok, -ő ~ -ol, -ott] tn ige **1.** barátságot köt *megbarátkoztunk a sógorrā* (Bk); **2.** meggyőződik vminek a helyességéről *Nem barátkoztam meg evvel a tervē* (Cs)

megbátorodik *megbátorodik* [-ok, -ő ~ -ol, -ott] tn ige bátorrá lesz *Akkor osz má megbátorodott ű is* (K)

megbecsül *megbecsül, megbecsüll, megbēcšül* [-ök, -űsz ~ -sz, -üt ~ -t] ts ige **1.** értékét elismeri *Megbēcšüllik az őrvast a faluba* (S); **2.** ~i magát, rendesen kezd viselkedni *Becsűd meg magad, minden rendbe lessz* (Fo); **3.** értékét megállapítja *Megbecsűte a buzát, hogy mennyi lehet* (Si); **4.** romlástól megóv, megkímél *Nagyom megbecsüli a ruháját* (Vs)

megbénul *megbénul* [-ok, -sz, -t]

tn ige bénává válik *Megbénút a fél keze* (J)

megbeszél *megbeszél, megbeszél, megbeszél, megbeszél* [-ek, -sz, -t] ts ige megállapodik vmiben *Megbeszítik a dógot* (Gl)

megbeszélő *megbeszélő, megbeszélő, megbeszélő* [-t, -k, -ja] fn amit meg kell tárgyalni *Sok a megbeszélőnk* (Tát)

megbetegedik *megbetegedik, megbetegszik* [-ek, -el, -ett] tn ige beteggé lesz *Megbetegedett a gripp után, osz nek se gyógyút* (Bo)

megbillen *megbillen* [-ek, -sz, -t] tn ige egyet billen *Megbillent a lóca, maj lejestem* (Bk)

megbír *megbír* [-ok, -sz, -t] ts és tn ige **1.** megterhelést elbír *Má megbír a jég* (A); **2.** ~ vkivel v. vmivel el tud banni *Megbírok mn vele magam is, nem kē segicčjég* (Bcs)

megbirkózik *megbirkózik, megbirkózik* [-ok, -ő ~ -ol, -ott] tn ige **1.** birokra kel vkivel *Megbirkózik akár-mék naggyal is* (V); **2.** eredményesen megküzd *Megbirkóztunk a feladattā* (Mi)

megbirságot *megbirságot, megbirságot* [-ok, -ősz ~ -sz, -öt ~ -t] ts ige birsággal sújt *Megbirságotáltak a kutya mijatt* (Vs)

megbíz *megbiz* [-ok, -ő ~ -ol, -ott] ts és tn ige vmely feladat elvégzésére feljogosít *Éngem biztak meg vele, hogy aggyam át* (Hl)

megbízhatatlan *megbízhatatlan* mn akiben nem lehet megbízni *Az egy megbízhatatlan ember, akkor se mond igazat, ha kérdez* (Bcs)

megbízható *mebiszható* mn-i ign szavatartó **1.** *Megbiszható ember, lehet rá számítani* (Tú); **2.** biztos, hiteles *Megbiszható hējrū tudom* (Csf)

megbízik *mebizik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige bizalommal van valaki iránt *Megbizog benne, mint saját magamba* (Szt)

megbizonyosodik *mebizonyosodik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige vkinek igaz voltáról meggyőződik *Megbizonyosottam rólla, hogy nem hazudik* (Nb)

megbiztat *mebiztat* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige ígérettel reményt nyújt *Megbiztatot, hogy mekkapom* (T)

megbocsát *mebocsát, megbocsájt* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** bünt, sérelmet nem ró fel többé *Min-dig megbocsát neki, mer vakon szereti* (K); **2.** megereszt, meglazít *Bo-császd meg a kötelet* (Csl)

megbokrosodik *mebokrosodik, megbokrosodik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige **1.** (ló) megvadul *Megbokrosodott a lú, ēragatta a szekeret* (Csl); **2.** (személy) elragadtatja magát *Apátok ha megbokrosodik, kaptok!* (Mi); **3.** (növény) bokrossá válik *Megbokrosodott a szekfü* (Kg)

megbolondít *mebolondit* [-ok, -ō ~ -ol, -sz, -ott] ts ige önuralmától megfoszt *Megbolondit ez az örökös ōrginálás!* (Ki)

megbolondul *mebolondul, mebolondull* [-ok, -úsz ~ -sz, -út ~ -t] tn ige **1.** megzavarodik *Apátok mebolondút a sok ivástú* (Kf); **2.** önuralmát elveszti *Megbolondullok tülle-*

tek, te puja! (Or)

megborsol *meborsol, megborsal* [-ok, -ōsz ~ -sz, -ōt ~ -t] ts ige megborsoz *Jó* *meborsóta anyátok eszt a levest* (Vr)

megborsoz *meborsoz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige borsal megszór, borsot tesz bele *Megborsozi a pájinkát, úgy iszi* (Ts)

megbosszul, *mebosszúl, megbosszull* [-ok, -úsz ~ -sz, -út ~ -t] ts ige megtorol *Megbosszúta a fiját* (Mf)

megbotránkozik *mebotránkozik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige erkölcsi felháborodást érez vmi miatt *Megbotránkozott rajta az egjész falu* (Fp)

megbotránkoztat *mebotránkoztat* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige felháborít *Csak mebotránkoztatati az idősebbeket, ahogy visēkedik* (Th)

megböcsül l. **megbecsül**

megbőröl *mebőröl* [-ök, -ōsz ~ -sz, -ōt ~ -t] ts ige csúnyán elver *Úgy mebőrōlek, hogy beledōglō* (Fp)

megböszül *mebőűszül, megbőűszüll* [-ök, -úsz ~ -sz, -út ~ -t] tn ige megdühödik *Megbőűszút a bika, vki-gyázzatok!* (Mu)

megbővül *mebőűvül* [-t] tn ige megszaporodik, megnövekszik *Megbőűvút a család* (Ff)

megbukik *mebukik* [-ok, -ō ~ -sz, -ott] tn ige **1.** kudarcot vall *Megbukott a terve* (J); **2.** (isk) vizsgán elégtelen osztályzatot kap *Megbukot számtambú* (Uh)

megbukkál *mebukkál* [-ok, -sz, -t] ts ige (kendert) megtör *Megbukkátuk a kendert* (Vs)

megbuktat *megbuktat* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige okozza, hogy vki vmi megbukjon *Megbuktatta a tanítót* (I)

megbunkóz *megbunkóuz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige göböt köt vminek a végére, hogy ki ne bomoljon *Gerebenyezés után megbunkóuzuk a szösz vígit* (Nd)

megbüdösödik *megbüdösödik, megbüdesedik* [-ött] tn ige büdös lesz *Megbüdesedett a hus* (Vs)

megcucuráz *megcucuráz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige megfenyít *Ne legyen rossz, mer mekcucurázlak a vesszővél!* (Gl)

megcukroz *mekcukroz, mekcukraz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige cukorral ízesít *Cukrozd meg a kenyeret a pujának* (Bcs)

megcsap *mekcsap* [-ok, -ō ~ -ol, -sz, -ott] ts ige 1. ráüt, meglegyint *Eriggy innem, mer mekcsaplak dühömbe* (Mcs); 2. (Szag, áramlat) hirtelen érezhetővé válik számára *Mekcsapott a cefreszag* (Mu)

megcsapat *mekcsapat* [-ok, -ō ~ -ol, -sz, -ott] ts ige gyengén meglocsol *A palántát naponta töpször mekcsapassuk vízzé* (Csp)

megcsappan *mekcsappan* [-t] tn ige feltűnően megfogyatkozik *Megcsappant a családi jövedelem* (Mi)

megcselekszik *mekcselekszik* [-ek, -ē ~ -el, -kedett] ts ige 1. vál cselekvést végrehajt *Ha ű esz mekcselekette, akkor nincs mit beszíni vele* (Pk); 2. (elvégzi a teendőit) *Eléb mekcselekszem az ithoni munkámat, azut māj kimegyek* (Th)

megcseppent *mekcseppent* [-ek,

-el, -ett] ts ige megfej *Megyek mekcseppentem a tehenet* (G)

megcsikordul *mekcsikordul, mekcsikordull* [-t] tn ige egyet csikordul *Mekcsikordút a kőcs a zárba* (Bat)

megcsimbóz *mekcsimbóuz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige szöszből a vastag, durva szálakat, a csimbókokat kiszedi *Mekcsimbóuzom eszt a szöszököt, mer így nem lehet fonni* (Bk)

megcsinál *mekcsinál* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] ts ige 1. teljesen elkészít vmit *Mekcsinállom a frizurádot* (Tú); 2. megjavít *Mekcsinátam a kávéfőzőt* (Bo)

megcsomósodik *mekcsomósodik* [-ott] tn ige csomóssá válik *Mekcsomósodott a zsámiska* (G)

megcsontosodik *mekcsontosodik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige erős csontúvá fejlődik *Mekcsontosodott ez a fíjú* (Bsz)

megcsosz l. **megcsöz**

megcsömörlik *mekcsömölik, mekcsömörlik, mekcsömerlik* [-ök, -ō ~ -esz, -ött] tn ige étellel elrontja a gyomrát *Mekcsömerlettem a káposztátú* (Vs)

megcsöz *mekcsöz, mekcsesz* [-ök, -öl, -ött] elront *Esz jóul mekcseszted!* (Vs)

megcsúnyul *mekcsunyull* [-ok, -úsz ~ -sz, -út ~ -t] tn ige csúnyává lesz *Hogy mekcsunyút az a járy!* (Bo)

megcsuszamlik *mekcsuszamlik* [-ok, -ō ~ -asz, -ott] tn ige hirtelen megcsúszik *MekcsuSzamlott az egyik lábom, majd elestem* (Cs)

megcsutakol *mekcsutakol, mekcsutakal* [-ok, -sz, -t] ts ige szalma-

csutakkal tisztára töröl *Mekcsutakaltam a lovat* (Vs)

megdagad *megdagad* [-t] tn ige (testrész) kórosan megduzzad *Megdagatt a lábom* (Ti); **2.** (anyag) vízzel telítődve megduzzad *Őncs vizet a hőrdóuba, hogy dagaggyom meg a dongája* (T)

megdermed *megdermed* [-ek, -sz, -t] tn ige **1.** hidegtől megmerevedik *Megdermett a kezem* (Mf); **2.** (étel) kihülve megdermed *Megdermēt a kocsonya* (Sz)

megdézsmál *megdézsmál* [-ok, -sz, -t] ts ige kisebb mennyiséget elvesz, elcsen vmiből (kül. Enivalóból) *Megdézsmáta valaki a sütemínt* (Si)

megdiklinál *megdiklinál* [-ok, -sz, -t] ts ige megvereget, megpaskol *Megdiklinálta a hátam* (Vs)

megdobban *megdobban* [-t] tn ige egyet dobban *Megdobbant a szivem, hogy mekhallottam* (Ng)

megdohosodik *megdohosodik, megdohasodik* [-ott] tn ige dohossá válik *Megdohasadt a liszt* (Vs)

megdolgoz *megdóugoz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** alaposan megművel *A főüdet jóu megdóugosztuk, lett is termés* (Si); **2.** meggyőz, rábeszéléssel megpuhít *Megdóugoszták mán ütet az irodába, ne fíj!* (Kg)

megdolgozik *megdóugozik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige vmiért eleget dolgozik *Megdóugosztam a pindemír* (P)

megdöbben *megdöbben* [-ek, -sz, -t] tn ige fájdalmasan meglepődik *Megdöbbsentem, ahogy megláttam* (Mu)

megdöcögtet *mekdöcöktet, megdöcektet* [-ett] ts ige döcögve megráz *Megdöcektet minket a szekér* (Vs)

megdöglük *megdöglük* [-ök, -gösz ~ -gölsz, -ött] tn ige **1.** (állat) elpusztul *Megdöglött a malac* (Bk); **2.** (durva) meghal *Megdöglük űkelme nemsokára* (Gl)

megdönget, *megdönget, megdünget* [-ek, -sz, -ett] ts ige **1.** rövid ideig dönget *Megdöngette a kaput* (Si); **2.** elver *Jóul megdöngette a felesígit* (G)

megdördül *megdördül, megdördüll* [-t] tn ige dörögni kezd *Megdördüt az ég* (J)

megdörgöl *megdörgöl* [-ök, -ősz ~ -sz, -öt ~ -t] ts ige megmasszíroz *Dörgöd má meg a hátamot* (Bat)

megdörzsöl *megdörzsöl* [-ök, -ősz ~ -sz, -öt ~ -t] ts ige **1.** rövid ideig dörzsöl *Dörzsöcs csak meg a levelít, mijen jóuszagú!* (Pk); **2.** megmasszíroz *Gyere, dörzsöd meg a kezem szárát, mer tējesen elálta valami* (G); **3.** (szösz) dörzsöléssel finomít, tisztít *Elép kivonagattuk a kender, aután megdörzsötük* (Dr)

megdUFál *megdUFál* [-ok, -sz, -t] tn ige megpaskol, megpufál *MegdUFállak, ha nem halgac rám!* (Vs)

megdug *megdug* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige (libát) megtöm *Megduktam három libát* (Be)

megdünget l. **megdönget**

megdút *megdút* [-ök, -öl, -ött] ts ige megdönt *megdütötte a szél a bogját, fére áll a teteji* (Rf)

megé *megé* nu, névm **I.** nu mögé

Tedd az *ajtó* *megé* (M); **II.** szragos névm *Áj megém, hogy ne írjen a szél* (Sz)

megebédél *megebéjdel, megebéj-dell, megebídél* [-ek, -ész~ -sz, -ét ~ -t] tn ige elfogyasztja az ebédet *Megebídētünk korán* (Ts)

megecetesedik *megecetesedik* [-ett] tn ige (bor, befőtt) megsavanyodik *Megecetesedett a borunk* (K)

megedződik *megedzőjűdik* [-ök, -ő ~ -öl, -ött] tn ige edzetté válik *Megedzőjűdik az ember a munkába* (Mu)

megég *megéjg, megjég, megíg* [-ek, -ē ~ -sz, -ett] tn ige **1.** égéstől megrongálódik *Megígett a ruhám* (Mi); **2.** égési sérüléseket szenved *Megígett a kezem* (Ko)

megéget *megéjget, megjéget, megíget* [-ek, -ē ~ -sz, -ett] ts ige **1.** előidézi, hogy vmi megéjjen *A nagy lántkú csak megígett a szalonna a nyárson* (Ts); **2.** máglyhalállal elpusztít *Megjégették a boszorkányokat* (Fr); **3.** nap leburnít *Megígette a nap az őrcádot* (Tg)

megegrecióztat l. **megegzecíroztat**

megegzecíroztat *megegzecíroztat, megegrecióztat, megegrecióztat, megegrecióztat* [-ok, -ő ~ -ol, -ott] ts ige megfenyít *Maj megegrecióztat apát, csak jöjjön haza* (V)

megegyenget *megegyenget, megyenget* [-ek, -ē ~ -sz, -ett] ts ige **1.** elegyenget *Megegyengetem a dunnába a talut* (Ti); **2.** megver, elfenekel *Megegyengeti a puját* (V)

megegyezés *megegyezéjs, meg-*

eggyezjés, megegyezís [-t, -e] fn egyezség *Van kösztünk egy megegyezjés* (Fr)

megegyezik *megegyezik* [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige **1.** egyezségekre jut *Na, mibe is eggyesztünk meg?* (Pf); **2.** (több dolog) azonos egymással *megegyeznek a számítások* (Sz); **3.** békében élnek *Jó megegyezünk az asszonnyá* (Bo)

megéhezik *megéhezik* [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige éhessé válik *Megéheztem reggētű a kazarrakásba* (Tk)

megél *megéj, megjél, megil* [-ek, -sz, -t] tn (és ts) ige **1.** létfenntartását biztosítani tudja *Megil a keresetibű* (Kg); **2.** életben marad *Asz ittem, megdöglik a tehen, de megilt, látod* (Ng); **3.** vmely eseményt megér *Megiltem két háborút* (Mi)

megelégedés *megeléjgedéjs, meg-eljégedjs, megelígedís* [-t, -e] fn elégedettség *Negy megelígedíssel beszilrulla* (Tát)

megelégedik *megeléjgedik, meg-eljékszik, megeljégedik, megeljékszik, megelígedik, megelíkszik* [-ek, -ē ~ -el ~ -sz, -ett] tn ige elégnek, elegendő mennyiségűnek tart *Meg-eljékszek vacsorára ety pohár tejjé* (Th)

megelégel *megeléjgel, megeljégel, megelígel* [-ek, -ész~ -sz, -ēt ~ -t] vmit nem akar tovább túrni *Megeljégetem az örökös hazudozásajit* (Bs)

megelevenedik *megelevenedik* [-ek, -ē ~ -sz, -ett] ige **1.** életre kel, feltámad *Megelevenednek a hóttak* (Sz); **2.** (képzeletben) életre kel *szinte*

megelevenedik előjtem a kipi (Csl);
3. megélénkül Megelevenettek a palántok, hogy meglocsótam (T)

megélhetés megélhetőjs, megjélhetjés, megilhetis [-t, -e] fn a létfenntartás anyagi lehetősége It megvan a megilhetisünk, it maradunk (Pk)

megellik megellik [-ett] tn ige (nagyobb háziállat) kicsinyét világra hozza Megellett a kecske (Rz)

megemberel megemberél [-em, -ed, -i] ts ige 1. ~i magát No, emberéd meg magad, ne gúrnyassz! (Tg); 2. megtisztel Megemberelte a vendíket (Sz)

megemberesedik megemberesedik [-ek, -ē, -ett] tn ige megférfiásodik Hogy megemberesedett ez a köjök! (Ti)

megemel megemél [-ek, -ész ~ -sz, -ēt ~ -t] ts ige 1. kissé fölemel Eméd má meg az asztalt, hat tegyek a lába alá valamit (J); 2. ~i magát, megerőlteti magát Megemetem magam, fáj a derekam (Tr); 3. (összeget) megnövel Megemētjék a fizetjésjét (Np)

megemészt megeméjszt, megeméjszt, megemísztt [-ett] ts ige 1. (gyomor) táplálékot feldolgoz A jóu gyomor mindent megeméjszt (Fr); 2. (tűz) elhamvaszt A tűz emísztem meg, te kötnivalóu! (Si); 3. tönkre tesz, halálra gyötör Jaj, megemísztenek ezek a puják! (Kd); 4. elképeszt Hallattad, Szabóujjék elváltak. – Ne emisz meg! (Vs)

megemleget megemleget [-ek, -ē ~ -sz, -ett] ts ige (eseményt, dolgot) megbánva emleget Esz még megem-

legeted! (Úh); 2. szívesen emlékezik vkire Jaj, fijam, de sokszor megemlegetünk! (G)

megemlít megemlít [-ek, -ē ~ -sz, -ett] ts ige említs vkit, vmit Tíged is megemlített (Csl)

megén l. megint

megenged megenged [-ek, -ē ~ -el ~ -sz, -ett] ts és tn ige 1. beleegyeznek Apád megengette, hogy vele járj? (Sz); 2. ~(het) magának vmit, módja van rá Megengedünk magunknak ety kis pihenjést (D); 3. (körülmény) lehetővé tesz Ha az idő megengedi, kirándulunk (Bo); 4. fenntartással elfogad Megengedem, hogy így van, de nekem nem számít (Bó); 5. megbocsát Engedy meg neki, ne nehesztj rá (Ge); 6. megnyit (csapot), megtágít (kötelet) Megengedem a vizet a kádba (T); 7. (fagyos föld) felenged Ha megenged, lehet vetni a børsóut (Kd)

megengedhetetlen megengethetetlen mn amit nem szabad megengedni Ez megengedhetetlen vkielkejdjés (Nb)

megént l. megint

megéntelen l. megintelen

megénten megénten, meginten hsz újból, ismét Az esőu uram amikor mekhóut, én egy esztendőu után meginten fjéréhe mentem (K)

megenyhül megenyhül [-t] tn ige 1. (idő) enyhévé válik Má csak megenyhül az időu (Csm); 2. (indulat) lecsillapodik Megenyhüt a haragja (J)

megépül megjépül, megípül, megépül [-üt ~ -t] tn ige építése befejeződik Az ujj iskola mögjépütt (Fo)

megér¹ *megjér, megír* [-ek, -sz, -t] ts ige életben elér *Megíred aszt az időűt, hogy rát se nézek* (Tg)

megér² *megjér, megír* [-ek, -sz, -t] ts ige **1.** bizonyos értéke van *Megír neked ety százast?* (Ng); **2.** érdemes megtenni *Ez megírte a fáraccságot* (Csn)

megér³ *megér, megjér* [-ett] tn ige megérik *Szeptembere megjért a szőjlőű* (Fo)

megered *megered* [-t] tn ige **1.** (eső) esni kezd *Megerett az essőű* (P); **2.** csirát, gyökeret ereszt *Mám megerett a kolompír* (Kd); **3.** beszédessé válik *Ha ety kicsit megiszik, röktöm megered a nyélve* (Gl)

megereszkedik *megereszkedik* [-ett] tn ige **1.** (feszés anyag) megglazul *Megereszkedett a kötél* (T); **2.** nedvességet szív magába *Megereszkedett a sóű* (Ho); **3.** fölenged (fagy) *Megereszkedett a főűd* (G)

megereszt *megereszt* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige **1.** (kifeszített tárgyat) megglazít *Erezd meg az egyik sárkát* (P); **2.** (csapot) megnyit *Erezd meg a kádat vizzē* (Th); **3.** rászánja magát az írásra, tréfára, költekezésre *Megereszt egy-egy levelet* (J); **4.** ~i a hangját, hangosan beszél, énekel *Jóűl megeresztette a hangját* (Or); **5.** (kendert) meggerebenez *Megeresztettem a kandērt* (Ff); **6.** megolvaszt (jeget) *Megeresztettük a jeget a hűtőűbe, mer igem be vóűt fagyva* (Ho)

megérkezik *megjérkezik, megírkezik* [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige eljut rendeltetési helyére *Megjérkezett a csomag* (Bs)

megeröltet *megerőűltet, megerőt-tet* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige **1.** erőltetéssel kimerít *Megerőűttettem a lábom* (E); **2.** ~i magát a) kimeríti, elcsigázza magát; b) erőt vesz természetén *Nagyom megerőűttette magát: adott tiz rubētet* (Cse)

megerősít *megerőűssít* [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige **1.** erőssé tesz *A betegnek husleves kē, az megerőűssíti* (Th); **2.** megszilárdít *Megerőűssítetjék a keritjést* (Bó); **3.** szorosabban rögzít *Megerőűssítem a kötelet, várjá* (J); **4.** bizonyossá tesz, hitelesít *Megerőűssíthetem én is, amit ű mondott* (E); **5.** feljavít (trágyával) *Megerőűssítettük a melegágyba a főűdet* (Sza)

megerőszakol *megerőszakol* [-ok, -ōsz ~ -sz, -ōt ~ -t] ts ige erőSzakkal közösülésre kényszerít *Fil, hogy megerőűszakolik* (Ho)

megért *megért* [-ek, -ē ~ -l, -ett] ts ige **1.** (beszédet) tisztán felfog *Megjrtem a falon keresztül, hogy mid beszjének* (D); **2.** felfog *Megérted, amit mondok?* (J); **3.** akinek a gondolatvilágába beilleszkedik *Megértel éngem?* (T)

megértet *megértet* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige **1.** segít vkinek megérteni vmít *Értezs meg vele, hogy így nem lehet viselkedni* (Si); **2.** ~i magát, (más nyelven) ki tudja fejeZi magát *Ém megjrtetem magam oroszul is* (Bá)

megértő *megértőű* mn (mn-i ign is) együttérzést tanúsító *Megértőű feleséjge* (Nb)

megérzés *megérzjés, megérzjés,*

megérvés [-t, -e] fn megsejtés *Az a megérvés, hogy nem jön e* (Fr)

megesik *megesik* [-ett] tn ige **1.** megtörténik *Megesik az ijem minden családba* (A); **2.** (leány) teherbe esik *Megesett a jánya, osz szígyelli* (G)

megesz *megesz* ts ige bekap vkit, vmit *Megesz a farkas!* (Kd)

megesz *megesz* [-ek, -sz, -t] ts ige megért, felfog *Röktöm megeszete a dógot* (Sze)

megeszik *megeszik* [-ek, -ē ~ -el, -evett] ts ige **1.** elfogyaszt *Megeszek egy amát* (Fo); **2.** hajlandó táplálék-ként elfogyasztani *Megesz a szecs-kát is a tehen* (Csl)

megeszkábál *megeszkábál* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] ts ige megfoltoz, megjavít *Megeszkábátam a csürt* (V)

megetet *megetet, megilletet, megéltet, megítet* [-ek, -el, -ett] ts ige **1.** etetését elvégzi *megítettem a jóuszágot* (Bf); **2.** eléri, hogy megegye *Megilleteti vele a spenótot is* (Ah); **3.** megmérgez *Megillettették a kutyát* (Mu)

megett *megett* nu mögött *A ház megett kapálunk* (Fp)

megfagy *megfagy, megfogy* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] tn ige **1.** a hidegtől megkeményedik *Megfogyott a főüd* (G); **2.** (élőlény) hidegtől elpusztul *Megfotyak a verebek a fán* (Sz); **3.** (testrész) hidegtől károsodást szenved *Megfagyott a lábom* (Be); **4.** nagyon fázik *Maj megfogyok, annyira fázok* (Ts)

megfájdul *megfájdul* [-t] tn ige fájni kezd *Megfájdút a gyomrom* (J)

megfájul *megfájul* [-t] tn ige meg-

fájdul *Megfájul az ember feje ebbe a fűzsdbe* (Kd)

megfásodik *megfásodik* [-ott] tn ige (növényi rész) fássá válik *Megfásodott a karalábé, nem lehet megenni* (Bsz)

megfázik *megfázik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige átfázik *Megfázó kabát nélkü* [Kb]

megfej *megfej* [-ek, -sz, -t] ts ige **1.** (állat) fejését elvégzi *Megfejem a tehenet* (Mi); **2.** megpumpol *Jó megfejte a családot!* (Sze)

megfejel *megfejel* [-ek, -ēs ~ -sz, -ēt ~ -t] ts ige lábbeli fejelését elvégzi *Megfeje a suszter a csizmám* (Cse)

megfejt *megfejt* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige vminek a rejtett értelmét kibozza *Megfejt ed az tanállós kérdést?* (B)

megfeketedik *megfeketedik* [-ek, -sz, -ett] tn ige feketévé válik *Megfeketedett a nagy beteksüttü* (G)

megfekszi *megfekszi* ts ige ~i a gyomrát, nehéz étel nyomást okoz a gyomorban *Megfekütte valami a gyomrom* (M)

megfelejtkezik *megfelejtkezik* [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige megfélelkezik *Megfelejtkeztem a tehenrű* (H)

megfelel *megfelel* [-ek, -sz, -t] tn ige **1.** feleletet ad *Mindenre meg tud felelni* (Fo); **2.** eleget tesz a követelményeknek *Megfelel ez a forgóú?* (Bsz); **3.** egyenlő vmivel *Hány rubelnek felel meg ety forint?* (Ho)

megfelelő *megfelelő* mn (mn-i ign is) alkalmas *Ez is megfelelő lesz* (Mi)

megfélemlít *megfélemlít, megfi-*

lemlít [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige félelmet kelt vkiben *Mekfilemlítettik, hát mos hágat* (Ng)

megfenekel *mekfenekel* [-ek, -ēs ~ -sz, -ēt ~ -t] ts ige 1. (edény) fenékkal ellát *Mekfenekētik a dízsát* (Kg); 2. megver, elfenekel *Mekfenekel apát, ha hazajön!* (Gl)

megfeneklik *mekfeneklik* [-ett] tn ige (vízi jármű) a víz fenekén megakad *Mekfeneklett a csónak* (Tú)

megfér *mekfér* [-ek, -sz, -t] ts ige vkivel jól kijön *Mekférnek egymássá* (Csp)

megférriasodik *mekférrijasodik, mekfríjasodik, mekfjérijasodik* [-ok, -ol, -ott] tn ige férfiasá válik *Hogy mekfjérijasottá, mijóta nem láttalak!* (Z)

megfiadzik *mekfijadzik* [-ott] tn ige 1. (nőstény) megkölykezik *Mekfijadzott a nyúl* (Ke 2. (pénz) megszorodik *Tedd el, māj mekfijadzik* (Tg)

megfiatalodik *mekfijatalodik* [-ok, -ō ~ -ol, -sz, -ott] tn ige ismét fiatalnak néz ki *De mekfijatalottá!* (Bá)

megfigyel *mekfigyel* [-ek, -sz, -t] ts ige figyelmesen megnéz vmit *mekfigyētem, hogy mindig ott ál meg* (Bk)

megfingat *mekfingat* [-ok, -ō, -sz, -ott] ts ige 1. megnyaggat, ráncba szed *Mekfingatlak, csak ne ugráj!* (Bá); 2. megerőltető munkára kényszerít, meghajszol *Mekfingattak tegnap a kaszáláson* (Cs)

megfíreszt l. **megfüröszt**

megfirkant *mekfirkant* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige gyorsan megír *Mekfirkantok egy levelet neki* (V)

megfizet *mekfizet* [-ek, -el ~ -sz

-ett] ts (és tn) ige 1. pénzt megad *Mekfizettem, amivē tartosztam* (Bat); 2. kellő fizetséget ad *Mekfizetek a munkádír* (Bt); 3. megveszteget *Mekfizettik űtet is* (T); 4. meglakol *Ezír még mekfizetē keservesen!* (Si)

megfog *mekfog* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige 1. kézbe vesz *Mekfogom az orod!* (Fo); 2. kézre kerít *Mekfokták a zsványokot* (Kb); 3. mesterkedéssel hatalmába keríti *Mekfokták magoknak a fíjút* (Sz); 4. színes anyag a másikat mosásnál megfesti *Mekfokta a lepedőüköt a szvetter* (Mi); 5. ~ja az átok, beteljesedik rajta *A frász fogjom meg!* (P)

megfogad *mekfogad* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige 1. szolgálatába vesz *Mekfogadlak titkáromnak* (Tb); 2. (tanácsot) *Fogad meg, amit mondok* (Bó); 3. fogadalomként elhatároz *Mekfogattam, hogy nem szólullok hozzá* (B)

megfogan *mekfogan* [-t] tn ige megfogamzik *Megfogant a paradicsom ety szálíg* (T)

megfoghatatlan *mekfokhatatlan* mn fel nem fogható *Mekfokhatatlan, hoty tehett íjet!* (Bt)

megfogy¹ *mekfogy* [-ott] tn ige létszámban, terjedelemben csökken *Mekfogyott a sereg* (Tú)

megfogy² l. **megfagy**

megfojt *mekfojt* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige fojtva megöl *Ne közsd ojan szorosra a sálat, mēr mekfojtō* (Dr)

megfontol *megfontol* [-ok, -ōsz ~ -sz, -t] ts ige latolgatva meggondol *Fontōd meg jóū, amit mos tenni akārsz* (Bf)

megfordít *mekfordit, mekfordjétt* [-ok, -ol, -ott] ts ige **1.** ellenkező oldalára fordít *Fordizs meg az újságot, mer lábbā fēfele van* (Bcs); **2.** ellenkező irányba fordít *Mekforditom a csördát* (Ge); **3.** helyzetet megváltoztat *Mekfordították a sōrsomot* (Bat)

megforgat *mekfōrgat* [-ok, -ō ~ -ol, -rgatsz, -ott] ts ige **1.** forgó mozgásba hoz *Mekfōrgati a kereket* (Si); **2.** többször a másik oldalára fordítja *Mefōrgattam a rendet, hogy jóy száraggyon* (Rf); **3.** kezében ide-oda forgat *Mekfōrgatta a levelet, oszt ideatta, hogy olvassam ē* (Tát); **4.** (pénzt) befektetve gyümölcsötzet *Mekfōrgatnám eszt a kis pinct* (G); **5.** meghányvet *Mekfōrgattam én az eszembe sokszor, de nem tudok okos lenni* (Ng); **6.** megtáncoltat *Mekfōrgatik a menyasszont* (Kg)

megfoszt *mekfoszt* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige kukorica, toll fosztását elvégzi *Ma mekfosztuk a talut* (Bf)

megfő *mekfőü, mekfől* [-tt] tn ige **1.** ehetővé fő *Mekfőütt a paszúj* (Mi); **2.** páras melegtől szenved *Māj mekfőöttünk a buzba* (A)

megfrüstököl *mekfrüstököl, mekfrüstekel* [-ek, -ēs ~ -sz, -t] ts ige megreggelizik *Nyőuc óyra vóut, mire mekfrüstekētünk* (Vs)

megfúj *mekfúj* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** ráfúj vmire *Fujd meg a levest, ha főrőy* (Tk); **2.** fuvós hangszert megszólaltat *Fujd meg a trombitát* (Fo); **3.** (szél) erősen ér vmit *Kiszárad a főüt, ha mekfúji a szél* (Sza); **4.** elcsen, ellop *Mekfújták a táskám a vonadba* (Th)

megfujódik *mekfujóyudik* [-ott] tn ige széltől megszikkad, megszárad *Ha ety kicsit mekfujóyudik, lehet lesz kapáni* (Kd)

megfúl *mekfúl* [-ok, -úsz ~ -sz, -út ~ -t] tn ige megfulladás *Mekfulok a köhögístű* (Ng)

megfutamodik *mekfutamodik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige futva menekülni kezd *Az ellensjég mekfutamodott* (Úh)

megfül *mekfűl* [-t] tn ige **1.** kellő mértékben befül, bemelegszik *Má mekfűt a kemence, lehed bevetni a kenyeret* (Hl); **2.** (tej) megalszik *Mos hamar mekfűl a tēj, meleg van* (Vr)

megfürösz *mekfiriszt, mekfireszt, mekfürösz* [-ök, -ō ~ -öl, -ött], *mekfiriszt* [-ek, -el, -ett] ts ige fürösztest elvégzi *Mekfiresztettem a babát* (Csl)

megfűt *mekfűt* [-ök, -ō ~ -öl ~ -sz, -ött] ts ige (aludttejet) felmelegít *Mínygyá mekfűtöm a tejet, lesz jóy turóy* (Mf)

megfűtözik *mekfűtözik* [-ök, -ō ~ -öl, -ött] tn ige megmelegszik, megmelengeti magát *Gyere, fűtöz meg a masina mēlett* (G)

meggárgyul *meggárgyúl* [-ok, -úsz ~ -sz, -út, ~ -t] tn ige meghülyül, megbolondul *Ez az öreg má rígg meggárgyút* (Ff)

meggazdagodik *meggazdagodik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige gazdaggá válik *Meggazdagodott a csíplőügébű* (Ng)

meggebed *meggebed* [-ek, -ē ~ -el ~ -sz, -ett] tn ige **1.** (durva) megdöglik *Gebegy meg!* (Mu); **2.** kimerül *Meggebedünk a kapálázsba* (E)

meggémbередik *meggémbередik*, *meggímberedik* [-ett] tn ige (végtag) hidegtől megmerevedik *Meggémbereedett a kezem, mire kiöblitettem* (V)

meggondol *meggondol* [-ok, -ős ~ -sz, -öt ~ -t] ts ige 1. meglátolgat *Gondōd meg, mi csinász* (Bó); 2. ~ja magát, a dolgot, megváltoztatja a szándékát *El akārtam menni, de meggondōtam* (Bt)

meggondolatlan *meggondolatlan* mn meggondolás nélkül cselekvő *Ijem meggondolatlanul belemenni ety házvitelbe!* (Tg)

meggyepál *meggyepál* [-ok, -ás ~ -sz, -át ~ -t] ts ige megver *Meggyepáta a tolvāj cigányokat* (Bs)

meggyón *meggyōun, megyyovan* [-ok, -sz, -t] ts (és tn) ige (vall) gyónását elvégzi *Ēm má megyyovantam husvitra* (Gl)

meggyovan l. **meggyón**

meggyökeredzik *meggyökeredzik* [-ett] tn ige megyyökeresedik *Amit én űtettem, az megyyökeresedett* (E)

meggyökeresedik *meggyökeresedik* [-ett], *meggyükrösödik* [-ött] tn ige gyökeret ereszt *Má megyyükrösödött a májvasārij* (Pk)

meggyőz *meggyōž* [-ök, -ō ~ -öl, -ött] ts ige beláttatja vkivel, hogy mi az igaz *Ēngem nem gyōž meg, mer tudom, amit tudok* (P)

meggyőződés *meggyōžōđés, megyyōžōđés, megyyōžōđis* [-t, -e] fn szilárd nézet *Meggyōžōđisem, hogy így lesz* (Tát)

meggyőződik *meggyōžōđdik* [-ök, -ō ~ -öl, -ött] tn ige 1. megbizonyo-

sodik vmiről *Meggyōžōđtettem rulla, hogy ű a hibás* (Ko); 2. lehiggad, lecsillapodik *Sokkājig dühōngött, osztán csak megyyōžōđdött* (G)

meggyújt *meggyūt* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige 1. lángra lobbant *Meggyútom a gyērtyát* (F); 2. bekapcsol *Gyúzs má meg a villonyt!* (Kg)

meggyúl *meggyұл* [-ok, -ús ~ -sz, -út ~ -t] tn ige 1. megyyullad *Meggyút a tűz* (Bat); 2. nagyon melege van *Māj megyyul ebbe a hőűsigbe* (Pk)

megizzad *megizzad, megidzad* [-ok, -ō ~ -ol, -sz, -t] tn ige kiveri az izzadság *Megidzattam ebbe a melegbe* (Ng)

meggyükrösödik l. **meggyökere-**
sedik

meggyül *meggyұл* [-t] tn ige 1. elgennyesedik *Meggyút a kezem* (Si); 2. ~ a baja vkivel, sok kellemetlenséget okoz *De megyyút velem a bajod!* (Csf)

meggyülöl *meggyülōl* [-ök, -ōsz ~ -sz, -ōt ~ -t] ts ige gyűlölni kezd *Meggyülōtem aszt az embert egy iletre* (Sz)

meghabarodik *mekhabarodik* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] tn ige megbolondul *Tám mekhabarottá, hallod* (Bá)

megháborodik *mekháborodik, mekhabarodik* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] tn ige elméje megzavarodik *Szegény, mekháborodot mēlette* (Ba)

meghág *mekhág* [-ok, -ō ~ -sz, -ott] ts ige 1. (bika, csődör) párosodik *A bika mekhákta a tehenet* (R); 2. (rég) megmászik vmit *Mekhákttuk a hegyet, de háncor!* (Ba)

meghagy *mekhagy* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige **1.** nem használ fel, nem fogyaszt el *Mekhatytam a maradikot hōynapra* (T); **2.** (tennivaló) kiad, elrendel *Mekhatyta, hogy estire csinájam meg a vacsorát* (Cs); **3.** elismer *Mek kē hagyni, hoty tud ilni* (E); **4.** Szaporításra megtart *Esz mekhagyom mognak* (Ts)

meghagyogál, *mekhagyogál* [-ok, -ász ~ -sz -át ~ -t] ts ige meghagyogat *Mekhagyogátam sok mákkt is a kompírba* (Sz)

mekhagyul *mekhagyúl* [-t] tn ige megfakul, megkopik *Nem érdemes ebbű az óucsőy anyagbű venni, hamar mekhagyúl* (Th)

meghajigál *mekhajigál*, *mekhajingál* [-ok, -ász ~ -át ~ -t] ts ige megdobál *Mekhajigáta görre* (Tk)

meghajt¹ *mekhajt* [-ok, -öl, -ott] ts ige **1.** ígás állatot gyors haladásra késztet *Mekhajtí a lovakot, haty trappōjanak* (Bf); **2.** hasmenést okoz *Mekhajtott a káposztalé* (Tát); **3.** (gépet) mozgásba hoz *Hajzs meg a kereket* (G)

meghajt² *mekhajt* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige **1.** előre hajlít *Mekhajtották a lobogóyt a temetőjű előjűt* (G); **2.** meghajlít *Mekhajtom a botot kávának* (Ng)

meghal *mekhal* [-ok, -sz, -t] tn ige **1.** vki megszűnik élni *Fijatalon halt meg* (Mf); **2.** ~ vmiben, betegség következtében hal meg *Mekhāt tifuzba* (Bcs)

meghál *mekhál* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] tn ige egy éjszakára megszáll vhol *Mekhátunk a nénémné* (Sza)

meghálál *mekhálál* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] ts ige hálával viszonzoz *Mekhálálom a segiccsíged* (He)

meghall *mekhall* [-ok, -sz, -asz, -ol, -ott] ts ige **1.** (hangot) füllel felfog *Messzirű mekhallom, ha jön a csorda* (Bs); **2.** tudomást szerez vki-ről *Majd elájútam, mikor mekhallottam, hogy álapotos* (E)

meghallgat *mekhālgat* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige **1.** hallgatva megfigyel *Mekhāgattam az esetet* (Mu); **2.** (nézést, tanácsot) figyelembe vesz *Mekhāgatta kirísemet* (G)

meghánt *mekhánt* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** meghámoz *Mekhántok egy āmát neked* (G); **2.** kérgétől megfoszt *Má mekhántották a tengerrit* (Ts); **3.** tarlót sekélyen felszánt *Mekhántom a tallóyt* (T)

meghány *mekhány* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** megrak, betakar *Mekhánytam a szekeret ganévā* (Rf); **2.** megvitat *Mekhánytuk a dōygot magungba* (Cse); **3.** elver *Mekhánylak, ha nem fogacc szót* (P); **4.** megszór *Mekhánytam a tanyát eleséggel, ehetnek a halak* (Csf)

megharagszik *mekharakszik* [-ok, -ō ~ -ol, -gudott] tn ige haragudni kezd *Igem mekharakszok rát, ha ēmígy* (P)

megharap *mekharap* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige harapással megsebez *Mekharaptam a nyelvem* (Úh)

meghasad *mekhasad* [-t] tn ige **1.** hasadás keletkezik rajta *Mekhasatt a hidlázsdeszka* (He); **2.** elreped *Mekhasatt a ruhám ujja* (Bsz); **3.** ~ a szíve, nagy bánat éri *A szívem hasat meg, uty sājnatam* (Bs)

meghat *mekhat* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige megindultságot kelt *Nagyom mekhatot minket a halálhíre* (Z)

megható *mekható* mn (mn-i ign is) ami meghat *Mekható* *vó* *út*, *mikor búcsusztatták a menyasszont* (Bf)

meghatódik *mekható* *ódik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige megilletődik *Mindenki mekható* *údot*, *ahoty predikát az új pap* (Tk)

megházasít *mekházasít* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige eléri, hogy vki megházasodjon *Mind a két fiját mekházasította* (E)

megházasodik *mekházasodik*, *mekházasodik* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] tn ige feleséget vesz *A nyárom mekházasodik* (V)

meghi l. **meghív**

meghibásodik *mekhibásodik* [-ott] tn ige **1.** (készülék) elromlik *mekhibásodik a daráló* (Np); **2.** megromlik *Mind hibásodik meg ez a káposzta* (G)

meghibázik *mekhibázik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige hibát követ el, melléfog *Asz iszem, hogy mekhibásztam, nem asz montam, amit kellett* (Úh)

meghibban *mekhibban* [-ok, -sz, -t] tn ige megháborodik *Tám mekhibbant az eszed?* (Sz)

meghint *mekhint* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige behint vmit vmivel *A mágjába rakott anyagot vízzel mekhintik* (Nbe)

meghív *mekhív*, *mekhi*, *mekhij* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** vendégül hív *Mekhijtak a lakadalomba* (Csl); **2.** részvételre felhív *Mekhijták elő* *ü* *adást tār* *tani* (Sz); **3.** tisztségre felkér *Mekhijtak komának* (Tg)

meghívás *mekhívás* [-t, -a] fn az a cselekvés, hogy vkit meghívnak *Mék hátra van a vendégek mekhívása* (T)

meghívó *mekhívó* [-t, -k, -ja] fn (mn-i ign is) **1.** meghívást tartalmazó lap, nyomtatvány *Mekhívó* *út is csinátattak az esküvő* *ü* *re* (Tát); **2.** hívólevél *Mekkaptuk Csebül a mekhívó* *út* (Sza)

meghívott *mekhívott* [-at, -ak, -ja] fn (mn-i ign is) akit meghívtak *Az én mekhívott* *yaimrul én gondoskodok* (Ng)

meghízik *mekhízik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige kövérré válik *Mekhisztam a télen* (Bsz)

meghízal *mekhízal* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** meghízásig etet *Mekhízal* *tam kéd disznó* *út* (Tát); **2.** sárral megtapad *Mekhízott a cipő* *üm talpa* (Kg)

meghord *mekhörd* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** telehord *Mekhörtam vízzel a dízsát* (Bf); **2.** odahordott anyaggal beborít *Mekhörtam a padot tengerivē* (Csl)

meghorzsol *mekhörzsol*, *mekhürzsal* [-ok, -sz, -t] ts ige a bőr felületét felsérti *Mekhürzsal* *tam a kezem* (Vs)

meghurzsol l. **meghorzsol**

meghoz *mekhoz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** elhoz *Mekhoszták a postát* (Bá); **2.** visszahoz *Mekhosztam a tartozásom* (Bó); **3.** előidéz *A szél mekhoszta az esső* *üt* (Mf); **4.** döntést kimond *Mekhoszták az itilletet* (E)

méghozzá *mékhozzá*, *mékhozza* ksz (fokozó mellérendelésre) *Hozot kenyeret is, mékhozzá elik sokat* (Kg)

meghökken *mekhökken* [-ek, -sz, -t] tn ige megriad, megdöbben *Igem mekhökken* *tam, mikor megláttam* (Th)

meghunyaszkodik *mekhunyaszkodik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige **1.** (dühös állat) félelmében összehúzza magát *Mekhunyaszkodott a kutya, mikor ráfoktam a botot* (G); **2.** gyáván meghúzza magát *Berzenkeded, de osztán mekhunyaszkodott* (He)

meghurcol *mekhúrcol* [-ok, -ōsz ~ -sz, -t] tn ige rágalmazással rossz hírét kelti *Mekhurcót éjngem a falu előtt* (Bó)

meghurol *mekhurol, mekhural* [-ok, -sz, -t] ts ige disZóbelet kifordítva a bolyhoktól megtisztít *Mekhuraltam a belet, lehet tőjteni a hürkát* (Vs)

meghúz *mekhuz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** egyet ránt rajta *Mekhuzom a filedet* (Ge); **2.** rántva elindít *Mekhuszta a lú a szekeret* (Tát); **3.** fesszesre húz *Huz meg jobban aszt a drójtot* (M); **4.** (edényt) a kútból vizet húzva megtölt *Mekhusztam a válójt vizzel* (P); **5.** nagyot iszik belőle *Jójt mekhuszta a butykost* (Cs); **6.** (teher) kifáraszt *Mekhuszta a kézem a kosár* (Ge); **7.** (vonalat) megrajzol *Mekhusztam a sort az ütétishe* (Ko); **8.** ~za magát a) meghúzódik valahol *Mekhusztuk magunkot a kunyhóuba, míg esett* (E); b) szerényen vkiselkedik *Huz meg magat, ha nincs tehecs-síget köjitekezni* (Cs)

meghúzódik *mekhuzójdik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige **1.** húzásra megfeszül *Jójt mekhuzójdott a madzag* (Mf); **2.** vhol elrejtőzik *Mekhuzójtunk a bokor megett* (Mu)

meghül *mekhül* [-ök, -űsz ~ -sz, -üt ~ -t] tn ige **1.** hüléstől megbetegszik *Mekhütem a mezőjn* (Bo); **2.**

(étel) elhül *Mekhüd bennem a vjér, mikor meghallottam a hirt* (Csp)

megigazít *megigazít, megigazjétt* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige rendszeren helyzetébe igazít *Megigazjétem a galléjrodot* (Gy)

megigéz *megigéjz, megigíz* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige igézéssel beteggé tesz *Szenesvizet csinátam a gyermeknek, mer valaki megigízte* (Ko)

megigyenget I. **megegyenget**
megijed *megjéd, megijjed* [-ek, -sz, -t] tn ige félni kezd *Megijjettem a seprőjtül a setidbe* (Gl)

megijeszt *megjleszt, megijeszt* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige okozza, hogy vki megijedjen *Valami megijesztette a tyukokot, csak nem görjény?* (Tb)

megint¹ *megint* [-ek, -sz, -ett] ts ige enyhén megfedd *Megintettem űköd, de a csak addik tart* (Sza)

megint² *megint, megjént, megén, megin, megen* hsz ismét, újra *Má megjént it vagy?* (Np)

megintelen *megintelen, megjénte-len* ksz meg, pedig *Én jöttem ide, ű megintelen ment a falura* (Gu)

megirtózik *megirtójzik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige megiszonyodik *Ugy megirtójstam attul a sebes lábátú!* (Ti)

mégis *mégis* msz, hsz, ksz **I.** msz **1.** (szembenállás, ellentét nyomósítására) *Nagyon gondókozott, osztám mégizs beleegyezett* (Be); **2.** (helytelenítés nyomósítására) *E má mégis sok!* (Bá); **II.** hsz még mindig *Eggy ójrája ásztatom, osz mégis kemíny* (Bt); **III.** ksz az előzménnyel ellentétben *Tiltom, tiltom, mégis cigeret-tázik* (Tg)

mégiscsak *mégiscsak* msz mégis
Mégiscsak sok, amics csinál (Mu)

megismer *megismer, megösmér, megesmer* [-ek, -sz, -t] ts ige **1.** ismeretséget köt *Akkor ösmertem meg az uramot* (Bo); **2.** ráismer *Megesmerlek a hangodru* (Kg)

megismerkedik *megismerkedik, megösmérkedik* [-ek, -ē ~ -sz, -ett] tn ige ismeretséget köt *Megösmérkettem eggy illetőjvē, as sok rosszat mondot rulla* (E)

megiszik *megiszik* [-ok, -ō ~ -ol, -ivott, (ritk) itt] ts ige (tn is) **1.** ivással elfogyaszt *Megiszik egy litēr bort eccēre* (Bf); **2.** lerészegedik *Láttam rajta, hogy mám megivott* (Ge); **3.** eliszik vmit *Megitta a tehenē árát* (Sza); **4.** ivással megpecsétel *Megittuk a pērtut* (Ko)

megiszonyodik *megiszonyodik, megiszonyadik* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] tn ige iszonyatot kezd érezni *Megiszonyadik tülle az ember, ha csak ráníz* (Vs)

megítél *megítél, megítél* [-ek, -sz, -t] ts ige **1.** elítélő véleményt mond *Az embert könnyem megítélik* (Tú); **2.** ítéletben elrendel *Megítéltik neki a felerísz* (Pk)

megjár *megjár* [-ok, -sz, -t] ts (tn is) ige **1.** (utat, távolságot) odavissza megtesz *Megjártam a várost* (Sza); **2.** részt vesz vmiben *Megjárta a háborut* (Pf); **3.** póru jár *Vigyáz, mer megjárhatod!* (F)

megjárat *megjárat* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** hiába fāraszt *Ne haraguty, hogy megjáratlak!* (Sz); **2.** vmely eszközzel megmūvel *Megjá-*

rattuk a tárcsával is a főüdet, mer nagyon görös vóut (Tk)

megjárom *megjárom* [-ok, -ol, -ott] ts ige vmely gépi eszközzel megmūvel *Megjáromsztuk a cukorrépát* (Bó)

megjegyez *megjegyez* [jegyzek, -gyzel, -gyzett] ts ige **1.** jeggyel ellát *Megjedzem a pirossokot, hoty ha elvirít, ki tuggyam vállogatni a hagymákot* (Pf); **2.** emlékezetébe vés *Jegyez meg jóul, amit mondok!* (Ti)

megjelenik *megjelenik* [-ek, -sz, -t] tn ige **1.** feltűnik, láthatóvá válik *Vigre megjelent a kanyārba az óutóu* (Cs); **2.** képzeletében, álmában láthatóvá válik *Álmába megjelent neki Szüz Mária* (Gl)

megjön *megjön, meggyön* [-jövök, -jössz, -jött] tn ige **1.** megérkezik *Megjöttek a szerelőük!* (He); **2.** (küldemény) rendeltetési helyére ér *Megjött a csomag is ety hóunapra* (Bt); **3.** (időszak, jelenség) bekövetkezik *Megjött az esőü* (Or); **4.** (újra) megnyilvánul *Megjött a kedve a börtú* (Bá)

megjuhádzik *megjuhádzik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige megjuhászodik *A mírges ember nehezen juhádzik meg* (Bt)

megjuhászodik *megjuhászodik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige megjuhászodik *Na, megjuhászoktá, nagylegény?* (B)

megjuhászodik *megjuhászodik, megjuházódik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige lecsillapul, megszelídül *Sokkájig mírgelődöd, de osztám megjuhászódott* (G)

megjuházodik l. **megjuhászodik**

megkanlik *mekkanlik, mekkonlik* [-ott] tn ige (szárazon főtt étel) kihűl, megkeményedik *Azóuta má meg is kanlott a kolompér* (Kg); **Vö.:** *megbakzik, megbakuszik, megmered*

megkap *mekkap* [-ok, -ō ~ -ol, -sz, -ott] ts ige **1.** birtokába jut vkinek *Mekkapták az örökséget* (Mu); **2.** (kölcönt) visszakap *Ne agy neki, mer sose kapod meg* (T); **3.** részeseül vmiben *Mekkaptá a felődozást* (Si); **4.** kézhez kap *Mekkaptam a sürgönyt* (Ng); **5.** (betegséget) elkap *Mekkaptá tülle a náthát* (Sza); **6.** (álat) kissé megharap *Mekkaptá a kezem a kutya* (Or); **7.** tn. is (tűz, kő, füst) megéget, megfog *Mám mekkapta a kenyeret ety kicsit* (Csl)

megkapatint *mekkaparint* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige furfanggal megszerez *Mekkaparintotta magának a testvirje jussát is* (T)

megkapat *mekkapat* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** vmely hatásnak rövid időre kitesz *Mink nem füstölük a sajtot, csak ety kicsit mekkapatuk* (Ng); **2.** ~ja magát iszik egy keveset (borból, szeszes italból) *Gyere, kapassuk meg magunkot* (Sz)

megkaróz *mekkaróuz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige karót ver mellé támasznak *Nem fekszik a főüdre a paradicsom, ha mekkaróuzzuk* (Ng)

megkárosít *mekkárosít* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige anyagi kárt okoz vkinek *Mekkárosította az üzletársát* (Gl)

mekkásásodik *mekkásásodik* [-ott] tn ige **1.** kásássá lesz *Akkō jóu a körte, ha mekkásásodik* (Csp); **2.**

folyadék sűrűre, szemcsésre hűl *Mekkásásodik a szirup, ha hidegre teszed* (Ksz)

megkavar *mekkavar* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** kavarva megforgat *Mekkarvarom a buzát, hogy jobban száraggyon* (F); **2.** (ügyet) összezavar *Mekkarvarta az ügyet* (T)

megkavarodik *mekkavarodik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige kissé megzavarodik, belezavarodik vmibe *Olvazs má meg eszt a pínszt, mer ém mekkavarttam, ugy látom* (Sz)

megkedvel *mekkedvel* [-ek, -ész ~ -sz, -ét ~ -t] ts ige kedvét kezdi lelteni vmiben, vkiben *Mekkedvétük az új családót, mer baráccságos emberek* (Csp)

megkefél *mekkefél* [-ek, -ész ~ -sz, -ét ~ -t] ts ige **1.** kefével megtisztít *Mekkefétem a cipőüt* (Or); **2.** durva (férfi nőt) magáévá tesz *Mekkeféted mán a csajt?* (E)

megkékül *mekkéjkül, mekkjékküll, mekkikül* [-ök, -űsz ~ -sz, -üt ~ -t] tn ige **1.** kékké válik *Mekkjékül a kökjény* (Z); **2.** elkékül *Mekkekül az ütís hejje* (G)

megkel *mekköl, mektel, mekköül* [-t] tn ige **1.** (tészta) élesztőtől megdagad *Mekköült a kenyír* (G); **2.** kelés támad rajta *Mektel a kezem* (Bs)

megken *mekken* [-ek, -sz, -t] ts ige **1.** vminek vmivel való kenését elvégzi *Kend meg lekvárrā a kenyeret* (Tát); **2.** megveszteget *Mekkentik a biróüt, oszt ē vóüt az üty tusöva* (Th); **3.** elver *Mekkenlek, ha nem hāgatō!* (Gl); **4.** megmasszíroz *Ojan jóu mekkente a két kezem szárát, minygyá job vóüt* (Ba)

megkendőz mekkendőz [-ök, -öl, -ött] ts ige (biz) megver *Mekkendőztem a pujákat* (Vs)

megkér mekkér, mekkír [-ek, -sz, -t] ts ige **1.** kérve felszólít *Mekkírt, hogy aggyam át neked eszt* (T); **2.** bocsánatot kér *Kérd meg apádot, hogy ne haraguggyon* (K); **3.** feleségül kér *Mám mekkírtik neki a jánt* (Ke); **4.** (összeget) kér vmiért *Mekkéri az árát* (Tú); **5.** kölcsönt visszakér *Mekkjérem tülle a pjénszt* (Mu)

megkérd mekkéjrd [-ek, -el, -ett] tn ige megkérdez *Ha mekkérdi, hun jártá, mit foksz hazudni?* (Ah)

megkergül mekkergüll, mekkergyül [-ök, -űsz ~ -sz, -űt ~ -t] tn ige **1.** kergén kezd viselkedni *Te is mekkergüté, ugy látom* (I); **2.** (jóság) futni, szaladni kezd *Mekkergyült a csorda, mer igen csipik a legyek a teheneket* (Sz)

megkeresztel mekkeresztel [-ek, -ész ~ -sz, -ét ~ -t] ts ige **1.** keresztelését elvégzi *Mán nagyocska vóut, mikor mekkeresztētik* (Gl); **2.** (bort, tejet) vízzel felhígít (tréf) *Mekkereszteli a bort* (Pf)

megkeseredik mekkeseredik [-ek, -ē ~ -el ~ -sz, -ett] tn ige **1.** keserűvé válik *Mekkeseredett a tej* (D); **2.** örömtelenné válik *Keseregy meg, mit sajnáloed aszt a pínszt?* (Si)

megkeserül mekkeserül, mekkeserüll [-ök, -űsz ~ -sz, -űt ~ -t] ts ige megsynli, kárát látja vminek *Maj mekkeserüllöd még eszt* (Bs)

megkever mekkevēr [-ek, -sz, -t] ts ige **1.** keverve megforgat *Mekkeverem a pulizskát* (Tg); **2.** ~i a kár-

tyát, elvégzi a keverését *Jóu mekkeverted a kártyát?* (Rf); **3.** (földet) másodszor felszánt vetés előtt *Még mek kē kevēni a mog alá* (Csn)

megkommant mekkomant [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige megüt, megver *Mekkomantom, aki rosz lesz* (Té)

megkopaszt mekkopaszt [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige **1.** (állatot) szőrétől, tollától megfoszt *Mekkopasztotta a ri a kutyát* (Csl); **2.** (haját, szőrzetét) tövig lenyírja, leszedi *Mekkopasztotta a tifuz, de má nyőű a haja* (Ng); **3.** kifoszt (biz) *Mekkopasztották a jó komáji* (S)

megkoplal mekkoplal [-ok, -sz, -t] ts ige szigorú takarékosággal elér, megszerez *Mekkoplátuk mink eszt a házat!* (Tg)

megkoppad mekkopad [-ok, -ō ~ -ol, -t] tn ige megkopaszodik *Ém má tējesem mekkoppattam, semmi hajam sincs* (Ts)

megkóstol mekkóustol [-ok, -ōsz ~ -sz, -ōt ~ -t] ts ige megízlel *Mekkóustótam a levest, mék sājitalan* (Tát)

megkotyogósodik mekkotyogósodik [-ott] tn ige megkotlik *Mekkotyogósodott ety tyukom* (Sze)

megkotlik mekkotlik [-ott] tn ige (tyúk) kotlani kezd *Mekkotlot három tyukom is, vigyé belőlle egyyet magadnak* (T) **Vö.:** mekkotyogósodik, mekkottyán

mekkottyán mekkottyán [-t] tn ige **1.** kottyánó hangot ad *Hátha mekkottyám még a kōrsóyba ety kis viz?* (Bs); **2.** meg se~, föl se veszi *Mek se kottyán neki ennyi!* (Csl); **3.** megkotlik *Várom, hogy mék tyuk fog mekkottyanni* (G)

megkozmal mekkozmal [-t] tn ige
megkozmasodik *Mekkozmat a tej*
(Tg)

mekkornyékez mekkornyéjkez,
mekkornyéjkez, mekkornyikez [-ek,
-el, -ett] ts ige tisztességtelen dolog-
ra akar rávenni *Akit a mekkornyikez,*
annak veszni kē (Csl)

mekkönnyebbül mekkönnyebül
[-ök, -úsz ~ -sz, -út ~ -t] tn ige 1.
könnyebbé válik *Minygyá mek-*
könnyebbül a tarisznya, ha mekfrüs-
tökölünk (K); 2. biológiai szükségét
elvégzi *Mekkönnyebütem a bokörba*
(Hl); 3. nyomasztó érzése megszűnik
Mekkönnyebütünk, mikor mekhal-
lottuk, hogy nem esed baja (Fa)

mekköszön mekköszön [-ök, -sz,
-t] ts ige köszönetet mond *Köszönd*
mek, hogy eszt is elhosztam (Pk)

mekköt mekköt [-ök, -öl, -sz, -ött]
ts ige 1. csomóba kötve rögzít *Mek-*
kötöm a keszkenőüm (Bsz); 2. köte-
lékre rögzít *Közs meg a kutyát* (Bó);
3. összekötve kialakít *Mekkötöm ne-*
ked a bokrétát (I); 4. fonalból kötve
elkészít *Egy nap mekköt ety sipkát*
(Np); 5. (megállapodást) létrehoz
Kössük meg az ālcut (Mf); 6. (laza
talajt) helyhez köt *Az akác mekköti a*
homokot (Tú); 7. tn (építőanyag)
megszilárdul *A cément hamar mek-*
köt (D); 8. ~i magát, makacsul ra-
gaszkodik elképzeléséhez *Ugy mek-*
kötötte magát, hogy nem lehetet vele
zöldágra vergőüdni (Ho)

mekkövet mekkövet [-ek, -ē ~ -el,
-ett] ts ige 1. bocsánatot kér *Kövezs*
meg apát, ha bjékessjéget akarsz
(Mu); 2. ~em (mentegetőzéseként)

bocsánat (a szóért) *Má mekkövetem,*
de ez ojam, , mint a ganéj (Pf)

mekkritizál mekkritizál [-ok, -ász
~ -sz, -át ~ -t] ts ige pejor megbírál
Mekkritizája másikod, de magát nem
lássá (Hl)

mekkukul mekkukúl [-ok, -úsz ~
-sz, -út ~ -t] tn ige megnémul *Mír*
nem szóüllacc, tám mekkukútá? (P)

meglágyul meglágyúl, meglágyull
[-t] tn ige 1. (anyag lággyá válik)
Keverj ety kis vizet a lekvárho, had
lággyóm meg (Dr); 2. (időjárás)
megenyhül *Csak márcijuzsba lággyút*
meg az üdőü (Bú); 3. ~ az agya,
meghüylül *Tám meglágyút az*
agyad? (Bá); 4. (folyadék) meglan-
gyosodik *Tedd a tüzre aszt a vizet,*
hagy lággyóm meg egy kicsit (Bó)

mevlakik maglakik [-ok, -ol, -ott]
tn ige huzamosabb ideig együtt lakik
vkivel *Látot, hogy mevlakik aval a*
lompos asszonnyā (Ksz)

meglapogat meglapogat, meglap-
ogat [-ok, -ol ~ -sz, -ott] ts ige 1.
tenyérrrel megütöget, megvereget *La-*
pogazs meg aszt a szösz, hogy ne
legyen ojan zilás (Gy); 2. biz megta-
pogat *Meglapogatná még a me-*
nyecskéket (V)

meglapul meglapúl [-ok, -úsz ~
-sz, -út ~ -t] tn ige elbújva meghúzód-
dik valahol *Meglapút a hás sārka*
megett (E)

meglát meglát [-ok, -ol ~ -sz, -ott]
ts ige 1. megpillant *Mājd összees-*
tem, mikō megláttam abba a ruhába
(Bs); 2. tapasztal *Māj meglátom, mi-*
re megyek vele (Csn); [] *Más szemi-*
be a szālkát is meglássá, magájéba a

gerendát se 'elnéző magával szemben' (Tb)

meGLECKÉZTET *meGLECKÉSZTET* [-ek, -el, -ett] ts ige *Majd ém meGLECKÉZTETLEg benneteket!* (V)

meGLEHET *meGLEHET* I. [-ek, -el ~ -sz, -ett] tn ige 1. van rá mód, hogy meGLEgyen *MeGLEHETĕ néküllem is* (Bá); 2. van ok, hogy meGLEgyen *Ne-ki is meGLEHET a maga vILEkedése* (G); II. msz lehetséges, talán *Ű meGLEHET, nem is tutta, hogy mit tĕrveZek* (Sz)

meGLEHETŐS *meGLEHETŐŰS* mn elfogadható, kielégítő *JóŰ ez a ruha? – MeGLEHETŐŰS* (Bf)

meGLEKEL *meGLEKEL* [-ek, -sz, -t] ts ige léket üt, vág vmin *Lékĕd meg a dinnyĕt, hoty piross-í a béli* (G)

meGLEP *meGLEP* [-ek, -sz, -ett] ts ige 1. vmi váratlanul ér vkit *MeGLEPĕT, amit montá* (Bá); 2. váratlanul megajándékoz *MeGLEPĕHĕTné ety pár kesztyűvĕ* (Mi); 3. tetten ér *MeGLEPĕTİK űköt a góŰréba* (Si)

meGLEP *meGLĕP, meGLĕJPP, meGLĕP* [-ek, -sz, -ett] tn ige 1. megszökik *MeGLĕPĕT a pĕjĕndĕ* (Nbe); 2. gyorsabban kezd lépni *MeGLĕPTĕnk, hogy utóŰlĕrjĕk* (Cs); 3. távolságot lépéssel megbecsül *MeGLĕPEm a főŰd szĕlessĕgĕt* (G)

meGLEPETÉS *meGLEPETĕS, meGLEPETĕS, meGLEPETĕS* [-t, -ek, -e] fn 1. annak az állapota, aki meg van lepve *MeGLEPETĕSEMbe szóllani se tuttaM* (Fr); 2. váratlan esemény *Nem írĕt meGLEPETĕS* (E); 3. váratlan ajándék *Ez az ém meGLEPETĕSEM* (Bs)

meGLEPŐDİK *meGLEPŐŰDİK* [-ök, -ő

~ -öl ~ -sz, -ött] tn ige meGLEPETĕSÉt érez *Nagyom meGLEPŐŰTĕM, ahogy mekhallottam* (Or)

meGLESZ *meGLESSZ* [-ek, -ĕ ~ -el, -lett] tn ige 1. megszületik *Akkora má meGLESSZ a pici baba* (Bó); 2. elkészül, létrejön *Mĕj, ha meGLESSZ az új házunk, ĕjőszĕk* (Fa); 3. összegyül *Nemsokkára meGLESSZ rá a kőŰcsĕg* (Cs); 4. vmely mértéket megüt *MeGLESSZ ez egy mázsza is* (Bo)

meGLETT *meGLETT* mn javakorabeli *MeGLETT ember vóŰtam má* (V)

meGLÓG *meGLÓŰG* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] tn ige biz elszökik *MeGLÓŰGOTT a gyŰllĕsrŰ* (Ko)

meGLŐ *meGLŐŰ, meGLŰ* [-lövök, -lőŰsz ~ -lŰsz, -lŰtt] ts ige 1. lövéssel megsebesít v. megöl *MeGLŰTTİK az urát a háboruba* (T); 2. durva (férfi nőt) magáévá tesz *MeGLŐŰNĕM a kicsikĕjt* (Nbe)

meGLÖK *meGLÖK* [-ök, -ō ~ -öl ~ -sz, -ött] ts ige 1. lökve megmozdít *MeGLÖKTĕd a kezem, azĕr írĕtam csuNyán* (Cs); 2. (férfi nőt) magáévá tesz *MeGLÖKTİK mán eszt is egynehányan* (Sz)

meGLEL *meGLEL* [-ek, -ĕsz~ -sz, -ĕt ~ -t] ts ige megtalál *MeGLETEM az ĕveszegy gyomlállóŰt!* (Cse); [] *Min-den disztóŰ meGLEli a maga dörzsölőŰfáját* 'hitvány ember is talál magának élettársat' (Be)

meGMAcSKÁSODIK *meGMAcSKÁSODIK* [-ott] tn ige (fonal) összegubancolódik *A fonal meGMAcSKÁSODIK, ha vizbe dugják* (Ti)

meGMAgyaráz *meGMAgyaráz* [-ok,

-ō ~ -ol, -ott] ts ige magyarázva megértet *Megmagyarásztam neki, hogy mi az oka* (Mi)

megmakacsolja magát *megmakacsolja magát* ige makacssá válik *Ugy megmakacsotta magát, hogy nem akart engedni* (Pf)

megmamásodik *megmamásodik* [-ok, --sz, -ott] tn ige teherbe esik *A hugom megmamásodott* (Bk)

megmar *megmār* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** marva megsebez, megkarmol *Megmārt a macska* (Bo); **2.** (csipős anyag) kimar *A dēr mārjon meg, mi csinász mām megin?* (Ge); **3.** megért *Nagyom megmart a rosz nyelvível* (Si)

megmarad *megmarad* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -t] tn ige **1.** ugyanott, ugyanabban a helyzetben marad *Megmaradok a magam házába, hogy ne legyek sēnki uttyába* (Tāt); **2.** ugyanabban az állapotban marad *Nem marad meg a befősz, ha nem sterilizájuk* (Ng); **3.** továbbra is létezik, nem fogy el, nem pusztul el *Elűtettem a virágot, nem tudom megmarad-i* (Sz); **4.** életben marad *Vagy megmarad, vagy mekhal* (Mu)

megmaradás *megmaradás* [-t, -a] az a tény, hogy vki, vmi megmarad *Nem lessz a faluba megmaradásom* (Csp)

megmarhul *megmarhúl* [-ok, -sz, -t] tn ige durva elveszti az eszét *Marhúj meg, mi csinász?* (Si)

megmárt *megmárt* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige **1.** folyadékban megnedvesít *Nem firitem, csak íp megmártottam magam a vízbe* (Tg)

megmásít *megmásít, megmásjēt* [-ok, -ol, -sz, -ott] ts ige megváltoztat *Megmásította a Szavát* (F)

megmásol *megmásol* [-t] ts ige (tehén) eredménytelen ivarzás után ismét folytat *Mán fojatott eccēr, de megmásította* (G)

megmegy *megmegy* [-ment] ts ige megtörténik *Na, ez is megment cirkusznékül* (E)

megmelegedik *megmelegedik, megmelekszik* [-ek, -el, -ett] tn ige **1.** kellőképpen meleg lesz *Megmelekszik minygyá a leves, ehecc* (Tāt); **2.** fázása elmúlik *Megmelekszünk itt a tűz mēlett* (E); **3.** megszokik vhol *Még mek se melegeded, de má kimuttatta a foga fehérjūt* (T)

megmelegít *megmelegít, megmelegjēt* [-ek, -ē ~ -el ~ -sz, -ett] ts ige meleggé tesz *Megmelegitek ety téglát a lábodnak, hogy ne fāzz a hideg ágyba* (Gu)

megmelegszik l. **megmelegedik**
megmelleszt *megmējjeszt* [-ek, -el, -ett] ts ige (szárnyast) levág *Megmējjesztem ety tyukot* (D)

megmenekedik *megmenekedik* [-ek, -ē ~ -sz, -ett] tn ige megmenekül, megszabadul *Megmenekettünk a kőjccsiktű legalább* (Ge)

megment *megment* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige pusztulástól, veszedelemtől megóv *Ha sikerül megmencsük a termjēnyt* (Bs)

megmer *megmer* [-ek, -sz, -t] ts ige megmerít *Megmerem a vidret moslikkā* (Ko)

megmér *megmēj, megmjēr, megmír* [-ek, -sz, -t] ts ige mérésrel vmi-

nek a mértékét megállapítja *Megmírtem magam, hogy mennyit nyomok* (Ksz)

megmered *megmered* [-ek, -ē ~ -el ~ -sz, -t] tn ige **1.** megmerevedik *Megmerett a kezem a cipelistű* (T); **2.** (étel) kihül *Gyere enni fele, mer megmered a leves* (Bs); **Vö.:** megbakzik, megkanzik, megkanlik

megmérézkdik *megmérézkdik* [-ek, -el, -ett], **megmíróüčkődik** [-ök, -öl, -ött] tn ige testsúlyát megméri *Megmíróüčköttünk a mázsán* (Mi)

megmerevedik *megmerevedik* [-ek, -el, -ett] tn ige merevvé válik *Akkor se adom oda, ha megmerevedē* (Tát)

megmérge *megmérge, megmírgel* [-ek, -sz, -t] ts ige méreggel kezel, csáváz *Megmírgētük a vetőümagot* (Sz)

megmérgeződik *megmírgelőődik* [-ök, -ő ~ -öl, -ött] tn ige megmérgesedik *Ugy megmírgelőttem, asz ittem, szíjjeltípem* (Bf)

megmérgez *megmírgéz, megmírgéz* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige **1.** méreggel beteggé tesz v. megöl *Megmírgeszte magát a felesége, meg is hát* (Sza); **2.** mérget juttat vmibe *A szennyviz megmírgeszte a fojót* (Nbe)

megmériődik *megmériődik, megmíródik* [-ök, -ő ~ -öl, -ött] tn ige megméri *Nem tudom, hány kila, de ugyis megmériődik* (Be)

megművel l. **megművel**

megmoccan *megmoccan* [-ok, -sz, -t] tn ige egyet mozdul *Igy új, meg ne moccany* (Be)

megmond *megmond* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige **1.** kijelent *Megmondom őszintén, én nem hiszem* (Bs); **2.** beárul *Megmonlak apádnak, csak csufolóüggyá* (Kf); **3.** megjósol *Megmondom, mi lesz veled* (Dr); [] *Megmonta neki, mint a salánki ember az ökrének* 'közismert dolgot mond olyannak, aki azt úgysem értheti meg' / *A salánki ember azt mondta az ökrének: „te ökör”* / (Or); *Megmonta kerek perec* 'megmondta köntörfalazás nélkül' (Be)

megmondható *megmontható* [-ja] fn az igazat meg tudja mondani *Apátok a megmonthatóija, mennyid bajlóttam veletek* (Sz); [] *Isten a megmonthatója* 'csak az Isten tudja'

megmozdul *megmozdul, megmozduol* [-ok, -sz, -t] tn ige egyet mozdul *Ha megmozduollok, letaposom a palántát* (Bd)

megmukkan *megmukkan* [-ok, -sz, -t] tn ige megszólal *Na mukkany má meg, mi legyen* (Be)

megmunkál *megmunkál* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] ts ige **1.** anyagban munkadarabon elvégzi a kellő műveletet *Szípem megmunkáli a fát* (Sz); **2.** (földet) megművel *Jó megmunkáli a földet ez az új kapa* (Kg)

megmurál l. **megmurel**

megmurel *megmurel* [-ek, -ész ~ -sz, -ēt ~ -t], **megmurál** [-ok, -sz, -t] tn ige biz meghal *Megmurēt az öreg, mégis kivárták* (Ki)

megmütöz *megmütőüz* [-ök, -öl, -ött] ts ige megmüt, megoperál

Megműtőüszjég, de nemigen fog megmaradni (Hl)

megművel *megművel, megmível* [-ek, -ész~ -sz, -ét ~ -t] ts ige (földet) műveléssel termővé tesz *Ha megművete vón a földet, mos lenne mit ennijök* (Csf)

megnadrácol *megnadrácol* [-ok, -ős ~ -sz, -öt ~ -t] ts ige elnadrácol *Te ronty köjök, minygyá megnadrágolak!* (Fp)

megnáthásodik *megnáthásodik* [-ok, -ő ~ -ol ~ -sz, -ott] tn ige náthás lesz *Mán érzem, hogy megnáthásodok* (Ho)

megnémul *megnémül, megnémul, megnímül* [-ok, -úsz~ -sz, -út ~ -t] tn ige **1.** némává tesz *Megütötte a feje lággyát, attú nímút meg* (Ng); **2.** nem tud megszólalni *Megnémútunk az ámulattú* (K)

megneszel *megneszel* [-ek, -ész, -t] ts ige megsejt *Megneszēte, hoty kīsziul valami* (Ti)

megnevel *megnevl* [-ek, -ész~ -sz, -ét ~ -t] ts ige megfelelővé nevel *Māj megnevēlek, ha apád nem nevel!* (Bo)

megnevez *megnevez* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige vkinek, vminek a nevét megmondja *Nevez mek, ha tudot, ki vóút* (Gl)

megnéz *megnéj, megnéjz, megníz* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige **1.** megszemlél, végignéz *Megníztem a szindarabot* (Ko); **2.** meggyőződik vmiről *Megnízem, mennyi pindz maratt* (T); **3.** (terhes nő) annyira megfigyel vkit, hogy a gyerek majd arra hasonlít *Tám valami cigánt niszté meg ve-*

le, azír ijem fekete ez a gyērmek! (G); **4.** szemmel ver *Megnízte valaki eszt a gyērmeket, azír sír* (Sza); **5.** ~heti magát, nehéz helyzetbe jut *Akkor osz megnjészheted magadot!* (K); [] *Nézze meg az ember 'micso-da dolog ez?'*

megnyakal *megnyakal* [-ok, -sz, -t] ts ige nyakon üt, megver *Megnyakātam ety párszor a pujád, de ember led belöllök csíkot* (Or)

megnyakasodik *megnyakasodik, megnyakaskodik* [-ok, -ő ~ -ol, -ott] tn ige konok lesz *Ugy megnyakaskodot, hogy nem enged a szentnek se!* (Csl)

megnyikkan *megnyikkan* [-ok, -sz, -t] tn ige **1.** egyet nyikkan *Kinyút a malac, mek se nyikkant* (A); **2.** megszólal *Ha megnyikkan, velem gyülik meg a baja* (V)

megnyír *megnyír* [-ok, -sz, -t] ts ige vminek az nyírását elvégzi *Mek nyírták a juhakat* (Vs)

megnyirakodik *megnyirakodik* [-ok, -ol, -ott] tn ige megnyiratkozik *Megnyirakodok má, mer igen benőjtt a hajam* (Ts)

megnyirkul *megnyirkul* [-t] tn ige átnedvesedik *Megnyirkút a gabona* (Tg)

megnyom *megnyom* [-ok, -ő ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige **1.** egyet nyom valamin *Megnyomol egy gombot, osz kiadi a limonádét* (Csl); **2.** (munkára) ráhajt *Na, nyomjuk meg!* (Mu); **3.** nyomással megfájdít *Megnyomta a vállamat a ponyva sallangja* (Vr); **4.** (férfi nővel) közösül *Megnyomta a kazal alatt* (Vs)

megnyomorodik *megnyomorodik* [-ok, -ō ~ -ol, -sz, -ott] ts ige nyomórökká válik *Megnyomorodott a bal keze, elkapta a gépszíj* (Ng)

megnyugtat *megnyuktat* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige odahat, hogy vki megnyugodjon *Na, legaláb megnyuktattá, má ojan ideges vóutam* (Bá)

megnyújt *megnyút* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige térben, időben meghoszszabbít *A mán csak a szenvedisít nyúti meg, nem az íletít* (Gl)

megnyúlik *megnyulik, megnyullik* [-ok, -ús ~ -sz, -ott ~ -t] tn ige **1.** térben, időben hosszabbra nyúlik *Jóú feszics ki az espárgát, mer ugvis megnyúlik* (Csl); **2.** (serdülő) hirtelen nagyot nő *Hogy megnyút ez a köjök!* (Bo)

megolcsul *megóúcsul, megóúcsull* [-t] tn ige olcsóbb lesz *Máj veszek, ha megóúcsul* (Be)

megold *megóúđ* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** (csomót, köteléket) kibont *Csak megóúđom a gatyamadzgom, ũ mánis álapotos* (R); **2.** ~ja a nyelvét, beszédessé teszi *A pájinka māj megóúggya a nyelvít* (G); **3.** kiszámít, megfejt *Megóúđottad a példát?* (Bó)

megoldódik *megóúđóúđik* [-ott] tn ige **1.** (kötelék) kibomlik *Megóúđóúđott a göb, mēr nem husztad szorosra* (Rf); **2.** érthetővé válik *Megóúđóúđik minden rējtėj* (Gu); **3.** elrendeződik *Megóúđóúđnak a problémák* (D)

megolt *megóút* [-ok, -ol, -ott] ts ige **1.** (égetet meszet) vízzel pépszerrűvé tesz *Megóúttottam a meszet*

(Ki); **2.** (vetőmag) csáváz, védőszerrel elkever *A szílsőű hombaqrba lívőű buzá maqn meg van óútva* (Nd)

megolvas *mególvas* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige megszámol *Megolvastam, hány csírke maratt* (Bsz)

mégolyan *mégojan* mut névm akármilyen *Asz kipipál, ha mégojan okos vagy is!* (Mf)

megoperál *megoperál, megoperáll* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] ts ige megmút *Megoperáták sévrre* (Ti)

megorrol *megōrol, megorol, megoral* [-ok, -ōsz ~ -sz, -ōt ~ -t] tn ige megneheztel *Megōrōt rám valamijjér* (Tk)

megorront *megorront* [-ok, -ōl, -ott] ts ige megneszel *Megorrontot valamit, mer rökrōn ot termett* (Ke)

megóvatol *megóvatol, megavatol* [-ok, -ōsz ~ -sz, -ōt ~ -t] (rég) ~ja a váltót *A váltó óvatolását elvégzi Többet kēletet fizetni, mer megavatóták a vátóút* (Bs)

megól l. megül

megömlik *megömlik* [-ött] tn ige (szálas anyag, szösz) elveszti merevségét, puha, laza lesz, megomlik *Há megömlik a szösz, akkor máon jóúvam, nem kē továqp törni* (Nd)

megőregedik *megőregedik* [-ek, -ē ~ -el ~ -sz, -ett] tn ige öreg lesz *Minek is őregedik meg az ember!* (Ge); **Vö.:** megőregszik

megőregít *megőregít* [-ek, -ē ~ -el ~ -sz, -ett] ts ige öreggē tesz *Megőregítette a sog gond* (Bsz)

megőregszik *megőrekszik* [-ek, -ē ~ -el, -gedett] tn ige **1.** megőregedik *Mindenki megőrekszik eccēr* (Sze);

2. megsűrűsödik, megkeményedik
Megöregszik a törvepaszúj (Sz)

megőriz *megőűriz, megőűröz* [-örzök, -örzöl, -örzött] ts ige őrizve megtart *E jóu kotlóus, mind megőűröszte a kiscsirkéket* (Gl)

megőr *megőűr* [-ök, -sz, -t] ts ige megőről *Megőrök ety szakasztóu tengerit a málmocskán* (Si)

megőröl *megőűröl, megőűr* [-ök, -ősz ~ -sz, -öt ~ -t] ts ige elvégzi vminek az őrlését *Megőűrőük a buzát* (F)

megőrül *megőrül, megőrüll* [-ök, -űsz ~ -sz, -űt ~ -t] tn ige örülni kezd *Megőrűtek nekem, as se tutták, hova tegyenek* (F); [] *Megőrűt, mint az üveges, mikor hanyatt esett 'egyáltalán nem örült'* (Vs); *Megőrűt, mint vak Laci a fél szemének 'nagyon örül vminek'* (Mu)

megőrül *megőűrül, megőűrüll* [-ök, -űsz ~ -sz, -űt ~ -t] tn ige 1. megzavarodik az elméje *Megőűrűt, évittéik a diliházba* (K); 2. (túlzó) elveszti az önuralmát *Megőűrüllök, ha ijét hallow* (Np)

megörvendezett *megörvendesztet* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige örömet szerez vkinek *Na, te éngem jóu megörvendesztettél evvel a hírrel* (Ng)

megőszül *megőűszül* [-ök, -űsz ~ -sz, -űt ~ -t] tn ige haja össze válik *Fijatalom megőűszűtem* (Rf)

megözvegyedik *megözvegyedik* [-ek, -el, -ett] tn ige megözvegyül *Had igyon az urat, hamaráb megözvegyedē* (Ge)

megözvegyül *megözvegyül* [-ök, -űsz ~ -sz, -űt ~ -t] tn ige özvegy lesz *Fe-*

ketibe jár, mijóutta megözvegyút (T)

mégpedig *méKPedig* hsz 1. (magyarázó mondat bevezetésére) *Nem gondolom, méKPedig azír, mer ű ijét nem tesz* (Ko); 2. (nyomósítás, fokozás kapcsolására) *Hozot hust, Mékpedig igen szíp hust* (Sze)

megpemetel *mekpemetl* [-ek, -ēs ~ -sz, -ēt ~ -t] ts ige pemetével megcsapkod *Karácsony reggeljén ritka ház vóut, ahon nem pemetētjék vóum meg a tyukokot* (K)

megperesedik *mekperesedik* [-ek, -el ~ -sz, -ett] tn ige perbe keveredik *MeKPeresettünk a szomszédjaddal* (Ki)

megpergel *megpērgēl* [-ek, -ēs ~ -sz, -ēt ~ -t] ts ige megpörköl *mekpērgelek ety kis hagymát jóu fōróu zsírba* (Kg)

megperkál *mekpērkál* [-ok, -sz, -t] ts ige megpörköl *Akkor jóu igazán a forgóu, ha mekpērkájják* (S)

megperzsel *mekperzsel* [-ek, -ēs ~ -sz, -ēt ~ -t] ts ige 1. lángtól érve kissé megég *Mekperzsētem a bajusszom, mikor gyújtottam ráfele* (Ti); 2. (leölt állatot) szőrétől perzseléssel megtisztít *Mekperzsētük a disznóut számávā* (K)

megpetél *megpetél* [-t] ts ige (kakas) pázrik *mekpetéte a kokas a tyukot* (Bo); **Vö.:** **megtojóz**

megpisszen *mekpisszen* [-ek, -sz, -t] tn ige halk, suttogó hangot ad *Búj be az ágyba, de meg ne pisszeny!* (Bá)

megpitiszkél *mekpitiszkél* [-ek, -sz, -t] ts ige (hegyes eszközzel, csőrrel) szurkál, bökdös, kotor vmit *Mek kē pitiszkēni a tüzet, hogy jobban ígjen* (Ng)

megpitymallik *mekpitymallik* [-ott] tn ige megvirrad *Mihent mekpitymallott, indútunk* (Fra)

megpondrósodik *mekpondróusodik* [-ott] tn ige megférgekedik *Az idénn a paszúj mind mekpondróusodott* (Np)

megposhad *mekposhad* [-t] tn ige 1. poshadás következtében megromlik *Mekposatt a habartkompír, önt-hetet ki* (Ng); 2. (tej) megsavanyodik *Akkor szeretem a tejet, ha mekposhad, ha megászik, má nem kē* (G)

megpöffed *mekpöffed* [-t] tn ige megpuffad *Mekpöffett a lábom, nem megy rá a cipőj* (Bat)

megpróbál *mekpróbál*, *mekróubál* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] ts ige 1. megkísérel *Mekróubátam felüni, de nem sikerűt, legyengített a beteks* (Sz); 2. próbára tesz, megkínoz *Igem mekpróbált a jójisten* (T)

megpróbálkozik *mekpróbálkozik*, *mekróubákozik* [-ok, -öl, -ott] tn ige siker reményében próbát tesz vmire *Mekróubákosztam a kocatar-tássā* (Cse)

megpróbáltatás *mekpróbátatás* [-t, -ok, -a] fn vál nehéz helyzet, csapás *Sok mekpróbátatásom ment keresztül* (Úh)

megpucol *mekpucol* [-ok, -sz, -t] ts (és tn) ige 1. megtisztít *Megpucolom az ablakot, mēr csupa majsz* (E); 2. tn argó megszökik *Mekpucotunk a kerüllőjű* (Csp)

megpuhogat *mekpuhogat*, *mekpuhingat* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige 1. megpuhíthat *Mekpuhingatom neked eszt az āmát, ed meg* (Tú); 2. megver

De mekpuhogatlak, te asszony! (Té)

megpukkan *mekpukkan* [-ok, -sz, -t] tn ige 1. megpukkad *Māj Mekpukkantunk a nevetistű* (D); 2. (idő) megenyhül *Tavasszā, mikor Mekpukkant az időj, mákiment a csőrda* (Th)

megpüföl *mekpüföl* [-ök, -sz, -t] ts ige megver, eldönget *Mingya Mekpüföllek, te puja!* (Bs)

megragad *megragad* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -t] ts és tn ige 1. hirtelen erősen megfog *Megragadom a haját* (KP); 2. (lehetőséget) azonnal kihasznál *Megragad minden alkalmat, hogy belém kössön* (F); 3. vmibe ragadva ott marad *Megragattunk a nagy latyagba szekerestű* (S); 4. ragaszték megköt *Addig ragasztom, mig megragad* (Té); 5. ott marad *Mēgragatt a mí a körtefán* (S)

megrak *megrak* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige 1. telerak *Megraktam a szekeret a tökkē* (Tb); 2. a tüzelőt berakja és meggyújtja *Megrakom a tüzet, hogy legyem meleg* (Bó); 3. megver *Jój megrakta a köjköt* (E)

megrakodik *megrakodik* [-ok, -ō ~ -ol ~ sz, -ott] tn ige 1. elvégzi a rakodást *Minden kocsis megrakodott?* (Bo); 2. felmálházza magát *Megrakottunk a csomagokkā* (Mf)

megrándul *megrándul*, *megrándull* [-t] tn ige 1. egyet rándul *Megrándút a szemőjűdöki* (Bat); 2. (testrész) szenved *Megrándút a bokám* (Z)

megránt *megránt* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige egyet ránt vmin *Ránzs meg a gyeplőjű!* (Nb)

megráz *megráz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** rázva megmozgat *Megrásztam a fát, van-i még rájta szilva* (S) [] *Megrászta, mint Krisztus a vargát 'jól megrázta'* (G)

megrekken *megrekken* [-t] tn ige (meleg levegő) mozdulatlanul áll *Megrekcent a hőűsíg a kazlak köszt* (T)

megrémiszt *megrémiszt, megrémiszt, megrémiszt* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige megrémít *Megrémisztett a kopoktatás* (Csl)

megrendel *megrendel* [-ek, -ēs ~ -sz, -ēt ~ -t] ts ige **1.** rendelés útján leköti *Megrendētük az uj butoroķot a szobágba* (E); **2.** igényét bejelenti *Megrendēte ebídre a lapcsánkát* (Pk)

megrendez *megrendez* [-ek, -el, -ett] ts ige **1.** esemény lebonyolítását megszervezi *Megrendesztik a koncērtet* (Ksz); **2.** ellátja a baját, ráncba szedi *Gábor, megrendezlek, ha nem szeded össze magad!* (G)

megreperál *megreperál* [-ok, -sz, -t] ts ige megjavít, rendbehoz *Megreperállom a tetőűt* (Vs)

megreppen *megreppen* [-t] tn ige hajszálnyira meghasad *Megreppent a pohár* (V)

megrepuszál *megrepuszál* [-ok, -sz, -t] tn ige meghal *A nagy ijedemtől megrepuszált* (Asz)

megrestál l. **megrostál**

megreszkíroz *megreckéjroz, megreckíroz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige megkockáztat *Megreckéjrozok még ety tanákozást vele* (K)

megretten *megretten* [-ek, -sz, -t] tn ige hirtelen megrémül, összerenzen *Szinte megrettentem, ugy megijjettem*

megrí *megréj* [-t] ts ige (vasaló) megperzsel *Megréjite a ruhát a vasaló, mer nagyon befőrőűsodott* (Csp)

megrihesedik l. **megrühösödik**

megrikaszt *megrikaszt* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige megrikat *Meg ne rikazsd a puját!* (Kv)

megrokkann *megrokkann* [-ok, -sz, -t] tn ige rokkant lesz *Megrokkant a katonaságná* (F)

megront *megront* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** varázslattal megbetegít *Derík fiju vőűd, de megrontották, azőűta a bolondokházába van* (G); **2.** erkölcstelenné tesz *Megrontik a fija-tálságot* (Gl)

megrostál *megrostál, megrestál* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] ts ige rostával megtisztít *Megrostátam a kendőrmogot* (Csn)

megrozsdál *megrozsdál*, (rég) *megrezsdál* [-t] tn ige megrozsdásodik *Megrezsdát az allőű* (R)

megrökken *megrőűkken* [-t] tn ige **1.** megperzselődik *Megrőűkkent a ruha a tüzes vasalóűtű* (G); **2.** (ruha) megsárgul az állástól *A szíp fejjír tőrűközőű mind megrőűkkent a sifomba* (Sze)

megrőkönnyödik *megrőűkönnyödik, megrökenyedik* [-ők, -öl, -ött] tn ige **1.** elképedve megütközik *Szinte megrőűkönnyöttünk, mikor mekhallottuk* (Csf); **2.** (ruha) nyirkosságból penészes foltot kap *Megrökenyedett a ruha a szekrimbe* (Vs)

megröggönyöz *megröggönyöz* [-ők, -öl, -ött] ts ige megröntgenez *Megröggönyösztik, osz kiderűt, hoty tőrűgyulladása van* (S)

megrövidít *megrövidít* [-ek, -el ~ -sz, -ett] ts ige **1.** rövidebbé tesz *Megrövidítük az alvást, mer sok a munka* (T); **2.** megkárosít *Nem hagyom magam megrövidíteni* (Ki)

megrövidedik *megrövidedik* [-ett] tn ige megrövidül *Kisőű őűsszē má megrövidednek a napok* (Kg)

megrühösödik *megrühösödik* [-ök, -öl, -ött] (rég) megrihesedik [-ek, -ē, -ett] tn ige megrühesedik *Megrühesedē ebbe a kozba* (R)

megsaccol *meksaccol* [-ok, -sz, -t] ts ige felbecsül vmit *Saccōd meg, mennyit nyomhat* (Bo)

mégse *mékse* msz, ksz **I.** msz az előzmény ellenére se *Gyere, vagy mékse, maraggy inkább ithon* (Pf); **II.** ksz de nem *Tutta, mékse monta* (Ksz)

megseggel *mekseggel* [-ek, -sz, -t] tn ige meghátrál, hátrább húzódik *Na mi van, mekseggētē a szekeritű* (V)

megsemmisít *meksemmisit* [-ek, -ē ~ -sz, -ett] ts ige **1.** úgy elpusztít, hogy nyoma sem marad *Mindent meksemmisített a tűz* (Ng); **2.** semmisnek nyilvánít *Meksemmisítettik az itéletet* (Mi)

megsérül *meksérül, meksérül* [-ök, -űsz ~ -sz, -üt ~ -t] tn ige sérülést szenved *Meksérūt a lábom* (Hl)

megsikat *meksikat* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] ts ige megrikat, sírásra fakaszt *Megsikatta a gyērmeket, vagy ēgy óurájig nem tutta abbahagyni* (S)

megsiketít *meksiketit* [-ek, -ē ~ -sz, -ett] ts ige süketté tesz *Meksiketitē avval a trombitāvā* (Bá)

megsimogat *meksimogat, meksimogat* [-ok, -ō ~ -sz, -ott] ts ige né-

hányat simít vkin, vmin *Gyer ide, haty simogassalak meg* (T)

megsinyli *meksinyli* ts ige vminek a káros következményétől szenved *Meksinylette az átütetist ez a fa* (Tát)

megsorol *meksorol* [-ok, -ōsz ~ -sz, -öt ~ -t] ts ige **1.** beültetendő területen a sorokat meghúzza *Te meksorolod, ém meg ütetem a palántokot* (Mf); **2.** sorban megkap, elővesz *Meksorōd bennünköt a télen a beteksig* (G)

megsóz *meksőz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige sóval izesít *Meksőzom a levest* (M)

megspiccel *mekspiccl* [-ek, -sz, -t] ts ige (új) a cipő orrával megrúg *Mekspiccēte a labdát* (E)

megspórol *meksporučól* [-ok, -sz, -t] ts ige megtakarít *Meksporučōhatta vōuna eggy utat* (Kd)

megsuhángol *meksuhángol* [-ok, -sz, -t] ts ige vesszővel, husággal megver *A tanitōu minket meksuhángōt, ha rosszak vōutunk* (Ksz)

megsuprikál *meksuprikál, meksuprigál* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** megpiszkál *Nem kapállom, csak éppen meksuprikálom a tövejit* (Pk); **2.** megver *Igem meksuprikállak, ha nem halgac rám* (Bo)

megsuprikáz *meksuprikáz* [-ok, -ol, -ott] ts ige vesszővel megver *Meksuprikázom, aki rosz lessz* (V)

megsűrűsödik *meksűrűsödik* [-ött] tn ige sűrű lesz *Meksűrűsödött a se-ticcsig* (V)

megszakint *mekszakint* [-ok, -ol, -ott] ts ige **1.** megszakít *mekszakintot-ták a kapcsolatot* (Mi); **2.** Szakadásig dolgozik *Mekszakintotta a derekát a zsákhordásba* (Kg)

megszáll *mekszál* [-ok, -sz, -t ~ -ott] ts (és tn) ige **1.** fegyverrel elfoglal *Mekszálták az olájok a területet* (Csf); **2.** (szellem) hatalmába kerít *Megszállota a gonosz* (Asz); **3.** szálásra elhelyezkedik *Mekszállunk iccákára valahon* (Ti); **4.** megüledik *Fē kē rázni, mer mekzállott* (T); **5.** le száll *Ha mekzáll a rāj, a mihíz befogja* (S)

megszámít *mekszámít* [-ok, -ol, -ott] ts ige vminek az árát, díját megjelöli *Ha veszi, ócsóybbam mekzámitom* (Ke)

megszámol *mekszámol* [-ok, -sz, -t] ts ige számolva megállapítja a mennyiségét *Mekszámōta este a tyukokat, még mind megvót* (Ko)

megSzaporít *mekszaporít* [-ok, -sz, -ott] ts ige **1.** vminek a számát, mennyiségét növeli *Majd ém mekzaporitom a baját, ne fíjj* (Sza); **2.** ráadást is ad *Szaporiccsa még a csērésznyémet* (S); **3.** vízzel felhígít *Szaporiccsátok meg a levest, jönnek a vendjégek* (Bs)

megszáraszt *mekszáraszt* [-ok, -ol, -ott] ts ige megszárit *Mekszárasztotam a poprigát* (Kd)

megszapul *mekszapul* [-ok, -sz, -t] ts ige (t.n. is) **1.** kiszapul *Mosás előűt jóű mek kē szapúni a vásznat* (Sze)

megszáringózik *mekszáringózik* [-ok, -ol, -ott] ts ige megszáritkozik *Mekszáringóűstunk a tűz mēlett* (E)

megszáritkózik *mekszáritkózik* [-ok, -ol, -ott] tn ige a testén levő ruhát megszáritja *Mekszáritkóűstunk a napon* (Bá)

megszed *mekszed* [-ek, -el ~ -sz, -ett] ts ige **1.** (vminek termését, virágát) leszedi *Mekszettük a hársfát* (J); **2.** le-, ill. fölszedett dologgal megtölt vmit *Mekszettem a kelebem āmāvā* (Bt); **3.** ~i magát meggazdagodik *Igazgatóű vóűt, jóű mekszette magát* (M)

megszédül *mekszédül, mekszédüll, mekszidül* [-ök, -sz, -t] tn ige egy kissé elsédül *Mekszédűtem a fāraccsáktú, majd a falnak estem* (Bs)

megszeg *mekszeg* [-ek, -el, -ett] ts ige **1.** nem tart meg, áthág *Mekszekte a parancsot* (Mf); **2.** (testrészét) feszesen kezdi tartani *Szegd meg a derekad, uty huzzad* (Be); **3.** (szekérrudat) hátratulás közben elfordít *Szegd meg a rudat bāra* (Gu)

megszegez l. **megszögez**

megszégyelli magát *mekszégyelli, mekszégyelli, mekszígyelli magát* ige elszégyelli magát *Szigyēd meg magát, te őrcátlan!* (Kg)

megszel *mekszel* [-ek, -sz, -t] ts ige (kenyeret megszeg) *Mekszētem az utóűsőű kenyeret, muszāj les sütni* (Fp)

megszeppen *mekszeppen* [-ek, -sz, -t] tn ige kissé megjied *Kicsit mekzszeptent, hoty pirongatni készíttem* (T)

megszerez *mekszerez* [-rzek, -rzel, -rzett] ts ige birtokába vesz *Mekszerezstem az anyagot, jōhetnek a mesterek* **2.** ~i magát vagyonna tesz szert *Jóű mekszerezte magát, brigagyír vóűt* (Ng)

megszikkad *mekszikkad* [-t] tn ige kissé megszárad *Mā meksziklatt a főűd, lehet kapáni* (G)

megszível *mekszível* [-ek, -sz, -t] ts ige megszívlel *Szivēd meg, amit anyád mond, ű jóút akar* (T)

megszokik *mekszokik* [-ok, -ol, -ott] ts (és tn) ige 1. már nem érez vmit szokatlannak *Mekszoktam a szeműveget, mán nem fűrcsa* (Ts); 2. szükségletévé válik *Mekszoktam a koránkőűlist* (Tát); 3. tn otthonosan érzi magát *Mekszokták mán az új hejjet* (Tú)

megszól *mekszól* [-ok, -sz, -t ~ -ott] ts ige rosszat mond vkiről *Ha megszólalacc valakit, az izs bűn* (Bf)

megszóal *mekszóal* [-ok, -sz, -t] tn ige 1. szólni, beszélni kezd *Mekszóalalt a harang* (Cs); 2. (érzés, gondolat) megnyilatkozik *Mekszóalalt belőűlle a zsurori* (T)

megszóal *mekszóal* [-ok, -sz, -t] ts ige 1. kiérdemel *Mekszóalátuk az ebídet* (Sza); 2. meghálál, viszonz *Jóút tetté velem, maj mekzólalóm* (V)

megszólít *mekszólít, mekzólít, mekzólít* [-ok, -sz ~ -ol, -ott] ts ige 1. beszélgetést kezdve szól vkihez *Mekszóalított az uton egy ismeretlen embert* (Bsz) 2. meghív, meginvitál *Mek kē szóalítani a komát is, hogy jőjön ē* (Kv)

megszómjazik *mekszómjazik, mekzómjazik* [-ok, -ol, -ott] tn ige szómjas lesz *Ebbe a melegbe mekzómjazik az ember* (Té)

megszorít *mekszorít, mekzorit* [-ok, -ol, -ott] ts ige 1. szorosabbá tesz vmit *Ne szorins meg annyira a sálat, mekfojtot vele!* (Bf); 2. szorítva átfog *Mekszoritotta a kezemet* (Csf); 3. tn

(munkát) gyorsabb tempóban végez *No, szorinsuk meg, emberek, hogy estire meglegyen!* (R)

megszorongat *mekszorongat* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] ts ige 1. többször megszorít *Mekszorongatta a nyakam* (Km); 2. megölelget *Jóú mekzorongattam a kapuba* (Th); 3. nehéz helyzetbe hozva többször próbára tesz *Mekszorongattuk az olájokat* (Th)

megszorul *mekszorul, mekzorul* [-ok, -sz, -t] tn ige 1. szűk helyre szorulva megakad *Mekszorult a firisz a gördsbe* (G); 2. megreked *Mekszorull itt a meleg* (Mu); 3. szorult anyagi helyzetbe került *Ha mekzorullok, ki fog segűtteni?* (Gy)

megsző *mekszőű, mekzű* [-szűvök, -szűsz, -szűtt] ts ige 1. szövással létrehoz *Mekszűttem tiz rőf vásznat* (Csf); 2. tn. befejezi a szövést *Te mán mekzűtté?* (G)

megszőgez *mekszőgez, mekzszőgez* [-ek, -el, -ett] ts ige szegekkel rögzít *Mekszőgezem a láptóút, mer mászik szűűjē* (P)

megszőkik *mekszőkik* [-ök, -öl, -ött] tn ige szőkve eltávozik *Mekszőkitek a fokságbu* (Tg)

megszőktet *mekszőktet* [-ek, -el, -ett] ts ige 1. szőkését elősegíti *Mekszőktették a börtönbűűl* (Tú); 2. (nőt) szőkésre rábí *Mekszőktette a bíróújányát* (E)

megszúr *mekszúr* [-ok, -sz, -t] ts ige 1. szúrva megsebez, megöl *Mekszűrták a bálba, bele is hát* (V); 2. megsért, megbánt *Ety szavával is mekzűgya szűrni az embert* (Bó)

megszületik *mekszületik* [-ek, -el,

-ett] tn ige (gyermek) világra jön
Mekszülett a kicsi (Or)

megszűnik *mekszűnik* [-ök, -sz, -t]
tn ige **1.** (állapot, jelenség) véget ér
Mikor szűnik meg már esni! (Uh); **2.**
(vállalat, intézmény) nem működik to-
vább *Mekszűnt az olajütő* (Tk)

megtagad *mektagad* [-ok, -ol ~ -sz,
-ott] ts ige **1.** nem hajlandó csinálni
vmit *Mektagatta a válaszadást* (J); **2.**
nem vállalja tovább a közösséget
vkivel *Mektagatta a fájtaját* (Ge)

megtalál *mektalál, mektanál* [-ok,
-sz, -t] ts ige **1.** keresve meglát, meg-
lel, fölfedez *Mektanátam a kapát, a-
mit kerestem* (Vr); **2.** eléri, amire töre-
kedett *Mektanáta a számítását* (Mu)

meotalpal *mektalpal* ts ige (lábbe-
lit) új talppal lát el *Mektalpāta a
suszter a cipőjűmöt* (Ti)

meotamad *mektāmad* [-ok, -sz,
-ott] ts ige **1.** támadást indít vki, vmi
ellen *Mektāmattak ícaka az uton* (Ts);
2. káros hatást kezd kifejteni *Mektā-
matta a tüdejét* (Ko)

meotamaszt *mektāmaszt* [-ok, -ol,
-ott] ts ige támasztékkal ellát *Mektā-
masztom a szulákat, hoty ki ne dűjjön*
(Pk)

meotancolat *mektāncōlat* [-ok, -ō
~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige **1.** táncol vele
Minden jánt táncōtas meg a bálba (F);
2. ellátja a baját *Maj mektāncōtatom
éj, ha a kezem közzéj kerüll!* (Frā)

meotanít *mektanít, mektanjétt* [-ok,
-ō ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ig **1.** tanítva el-
sajátíttat vkivel vmit *Mektanítlak tán-
cōni* (Be); **2.** tisztességre, rendre kény-
szerít *Majd ém mektanítom űtet, hogy
mi a rend!* (Ng)

meotantorodik *mektāntorodik*
[-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige meg-
inog *Mekfejjeředet, mektāntorodott,
oszt ēvágóudott* (Nf)

meotart *mektart* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz,
-ott] ts ige **1.** megfog és egy ideig tart
*Tarzs meg a kabátom, mik fēhuzom a
cipőjűm* (M); **2.** továbbra is birtokában
tart *Mektarto a kokasogbú kettőjűt*
(Mf); **3.** (tulajdonságát, állapotát)
megőrzi *Mektarti a vasalást ez a nad-
rág?* (Cs); **4.** életben tart *Lesz két ma-
lackánk, ha mektarti az Isten* (Ng); **5.**
vmely cselekvést, rendezvényt véghez-
visz *Ősszē mektartik az eskivőjűt* (T);
6. a törvények, Szabályok szerint jár
el *Mektartota a szavát* (KP)

meotaszít *mektaszít, mektoszít, mek-
toszint* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige meglök
*Ugy mektoszintot, hogy māj hanyott es-
tem* (F)

meoteker *mekteker* [-ek, -sz, -t] ts
ige **1.** megcsavar, megforgat *Tekerd
meg erőűssebben aszt a kötelet* (Cs);
2. (férfi nőt) magáévá tesz *Ugyam,
mekteker-te-í má valaki eszt a csajt?*
(Rf)

meotép *mektéj, mektjé, mektíp*
[-ek, -el, -ett] ts ige **1.** szárnyas tollát
kitépdesi *Mekjéptük a libát másoccor
is* (K); **2.** megcibál *Mektíplek, ha még
eccer meglátlak vele!* (P)

meotépáz *mektjépáz, mektípáz*
[-ok, -ol, -ott] ts ige **1.** hajába kapva
megcibál *Mektípászták egymást Jani
mijatt* (Be); **2.** megszaggat *Mektípász-
ta a vihar a fákat* (Ti)

meotér *mektér* [-ek, -sz, -t] tn ige **1.**
új hívő életet kezd *Mektértek a pogá-
nyok* (Ge); **2.** visszatér *Mektért a fa-*

lujáho (Th)

megterít *mekterit, mekterjēt* [-ek, -el ~ -sz, -ett] ts ige (t.n. is) elvégzi a terítést *Mekteritettem az asztāra* (Csn)

megetérít *megetérít, megetérjēt* [-ek, -el ~ -sz, -ett] ts ige **1.** (előlegezett költséget) visszafizet *Megetérítettik az utikőüccsīget* (Csl); **2.** keresztény vallásra térít *Megetérjētik a hitelleneket* [Nbe]; **3.** visszafordít *Térizs meg a teheneket!* (Gu)

megtermel *mektermel* [-ek, -sz, -t] ts ige sikerrel termel *Amit mektermelünk, jóyformán abbul ilünk* (Ksz)

megtermett *mektermett* mn magas, természetes *Jóy mektermett leginyek vóytak mind* (He)

megetérődzik, *megetérőüdzik* [-ött] tn ige (állat) megmarad a neki kijelölt helyen *Megetérőüdznek a bornyúcskák a tallóym* (R)

megetérül *megetérül, megetérüll* [-t] tn ige kárpótlás formájában kiegyenlítődik *Megetérüll, amid belefektecc* (Np)

megtesz *mektesz* [-ek, -el, -tett] ts ige **1.** megcsinál *Mindent mektesz, amire kired* (Mi); **2.** t.n. biz ~i: megfelel, megjárja *Hát ez is mekteszi!* (Rf); **3.** (utat, távot) végigjár *Mennyi időjialat teszi meg a távolságot?* (Té); **4.** ~ vkit vkinek, vminek tisztségre, rangra emel *Mektettig brigagyírnak* (T); **5.** ~i a kovászt, elkészíti a kovászt a kenyérsütéshez *Még reggē mekettem a kovászt* (Csp)

megetetéz *megetetéz* [-ek, -el, -ett] ts ige (mennyiséget) utólag megnövel *Megetetészte az összeget tiz rubellā* (Ts)

megetetvesedik *megetetvesedik* [-ek,

-el, -ett] tn ige tetves lesz *Mind meketetvesettünk a lāgerbe* (Be)

megetvéd *megetvéd, meketjéved, meketíved* [-ek, -el ~ -sz, -ett] tn ige egy ízben téved *Keszte mondani a vērsed, de meketívett* (Sz)

megetvészt *megetjveszt, meketjéveszt, meketíveszt* [-ett] ts ige tévedésbe ejt *Asz tívesztet mek, hoty tegnap it vóyt* (Si)

megetisztálkodik *mekestisztálkodik* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] tn ige elvégzi a tisztálkodást *Az embernek csak mek kéne tisztálkodni ebbe a csep konyhába* (Bf)

megetisztel *mekestisztel* [-ek, -sz, -t] ts ige **1.** kifejezi a tiszteletét *Mekestisztel éngem is, hogy mekhjít lakadalmába* (T); **2.** tréf (csecsemő) lepisil, lekakál vkit *Na, jóy mekestisztēté, te puja!* (Csp)

megetisztít *mekestisztít* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] ts ige elvégzi vminek a tisztítását *Mekestisztitom a zőüccsīget a levezsbe* (Kg)

megetojóz *mektozóy* [-ott] ts ige (tn is) (kakas) pázrik *Ez a fijatal kokas má mektojóz* (M) Vö.: megpetél

megetollasodik *mektollasodik, mektollasodik* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] tn ige **1.** kinő a tolla *Mektollasattak a csirkécskék* (Vs); **2.** megszedi magát *Mire mektollasodnánk, megvínülünk* (S)

megetoszint l. **magtaszít**

megetölt *megetölt, meketőjt* [-ök, -öl, -ött] ts ige **1.** teletölt *meketőjtöttem a korsóyt vizzē* (E); **2.** töltelekkel telerak *Meketőjtöttük a sājtot* (Sz); **3.** (teret) betölt *Ennyi ember is meketőjti eszt a kizs buszt* (T)

megetör *megetör* [-ök, -sz, -t] ts ige **1.**

törve felaprít, feldarabol *Mektöröm a dijóut* (F); **2.** szögbe hajlít *Mektöröm a vesszőüt* (Sz); **3.** ellenállástól megfosztja *Kitártot, míg bírt, osztán csak mektörtik* (P); **4.** pürévé nyomkod szét *Mektöröm a kompírt* (G); **5.** (szösz) puhít, finomít *Mektörtem má a szöszömöt* (Sz)

megtöröl *mektöröl, mektürül, mektörül* [-ök, -sz, -t] ts ige szárazra, tisztára töröl *Törüd meg az āmát, ugy egved* (Rf)

megtörténik *mektörtéjnik, mektörtéjnik, mektörtínik, mektörtínlik* [-t] tn ige **1.** tervezett esemény végbemegy *Mektörtjént a kéjszfogóu* (D); **2.** (véletlen dolog) megeshik *Akārmi mektörtínlik* (J)

megtróbál l. **megpróbál**

megtörülkőzik *mektörülkőzik* [-ök, -öl, -ött] nedves testét szárazra törli *Várj, minygyá mektürükőjdzök, osz megyek* (T)

megtud *mektud* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] ts ige **1.** tudomást szerez vmiről *Mektuttam, hogy mikor járt itt* (Tk); **2.** megtudakol *Tud mek, hum vóut* (Or)

megtudakol *mektudakol* [-ok, -sz, -t] ts ige kérdezősködve megtud *Mektudakótam, hun lakik* (M)

megugat *megugat* [-ott] ts ige (kutya) ugatva, támadóan fogad vkit *Megugatott a kutyátok, hogy gyöttem* (Tg)

megugrat *megugrat* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] ts ige **1.** ugrásra, menekülésre késztet *Megugratta a zsványt* (I); **2.** ellop *Megugrattak egy lovat* (Bs)

mégugyan *mégugyan* msz **1.** nagyon *Mégugyan rám kijátott* (Cs); **2.**

(erős mértéksokkolás kifejezésére) *Ez a puja ojan rosz, hogy mégugyan!* (G)

megun *megun* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** vki, vmi unottá válik *Meguntam a várakozást* (J); **2.** megelel *Meguntam a tőütökáposztát* (Ho)

megundorodik *megundorodik* [-ok, -ol, -sz, -ott] tn ige undor fogja el *Ugy megundorottam az okádiktú* (T)

megutál *megutál, megutáll* [-ok, -sz, -t] ts ige utálat fogja el vkivel, vmivel szemben *Megutátam a lecsóut egy íltre* (Cs)

megül¹ *megül* [-ök, -sz, -t] ts és tn ige **1.** ~i a lovat biztosan ül rajta *Má megüli a lovat* (A); **2.** tn hosszú ideig nyugodtan ül *Megüt a tyuk, pedig asz hittem, nem fok kotlani* (Csl)

megül² *megül, megőül* mu mögöttes helyről *Előbújt a kapu megőül* (G)

megülősződik *megülősződik* [-ött] tn ige liba tojásra ül *Má a mi libánk is megülősződött* (E)

megültet *megület* [-ek, -el, -ett] ts ige (kotlót) tojásra ültet *Megülettem a tyukokat* (Rf)

megüt *megüt* [-ök, -öl ~ -sz, -ött] ts ige **1.** ütést mér vkire *Éngem még az uram meg nem ütött* (Be); **2.** (természeti, fizikai jelenség, betegséget/sérülést vagy halált okozva ér vkit, vmit) *Megütötte a szél a fél óudalát* (F); **3.** ~ a fülét fölfigyel vmire *Megütötte a filemet, hoty kiszülőjdnék valamire* (Bt)

megvacsorál *megvacsorál* [-ok, -sz, -t] tn ige megvacsorázik *Eléjb megvacsorállok, oszt akkor mehetünk a moziba* (Bo)

megvág *megvág* [-ok, -ol, -ott] ts

ige **1.** vágással sebet ejt *Megváltam a kezem a sallóvā* (K); **2.** felaprít *Megváltam a hagymát a huzsba* (He); **3.** megjegyzéssel megbánt *Ha csak teheti, mindig megvág* (A); **4.** furfanggal pénzt csal ki, drágább bért kér *A kűművesek megvágják az embert* (K)

megvagdal *megvagdal* [-ok, -sz, -t] ts ige apróra vág, szeletel *Ha rjépat adunk a tehennek, eléb megvagdaluk* (He)

megvágdos *megvágdos* [-ok, -ol, -ott] ts ige megvagdal *Mi így vágdosuk meg a hagymát lecsónak* (Csf)

megvakar *megvakar* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** vakarva megdörzsöl *Vakar csak meg a hátam* (Ba); **2.** kaparva megtisztít *Megvakarok neked egy mürkőut, megeszed?* (Tk); **3.** kaparóval megtisztít *Vakard meg a tehenet, mer csupa gané* (Kf)

megvakul *megvakul* [-ok, -sz, -t] tn ige **1.** vakká lesz *Megvakút a háborúba* (J); **2.** (erős fénytől) elvakul *Megvakulok, ojan erőűs ez a villony* (Kg); **3.** (fényes felület) ragyogását elveszti *Megvakút a tükör* (Gu); **4.** (rügy, csíra) elfonnyad, elpusztul *Tisz tojás megvakút a kotlóys alatt* (G); **5.** (növény) föld alá kerülve elpusztul *Mind megvakul az a palánt, ha rákapárod a főűdet* (Kd)

megválogat *megválogat* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] ts ige különös gonddal válogat ki vmit, vkit *Megválogati, hoty kívül ájon szóűba* (Csn)

megvalósít *megvalósít* [-ok, -ol, -ott] ts ige valóra vált *Ha csak a felit megvalóűsicca annak, amit terveű, az is valami* (Kd)

megvalósul *megvalóűsűl* [-t] tn ige valóra válik *Megvalóűsul, amit megjőűsötá* (Csp)

megvált¹ *megvált, megvát* [-ok, -ol, -ott] ts ige **1.** (jegyet) megvesz *Megvátod nekem a jegyet?* (T); **2.** (kötelezettségtől) díj fizetésével mentesít *Naty pindzekkē tutták megvátani a börtöntű* (Rf)

megvált² *megvált* [-ok, -ol, -ott] ts ige (vall) (Krisztus) mentesít a bűnöségtől *A világot má megváltották* (Cs)

megvámol *megvámol* [-ok, -sz, -t] ts ige kirója ill. behajtja a vámot *Megvámolik a csomagot* (Sz)

megvan *megvan* [-vagyok, -vagy, -vóű] **1.** elkészült, bekövetkezett, világra jött *Megvan a gyerek, fijú!* (Tg); **2.** nem fogy el, még létezik *Még megvan a riszed, gyere, ed meg!* (Kg); **3.** nem hiányzik *Megvan mindene, mékse becsűlli meg magát* (Z); **5.** végbemeget, véget ér *Megvóű az eskűvőű* (Gu); **6.** nem kevesebb, mint ... *Megvan esz tisz kila is* (Bsz)

megvár *megvár* [-ok, -sz, -t] ts ige addig vár vkit, vmit amíg az el nem készül, be nem következik *Megvárom a reggēt* (D)

megvárat *megvárat* [-ok, -ol, -ott] ts ige megvárakoztat *Ne várossatok meg aszt az embert!* (Csm)

megvékel l. **meqlékel**

megvendégel *megvendéűgel, megvendűűgel, megvendűgel* [-ek, -sz, -t] ts ige étellel, itallal megkínál *Mivel vendűűgētek meg?* (Fr)

megver *megvēr, megver* [-ek, -sz, -t] ts ige **1.** elver *Megvertik a nagyok a kis köjköt* (T); **2.** néhányszor megüt

Megverem a csizmám szárát (Nğ); **3.** csapással sújt *Vérje meg a Jehova!* (Sz); **4.** legyőz *Megvertük a téglási csapatot* (Mi); **5.** ránézéssel bajt, betegségét okoz *A szemivē is megverte* (Csl); **6.** eső megáztat *Megverte az esőű a színát* (T)

megverődik *megverőüdik* [-ök, -öl, -ött] tn ige szemtől esik, babona esik rajta *Egy naty szeműő cigányaszony járt nállunk, Lidi jányom megverőüdütt* (Dr)

megvesz *megvesz* [-ek, -el, -ett] ts ige **1.** megvásárol *Megvesz eccēre öt kila hust is* (Kd); **2.** megveszteget *Megvettik a bíróūt, hogy ne csinájjon neki semmit* (Sz); **3.** ~i az eszét vkinek, magába bolondítja *Ugy megvette az eszit az a ján, hogy nem vóūt nyukta se* (Si); **4.** ~i a hideg (majd) megfagy *Megvesz a hideg bennünköt abba a szellőűs pajtába* (Ti)

megvész *megvész* [-veszek, -veszel, -veszett] tn ige kitört rajta a veszettség *Akit a veszet kutya mekharap, kilenc napra vaty kilenc hétre megvész* (K)

megvet *megvet* [-ek, -el ~ -sz, -ett] ts ige **1.** ~i az ágyat, megágyaz *Megvetem az ágyat, osz kisépregetek* (Hl); **2.** (testrészt) nekítámaszt, nekifeszít *Megvetette a hátát a falba* (Kg); **3.** (kártyát) kivet *Megvetettik neki a kártyábú, hoty kéccer fok házasodni* (Ke); **4.** erkölcsileg hitványnak tart *Megveti a rossz társaságot* (P); **5.** szívesen él vmivel *Nem veti meg az italát* (Ho); **6.** (fonalat) vetőn szövéshez előkészít *Megvetük hóűnap aszt a kis fonalat* (Csl); **7.** (szekeret) megfároltat *Megvetette a szekeret jobbra* (V); **8.** (háziállat)

elvetél *Megvetett a tehenünk* (Np)

megvetemedik *megvetemedik* [-ett] tn ige vetemedve meghajlik, elferdül *Megvetemedet minden ajtóűfélfa* (G)

megvigasztal *megvigasztal* [-ok, -sz, -t] ts ige szomorúságot eloszlat *Megvigasztát a nagy bánatomba* (Pf)

megvirrad *megvirad* [-t] tn ige **1.** beáll a virradat *Még mek se viratt, mikor felkőűttem* (P); **2.** kedvező új időszak bekövetkezik *Máj megvirad anak is a napja* (Ksz)

megvizez *megvizez* [-ek, -el, -ett] ts ige vízzel megnedvesít *Vizezd meg a kést, ha vágod a törtát, akkor nem ragad rá* (B)

megvizsgál *megvizsgál, megvizsgál* [-ok, -sz, -t] ts ige elvégzi a vizsgálatot *Megvizsgálta két őrvas is, mékse tuggyák a baját* (Bsz)

megveresedik *megveresedik* [-ek, -el, -ett] tn ige **1.** vörös lesz *Megveresedett az ég nyugaton, szél lesz hóűnap* (Kd); **2.** elpirul *Csak megveresedett, mikor megmontam neki* (Gy)

megvirágosodik *megvirágosodik* [-ott] tn ige penészes, virágos lesz *Megvirágosodott az ugorka az úvegbe* (Ts)

megvirít *megvirít* [-ott] tn ige megvirágosodik *Megvirított a borunk* (Hl)

megvirrad *megvirrad, megvéűrad* [-t] tn ige bekövetkezik a virradat *Má rűégem megvirát* (Csf)

megvonul *megvonull* [-t] tn ige (kenyér, tésztaféle) megnyirkosodik *Megvonút a kenyűr a nájlomba* (Np)

megzavarodik *megzavarodik* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] tn ige **1.** (folyadék) zavarossá válik *Megzavarodik a víz, ha*

belelípē (T); 2. zavarában elveszti a fejét *Megzavarodok a nagy izgalomba* (Ksz); 3. megháborodik *Megzavarodott az a jány a naty szerelembe* (Bó); 4. (bor) megtörik *Megzavarodott a bőr* (D)

megzárul *megzárul* [-t] tn ige 1. (tojás) záppá válik *Tisz tojás megszárult a kotlós alatt* (Z); 2. ~ a töki, heréje sérülést szenved *Ojat rugok belét, hogy megszárul a tököd!* (Tát); 3. (fog) kilyukadva megromlik *Megzárult ety fogam* (J)

megzavarosodik *megzavarosodik, megzavarasodik* [-ott] tn ige (folyadék) zavaros lesz *Megzavarasodott a viz az esőütű* (V)

megzsendül *megzsendül* [-ök, -sz, -t] tn ige 1. (fű, rét) üdén zöldülni kezd *Má megzsendül a legelőj is* (J); 2. betegség után egészséges szint kap *Hál Istennek mán ety kicsit megzsendültél* (Sz)

megzsiroz *megzsiroz* [-ok, -ol, -ott] ts ige 1. zsírral megken *Megzsirozom neki a kenyeret* (Th); 2. ételbe zsírt tesz *Megzsirosztam a haluskát* (Fp)

megy *megy* [-ek, mjégy ~ mígy ~ mész ~ míc, ment] tn ige 1. Szalad, mozog *Megyek nállatok* (Ksz); 2. távolodik, távozik *Menny innét!* (He); 3. vhoval jut, kerül *A torkomra ment a bor* (Si); 4. vmely irányban helyezkedik el *Ēre megy az ösvíny* (G); 5. bizonyos pontig jut előre *Verekedésre ment a dolog* (R); 6. vmely állapotba, helyzetbe, pályára jut *Tanítógnak ment a fija* (J); 7. (idő) múlik *Megy az esztendőj* (Gy); 8. elér bizonyos mértéket, eredményt *Lássuk, mire megyünk*

(Tb); 9. működik *Megy a motör* (J); 10. folyamatban van *Megy a munka* (M); 11. vmilyen állapotba jut *Kárba megy a fele, ha ity kilocsolod* (Tát); [] *Fejjel megy a falnak* 'meggondolatlanul tesz vmit'

megye *megye* [˘t, ˘k, ˘je] fn államigazgatási egység *Szatmár megyébű származott ide* (Ff)

meggy *meggy* [-et, -ek, -e] fn 1. a meggyfa gyümölcse *Leszettük a meggyet* (G); 2. meggyfa *Virit a meggy* (Tát)

méh¹ *mé, mí* [-het, -hek, -he] fn mézet gyűjtő tenyésztett rovar *Apis mellifica* *Rājzik a mí* (Ksz)

méh² *mé, mí* [-het, -hek, -he ~ -hi] fn 1. anyaméh *Kivettük a míhüt* (Gl); 2. a föld ~e: a föld belseje, mélye *Sok kincs van a föld mélyében* (P)

méhcsalád *mécsalád, mícsalád* [-ot, -ok, -ja] fn egy anya körül tömörült méhsereg *Ēpusztút kéjt mécsaládom* (H)

méhdaganat *mjedaganat, midaganat* [-ot, -ok, -a] fn daganat az anyaméhben *Midaganatra operáták meg* (Mi)

méhes *mjéhes, míhes* [-t, -ek, -e ~ -se] fn az a hely, ahol a méheket tartják *Szeretek a míhezsbe aludni* (Pk)

méhész *mjéhjész, méhész, míhész* [-t, -ek, -e] fn méheket tenyésztő személy *A bátyám nagy mjéhjész* (Np)

mehetnék *mehetnék* [-je] fn távozásra való vágy *Mehetnékje támatt* (Ba)

méhkaparás *mjékaparás, mikaparás* [-t, -ok, -a] fn a terhesség megszakítása *Má másocör megy mjékaparásra* (M)

méhkás *mékas, mikas* [-t, -ok, -ja] fn a méhek részére font kas *Ez a mikas üres* (Bf)

méhköpü *mjéköpü, miköpü* [-t, -k, -je] fn méhektartására való, deszkából csinált köpü *Ved le a miköpü tetejét* (T)

méhrák *mjérák, mirák* [-ot, -ok, -ja] fn a méh rákos daganata *Mirákja vóud, de idejibe kioperáták* (Sza)

mék *mék* névm melyik *Mék filem cseng?* (Tg)

mekeg *mekeg* [-ek, -el ~ -sz, -ett] tn ige (ts is) **1.** kecske Szaggatott hangot hallat *Mekeg a kecske* (Or); **2.** ember akadozva beszél *Ne mekegj, mint a kecske* (Dr)

mekhánik *mekhánik* [-ot, -ok, -ja] fn (új) gépszerelő *Ē kē híjni a mekhánikot, csepeg a csap* (Ng)

mekkora *mekkora* kérdő névm **1.** milyen nagy? *Mekkora a konyhátok?* (Bó); **2.** milyen nagy! *Mekkorát nőtté, te jány!* (I)

mek-mek *mek-mek* isz kecske mekegésének utánzása *Gidukám, mek-mek!* (S)

melák *melák* I. mn esetlen, nehézkes mozgású személy *Nagy melák embēr* (Bo); II. ilyen férfi *Mire jóu egy ijem melák?* (Bt)

melasz *melasz, melász* [-t, -ok, -a] fn a cukorgyártáskor fennmaradó sűrű, barna folyadék *Melászt itettünk a marhávā* (Sz)

méhtetü *mítetü* [-t, -vek, -je] fn a dolgozó méhek hátán élősködő apró bogár *A mítetüt nehéz kipusztítani* (Tát)

meleg *meleg* I. mn **1.** a hideghez

viszonyítva magasabb hőmérsékletű *Meleg vízbe ászatom a ruhát* (Tát); **2.** testünk hőmérsékletét megőrző *Ez jóu melek szvettēr* (Ge); **4.** őszinte jóindulattól áthatott *Melek szeretettel üdvözölnek* (Bsz); II. fn **1.** melegség, hő *Jóu kiadi a meleget a kájha* (T); **2.** meleg idő *Jönnek a melegek* (Ba); **3.** meleg étel *Mindig meleget eszik* (F)

melegágy *melegágy* [-at, -ak, -a] fn palántavetésre való, trágyával fűtött, fedett ágyas *Kigyomlátuk a melegágyat* (Be)

melegében *melegébe, melegibe* hsz rögtön *Mek kē csináni azom melegibe* (Cse)

melegedik *melegedik* [-ek, -el ~ -sz, -ett] melegszik [-szek, -szel, -gedett] tn ige **1.** folyamatosan meleggé válik *Melegedik az időü* (A); **2.** meleg helyen tartózkodik *Melekszünk a tűzné* (D)

melegház *melekház* [-at, -ak, -a] fn fűthető növényház *A kolhoznak melekháza is van* (F)

melegít *melegít, melegitt* [-ek, -el ~ -sz, -ett] ts ige **1.** vminek a hőmérsékletét emeli *Melegitem neked a vizet* (Ff); **2.** tn is szeszes ital melegség érzetét kelti *Melegít a bōr* (Rf); **3.** ruhaféle melegen tartja a testet *Jóu melegít ez a kabát* (Rf)

melegség *melekség, meleksjég, meleksíg* [-et, -e] fn **1.** vminek a meleg volta *Mek kē nízni a kemence meleksíg, hogy elég-i* (Ko); **2.** meleg idő *Nagy meleksjég van* (Pf)

melegszik l. **melegedik**

melenget *melenget* [-ek, -el ~ -ett] ts ige **1.** testrészt tűzhöz tart, hogy a

meleg átjárja *Melengetem a hátamot a kájháná* (Or); **2.** testével melegít *Melengettük egymást* (J); **3.** többször melegít *Nem győzöm neki a vizet melengetni* (Cse)

mell *mell, mēj* [-et, -ek, -e] fn **1.** az emberi törzs elülső felső része *Szõjörös a mēje* (Tg); **2.** mellüreg *Nyilallik a mejjembe* (Csl); **3.** női emlő *Nyõj má a mejjed?* (Si); **4.** állatoknak a nyak és a has közötti része *A tyuknak is csak a mejjít eszi meg* (Bó); **5.** ruhának a melllet fedő része *Hosszura Szapta a mejjít* (D)

mellbimbó *melbimbóy, mejbimbóy* [-t, -k, -ja] fn is sötétes kidudorodás a mellen *Kicsi a mejbimbóyja, azír nem tut szopni a kicsi* (Kd)

mellé *melléj, mellé* I. nu **1.** közvetlen közelében *Ne új az ablak mellé* (Bat); **2.** vkinek a környezetében, hogy vele legyen *Attak mellé tolmácsot* (P); **3.** vmihez kiegészítésül *A bőr melléj még egyéb is kē* (Bs); II. szragos hszó (3. sz.) *Nem állok mellé* (Ke); III. ik a célt eltévesztve cselekszik *Verte be a szeget a falba, osz melléütött* (Pk)

melléfog *melléfog, melléjfog* [-ok, -ol, -sz, -ott] tn ige helytelenül cselekszik, téved *Most melléjfoktá, nem tanátat ki* (Rf)

mellehúsa *mellehusa, mejjehusa* [~t] szragos fn szárnyas mellcsontján levő hús *Szeretem a mellehusát* (Tú)

mellék *melléj, melljék, mellik* fn (csak birt. szerkben) mellette levő hely, terület *A fojóy melljék csupa sás* (Ff)

mellémege *mellémege* [-ment] tn

ige nem oda jut, ahová szánták, hanem mellé *Jóy tárzsad aszt a zsákot, mer mind mellémege az árpa!* (Ng)

melles *melles, mejjes, mējes* mn nagy mellű nő *Igem mējes jány* (T)

melleskötő *melleskötőj, mejjeskötőj, mējeskötőj* [-t, -k, -je] fn melleskötény *Varatok egy mējeskötőj* (Ng)

mellétalál *mellétalál, mellétanál* [-ok, -sz, -t] tn ige dobással nem talál célba *Utánna hajintottam egy rögöt, osz mellétanáltam* (G)

mellett *mellett, mēlett* nu **1.** közelében *A vasut melled dóygoznak* (Nb); **2.** környezetében *Inas vóy az öreg Váji mēlett* (Mi); **3.** közepette, kíséretében *Ety szál hegedü mēlett mulatunk* (K); **4.** vmin kívül *Hány vam még neki a felesige mēlett!* (Tg); **5.** vki, vmi pártján *A szegínyek mēlett ált* (Ke); **6.** vmihez, vkihez képest *A te borod mēlett ez nektár!* (Sz)

mellette *mellette, mēlette* szragos hsz a jelzett személy, dolog mellett *Mēlettünk laknak* (E)

mellhártya *melhártya* [~t, ~k, ~ja] fn (új) a mellüreget és a tüdőt borító hártya *A melhártyája gyuladázsba van* (F)

mellől *mellőj, mēllül* nu **1.** vki, vmi mellett levő helyről *Huszt mellül jöttek ide* (Ho); **2.** vki környezetéből *Ēkerüt az annya mellőj* (Bá)

mellőz *mellőjz* [-ök, -öl, -ött] ts ige előz *Mindig bāra mellőjzünk* (G)

melltartó *melltartóy, mējtartóy* [-t, -k, -ja] fn a női mellet feszesen tartó fehérnemű *Ojam mējtartóyja vam, mint két turóyzacskóy* (Sz)

meló *melóy* [-t, -k, -ja] fn munka

Akkoriba jóu melóut attak, lehetet keresni (Sza)

melós melóus [-t, -ok, -a] fn fizikai munkás *Beszátak a kocsiba a melóu-sokho* (Tg)

melőzik melóuzik [-ok, -ol, -ott] tn ige dolgozik *Te mos hom melóuzō* (E)

méltó méltóu mn **1.** vmire érdemes *Ez méltóu a követésre* (Gl); **2.** megérdemelt, jogos *Mekkaptam a méltóu jutalmat* (J)

mély mej, méĵ, mij mn **1.** lefelé nagy kiterjedésű *Mĵēj gödröt ásott* (Tk); **2.** befelé nagy kiterjedésű *Nagyom mij a sebje* (K); **3.** az erkölcsi értékrend alacsony fokon álló *Nem Szabad ijem mijre süjyedni* (Si); **4.** teljes lélekkel átélt *Mĵēj fájdalommal vettük a hirt* (Nbe)

mélyít méĵít, méĵít, mijít [-ek, -el, -ett] ts ige mélyebbé tesz *Még mijíteni kel a gödröt* (P)

mélység méĵség, mĵésĵég, mijsig [-et, -ek, -e] fn **1.** vminek a mély volta *Tiz betonkarika a mijsige a kutnak* (T); **2.** vmihez képest mélyen fekvő hely *Belezuhan a mĵésĵégbe* (Bs)

mélyszántás mĵésĵszántás, méĵszántás, mijszántás [-t] fn 5 cm mély szántás *Mijszántást csinál a traktōr* (Kd)

mélytányér mĵéjtánygyĵér, mijtányír, mijtánygyír [-t, -ok, -ja] fn levestányér *Megeszem a haluskát is a mijtánygyírbu* (R)

mélyül mĵéĵül, mijül [-t] tn ige egyre mélyebbé válik *Mijül a fojóu, ha kotrik a fenekit* (T)

menázi [-k, -t, -ja] fn **1.** kis mennyiségű élelmiszer, melyet a bányász magával vitt az aknába (uzsonna, va-

csora) *A feleségem elkészítete a menázi* (Asz); **2.** katonakoszt *Mámma jóu vóut a minázi* (Csf)

mendegél mendegél, mendegáll [-ek, -sz, -t] tn ige lassan, kényelmesen megy *Ment, mendegélt mig egy nagy erdőube jutott* (Bt)

mendemonda mendemonda [˘t, ˘k, ˘ja] fn szóbeszéd *A csak ojam mendemonda, nem muszáj hinni* (Ng)

menekít menekit [-ek, -el, -sz, -ett] ts ige veszély elől biztos helyre ment *Árviz lessz, menekítik a népet* (Tú)

menekül menelkül [-ök, -sz, -t] tn ige **1.** veszély, üldözés elől sietve elmegy *Mink nem menekűtünk, mikor jött a front* (Kg); **2.** oltalmat keres vmi ellen *Az essőu előull a kunyhóuba menekűtünk* (Rf)

menekült menekűt [-et, -ek, je] fn (mn-i ign is) üldözés, megszállás elől más helyre távozott személy *Csapatostú jöttek a menekűtek* (Mi)

menés menĵs, menĵs, menis [-t, -e] fn **1.** az a cselekvés, hogy vki megy *A vonatra menisig még van időu* (Kg); **2.** járás *Még a menise is ojam furcsa, himbálóus* (G)

ménés méĵnes, mijnes [-t, -ek, -e, -je] fn nagyobb löcsapat *Ot legel a méĵnes* (Bs)

meneszt meneszt [-ek, -el, -ett] ts ige **1.** küld vkiért *Majd meneszttek írte valakit, ha szükség lesz rád* (Mi); **2.** állásából elbocsát *Menesztették a titkárt* (Csm)

menet menet **I.** [-et, -ejk, -e] fn **1.** együtt haladó személyek csoportja *Közeledik a lakadalmas menet* (Tát); **2.** menés *Menet közbe beszélgettünk*

(Bt); **3.** csavarmenet *Elkopott a menet rajta* (Ng); **II.** menés közben *Odafele menet beszóullok jérted* (Be)

menetel¹ *menetel* [-ek, -sz, -t] tn ige zárt csoportban vonul *Menetének a katonák* (J)

menetel² *menetel* [-t, -e] fn út, menés *Hová lesz menetel hólnap?* (F)

menetirány *menetirány* [-t, -ok, -a] fn a haladás iránya *Tárcsátok a menetirányt* (E)

menetke *menetke* [~t, ~k, ~je] fn menyét *A menetke leszítja a tyuk virít* (G)

menhely *menhej* [-et, -ek, -e] fn ott-hontalanok tömegszállása *Bevitették a menhejre az öreget* (Sza)

mennél *mennél* hsz (kf-ú mn, sz v. hsz mellett) minél *Menné több, anná jobb* (Tg)

menőfélben *menőüfélbe* hsz indulásra készen *Mán éppen menőüfélbe vóútam, mikor jött* (S)

menőke *menőüke* [-je] fn mehetnék *Tán rád jött a menőüke?* (J)

ment *ment* [-ek, -el, -ett] ts ige **1.** veszélyből kiszabadít *Mentettük, amit lehetett, hogy oda ne jégjen* (Nb); **2.** veszélytől óv, oltalmaz *Az mentette meg az íletemet, hogy elugrottam onnét* (Bf); **3.** vád alól tisztáz *Mivē mented magadot?* (Ksz)

mente *mente* szragos fn **1.** vkinek vhová menése *Mentemben inekēgettem* (Gl); **2.** folyó partvidéke *A Latorca mente igen lapájós* (Tg); **3.** út széle, oldala *Az út mentén kaszának* (G)

mentegetődzik *mentegetőüdzik* [-ök, -öl, -ött] tn ige mentegeti magát *Hijába mentegetőüdzött, a bāj má megvóútt* (Ng)

menten *menten* hsz azonnal *Menten megüt a gutta!* (Be)

mentes *mentes* mn akiben nincs meg vmely káros, rossz tulajdonság *Mentes minden gonossáktú* (H)

mentés *mentés, mentjés, mentís* [-t, -e] fn az a cselekvés, hogy vkit, vmit mentenek *Mink is ot vóúttunk a mentjésnéj, mikor a házok jéggett* (Hl)

menthetetlen *mentehetetlen* mn akit nem lehet megmenteni *Aki rákos, a má menthetetlen* (Np)

menti *menti* mn mentén levő *A patak menti réjjen kaszál* (Tát)

mentő *mentőü* [-t, -k, -je] fn **1.** mentést végző személy *Még a mentőüik is maj benneiktak a pājítába* (Bf); **2.** mentőautó *Megát a kapujogba a mentőü* (Sz)

mentől *mentőül, mentül* hsz (mn, hsz mellett) minél *Mentü jobban igyekezek, anná jobban kisék* (Tá)

mentség *mencség, mencjég, mencsíg* [-et, -e] fn **1.** olyan ok, amellyel menteni lehet vkit, vmit *Mencsígire nem tudot mondani semmit* (Bo); **2.** megmentő *Te vagy az én eggyetlem mencsígem* (Bf)

mentül l. **mentől**

menü *menü* [-t, -k, -je] fn (új) étlap *A menün az árat is fētüntetik* (Mi)

meny *meny* [-et, -ek, -e, -i] fn a fiúnk felesége *Jobban szereti a menyit, mint a jányát* (P)

menyasszony *menyasszony* [-t, -ok, -a] fn eljegyzett nő (az esküvője napján) *Megyünk a menyasszont nízni* (Ng)

menyasszonytánc *menyasszonytánc, menyasszontánc* [-ot] fn lakoda-

lomban a vendégeknek a menyasszonnyal járt tánca *A menyasszontánczbul izz bejött ety szíp summa* (Sz)

menyasszonytojás *menysszontojás* [-t] fn (tréf) lakodalomban a bábész-kodó gyerekeknek adott kalács, sütemény *Mitytek menyasszontojást szedni?* (R)

menyecske *menyecske* [-t, ~k, ~je] fn **1.** fiatalasszony *Ráunt az urára még menyecske korába* (T); **2.** kifaragott fadarab, a gombolyag kifeszítésére használták *A feszes fonáltul eltört a menyecske* (Kd)

menyét *menyéjt* [-et, -ek, -je] fn vörösbarna szőrű kis ragadozó emlős *Menyéjt jár a tyukóulba* (Nbe)

menny *meny* [-et, -ek] fn (vall) az ég vmint az isten lakóhelye *A menybe jutunk-i vagy a pokolba, ki tuggya?* (Tg)

mennybeli *menybeli, menybéli* mn a mennyben lakó *Csak a menybéli Uristen tuggya!* (Bsz)

mennybolt *menybolt, menybót* [-ot] fn (vál) égbolt *Beborít a menybót* (J)

mennydörgés *menydörgés, menydörgés, menydörgis* [-t, -ek] fn (vál) a villámlást kísérő dörgés *Akkor tavaszon i nagy menydörgéjsek vójt* (Gu) Vö.: zengés

mennyei *menyjeji* mn a mennyben levő, onnan eredő *A mi mennyjeji atyánk se tuggya* (Sz)

mennyezett *mennyezet* [-et, -ek, -e] fn (vál) plafon *A templom mennyezete is ki van festve* (Ko)

mennyi *mennyi* névm **I.** kérdő **1.** milyen mennyiségű *Mennyi az időű?* **2.** felkiáltásokban milyen sok *Mennyi szílvá!* (Tg) **II.** von amennyi *Ki meny-*

nyid dőggozik, annyit keres (Tb); **III.** htl (az egyéenként, esetenként különböző mennyiség kif-ére) *Sokad dohányzó?* – *Mikor mennyit* (Fa)

mennykő *menykőű, menykű, menkű, ménkű* [-t] fn **1.** villamcsapás *Be-csapott a menykű, csak uty sistērgett* (Sz); **2.** (elhomályosult jelentéssel, indulatos beszédben) *Mi a ménkűcs csinász ott?* (Or)

mennyország *menyország* [-ot, -a] fn menny *Vagy van menyország, vagy nincs* (P)

mer¹ *mēr* [-ek, -sz, -t] ts ige van bátorsága vmit tenni *Nem merek a szemelibe kerüni* (He)

mer² *mer* [-ek, -sz, -t] ts ige folyékony v. szemes anyagból vmivel kiszed vmennyit *Vizet mer a dízsábú* (P)

mer³ l. **mert**

mér *mĕr, méĕr, mĭr* [-ek, -sz, -t] ts ige **1.** mértéket, nagyságot meghatároz *Mĕri a ruha hosszát* (Nbe); **2.** árut eladáskor lemér, árusít *Mĭrjen hozzá 20 deka csontot is* (Bf); **3.** vmihez, vkihez hasonlít, viszonyít vmit, vkit *Hozzám mĭri magát, hát hom van ű at-tú!* (S); **4.** ütést, csapást irányít, kiszab vkire, vmire *Ē kē viselni, amit ránk mĭrtek* (Ts); **5.** távolságot, utat~ többször végigjár *Mĕri az út hosszát* (K)

mérce *mĕrce, mĭrce* [-t, ~k, ~je] fn skálabeosztásos mérőedény *Ott a mĭrce, avvā mĭrd meg a tejet* (Pk); **2.** bányai vagy talajrepedések mérésére szolgáló eszköz *A mérnök elenőriszte a mércét, három mm eltolodást mutatott* (Asz); **3.** kb 918 m²-t kitevő régi területmérték *Bevetĕttem ĕty mĭrce födet* (Bú)

mércsik *mjércsik, mircsik, mircsek* [-et, -ek, -je] fn földrészaegek mérését végző személy *A mjércsik kimjerte, hány árat kapátunk meg* (Fa)

mered *mered* [-ek, -sz, -t] tn ige **1.** mereven feszül, kitágul *Tágra merett a szeme* (J); **2.** keményre dermed *Kűnek merettem az ámulattú* (Cse); **3.** magasba nyúlik *Naty hegyek merednek az éjgre* (Fa)

meredek *meredek* mn erősen emelkedő, ill. ereszkedő *Igem meredek a láptó* (Ko)

méredzkedik *méreckedik* [-ek, -el, -ett] mívőűcködik [-ök, -öl, -ött] tn ige testsúlyát megméri *Má rígen nem mívőűcköttem* (T)

méreg *méreg, míreg* [-rget, -rgek, -rge] fn **1.** az egészségre káros, halált okozható anyag *Mirget raktam le a patkánknak* (G); **2.** düh, harag *Éfutotta a mjéreg* (Hl)

méregdrága *mjéregdrága, miregdrága* mn nagyon drága *Mjéregdrága vó* (Be)

mereret¹ *mereret, mereret* [-ek, -el, -ett] ts ige ismételten mer *Meren-gess ide nekem esővizet* (Bó) Vö.: merengél

mereret² *mereret* [-ek, -el, -ett] ts ige szemét hosszan mereszt *Csak merereti a szemjét* (Nf) Vö.: meresztget

méreg *mjéreg, mjéreg, mireget* [-ek, -el ~ -sz, -ett] ts ige **1.** ismételten, hosszasan mér *Mjéregeti, hátha töb lesz!* (M); **2.** többször végigmér *Bosszusom miregette a közbeszó* (Pk) Vö.: méresgél

méregpolc *mjérekpó* [-ot, -ok, -a] fn hirtelen haragú, nagyon ideges sze-

mély *Tisztán egy mjérekpó ez a jány* (Be)

méregtok *mirektok* [-ot, -ok, -ja] fn **1.** ephólyag *Kifákátt a mirektokja osz mekhó* (Br); **2.** morcos, dühös ember *Egisz náp ojjám mirektok, hoty szóni se lehet hozzá* (Br)

méregzöld *mjéregző, miregző* mn erős sötétzöld *Miregző* (Sze)

méregzsák *mjéregzsák, mjéregzsák, miregzsák* [-ot, -ok, -ja] fn (tréf) hirtelen haragú személy *A kis miregzsákja, hoty fog ott ordítóni!* (Mi)

merengél *merengél* [-ek, -sz, -t] ts ige mereret *Meddik fogod még merengíni aszt a moslíkot?* (Sze)

mereret l. **mereret**

mérés *mjérés, mjérés, mérís* [-t, -e] fn az a cselekvés, hogy vki mér vmit ill. ennek eredménye *Csak mjéréssé lehet megállapítani a súját* (Np)

méresgél *mjéresgél, miregsgél* [-ek, -sz, -t] ts ige méreget *Mit mjéresgél* (Gy)

merész *merész, merész, mérís* mn igen bátor *Merész vagy, nem mondom!* (Tát)

mereszkedik *mereszkedik* [-ek, -el, -ett] tn ige mereszt *A kis pukkan-cs hogy mere* (G)

mereszkedik *merészkedik, merészkedik* [-ek, -el, -sz, -ett] tn ige merészsége van vmit megtenni *Ide merészketté?* (Ba)

merészség *merészség, mérészség, mérís* [-et, -e] fn merész magatartás *Vam mérészséged idejönni?* (K)

mereszt *mereszt* [-ek, -el, -ett] ts ige **1.** szemét ~i merőn néz *Mit mereszt*

ted a szemed, nem láttá méjk kalapot? (Bá); **2.** testrészt mereven megfeszíti *Ne merezd úgy a nyakad!* (Rf)

meresztget *meresztget* [-ek, -el, -ett] ts ige mereget *Mit merezgeted rám a szemed?* (G)

méret¹ *méret, méjret, míret* [-ek, -el, -tt] ts ige kéri, elrendeli, hogy vmit mérjenek *Mjéretetek ety kila hust* (Ba)

méret² *mjéret, méjret, míret* [-et, -ek, -e] fn nagyság, mérték *Ez a kabát nem a te mjéreted* (Gu)

merev *merev* mn nem rugalmas, nem hajlékony *Nagyom merev a dróut* (Bs)

merevedik *merevedik* [-ek, -el, -ett] tn ige merevvé válik *Nem birom tartani, merevedik a kezem* (Kf)

mérgelődik *mjérgelőjűdik, mérge-lőjűdik* [-ök, -öl, -ött] tn ige bosszankodik *Ne mérgeelőjűgyéj, māj hazajön* (Tát)

mérges *mjérges, mérges* mn **1.** mérgező hatású, marású *Fílek a mérges kigyóutú* (T); **2.** gyulladással *Kijöt rájta valami mjérges pattanás* (M); **3.** haragos, dühös *Igem mérges vagyok rád* (Pk)

mérgesít *mjérgesít, mérgesít* [-ek, -el, -ett] ts ige dühít, bosszant *Ne mér-gesics mán, anéküll izs bosszus va-gyok* (Sz)

mérgespattanás *mjérgespattanás, mérgespattanás* [-t, -ok, -a] fn genny-es, gyulladással *Kijött a lábán valami mérgespattanás* (G)

mérgespók *mjérgespók* [-ot, -ok, -ja] fn méregmirigyű pók *A mjérges-pók ha megmássza az embər testit,*

gyulladásos lessz a hejje (S)

mérgez *mjérgez, mérgez* [-ek, -el, -ett] ts ige **1.** mérget juttat valamibe *Mjérgezi magát csak a sok cigaretávā* (Cse); **2.** mérgező hatást fejt ki *A masz-lag erőjisen mérgez* (Pk); **3.** vetőmagot csáváz *Fogitok mérgeZi a buzát?* (Csl)

mérgezés *mjérgezjés, mérgezjés, mérgezís* [-t, -e] fn **1.** az a cselekvés, hogy mérgeZek *A szērvetjünk mjérgezise bün* (P); **2.** a szervezetnek mé-reg okozta káros állapota *MjérgeZist kapott valami rozsdász szektű* (Ng) Vö.: bront

mérhetetlen *mjérhetetlen, mérhetet-len* mn igen nagy méretű, arányú *Mjérhetetlen szemvedis szakat ránk* (Sz)

méricskél *mjéricskéj, méricskél* [-ek, -sz, -t] ts ige aprólékosan mére-get *Minek mjéricskéllened aszt a cseb bort, tőjics ki eccēre* (Nb) Vö.: mérse-kél

merít *merít* [-ek, -el, -ett] ts ige **1.** folyadékból kimer vmennyit *Mericcs ecs csupōr vizet a vidērbū* (Bá); **2.** merhető anyagba belemerít *A moslig-ba meritettem a tiszta vidret* (G)

merítőháló *merítőjűháló, merit-tőjűháló* [-t, -k, -ja] fn egymást ke-resztesztő két félabroncsra erősített nye-les háló *Merítőjűhálóvā halasztunk* (Np)

merkel *merkēl* [-ek, -sz, -t] ts ige keresztöltéssel hímez *Ety kendőjűt mērkelek tiszta pirossā* (Pf)

mérleg *mjérleg, méjleg, mérleg* [-et, -ek, -e] fn súly mérésére való esz-köz *Ráttettem a hust a mjérlegre, hát szüköm vót meg a kila* (Mcs)

mérnök *mjérnök, méjrnök, mírnök* [-öt, -ök, -e] fn műszaki diplomás szakember *A fijam mírnök az üzembe* (Mi)

merő *merőj* mn csupa, tiszta *Merőj egy lucsok a ruhád* (E)

mérő *mjérő, mírój* [-t, -k, -je] fn (mn-i ign is) mérleg *Ted rá a mírójre, hogy mennyi* (Kd)

merőben *merőjbe* hsz teljesen *Esz pērsze merőjbe más* (Pf)

mérődzködik l. **meredzkedik**

merőkanál *merőjkanál* [-t, -ok, -ja] fn öblös, kerek, hosszú nyelű kanál *Csak egy merőjkanál levest aggy* (Bf) Vö.: szedőkanál

mérőSzalag *mjérőjuszallag, mírójuszallag* [-ot, -ok, -ja] fn hosszúság mérésére való feltekerhető Szalag *Kiesett a zsebemből a mírójuszallag* (Sz)

merre *mēre* hsz **I.** kérdő **1.** mely irányba(n) *Mēre kell a pijacra menni* (Sza); **2.** hol *Mēre kóyszátá?* (Tg); **II.** htl annak kiféré, hogy az irány már más *Mēre jártatok? – Ki mēre* (Ksz); **III.** von amerre *Husza, ki mēre tutta* (Ts)

merrefelé *mērefelēj, mērefele* hsz, kérdő merre *Mērefele megyünk most?* (Ng)

merről *mērőj, mērül* kérdő hsz milyen irányból *Merőj jöttetek?* (K)

merünnen *mērünnen, mērünnet, mērünnējt* kérdő hsz merről *Mērünnējt borull?* (Tk)

merünnet l. **merünnen**

mérsekél *mírsekél* [-ek, -sz, -t] ts ige méricskél, méreget *Csak uty szemre osztottam ē, nem vójt kedvem mírsekélni* (Sz)

mersz *mērsz* [-et, -e] fn merészség

Tanuj tülle mērszet (T)

mert *mert, mēr, mē* hsz **1.** okhat. mellékm. kapcsolására *Nem vettem mē nem vójt* (Fa); **2.** felszólító m. után különben *Sijjes, mē lemaradunk* (Rf)

mért l. **miért**

mértan *mjértan, mirtan* [-t, -a] fn **1.** geometria *Jójtuggya a mjértant* (Ba); **2.** ez mint tantárgy *Hóunap lesz mirtan is* (Kg)

mérték *mjértjék, mérték, mirtik* [-et, -ek, -e] fn **1.** a mérés alapjául szolgáló mennyiség *A kor mirtike nem mindig az évek* (Gl); **2.** mérésre használt eszöz *Elvesztettem a mjértjéket* (Bsz); **3.** puha cipő készítéséhez szükséges méretek *Levette a lábomrú a mjértjéket* (Nf); **4.** a józanság, a közszokás megszabta határ *Tugy mirtiket az evízse!* (Sze)

mértékletes *mjértjékletes, mértékletes, mirtikletes* mn cselekedeteiben mértéket tartó *Mirtikletesnek kē lenni mindembe* (Kd)

merthogy *merhogy, mērhogy* ksz mert, ugyanis *Nem gyöhet, mērhogy mincs is ithon* (Tg)

merül *merül, merüll* [-ök, -sz, -t] tn ige **1.** folyadékban alább száll *A viz fenekire merüllök* (Pf); **2.** folyadékban megtelik *Nehezem merül a korsójt, mēr kicsi a szája* (Ksz); **3.** egész figyelmét vmely foglalatosságra fordítja *Számolászba merüt* (Bá)

mese *mese* [-t, -k, -je] fn **1.** csodás elemeket tartalmazó költött elbeszélés *Sok mesét tud* (Gu); **2.** kitalált dolog *Nekem akarod beadni eszt a mesējt* (Nbe)

mesebeli *mesebeli* mn **1.** a mesében

szereplő *A mesebeli üvekkegy* (Ts); **2.** csodás, mesés *Mesebeli kertye van!* (Mi)

mesebeszéd *mesebeszéd, mesebeszéd* [-et] fn alaptalan, koholt állítás *E csak mesebeszéd!* (Si)

mesél *mesél, mesél* [-ek, -sz, -t] tn (és ts) ige **1.** mesét mond *Meséjj nekem a farkasról* (Bá); **2.** valótlán dolgot mond *Nekem te ne mesél!* (Csm)

mesés *mesés, mesés* mn **1.** mesebe illő, hihetetlen *Mesés kalanygyaji vőut* (K); **2.** (túlzó) csodaszép *Mesés ruhája van!* (Bó); **3.** aki nagyon szereti a meséket *Az éj m pújájim mind ojam mesés s vőut, azoknak csak a mese kellett* (Uh)

meséskönyv *meséskönyv* [-et, -ek, -e] fn meséket tartalmazó könyv *Sok meséskönyved van?* (Pf)

meskár *meskár* [-t, -ok, -ja] fn herélő *El kel híjni a meskárt, haty heréjje ki a kocát* (T) Vö.: miskároló

meskete *meskete* fn a mese mondó-kaszerű záróformulájában *Mese, mese meskete, tehen seggi fekete* (R)

mezsdé l. **mezsgye**

mezsgye *mezsgye, mezsdé* [~t, ~k, ~je] fn határjelző földcsík *Kiszántotta a mezsdénket* (R)

messiás *mesijás* [-t, -ok, -a] fn **1.** zsidók várt megváltója *A zsidóuk még mindig várják a mesijást, várhatik!* (Sz); **2.** Jézus Krisztus *Éjött a mesijás* (Csl)

mester *mestér* [-t, -ek, -e] fn **1.** képesített iparos *Mestér ípitette a házunkot* (G); **2.** művezető *A mestér mámma nem jöd be a műszakra* (Nbe); **3.** vmiben rendkívül ügyes sze-

mély *Ennek te vagy a mestere, csinád meg* (J)

mesterember *mesterembēr* [-t, -ek, -e] fn kézműves, iparos *Mind rendes mesteremberek vőutak* (Ki)

mestergerenda *mestēgerenda* [~t, ~k, ~ja] fn a mennyezet közepét tartó hosszanti gerenda *Fētettem a dohánt a mestēgerendára* (Tk)

mesterkedés *mesterkedés, mestēkedés, mesterkedis* [-t, -ek, -e] fn **1.** az a cselekvés, hogy vki mesterkedik *Nem uni egisz nap a mesterkedist* (Tg); **2.** fondorlat, rosszindulatú eljárás *Ijen ravasz mesterkedésekkel a kartág befonni* (Nbe)

mesterkedik *mestēkedik* [-ek, -el, -ett] tn ige **1.** vmely szerkezet szerelésével, javításával foglalatосkodik *A mūhējbe mestēkednek a fijuk* (Gu); **2.** ravaszul ügyeskedik vmit elérni *Mibe mestēkec má megjént?* (F)

mesterség *mesterség, mesterség, mestersig* [-et, -e] fn **1.** ipari Szakma *Mestersige szerint asztalos vőuna* (Csl); **2.** foglalkozás *Ez a te mesterséged, enni meg aludni* (Ff); **3.** készség jártasság, ügyesség *A szövís nagy mestersig!* (T)

mesterséges *mestērséges, mesterséges, mestersiges* mn emberi beavatkozással alkotott *Mestersiges uton vkiszűtt* (Tg)

mész *mész, méjsz* [meszet, mesze] fn mészkőből égetett fehér anyag *Az ípitkezéshe sok méjsz kē* (Mu) [] *Meszet evett 'megbolondult'*

mészárol *mjészárol, mészáról* [-ok, -sz, -t] ts ige (embereket, állatokat) leöldös *Rokásra mészáróták a nípet* (Ke)

mészáros *mjészáros, mészáros* [-t, -ok, -sa, -a] fn szarvasmarha, juh, ló levágásával foglalkozó személy *A mjészárosho jártunk husjér* (D)

mészárszék *mjészárszék, mészárszék* [-et, -ek, -je] fn hentesüzlet *A mjészárszékjgbű hordatta a hust* (Bá); [] nyitva a ~ 'nincs begombolva a nadrag ellenzője'

meszel *meszél* [-ek, -sz, -t] ts ige hígított oltott mésszel beken *Íppen meszelük a fákat* (Csl)

meszelés *meszeljés, meszeléjs, meszelis* [-t, -e] fn **1.** az a cselekvés, hogy meszelnek *Meszeljéskō nem szeretek othon lenni* (Ff); **2.** ennek eredménye *Lekopott a fārū a meszeljés* (Bo)

meszelő *meszelőj* [-t, -k, -je] fn (mn-i igenév is) meszelésre használt nyeles ecset *Hosszab nyélj kē a meszelőjbe* (K)

meszes *meszes* mn **I.** mn **1.** meszet tartalmazó *Meszes vízbe nem főj meg a paszuj* (Csf); **2.** mésszel szennyezett *Meszes a válladon a ruha* (Ksz); **3.** mész tartására való *Hova tettitek a meszes fazikot?* (Ko); **II.** fn mészáros *Rígen a meszes árúta a meszet, szekerrē horta a falugba* (Ts)

meszegödör *meszezsgödör* [-dröt, -drök, -dre] meszezsgödör [dret, -drek, -dre] fn **1.** mész oltására való gödör *Bele ne ess a meszezsgödörbe* (Vs); **2.** mésszel fertőtlenített tömegsír *A katonákat behánták a meszezsgödörbe* (Ng)

meszez *meszez* [-ek, -el, -ett] ts ige savanyú talajt mésszel javít *Meszeni kéjne a talajt* (E)

messze *messzi* hsz, mn **I.** hsz **1.**

nagy távolságban *Messzi van az ērdőj* (G); **2.** nagy távolságra *Messze hallacik a harang, ha szíp tiszta az időj* (Sz); **3.** időben nagy távolságra *Méjg messzi az aratás* (Hl); **II.** mn térben, időben távoli *Messzi főjdon nincsen párja* (Bó)

messzelató *messzilatój* mn, fn **I.** mn távollató *Ém messzelatój vagyok* (Mi); **II.** fn gukker *Messzilatójvā nisztük, hogy mi csinának* (Csl); **2.** olyan hely, ahonnan messze el lehet látni *Felmentünk a messzelatójra* (Ho)

messzeség *messzeséjg, messzesjég, messzesíg, messziség* [-et, -ek, -e] fn távoli vidék, hely *Hogy jöhetne ide abbul a nagy messzesígl* (Tát)

messzi *messzi* mn, hsz **I.** mn távoli *Messzi főjdet bejártam* (Ng); **II.** hsz messze *Messzi van a város* (K)

messzire *messzire* hsz nagy távolságra *Messzire hajintotta a követ* (Si)

messziről *messziről, messzirül* hsz nagy távolságból *Messzirül jöttünk, ēfárattunk* (Np)

messzünnen *messzünnen* hsz messziről *Má jój messzünnen hallani vójt, hogy danótak* (Tk)

méta *méta* [-t, -k, -ja] fn (rég) labdajátékban, fogócskában a cél *Ém má a métába vagyok* (Sz)

metél *metélj, metéll* [-ek, -sz, -t] ts ige **1.** (vál) csíkokra vág *Vjékomyra metéljli a tjéztát* (Fr); **2.** körülmetél *A zsidókat metélik* (Ng)

metélt *metélt* [-et, -ek, -je] fn (mn-i igenév is) keskeny csíkokra vágott tészta *Turóys metéltet főjstem* (Ma)

métely *métēj* [-t, -ek, -e] fn **1.** kicsiny, élősködő laposférges *Belee-*

sett a métej a juba (Tg); 2. mételykór
Mind ēvitte a juhokot a métej (Kg)

mételyez *métejez, mĵetejez* [-ek, -el, -ett] ts ige erkölcsileg megfertőz *Ijesmikkē mĵetejezik a fijatalság lēlkit* (Bs)

meténg *metéjng* [-et, -ek, -jē] fn indás szárú örökzöld növény, télizöld; *Vinca Metéjnget űtettem a sírra* (Sz); Vö.: börvéng

méter *mētēr* [-t, -ek, -e] fn 1. hossz-mértékegység *Nĵegy méĵer a hossza* (K); 2. kitermelt fából, köbméter *Eltūzētem öt méter fāt* (Gu)

méteres *mēĵeres* I. mn méter hosszúságú, magasságú, mélységű stb. *Tizenegy méĵeres a kutunk* (Ge); II. fn méterrúd *Hova tetted a métterest?* (Bo)

metró *metróu* [-t, -k, -ja] fn földalatti vasút *Moszkvába metróuvā közlekednek* (Bá)

metsz *mecc* [-ek, -el, -ett] ts ige fa, bokor fölösleges hajtásait levágja *Mec-cük a szőjllőjūt* (Bó)

metszés *meccĵs, meccĵs, meccĵs* [-t, -e] fn 1. az a cselekvés, hogy vmit metszenek *Keszhetük a meccĵst* (Si); 2. hordó (5–10 l) *A meccĵs jóu borrá van teli* (Si)

metsző *metszőjū* mn, fn I. mn (mn-i igenév is) éles, hasító fájdalmat okozó *Kin dóugosztunk ebbe a meccőjū szēj-be* (Bs); II. fn 1. szőlőt metsző személy *Enni viszek a meccőjūknak* (Csp); 2. (vall. izr) állatok rituális vágását és körülmetélését végző személy *Horták a libát a meccőjūhō* (Tg)

mettől *mettőjūl, mettū* hsz 1. mely helytől kezdve *Mettū kapáltad mám-*

ma a tengerit? (Ke); 2. mely időtől kezdve *Kérdezd meg, hogy mettőjūl meddig fok tārtnani a gyüllējs* (D)

méz *mēĵ, mĵez, mĵz* [-et, -ze] fn a méhek által a virágokról gyűjtött sűrű, édes folyadék *Sok jóu mĵzet megettünk* (Tg)

mezei *mezeji* mn mezőn levő, élő, tenyésző, végzendő *Nehéz a mezeji munka* (Hz)

mézes *mēĵes, mĵezes, mĵez* mn, fn I. mn 1. mézzel ízesített *Mēĵes kenyeret ettem* (Bs); 2. méztől maszatos *Mĵezes a kezed* (Pf); 3. mézesházas *Igem mēĵezs beszédū* (K); II. fn 1. mézeskalács *Mĵest vettem a cukrásznál* (Mi); 2. mézes sütemény *Sütök egy mĵest, osz le lesz tudval a vendik-síg* (Csl)

mézezbáb *mĵezeszbáb, mēĵeszbáb, mĵezeszbáb* [-ot, -ok, -ja] fn báb alakú mézeskalács *Hozok neked mĵezeszbábot a búcsurūl* (Si)

mézeskalács *mēĵeskalács, mĵezeskalács, mĵezeskalács* [-ot, -ok, -a] fn mézzel készült cukormázás sütemény *Máma má nem árúnak mĵeskalácsot* (P)

mézesmázos *mēĵesmázos, mĵezesmázos, mĵezesmázos* mn túlzottan kedveskedő *Nem szeretem az ijem mĵesmázos beszidū embert* (Gl)

mézga *mēĵga* [˘t, ˘ja] fn a fa kérgeből szivárgó nyúlós, keményedő anyag *A szilvafán sok a mēĵga* (T); Vö.: koldusscipa

meztláb *meztláb, meĵtĵláb* hsz lábbeli nélküli *Rĵegem má márcijustū meĵtĵláb jártunk* (Fp); Vö.: meztálláb

mézkörte *mēĵskörte, mĵskörte,*

míszkörte [˘t, ˘k, ˘je] fn apró, édes nyári körte *Méjszörte is van nekünk* (Bo)

mező *mező* [-t, -k, -zeje] fn szántó-föld *Megyünk a mezőre kapáni* (Bt)

mezőgazdaság *mezőgazdaság* [-ot, -a] fn a növénytermesztést és állattenyésztést magában foglaló termelési ág *A mezőgazdaságot feleszteni kē* (Nbe)

mezőőr *mezőőr* [-t, -ök, -e] fn vetések, ültetvények őrzésére alkalmazott személy *A mezőőrt a falu fizette* (D); Vö.: kerülő

mezőség *mezőség*, *mezőség* [-et, -ek, -e] fn nagy kiterjedésű mezők *Nagy mezőségek vagynak mifelénk* (Pk)

mezőváros *mezőváros* [-t, -ok, -a] fn városi rangú nagyobb falusias település *Csap sokkájik csak mezőváros vóut* (Ksz)

mészpergető *mészpergető*, *mészpergető* [-t, -k, -je] fn mészpergetésre szolgáló készülék *Kiszette a sonkójt a mészpergetőből* (Ng)

meztelen *meztelen* mn vál. ruhátlan, csupasz *Anyaszült meztelenül jár a szobába* (T)

meztélláb *meztélláb* hsz meztílláb *A tallóun is meztélláb jártam* (Bs)

mezse l. **mezsgye**

mezsgye *mezsgye*, *mezse* [˘t, ˘k, ˘je] fn határjelző földcsik *Kiszántotta a mezsdénket* (G)

mi¹ *mi*, *mink* (tb. I. sz. névm) **1.** én és a társaim *Mink is vóutunk üdülni* (Gl); **2.** (birt. jelzőként) a hozzánk tartozó, a birodalomban levő *A mi ucánk sáros* (P)

mi² *mi* névm **I. kérdő 1.** miféle dolog *Mibű tellik neki mindenre?* (Csf); **2.** miféle jellegű *Mi dolog az, hogy iyi követelőddzik?* (Pk); **3.** kérdő jelleg nélkül, felkiáltásokban *Hogy mire nem kippesek az emberek!* (T); **II.** vonatkozó *Nincs mit mondani* (Ksz); **III.** htl **1.** miegymás *Hozott ety kis lisztet, mit, ha jött* (Bf); **2.** nem lehet tudni, mi *Mit, mit nem, de veszekedni tud* (Hl); **IV.** ált. ~sem, semmit sem *Mit se tuttunk rulla* (Tát)

miákol *mijákol* [-t] tn ige macska nyávog *Mijákōj csak, ebbű nem kapsz* (Bs)

miatt *mijatt* nu **1.** vmely ok következtében *Nyitva tartuk az ājtóut a füst mijatt* (Ke); **2.** végett *A beiratás mijatt megyek az igazgatógho* (K)

miatyánk *mijatyánk* [-ot, -ok, -ja] fn keresztény ima *Mongy el egy mijatyánkot* (Gl)

mice *mice* [˘t, ˘k, ˘je] fn bárány *Vásároltam két micét* (Th)

micisipka *micisapka*, *micisipka* [˘t, ˘k, ˘ja] fn lapos, ellenzős szövetsapka *Mi szíp micisapkád van!* (Csf)

micsoda *micsoda* névm, fn **I.** névm **1.** miféle, milyen *Micsoda ember az ijen?* (Tk); **2.** felkiáltásokban *Micsoda essőű esett!* (Ng); **II.** fn **1.** amit nem tudunk v. nem akarunk megnevezni *Mire való ez a micsoda?* (Bf); **2.** durva szó helyettesítésére *Kiláccik a micsodája ebbül a rövid ruhábú* (P)

micsodás *micsodás* névm miféle *Micsodás ember az?* (Tg)

mider *mider* [-t, -ek, -je] fn (rég) fűző *Sose hōrtam midért* (Bs)

midi *midi* [-t, -k, -je] fn (új) hosszú

ruha, kabát *Mos midibe járnak* (Csm)

miegymás *miegymás* htl névm ez-az, sok egyéb *Összeszedettem takaróukat, zsákokat, miegymást* (T)

mienk *mijénk* birt névm a mi tulajdonunkban levő *Ez a tehen a mijénk* (Pk)

miért *mijér, mijjér, mijír, mér* hsz mely ok miatt *Mijjér nem menté iskolába?* (F)

miféle *miféle, miféle* névm milyen-fajta *Miféle nípek azok a Biróuják?* (S)

míg *míg* hsz I. von. amíg *Míg éun jélek, ide be nem teheti a lábát* (Gl); II. kérdő meddig, mennyi ideig *Mig jérek én haza innen?* (M)

mihamar *mihamar* hsz nemsókára, rövid időn belül *Mihamar ithon lesz, várd meg* (Kg)

mihaszna *mihaszna* mn (és fn) semmirekellő, haszontalan *Eriggy innen, te mihaszna köjök* (Kb)

mihelyst l. **mihelyt**

mihelyt *mihéjt, mihest, mihest, mi-héjést, mihent, mihint* hsz akkor rögtön *Mihint megjön a levél, röktön szólok neked* (P)

mihent l. **mihelyt**

mihest l. **mihelyt**

miképp *mikép, mikíp* l. **miképpen**

míh *mí, mój* l. **méh**

mihint l. **mihelyt**

mihók *mihóuk* mn és fn nagy darab, mafla férfi *A szomszídóm is ijen mihóuk* (Br)

miként *miként, mikínt* hsz (rég) hogyan *Ki tuggya, hogy lessz, mikínt lessz?* (Nb)

miképpen *miképen, mikípen, mikép, mikíp* hsz (rég) hogyan *Mikép-*

pen tudnát te asz velem tudatni? (Ah)

mikor *mikör, mikō* hsz I. kérdő mely időben *Mikör jösztok ē nállunk?* (Bcs); II. vonatkozó amikor *Mikō látta, hogy nem filek tülle, ēSzalatt* (E); III. htl páros hasZálatban néha, néha ...: *Mikor fekszik, mikor üldögél – ity telik a napja* (Fo)

mikrofon *mikrofon, mikrafon, mikrafony* [-t, -ok, -ja] fn 1. hangerősítő készülék *Nem mért a mikrafomba beszjéni* (Bat); 2. megafon *Ojan erőssön szóll a mikrafon, hoty szjé^uveri az ember fejít* (Gy)

miroszkóp *miroszkóup* [-ot, -ok, -ja] nagyító műszer *Ojan apró betűk, hogy mikroszkóuppā se látni* (Ti)

mikulás *mikulás* [[-t, -a] fn gyermekeknek ajándékot, virgácsot hozó képzeletbeli öregapó *Mit fok hoZi neked a mikulás?* (Bt); 2. dec. 6., a mikulás jövetelének napja *Mikuláskor jóuk a puják* (Mu)

milic *milic* [-et, -ek, -e] fn milicista *A milic átnjészte a bőjöröndöt* (Gy)

milícia *milicija* [-t, -ja] fn rendőrség *Megyek a milicijára az utlevelemír* (Ko)

milicista *milicista, milipista* [-t, -k, -ja] fn a milícia tagja *Bevittjék a milicisták a zsványokot* (V)

milli *mili* [-t, áje] fn milliméter *Egy milivē se lehet tőp, csak ennyi* (Tát)

milliárd *milijárd* [-ot, -ok, -ja] sZ 1. ezerszer egymillió *Hogy lehet összelopkodni egy milijárdot?* (Tú); 2. megszámlálhatatlanul sok *Milijárd csillag ragyogott* (E)

milligramm *miligram* [-ot, -ja] fn 1. a gramm ezredrésze *Az orvasságot*

milligramogba *mírik* (Ke); **2.** igen kis mennyiség *Egy miligramot se ittam még máma* (Tá)

milliméter *milliméter* [-t, -ek, -je] fn a méter ezredrésze *Három milliméter széles lehet* (Csl)

millió *milijó* [-t] sZ ezerszer ezer *Milijóra rug a vagyona* (Bó)

milliom *milijon* sZ milliót *Vóút ott milijom ember is* (E)

milliomos *milijomos* [-t, -ok, -a] fn akinek milliós értékű vagyona van *Nem vagyok ém milijomos, nem telik mindenre* (Be)

milyen *mijen, mijon* névm **1.** milyen tulajdonságú, fajtájú *Mijen kint az időű?* (bt); **2.** felkiáltásokban *Mijen naty fíjad van!* (He); **3.** mennyire *Hát a Berta mijen aranyas!* (Th)

milyenés *mijenes* névm mitől piszkos *Mijenes a ruhád?* (M)

mimóza *mimóza* [~t, ~k, ~ja] fn érintésre összecscukódó levelű trópusi cserje; *Mimosa pudica* *A mimózács csak melekházba lehet tártani* (Mi); **2.** akácia; *Acacia deccurrens* *A mimóza sárgát virít* (Tg); **3.** érzékeny lelkű ember *Ne legye ojam mimóza* (Bt)

minap *minap* hsz valamely nap, nemrég *Éppen minap olvastam az újságba* (Tú)

minár *minár* [-t, -ok, -ja] fn nemileg indifferens *Nem megyek hozzá egy minárhoz!* (Kg)

minázi l. **menázi**

mincér *mincér* [-t, -ek, -je] fn kézi függőmérleg, amelyre a mérendő árut ráakasztják *Egyenesen tarcsad a mincért* (Ho)

mind *mind* ált. névm. vmennyi szó-

ban forgó személy, dolog *Mind megette a palacsintát* (Ko)

mindaddig *mindaddig* hsz egészen addig az ideig *HasZálhati mindaddig, míg il* (Si)

mindég l. **mindig**

mindegy *mindegy* állítmányként hasz. névszó v. hsz közömbös, nem számít *Mindety, hoty hova, megyünk* (Be)

mindegyik *mindegyik* ált. névm mindegyik *Mindegyik kötőűmöt kimostam* (Ng)

minden *minden* ált. névm **1.** egyenként mind *Minden szál dudvajír le kē hajúni* (Ng); **2.** mind együttvéve *Mindem mekfogyot reggēre* (Csl)

mindenes *mindenes* [-t, -ek, -e] fn minden munkát elvégző személy *Én vagyok a család mindenesse* (Bá)

mindenesetre *mindenesetre* hsz **1.** okvetlenül *Elgyvertek mindenesetre!* (Tá); **2.** minden eshetőségre *Hozzatok essőűkabátot is mindenesetre* (Nbe); **3.** annyi bizonyos, hogy ...: *Ém mindenesetre hāgatni fogok* (Np)

mindenestül *mindenestű, mindenesztőűl* hsz minden hozzá tartozó tárggyal, dologgal együtt *Mindenestű vkihajitlak innen!* (F)

mindenfelé *mindemfelé, mindemfele* hsz **1.** minden irányba *Őűsszel mám mindemfele mehet a jóűszág, nem teszen kárt* (Kf); **2.** mindenhol *ém mám mindemfele bejártam az őrszágot* (Csn)

mindenféle *mindenfēle* ált. névm minden fajtájú *Mindemfēle hazugságokkal hozakodik előű* (Sz)

mindenfelől *mindenfelőűl* hsz

minden helyről *Jönnék a hírek mindemfelől* (Nb)

mindenható *mindenható* mn és fn mindenre terjedő hatalmú *Csak a mindenható Isten tuthassa* (J)

mindenhogy *mindenhogy* hsz minden módon *A kompírt mindenhoty szeretem* (He)

mindenhol *mindenhun, mindenhon* hsz minden helyen *Mi mindenhum bejártam én!* (K)

mindenhonnan *mindenhonnan, mindenhonnat, mindent, mindenhonnet* hsz minden helyről *Mindenhonnet rosszat hallani rulla* (Ko)

mindenhonnat l. **mindenhonnan**

mindenhonnet l. **mindenhonnan**

mindenhova *mindenhova, mindenhová* hsz minden helyre *Mászik ez a kutya mindenhová* (Tg)

mindenképpen *mindenképpen, mindenképen* **1.** minden módon *Mindenképem mekpróúbáta, de nem tutta kinyitni* (Bo); **2.** okvetlenül *ém mindenképpen megyek, ha törík, ha Szakad* (Csf)

mindenki *mindenki* ált, névm minden ember *Mindenkit mekhíjtunk* (Pf)

mindenkor *mindenkor* hsz mindig, minden időben *Mindenkor vóútam ojan gazdasszony, mint ű* (Ti)

mindenkoron *mindenkoron* hsz mindig *Mindenkoron a tóúba firidett* (Té)

mindennap *mindennap* hsz **1.** mindig *Mindennap dóúgozni kē* (Uh); **2.** napról napra *Mindennap nagyobb ez a puja* (Csn)

mindennapi *mindennapi* mn **1.**

minden napra való *Mekkeressük a mindennapi kenyeret* (M); **2.** hétköznapi, közönséges *Ez egy mindennapi eset* (Mi)

mindennapos *mindennapos* mn vhol minden nap v. gyakran megforduló *Mindennapos vóú nállunk* (Ah)

mindenség *mindenséjgm, mindensjég* fn **1.** világmindenség *Ha a mindensjég összedőül is, akkor is émegek* (K); **2.** az egész, úgy ahogy van *Fütyölök az egész mindensjégre* (Np); **3.** nagy vagyon *Mi mindent mektesz, csakhogy beleűjön abba a nagy mindensjégbe!* (M); **4.** szitokként *A mindensigit!* (V)

mindenszentek *mindenszentek* [-et] fn az üdvözültek emlékének kat. ünnepe, nov. 1. *Hamar it vam má megint mindenszentek* (Ng)

mindentudó *mindentudó* mn és fn aki mindent, mindenről tud *Az ém mindentudó kománém monta* (T)

mindenünnen *mindenünnen, mindenünnét, mindenünnnet* hsz mindenhonnan *Mindenünnnet borúl* (I)

mindenünnét l. **mindenünnen**

mindétig *mindjétig* hsz (vál) örök-ké *Szegjén nagyanyám mondogatta mindjétik, hogy nem kē hinni a hizelgőűnek* (Gy)

mindhalálíg *minthalálíg* hsz egészen a halálíg *Minthalálíg megmaratt a hitjébe* (Nf)

mindíg *mindíg, mindéjg, mindjég* hsz **1.** minden időben, folyton, gyakran *Mindík fáj a fejem* (Ke); **2.** minden esetben *Mindíg neki van igaza* (Ksz); **3.** egyre inkább *Mindéjg jobban esik az essőű* (Bó)

mindighagyma *mindíkhagyma, mindékhagyma* [~t, ~k, ~ja] fn télre is a földben hagyható, kora tavasszal már fogyasztható, bokrosodó hagymafaj *A mindékhagyma má két éve azon a hējem van, mégis megnőül* (Ba)

mindignyíló *mindignyílló* [-t, -k, -ja] fn folyton virágzó begónia *Begonia sepmperflorens A hüvözsbe mindignyíllót kē ültetni* (Pk)

mindjárt *minygyár, minygyán, minygyánn, minygyá, minygya* hsz **1.** hamarosan, azonnal *Jövök minygya, csak elugrok ide Bélához* (Tg); **2.** még akkor is, ha ... *Megeszem, ha minygyám mekpukkanok is* (Sz); **3.** közvetlenül *It lakik minygya a harmadik szomszídba* (E)

mindörökké *mindörökké* hsz mindig *Mindörökké csak asz hajtoga-tta, hogy ez az övé* (Pk)

mindörökre *mindörökre* hsz örök időkre *Elbúcsúztunk mindörökre* (Sze)

minebóra *minebóra* [~t, ~k, ~ja] fn mirabolán szilva *Ez a tálba minebóra mind* (Nf)

minek *minek* hszó (ragos névm is) **1.** mire való *Minek ide ez a tekenő* (Tb); **2.** miért, mi célból *Minek jötté ide?* (Tú)

minél *minné, mennél* hsz kf-ú mn v. hsz mellett amilyen mértékben csak lehet *Minné éléb jössz, anná jobb* (Bó); Vö.: mennél, mentől

mingya l. **mindjárt**

mingyán l. **mingyárt**

mini- *mini-* (előtag) nagyon kicsi, rövid *Miniszoknyába jár* (Bá)

minimális *minimális* mn nagyon

csékély *Minimális összeget kapott írte* (Tg)

ministrál *ministrál, minyistrál* [-ok, -sz, -t] tn ige misén a papnak segédkezik *Még én is sokat minyistráltam kiskoromba* (R)

ministráns *ministráns, mintistrás* mn (és fn) rendszeresen ministráló *Két minyistrás szokot lenni a pap mellett* (Sz)

miniszter *minisztēr, minyiszter* [-t, -ek, -e] fn vmely minisztérium vezetője *Irok én a minyisztērnek is!* (Si)

minisztérium *minisztérium, minisz-térijom* [-ot, -ok, -a] fn legfelsőbb államhatóság *Maj döncsön a minisz-térijom* (T)

mínium *minijum, minijom* [-ot, -a] fn rozsaálló pirosas festék *Minijom-mā kē befesteni a csöveket* (Csn)

mink l. **mi**¹

minket *minket* (szem. névm. tárgy-as alakja) *Minket oda nem híjnak* (Bf)

minor *minör* mn (és fn) homosze-xuális *Asz mondik, hogy az valami minör* (P)

minorgunár *minorgunár* [-t, -ok, -ja] fn megtermékenyítésre képtelen gúnár *Nem jóú tårtani minorgunárt* (Csf)

minőség *minőűség, minőűség, minőűség* [-et, -e] fn vminek az értéke-lést is magában foglaló jellege *Jóú minőűségű cipőűkögy gyártottak* (Ng)

mint *mint* ksz **1.** hasonlóságot kife-jező mellékm. bevezetésére *Ojan hideg vam, mint télbe* (Tg); **2.** fokozati különbséget kifejező hasonlításban *Töb mint három napik fájt a fogam*

(Bt); **3.** szembeállításban *Inkáp te gyere, mint ű* (Mi)

minőséges *minőűsige*s mn minőségi *Ebbű minőűsigezs bōr lessz* (Nd)

minta *minta* [-t, -k, -ja] fn **1.** olyasmi, aminek a formája, méretei stb. szerint készítenek hasonlókat *Add ide est nekem mintának, māj leszűvöm* (Tát); **2.** ismétlődő dísz *Szűép minta van a konyhafalon* (Bs); **3.** példakép *Minta lehetel a többijeknek* (Sz)

mintahenger *mintahengēr* [-t, -ek, -je] fn festőhenger *Van tōpfēje mintahengerem* (Nbe)

mintás *mintás* mn mintákkal díszített *Szűép ez a kis anyag* (Bo)

mintha *mintha* ksz **1.** feltételes hasonlítást bevezető mellékm-ban *Eszik, mintha sose evet vōum* (Ti); **2.** bizonytalan állítás kifejezésére *Mintha má tanakosztunk vōuna valahun* (Csf); **3.** a feltett ok elhárítására *Nem mintha nem tecene, de mégis ...* (Kb)

minusz *minusz* mn a nullánál vki-sebb érték jele *Minusz tisz fok van* (Nbe)

minuta *minuta* [-t, -ja] fn perc, pillanat *Ebbe a minutáqbá gyere házá* (Br)

minyon *minyon* [-t, -ok, -nya] fn édes mázzal bevont gömböcske alakú sütemény *A minyon óűcsőű a cukrűzdába* (Bcs)

miora *miora* [-t, -k, -ja] fn fiatal nőstény juh *Vettünk a vásárba két miorát* (Sza)

mióta *mijóűtta, mijóűta* hsz **I.** kérdő **1.** mely időponttól kezdve *Mijóűtta dohányzol?* (Sza); **2.** felkiáltásokban, milyen régóta *Mijóűta nem látta-*

lak! (D); **II.** von. amióta *Mijóűtta ilek, ijek nem pipátam!* (H)

mirabolán l. **mirobalán**

mírcsik l. **mércsik**

mire *mire* hszó von (ragos névm is) amikorra *Mire vígesztek a munkávā, kűsz lessz az ebűd* (T)

mirha *mírha* [-t, -k, -ja] fn egyházi szertartásoknál hasZált illatos olajkenet *A pap mekkente a homlokomot mírhával* (Sz)

mirhafű *mirhafű* [-vet, -vek, -ve] fn libatop, *Chenopodium ambrosioides* *A mírhafű olajával jóűl bedōrzsōlte a lábom* (Kd)

mirigy *mirigy* [-et, -ek, -e, ~ -gye] fn mirigydagant *Valami mirigy vōűt a nyakán, az ōrvas vākta ki* (Bf)

mirigykór *miritykōűr* [-t, -ja] fn lovak fertőző betegsége *Miritykōűrt kapott a csikōűm* (Bs)

mirobalán *mirobalán, mirabolán* [-t, -ok, -nya] fn szilvafaj *mirabolánt is űtettem, az a legjop szilva* (Bs); Vö.: minebóra

mirovál *mirovál* [-ok, -sz, -t] tn ige a miroválás szertartásán részt vesz *En is vōűtam mirováni* (R)

miroválás *miroválás* [-t, -a] fn szertartás a görög egyházban, nagy ünnepeken a pap a hívők homlokát mirhával megkeni *Pokrovakor is lessz miroválás* (Si)

mirtusz *mirtusz* [-t, -ok, -a] fn fehér virágú örökzöld mediterrán cserje, *Myrtus communis* *A mirtusz igen jóűszagűt virűt* (Pk)

misál *misál* [-ok, -sz, -t] tn és ts ige **1.** vkinek valamely tevékenységében zavar *Ez is csak it misál nekem* (Tk);

2. kever *Mán tisz pērce misálom, összeált mán?* (I)

misálka *misálka* [˘t, ˘k, ˘ja] fn (új) betonkeverő-gép *Elhasznátunk két misálka betont* (Nbe)

mise *mise* [˘t, ˘k, ˘je] fn katolikus istentisztelet *Misét montak a halottakir* (Tg)

misézik *misézik* [-ek, -el, -ett] tn ige misét mond *A pap csak akkor pap, ha misézik* (Sz)

miskapipa *miskapipa* [˘t, ˘k, ˘ja] fn férfifejet ábrázoló egyenes szárú cseréppipa *Nagyapám csak miskapipából szeretet szíjni* (T)

miskárol *miskárol, meskárol* [-ok, -sz, -t] ts ige disznót herél *Miskárolják a kocát* (Bf)

miskároló *miskároló* [-t, -k, -ja] fn (mn-i ige is) herélő *Beszítem a miskárolóvā, hōnap jön heréni* (Pk)

mismás *mismás* [-t] fn egyveleg *Ez ijem mismás, de meg lehet enni* (Ksz)

misok *misok* [-skot, -skok, -ja] fn kis zsák, zacskó *Tedd eszt a paszújt egy misogba, hogy ne kevereggyen ē* (Sz)

misung *misung* [-ot, -ja] fn cement és mész keveréke *Má nem csinállunk misungot* (Kd)

misszió *miszijó* [-t, -ja] fn hittérítés *Elment a papunk, mikor szerveztik a misszijó* (Sz)

misszióspap *miszijóspap* [-ot, -ok, -ja] fn misszionárius *Járt itt akkor egy miszijóspap* (J)

mitesszer *miteszer, mitiszer* [-t, -ek, -je] fn a bőr pórusait eltömő apró fagygyúcsomó *Hunnen van rájtad ez a sok mitiszer?* (E)

mitevő *mitevőü, mitjévőü* fn ~ legyenek, mit tegyék? *As se tudom, mitjévő legyenek, annyi gond van rajtam* (H)

mitra *mitra* [˘t, ˘k, ˘ja] fn püspöksüveg *A püspök mitrába misézik* (Sz)

mitugrász *mitugrász* [-t, -ok, -ja] fn sürgő-forgó, izgága személy *Má megint it van ez a kis mitugrász* (Bf)

mityimotyó *mityimotyó* [-t, -k, -ja] fn mindenféle apró batyú *Mi van abba a mityimotyóba* (Fp)

mixtúra *miksztura* [˘t, ˘k, ˘ja] fn gyógyszerkeverék, kanalas orvosság *Itt ā mikszturā, id meg!* (Nd)

mizerák *mizerák* [-ot, -ok, -ja] fn és mn 1. sovány, vézna személy *Hagy bikit annak a szerencsétlen mizeráknak* (Mi); 2. együgyű, élehetlenségre, tehetlenségre vagy járatlanságra, tapasztalatlanságra való módon buta, bamba személy *Nem tudom, hogy minek ijen mizerák* (Si)

mizéria *mizérija* [˘t] fn szükség, ill. vmi szükségesnek a hiánya *Megint igen nagy mizérija van, nincs takarmány* (Kg)

mizernyák *mizernyák* [-ot, -ok, -ja] fn gyenge, silány, fejletlen növény *So-se lesz kender ebből a mizernyágból* (Sz)

mízge l. **mézga**

moccan *moccan* [-ok, -sz, -t] tn ige apró mozdulatot tesz *Csak eggyet moccanok, mán felébred* (Csl)

mocorog *mocorog* [-rgok, -rgol, -rgott] tn ige csendben mozgolódik, izeg-mozog *Má megjént mocorog a puja, fē fog jēbredni* (Tk)

mocsár *mocsár* [-t ~ -arat, -ok ~ -arak, -ja ~ -ara] fn növényzettel be-

nőtt sekély állóvíz *Leccapolik a mocsárokat* (R)

mocsaras *mocsaras, mocsáros* mn ahol mocsarak vannak *Ez it mint csupa mocsáros terület vóút* (Kg)

mócsing *mócsing* [-ot, -ok, -ja] fn inas, rágós hús *Lögd a kutyának aszt a mócsingot* (Be)

mocskol *mocsköl* [-ok, -sz, -t] ts ige
1. piszkít *Ne nyúj bele a pizsogba, ne mocsköd magad össze!* (H); 2. gyaláz *Éjngem mocsköt a falu előtt, magát nézéj meg* (Vr)

mocskos *mocskos* mn 1. nagyon piszkos *Mocskos a nyakad, mozs meg* (Th); 2. aljas, trágár *Mocskos egy alak vagy* (Vr)

mocskoshaluska *mocskoshaluska* [~t~ja] fn lekváros metélt *Csak mocskoshaluskát főjštem* (Tk)

mocsok *mocsok* [-cskot, -cskok, -cska] fn 1. piszok, szenny *Csupa mocsok a kezem meg a ruhám a dohántú* (Or); 2. erkölcsi szenny, gyalázat *Csak a mocskot szóri rám faluszerte* (Ko); 3. mocskos alak *Ide ne tegye a lábát az a mocsok!* (T)

mód *móud* [-ot, -ok, -ja] fn 1. cselekvés, eljárás szokásos rendje, formája *A tüzrakásnak is megvan a maga móuggya* (Pf); 2. mérték *Csak móuggyával ígyatok, be ne rugjatok!* (Ti); 3. lehetőség *Flancōna ű, de nincs hozzá móuggya* (Pf); 4. anyagi helyzet *Igen nagy móudba vagynak* (Bf); [] *megaguggya a móuggyát úgy csinálja, ahogy az dukál'* (G)

moderál *moderájja magát* ts ige mérsékli, türtözteti magát *Na, ne beszíj má ojam mocskosom, moderád magad ety kicsit* (Sza)

modern *moder, modern* mn korszerű *Mink nem vagyunk ojam modernek, mint te* (E)

módi *móudi* [-t, -k, -ja] fn divat, szokás *Miféle új móudi akar ez lenni?* (Nbe)

módos *móudos* mn gazdag, tehetős *Rendes, módos emberek vóútak mind* (Bsz)

mog l. **mag**

mogorva *mogorva* mn barátságatlan *Az öreg mindjég ijem mogorva vóút* (Fr)

mogyoró *mogyoróú* [-t, -k, -ja] fn
1. mogyoróbokor *Má virit a mogyoróú* (Np); 2. ennek a termése *Mektörtem a mogyoróút, örüll a puja* (Ff)

mogyorószín *mogyoróúszin* mn drapp színű *Mogyoróúszin kosztümje van* (Bsz)

moha *moha* [~t, ~k, ~ja] fn apró, zöld, szőnyegszerű, spórákkal szaporodó növényzet *Benötte a kutat a moha* (Ho)

mohamedán *mohamedán* mn (és fn) a Mohamed alapította valláshoz tartozó *A mohamedánok nem esznek disznóúhust* (Tú)

mohar l. **muhar**

moher *moher, mohér* [-t, -ja] fn angorakecske gyapjából készült szőrös fonál *Mohérből kötöttem szvettert* (Sz)

mohó *mohóú* mn féktelenül vágyakozó *Na, ne legyéj ojam mohóú minygyá mekkapod* (T)

moholy *mohoj* [mojhot, mojhot, mojha] fn apró, finom, szösös szörzet *Csupa mohoj a ruhám, keféj má le* (J)

mohos *mohos* mn mohlepte *Mohosok ezek a vim fák* (Ke)

móka *mókuka* [˘t, ˘k, ˘ja] fn tréfa, bohóság *Na, elég a mókábú* (Bt)

mokány *mokány* mn kis termetű, de zömök, erős *Kis hegyi mokány ember vóyt* (Csn)

mókus *mókuskus* [-t, -ok, -ja] fn erdei rágeszáló állat *Sciurus vulgaris A mókuskust nehéz mekfogni, mer igem fürge* (Tg)

molesztál *molesztál* [-ok, -sz, -t] ts ige zaklat *Ne molesztáj má mindj ég, mrr rád ütök* (Csf)

molnár, *mómár* [-t, -ok, -ja] fn gabonát őrlő szakmunkás *Kirjé a mómárnártú pucirmagot* (G)

moly *mőj* [-t, -ok, -ja] fn a molylepkeének a gyapjút, szőrmét megrágó hernyója *Beleesett a mőj a ruhába* (Bo)

molyos *mojos* mn amit molykár ért *Mojos a perzsagallírom* (T)

moncsol *moncsol* [-ok, -sz, -t] ts ige ujjjaival morzsol *Mindig az olvasóyt moncsoli* (Tg)

mond *mond* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] ts ige **1.** közöl, kifejez *Mondok én neked valamit* (F); **2.** vhogyan értékel *Eszt a fajtát jóynak mondik, ki kém próbálni* (Ko); **3.** vmit jósol, hírt ad *Mijen időjt mond a rádijóy?* (Bó)

mondanivaló *mondanivalóy* [-t, -k, -ja] fn az, amit vki közölni akar *Fontos mondanivalóym van* (Bsz)

mondás *mondás* [-t, -a] fn **1.** az a cselekvés, hogy vki vmit mond *Ennek is könnyebb a mondás, mint a mekcsinálás* (Ko); **2.** tudnivaló, életből-cessség *Ez okos mondás vóyt* (Rf)

mondat *mondat* [-ot, -ok, -a] fn a beszéd egysége *Egy mondatot se tud rendesen kimondani* (T)

mondogál *mondogál* [-ok, -sz, -t] ts ige mondogat *Mondogálom neki, hocs csinája má meg a kerítist* (Tg)

mondogat *mondogat* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] ts ige ismételten mond *Mondogati ű má rigen nekem, hoty fáj az óyudalába* (Sza)

mondóka *mondókuka* [˘t, ˘k, ˘ja] fn előre elkészített mondanivaló *Elmonnta a mondókáját, oszt el is ment* (E)

mondvacsinált *mondavacsinált* mn nem valódi, csak ilyennek mondott *Ezek csak mondvacsinált problémák* (Tú)

mongol *mongol* mn és fn Mongóliában élő népre jellemző *Essen ki az a mongol szemed!* (Bf)

monogram *monogram* [-ot, -ok, -ja] fn a név kezdőbetűi *Himesztetek az ágynemüire monogramot* (Bo)

mor¹ *mör* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** morzsol *Mörjál kompirt a moslígba* (Csl); **2.** kukoricát morzsol *Egész este tengerit mörtam* (R); **3.** szösz taposással puhít *Addig moruk a szösz, mik puha nem lessz* (Sz)

mor² l. **mar**

morc *morc, murc* mn mogorva *Nem birom nízni aszt a murc kipedet!* (Csl)

morcos *morcos, morcas* mn rosszkedvű, mogorva *Ne legyéj morcos, mer nem vesz ē séjki* (Fra)

mord *mord* mn **1.** komor *Ne níz rám ijem mort szemmē* (Ki); **2.** barátságtalan, rosszkedvet keltő *Mord időj van kinn, a benti munkákat csinájuk ijenkor* (Bsz)

mordály *mordáj* mn erős, bátor *Hát hallod, van egy mordáj fijad!* (Sze)

mordul *mordúl, mordull* [-ok, -sz, -t] tn ige morgó hangot ad *Rám mordút nagy mjérgesen* (Np)

more¹ *more, móré* [˘t, ˘k, ˘ja] fn cigány *Fásztok, mórék?* (Csl)

more² *more* isz hallod, figyelj! *Hé, te, more már!* (Sza)

móré l. *more*

móres *móres* [-t] fn tisztesség, illendőség *Majd éjn móresre tanitlak!* (Dr)

morfondíroz *morfondíroz, morfondéjroz, morfondjéroz* [-ok, -ol, -ott] tn ige magában töpreng, tünődik *Egyre csak morfondéjrozó, mit forgatol a fejedbe má megint?* (Pf)

morik l. *marék*

mórikál *mórikál* [-ok, -sz, -t] ts ige derekát riszálva tetszeleg, kelleti magát *It mórikáll a fijuknak, semmit nem tesz aréjlb* (V); Vö.: móringál

móring *móring* [-ot, -ja] fn hozomány *Viszik az új asszony móringját* (Té)

móringál *móringál* [-ok, -sz, -t] ts ige mórikál *Ez a csep jány úgy móringál, akar a nagyjányok!* (H)

mormog *mormog, múrmog* [-ok, -ol, -ott] 1. medve morog *Múrmog a medve* (G); 2. halkán, dörmögve beszél *Mit mormogó, nem hallom, szójj értelmesen!* (Tát)

mormota *mormota* [˘t, ˘k, ˘ja] fn 1. üregéhez hasonló, téli álmodó alvó rágcsáló *Marmota marmota Alszik, mint a mormota* (Tú); 2. hétalvó *Kőjj fel, te mormota!* (Mi)

morog *morog, mórog* [-rgok, -rgol, ~-sz, -rgott] tn és ts ige 1. állat csukott szájjal mély hangot hallat *Mo-*

rog a kutya (Bsz); 2. visszafojtottan, dörmögve beszél *Ne mörögj, nyis ki szád!* (Bo)

morkó *morkó, murkó* [-t, -k, -ja] fn sárgarépa *Mind érothattak ezek a gyönyörű murkók, annyi se maratt, hogy eccer a levezsbe tegyem* (Sz)

morok l. *marok*

morokszedő l. *marokszedő*

morkolat l. *markolat*

morkos l. *markos*

morotta l. *morotva*

morotva *morotva, morotta* [˘t, ˘k, ˘ja] fn holtág *Beasztattuk a kendert a morotvába* (Tg); 2. posványos állóvíz *Sok víz van a morottába, tám mék hal is vam benne* (E)

morózus *morózus* mn 1. kedélytelen, mogorva *Vim morózus örege-mber* (T); 2. rossz hangulatot keltő *Igem morózus időj van* (R)

morva l. *murva*

morzsa *morzsa* [˘t, ˘k, ˘ja] fn 1. kenyérből levált pici darabka *Megettünk mindent az utóusó morzsájjig* (Th); 2. reszelt száraz kenyér *Mekhempergetem morzsába, uty sütöm ki a farsirtot* (Bó); 2. lakodalom, ünnepség másnapján a maradék elfogyasztása *Majd jövünk morzsára* (Csl)

morzsál *morzsál, morzsáll* [-ok, -sz, -t] ts ige morzsákra tördel *Ne morzsád aszt a kenyeret, egyed!* (Bsz)

morzsol *morzsol* [-ok, -sz, -t] ts ige 1. ujjjaival szétdörzsöl *Mörzsolom a bazsajikomot* (R); 2. kukoricát a csőről lefejt *Tengerit morzsótunk* (Tg)

morzsoló *morzsoló* [-t, -k, -ja] fn 1. kukorica morzsolására való eszköz *Fejcséj a morzsolóvā ety kosár má-*

léjt (Fr); **2.** kukoricadaráló kézimalom *Tegyéj ety abroszt a morzsolóú alá, abba hujjon a dara* (A)

mos mos [-ok, -ol, -ott] ts ige **1.** vízzel tisztít *Csak mosószapannā mosok* (Ng); **2.** víztömeg érint, nyaldos *Lasu visz partot mos* (Bsz); **3.** áztat, átítat *Ugy jóú a tőütöttkáposzta, ha zsir mossa a kását* (I)

mosadék mosadik [-ot, -ja] fn mosogatólé *Önzsd a moslígba eszt a mosadikot* (Ko)

mosakodik mosakodik, mosakadik [-ok, -ol, -ott] ts ige testét mossa *Mosakottá má?* (Vs)

mosanyag l. mosolyog

mosás mosás [-t, -a] fn **1.** az a cselekvés, hogy vmit mosnak *Ennek könnnyű a mosása, mēr jóú anyag* (Tg); **2.** (bány) vízmosásos üreg a sótestben *Megint mosáshoz értünk* (Asz)

mosatlan mosatlan [-t, -ok, -ja] fn el nem mosogatott edények *Teli van a konyhája mosatlannā* (Kv)

mosdás mozdás [-t, -a] fn az a cselekvés, hogy vki mosdik *No, mozdás, utána reggelizünk* (Ng)

mosdat mozsdát [-ok, -ol ~ -sz, -ott] ts ige vkinek a felsőtestét mossa *Mozsdatom eszt a pujákat* (Fp)

mosdatlan mozsdatlan mn **1.** piszkos, még nem mosdott *Láccik, hogy mozsdatlan az orcám?* (Csl); **2.** trágár *Fúj, te mozsdatlan száju!* (Sza)

mosdó mozdóú [-t, -k, -ja] fn (mn-i igenév is) **1.** mosdótál állványostul *Ott a mozdóú a konyhába* (Tú); **2.** mosdásra való helyiség *Bemegyek a mozdóúba* (Bá)

mosdószappan mozdóúszappan

[-t, -ok, -ja] fn mosdásra használt finomabb szappan *A ruhát is mozdóúszappannal mosom* (Sz); Vö.: Szagos-szappan

mosdótál mozdóútal [-at, -ak, -ja] fn lavor *Mozsgyá meg a mozdóútalba* (Np)

mosdóvíz mozdóúviz [-et, -e] fn mosdásra előkészített víz *Meleg a mozdóúvized* (Csn)

móska móuska mn haragos, mord *Senkivel se beszil, ojam móuska* (Br)

moskotály l. muskotály

moslék mosléjk, mosléjek, moslik [-ot, -ok, -ja] fn **1.** disznók etetésére készített pépes lé *Aggy a disznóúnak moslikot* (E); **2.** ehetetlen étel *Ijem mosléjket tesz az asztāra!* (Fr)

moslékol mosléjkol [-ok, -sz, -t] ts ige moslékkel bepiszkít, szennyez *Oda mosléjokolt a küszöbre* (M)

moslékoló moslíkoló [-t, -k, -ja] fn az a személy, aki a hizlalásban a moslékot adagolja *Ojam koszos vagy, mint a moslíkolóú* (Gl)

moslékos mosléjkos, mosléjekos, moslikos, moslikas mn **1.** moslék tartására való *Fejedbe huzom a moslikasz dézsát* (Vs); **2.** mosléktől szennyes *Moslikos a kezem, vedd el magad* (Nbe)

mosó mosóú [-t, -k, -ja] fn (mn-i igenév is) mosogatórongy *Csavart ki a mosóú!* (K)

mosoda mosoda [˘t, ˘k, ˘ja] fn ruhamosó üzem *Elviszem az ágyneműt a mosodába* (Mi)

mosódeszka mosódeszka [˘t, ˘k, ˘ja] fn durvább ruha dörzsölve mosásához hasZált rovátkolt deszka *Tedd a*

tekenőjébe a mosóüdeszkát (Fra)

mosódik *mosóúdik* [-ott] tn ige ruhanemű a mosást elviseli *Ez az anyag jóú mosóúdik* (Sze)

mosófa *mosóúfa* [-t, -k, -ja] fn mosódeszka *Ehez mosóúfa ké, mer nagyon szennyes* (Cse)

mosófazék *mosóúfazék, mosóúfazik, mosóúfazok* [-at, -ok, -ja] fn a ruha kifőzésére használt nagy fazék *Mosóúfazogba főzik ki a szennyest* (Np)

mosófű *mosóúfü* [-vet, -vek, -ve] fn mezei zsurló *Élepte a mosóúfü a krumplit* (Fp)

mosogat *mosogat* [-ok, -ol, ~ -sz, -ott] ts ige edényt elmos *Méjg nem mosogattam mámma, nincs ety tiszta tánygyjér se* (Fra); **2.** ismételten mos *Széjkfüvel mosogatom a szemem* (Ko)

mosogató *mosogató* [-t, -k, -ja] fn (mn-i ign is) **1.** mosogatásra használt nagyobb edény *Hozd ide a mosogatóú!* (Bo); **2.** konyha falán lefolyós medence *Be van dugúval a mosogatóú* (Bt)

mosogatólé *mosogatóúlé* [-levet] fn mosogatás szennyvize *Ojan ez a teja, mint a mosogatóúlé* (Ke)

mosogatórongy *mosogatóúrongy* [-ot, -ok, -a] fn mosogatásra használt rongy *A tisz-taságáru csak annyit mondanák, hogy belefőúszte a levezsbe a mosogatóúrongyot* (G); Vö.: csutak

mosogatóvíz *mosogatóúviz* [-et, -e] fn mosogatólé *Hova öncsem a mosogatóúvizet?* (Nbe)

mosógép *mosóúgép* [-et, -ek, -e] fn ruhaneműt mosó villamos gép *Két mosógép ruhát kimostam* (Sz)

mosoly *mosoj* [-t, -ok, -a] fn derűs érzelem kifejeződése a száj és a szem körül *Annak egy mosoját még nem látta senki, ojam mord* (T)

mosolygós *mosojgóú* mn aki mosolyogni szokott *Szép mosojgóú arcu, kedves kisjány* (Pf)

mosolyog *mosojog, mosajag* [-jgok, -jgol ~ -sz, -jgott] tn (és ts) ige ajkát mosolyra húzza *Mindig mosajag* (Vs)

mosópor *mosóúpör* [-t, -ok, -ja] fn por alakú mosószer *Máma má jóú mosóúporok vagynak!* (E)

mosószappan *mosóúszappan, mosóúszappany* [-t, -ok, -ja] fn mosáshoz való *Szappan Nem ké sajnálni túlle a mosóúszappanyt, ugy lesz tiszta* (Sz)

mosószék *mosóúszék* [-et, -ek, -je] fn négy lábú faalkotmány, amelyen a ruhát sulykolják *Ez jóú erőú mosóúszék* (Csl)

mosóteknő *mosóútekenőú* [-t, -k, -je] fn ruha mosására használt teknő *Kiöntöttem a talut a mosóútekenőúbe* (Csf)

most *most* hsz **1.** a beszélés idejében *Mos hozik a menyasszonyt* (Tg); **2.** az imént *Most a pērcem ment ē* (Np)

mostan *mostan* hsz *most Mostan is it van a fiju* (Té)

mostanában *mostanába* hsz a beszélés idejéhez közeli, pontosan meg nem határozott időben *Mostanába nagy essőúik vagynak* (Bf)

mostanáig *mostanáig* hsz **1.** a mostani időkig *Mostanájk kitarott a kōrpa* (Ke); **2.** a beszélés idejéig *Mostanájk vártam, de má megyek* (Csn)

mostanig *mostanig* hsz a beszélés idejéig *Mostanig dőugosztam* (M)

mostantól *mostantóul, mostantul, mostantú* hsz a beszélés idejétől kezdve *Mostantú nem állok szóba vele* (Bo)

móstat *móustat* [-ok, -ol, -ott] ts ige keres, kutat *Mit móustatol annyit, mond meg, oszt ém mekkeresem* (Sz)

mostoha *mostoha* [-t, ~k, ~ja] fn mostohaanya *A mostohája nevēte* (Bo)

mosu *mosu* [-t, -k, -ja] fn öregember *Összejöttek a mosuk Köködön* (Sza)

moszat l. **maszat**

moszatos l. **maszatos**

moszkovszki *moszkovszki* [-t, -k, -ja] fn pálinkafajta *Vettem két üveg moszkovszkit* (Sz)

moszmókol *moszmóukol* [-ok, -sz, -t] tn ige babrál, keresgél *Mit moszmóukolsz a komóudba* (Bá)

motolla *motóula* [-t, ~k, ~ja] fn fonal pászmákba szedésére használt, két végén nem egy síkban T alakú rúd *Ket-tétöröm rájtid eszi a motóullát!* (G)

motollál *motóulál* [-ok, -sz, -t] ts ige fonalat motollára teker *Má sok a fonal, lehet motóulláni* (Bsz)

motor *motor* [-trot, -trok, -ja] fn 1. villannyal működő szerkezet *Motor hajti a gépet* (Sza); 2. Motorkerékpár *Vet magánaka motrot, azon jár* (E)

motorbicikli *motorbicikli* [-t, -k, -je] fn motorkerékpár *Elütötte a tyukot egy motorbicikli* (F)

motoszkál *motoszkál* [-ok, -sz, -t] tn ige szapora mozdulatokkal matat vmiben *Egy egēr motoszkál a kamorába* (T); 2. ~ a fejében vmi egy gon-

dolat foglalkoztatja *Egész nap az motoszkál a fjembe, hogy mit akarhat* (Nbe)

motoz *motoz, motaz* [-ok, -ol, -ott] tn (és ts) ige 1. matat *Má megjént a zsebembe motozō?* (Bó); 2. (jog) tárgyi bizonyítékot keresve végigtapogat, átkutat *Motozzák az utasokat a vámosok* (Cs)

motring l. **matring**

motyó *motyóu* [-t, -k, -ja] fn (útra csomagolt) kevéske holmi *Fogd a motyóud, oszt eriggy* (B)

motyog *motyog* [-ok, -ol, ~ -sz, -ott] ts ige halkán, akadozva, értetlenül beszél *Ne motyogj, nyis ki a szát, ha beszílsz* (P)

mozdít *mozdít, mozditt* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] ts ige 1. helyváltoztatásra késztet *Mozdísz meg a lábod* (Bt); 2. tesz, csinál vmit *Egész állóu nap semmit nem mozdít* (Csl)

mozdony *mozdony* [-t, -ok, -ja] fn vonatot húzó erőgép *Mozdony huzi a vonatot* (Kg)

mozdonyvezető *mozdonyvezetőü* [-t, -k] fn mozdony vezetésére képe-sített Szakmunkás *Kitanút a fiju mozdonyvezetőünek* (Ksz)

mozdul *mozdúl, mozdull* [-ok, -sz, -t] tn ige mozogni kezd *Na, mozdúj mán, mer rád nőül a karóspaszúj* (Z)

mozdulat *mozdulat, mozdullat* [-ot, -ok, -a] fn testrész helyváltoztatása *Minden mozdulat nehezemre esik* (Csp)

mozdulatlan *mozdulatlan* mn aki, ami nem mozdul *Mozdulatlanul halgatott* (Kd)

mozgás *mozgás* [-t, -a] fn 1. az a

cselekvés, hogy vki, vmi mozog *Figyelem a fara mozgását* (Bf); **2.** é-lénk tevékenység, mozgolódás *Még nem látni semmi mozgást a szomszédba* (G)

mozgat *mozgat* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] ts ige **1.** vminek a mozgását előidézi *Tudod mozgatni az újaidot?* (Tát); **2.** ösztökél *Mozgazsd az embereket, hagy mennyen az a munka* (Ke)

mozgolódás *mozgolódás* [-t, -a] fn az a tevékenység, hogy vki, vmi mozgolódik *Valami nagy mozgolódás van Imrejekné* (Csn)

mozgolódik *mozgolódik* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] tn ige **1.** ide-oda mozog *Má mozgolódnak a báránykák* (Tg); **2.** tevékenykedik *Na, mozgológyunk, ne újunk annyit* (K)

mozgósít *mozgósít, mozgósít* [-ok, -ol, -ott] ts ige háború esetén a tartalékot behívja *Mozgósítottak, ahogy kitört a háború* (Sze)

mozgósítás *mozgósítás, mozgósítás* [-t, -a] fn a katonai tartalékok behívása *Behívták a mozgósításkor ütet is* (Nbe)

mozi *mozi* [-t, -k, -ja] fn **1.** filmszínház *Felépült az új mozi* (Ff); **2.** játékfilm *Tennap jó a mozi vót a televízióba* (Tk); **3.** mozielőadás *Vótunk moziba* (Bsz)

mozis *mozis* [-t, -ok, -ja] fn a filmvetítést végző szakember *Jön a mozis, lesz mozi* (Sza)

mozog *mozog* [-zgek, -zgot, -zgot] tn ige **1.** helyét folyamatosan változtatja *Mozog má, mintha jélné!* (Ki); **2.** vmely része helyzetét változtatja *Nem mozog az újam* (Ko); **3.** serényen dol-

gozik *Mozogjunk, hogy estire készen legyünk!* (Tát)

mozsár *mozsár* [-t, -ok, -ja] fn vas-tag falú hengeres edény anyagok apróra zúzására *A díjót is csak így mozsárba törtem meg* (Ah)

muff *muff* [-ot, -ok, -ja] fn hengeres, végein nyitott kézmelegítő ruhadarab *Máma mán nem divat a muff* (Bsz)

mufirc *mufirc* [-ot, -ok, -ja] fn esetlen, ügyetlen személy *Ó, te mufirc, semmit se lehet rád bízni* (I)

muhar *muhar, mohar* [-t, -ok, -ja] fn hengeres bugájú fűféle gyomnövény *Setaria Szettünk a tehennek estére kéjdzsák muhart, mert a csordába csak a főjdet nyája* (Tk)

mukk *mukk* [-ot] fn egy ~ot se szól *Nem szól egy szót se* (Té)

mukkan *mukkan* [-ok, -sz, -t] tn ige szóra nyitja a száját *Ne mukkannyatok, újetek csendbe!* (Sza)

mukkanás *mukkanás* [-t, -a] fn hang, szó kiejtése *Mukkanás nékjű türte, hoty kivegyem a szálkát az ujjábú* (Ba)

múlás *mulás, mullás* [-t, -a] fn az a folyamat, hogy vmi múlik *Nem állíthatuk meg az időj mullását* (Tg)

mulaszt *mulaszt* [-ok, -ol, -ott] ts ige **1.** nem végez el *Mijatta mulasztom a munkámat* (Ke); **2.** távolmarad *Egy napot se mulasztott a puja az iskolábú* (K); **3.** vmitől elesik *Nem mulasztottá semit, hogy nem jöt-téj ē* (Bsz)

mulaszt *mulaszt* [-ott] ts ige segíti vminek az elmúlását, megszűnését *Nem mulasztja a fejfájásom semmi* (Tg)

mulat *mulat* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] tn ige **1.** kellemesen tölti az időt *Egész jó_u mulattunk náltok* (Csl); **2.** nyilvános helyen szórakozik *A restibe mulatnak minden szombaton* (Mi); **3.** időzik vhol *Nem mulatok sokkájig, mer ezer dóygom van othon* (Gu); **4.** nevet vkin, vmin *Sokat mulattunk a tréfájin* (Tát)

múlat *múlat* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] ts ige időt tölt *E csak ára való_u, hogy az idő_umöt mulassam vele* (G)

mulatós *mulatós* mn mulatni szerető *Mulatós ember vó_ut, nem izz gyűtöt semmit a pujájinak* (Rf)

mulatozik *mulatozik* [-ok, -ol, -ott] tn ige gyakran mulat *Nem szerettem é_un mulatozni sose* (Ho)

mulatság *mulactság* [-ot, -ok, -a] fn **1.** szórakozás, vigalom *Nagy mulactság vó_ut a keresztelő_ube* (Sz); **2.** tréfás eset keltette vidámság, csíny *Ne ronzzsd el a gyermekek mulacságát* (Fr)

mulattat *mulattat* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] ts ige **1.** szórakoztat vkit *Viccekkel mulattatta a társaságot* (Bs); **2.** jókedvre derít vkit *Mulattatott a dolog* (Csp)

múlik *múlik, mullik* [-ott] tn ige **1.** szűnőfélben van *Nem mullik a fokfájásom* (Ng); **2.** eltelik *Lassam mullik a tél_u* (Tg); **3.** életkoron túlhalad *Mán ötven múltam janovárba* (G); **4.** vki, vmi miatt meghíusul *Minden ráj_utad mullik* (Csn)

múlófélben *múló_ufélbe, mulló_ufélbe* hsz ~ van, múlása elkezdődött *Mulló_ufélbe van a vihár* (Bf)

múlt *mult, mút* mn, fn **I.** mn a mostani időpontot megelőző *A mút eszten-*

dő_ube vó_ut az (Csp); **II.** fn az elmúlt idő *Minek a mútat emlegetni!* (Bk)

múlta *múlta, multa* szragos fn múlása *Az évek multa útet is megváltosttassa* (Fa)

múltkor *mútkor* hsz a közelmúltban *A mútkor járt itt* (Bó)

múlva *múlva* nu a jelzett idő eltelével *Egy óra múlva gyere vissza* (Mi)

mulya *muja* mn (és fn) bambán mafla *Ki kezd ojam muja legjénnyē* (Be)

mumák *mumák* [-ot, -ok, -ja] fn mulya, ügyefogyott férfi *Nem szertem aszt a nagy mumákot* (Cse)

mumó *mumó_u* [-t, -ja] fn mumus *Elvisz a mumó_u, ha roszt leszē* (H)

mumus *mumus* [-t, -ok, -a] fn gyermekek ijesztgetésére kitalált rém *Fjész a mumustú?* (Bo)

mundér *mundé_ur, mundír* [-t, -ok, -ja] fn (rég) katonai egyenruha *Levetük a mundé_urt* (Nb)

muníció *municijó_u, monicijó_u* [-t, -ja] fn lőszer *Elfogyott a monicijó_u, nem tuttunk lúni* (Gl)

munka *munka* [-t, ~k, ~ja] fn **1.** termelő tevékenység *Munkába se járok a kicsi mijatt* (Sza); **2.** tennivaló *Sok a munka a hász körül* (E); **3.** tevékenység eredménye *Jó_u munkát at ki a kezibú* (Pf)

munkabíró *munkabiró_u* mn aki sokat, jól bír dolgozni *Sok munkabiró_u ember ké_un ide* (Tát)

munkaerő *munkaerő_u* [-t, -k, -je] fn munkát végezni tudó ember *Jó_u munkaerő_u vó_ut, nem akarták ēbocsátani* (Nb)

munkaidő *munkaidő_u* [-t, -ideje] fn

1. a munkahelyen töltendő idő *Még nem járt le a munkaidőm* (Mi); 2. dolgozó *Most van a legnagyobb munkaidő* (Pk)

munkakedv *munkakedv* [-et, -e] fn munkára való készség *Maj szívteti a munkakedv, úgy dögöszhatna* (Ho)

munkakerülő *munkakerülő* [-t, -k, -je] fn aki igyekszik kibújni a munka végzése alól *Munkakerülőüknek köszünk hēje nincs* (Cs)

munkálkodik *munkálkodik, munkákodik* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] tn ige rendszeresen tevékenykedik, dolgozik vmin *Azom munkálkodik, hogy megszerezze a nagy vagyont* (P)

munkanap *munkanap* [-ot, -ok, -ja] fn 1. a napnak munkával eltöltendő része *Szombaton hatórás munkanap van* (Mi); 2. olyan nap, amelyen dolgoznak *Vasárnap munkanap lesz* (KP); 3. teljesítménynorma *Mára két munkanapot írd be a brigagyír* (Sza)

munkánélküli *munkánélküli* [-t, -k, -je] fn munkaalkalom nélküli dolgozó *Sok vót a munkánélküli* (Ma)

munkaruha *munkaruha* [˘t, ˘k, ˘ja] fn fizikai munkához viselt ruha *Uj munkaruhát kē venni* (Be)

munkás *munkás* [-t, -ok, -a] fn, mn I. fn termelőmunkát végző dolgozó *A munkásokat kispíndzbe fizetik* (Csl); II. mn szorgos, dolgozó *Rendes munkás emberek mind* (Bsz)

munkáskéz *munkáskéz* [-kezet, -kezek, -keze] fn 1. munkásember keze *Igazi munkáskezed van* (Nbe); 2. fizikai dolgozó *Sok munkáskész kén ide* (Csp)

munkáspárt *munkáspárt* [-ot, -ok,

-ja] fn a munkásosztály pártja *Belépett a munkáspárdba* (Tú)

munkásság *munkásság* [-ot, -a] fn a munkások összessége *Összefogott a munkásság a parasztokkā* (I)

munkaszünet *munkaszünet* [-et] fn olyan idő, amely alatt vki, vmi nem dolgozik *A vasárnap munkaszünet* (M)

munkatábor *munkatábör* [-t, -ok, -ja] fn munkaszolgálat a II. világháborúban *Elvitték a zsidókat munkatáborba* (Ho)

munkatárs *munkatárs* [-at, -ak, -a] fn velünk együtt dolgozó *A munkatársajimmal együtt csináluk eszt* (Kg)

munkaverseny *munkaverseny* [-t, -ek] fn a termelékenység fokozására irányuló verseny *Bekapcsolóttunk a munkaversenybe* (T)

murc l. **more**

murci *múrci* [-t, -k, -ja] fn erjedőben levő, zavaros újbör *E mék csak múrci* (Mi)

murcos *múrcos* mn piszkos, szurtos *Mindig múrcosan jársz, szed rendbe magad* (Tát)

muri *muri* [-t, -k, -ja] fn 1. zajos mulatság *Nagy murikocs csaptunk a fārsang idejin* (Bcs); 2. veszekedés, láрма *Megint valami muri van nállok, igen kijabálnak* (Sz)

muris *muris* mn nevetséges, fura *Muris alak vagy!* (E)

murizik *murizik* [-ok, -ol, -ott] tn ige 1. veszekszik, lármázik *A szomszíd biztoson berugot, mer igem murizik* (Ke); 2. mulat *Jóút murisztunk a mútkor* (Tg)

urmog l. **mormog**

murva *múrva, mōrva* [~t, ~k, ~ja] fn Szalma, széna törmeléke *Telihullott a nyakam morvává* (Ko)

muska *muska* [~t, ~k, ~ja] fn muslinca *Muszáj betakarni az íveget, mer teli lesz muskává* (Csl)

muskátli *muskátli* [-t, -k, -ja] fn gömbös virágzatú dísznövény *Pelargonium* *A muskátlit mi májvának hívjuk* (Tk)

muskotály *muskotáj, moskotáj* [-t, -ok, -a] fn **1.** illatos szőlőfaj *Legjobb jéze a moskotájnak van* (Gy); **2.** ebből készült bor *Jó bor a muskotáj* (Bs)

muslica *muslica* [~t, ~k, ~ja] fn erjedő anyagokat kedvelő légszerű apró rovar *Jön a borra a muslica* (K)

must *must* [-ot, -ok, -ja] fn szőlő kiszajtolt levele *Jó ides a must* (Mi)

mustár *mustár* [-t, -ok, -ja] fn **1.** olajos magvú keresztes virágú növény *Sinapis* *Mifeléjnk nem természetnek mustárt* (K); **2.** ennek magjából készített pépes ízesítő *A mustár is jó a berakáshoz* (Asz); Vö.: horcsica

mustármag *mustármag, mustármog* [-ot, -ok, -ja] fn a mustár sárgás színű, apró magja *Kirjé má a szomszidba ety kis mustármogot, jó a savanyu ugorkába* (Tá)

mustárpapír *mustárpapír, mustárpappír* [-t, -ok, -ja] fn mustáros keverékkel bevont papír, amelyet hüléses, reumás testrésztre ragasztanak, hogy átmelegítse *Mustárpappírt tettem a derekamra, attú ety kicsit magamho jöttem* (Ba)

mustra *mustra* [~t, ~k, ~ja] fn **1.** katonai ellenőrzés, szemle *Kiállították a katonákat mustrára reggelente* (Bú);

2. igénybevétel, erős terhelés *Nem bírja a mustrát ez a kocsi* (Si)

mustrál *mustrál* [-ok, -sz, -t] ts ige vizsgálódva nézeget *Ez a fíjú mán a jányokot mustráli* (Tát)

muszáj *muszáj* állítmányi névszó okvetlenül kell, szükséges *Muszáj vótam beszini vele* (Bf) [] *muszáj meghalni* 'csak a halál szükségszerű, egyébként nem'

muszka *muszka* mn és fn (rég) orosz *Jött a muszka naty haddá* (Gy)

muszlin *muszlin* [-t, -ok, -nya] fn finom, áttetsző kelme *Felvette a muszlin ruháját* (Ksz)

mutat *mutat* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] ts és tn ige **1.** vmely mozdulattal vkire, vmire irányítja a figyelmet *Az ájtóra mutatott* (Tg); **2.** megnézésre átnyújt, nézni enged *Mutazsd a műfokosod* (Nb); **3.** jelez, kifejez *Nem mutat valami nagy örömet* (Fo); **4.** vminek a benyomását, látszatát kelti *Jó ut mutat ez az anyag* (Mi)

mutatkozik *mutatkozik* [-ok, -ol, -ott] tn ige **1.** megjelenik *Nem mer nálunk mutatkozni azóyta* (Vr); **2.** észlelhetővé válik *Jó ut termés mutatkozik* (Sza)

mutató *mutató* [-t, -k, -ja] fn (mni ign is) **1.** műszer mozgó alkatrésze, amely a skálán az értéket mutatja *Étört az óyra mutatóuja* (Cse); **2.** minta, ízelítő *Csak ipp annyit hozot, hogy mutatóuba* (Ti)

mutatóujj *mutatóujj* [-at, -ak, -a] fn a hüvelyk- és a középső ujj közötti ujj *Levákta a mutatóujjára gép* (Bsz)

mutogál *mutogál* [-ok, -sz, -t] ts (és tn) ige mutogat *Ne mutogáj, mikor beszisz* (Ke)

mutogat *mutogat* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] ts (és tn) ige **1.** ismételten megmutat *Mindenkinek mutogatom a feynykipít* (Tát); **2.** ~ja magát, fitogtatja magát *Igen tuggya magát mutogatni* (Tg); **3.** ismételten mutat vhová *Mindenki rád mutogat* (I); **4.** jelbeszéddel érteti meg magát *Mutogatól, mint a nímák* (G)

múzeum *muzeum, muzejom* [-ot, -ok, -a] fn műtárgyakat gyűjtő és kiállító intézmény *Vóútunk a várba a muzejomba* (Mi)

muzsika *muzsika* [˘t, ˘k, ˘ja] fn **1.** zene *Szóul a muzsika, áll a bál* (Sze); **2.** hegedű *Tud muzsikán jáccani* (Csl)

muzsikál *muzsikál, muzsikáll* [-ok, -sz, -t] tn (és ts) ige zenél *Muzsikád el a nóútámot* (Tb)

muzsikás *muzsikás* [-t, -ok, -ja] fn muzsikus *Hon fognak vacsorázni a muzsikások?* (H)

muzsikaszó *muzsikaszóu* [-t] fn zeneszó *Idájik hallaccik a muzsikaszóu* (K) *drága a ~ 'mulatáshoz sok pénz kell'* (Hl)

mű *mű, művet, művek, műve* fn vmely tevékenység eredménye *Az anyóus műve, hogy évátak* (K)

mű- *mű-* előtag mn mesterséges *Műfoga van* (P)

műanyag *műanyag* [-ot, -ok, -ja] fn vegyileg gyártott, nagymolekulájú anyag *Esz tiszta műanyag, alig van benne gyapju* (Tú)

műbőr *műbőr* [-t, -ök, -je] fn bőrt pótló műanyag *Ez a kabát csak műbőr, mitül ijen drága* (T)

műfog *műfog* [-at, -ak, -a] fn mesterséges fog a hiányzó pótlására *Egy*

műfogam sincs, ez még mind az ém fogam (Ko)

műhely *műhej* [-t, -ek, -e] fn **1.** kisipari munka végzésére való helyiség *Nincs a műhejbe az asztalos* (Úh); **2.** gyár helyisége *Sog gép van a műhejbe* (Nbe)

műhold *műhold* [-at, -ak, -ja] fn mesterséges hold *Félűttek egy új műholdat* (Csp)

működik *működik* [-ök, -öl ~ -sz, -ött] tn ige **1.** tevékenységet fejt ki *Nem sokkájig működött a tanitói páján* (F); **2.** rendeltetésszerű munkáját végzi *Nem működik a gyomrom* (Ke)

műrostos *műrostos* mn vágott műszállal készült, rossz minőségű *Ez valami műrostos anyag, röktön szít fog menni* (Sze)

műsor *műsor* [-t, -ok, -a] fn **1.** előadás, rendezvény programja *Jóu műsor vóút á tévébe* (Nd); **2.** műsorfüzet *Ho-va tetted el a műsort?* (Np)

műszak *műszak* [-ot, -ok, -ja] fn **1.** üzemi váltás *A második műszakba dóugozik* (Ba); **2.** egy műszakban dolgozók összessége *Mekhijta az egisz műszakot* (Br)

műszál *műszál* [-at, -ak, -a] fn mesterséges szálas anyag *Esz tiszta műszál, nindzs benne gyapju ety szem se* (T)

műszer *műszer* [-t, -ek, -je] fn nagy pontosságú műveletek végzésére való munkaeszköz *Csak műszerrē lehet kimutatni, hogy jóu-í a szive* (Ko)

műszörme *műszörme* [˘t, ˘k, ˘je] fn szörmet utánzó műanyag *A gallérja is műszörme* (Nbe)

műtét *műtét* [-et, -ek, -je] fn (vál)

sebészeti beavatkozás *A főorvos végezte a műtétet* (S)

műtő *műtőj* [-t, -k, -je] fn orvosi műtetre felszerelt helyiség *Mekhāt a műtőjbe* (Bsz)

műtrágya *műtrágya, műtrágya* [~t, ~k, ~ja] fn vegyi trágya *Műtrágyábú nem Szabat sokat adagōni* (Bá)

műtrágyáz *műtrágyáz, műtrágyáz* [-ok, -ol, -ott] ts ige műtrágyával trágyáz *Ēn műtrágyázom a poprigāt* (Mi)

mütyürke *mütyürke* [~t, ~k, ~je] fn apró dísz tárgy, dísz *Mindig van a ruháján valami mütyürke, szereti a cifraságot* (Tg)

műút *műút* [-at, -ak, -ja] fn kövezett út *Minygyá kiirünk a műútra, ot mán nem lez dōcōgōjīs* (Pk)

művel *művel, mivel* [-ek, -sz, -t] ts ige **1.** földet növénytermesztésre alkalmassá tesz *Művelem a kertet, pedig má se a kezem, se a lábom nem birja* (Th); **2.** műveltségét gyarapítja *Olvasással műveli magát* (Tú); **3.** cselekszik, tesz *Mit művētek ot, jōsztōk ide!* (G)

műveletlen *műveletlen* mn **1.** modortalan, neveletlen *De műveletlen vagy, tán az ērdōbe nevētek!* **2.** meg nem művelt *Műveletlen főjūdbe hijába veted a mogot* (Ko)

műveletlenség *műveletlenség, műveletlenség, műveletlenség* [-et, -e] fn

az a tulajdonság, hogy vki műveletlen *Kirkedik a műveletlenségivē* (E)

művelődik *művelődik* [-ök, -öl ~-sz, -ött] tn ige műveli magát *Semmit nem művelōjūdött a vározszba* (Mi)

művelt *művelt* mn (mn-i ign is) **1.** gazdag ismeretekkel rendelkező, jó modorú *Nem való vagy művelt emberek közzé* (Ng); **2.** megművelt *Művelt legelōjūkon hizik a marha* (Be)

műveltség *művelcség, művelcség, művelcsig* [-et, -e] fn vkinek, vminek a művelt volta *Nem nagy művelcség nēsz ki belōjūlle* (Np)

művész *művéjśz, művjēsz, művīsz* [-t, -ek, -e] fn **1.** vmely művészeti ágban tevékenykedő személy *Az ura művész, fest, mindig álványt cipel* (E); **2.** vmely Szakma kifinomult mestere *A hazudozás művéjśze vagy* (Bs)

művészet *művészet, művéjśzet, művjēszet, művīszet* [-et, -e] fn **1.** művészeti ág *A himzjēs is művéjśzet* (Csp); **2.** nagyfokú hozzáértés, ügyesség *Ehez nem kē nagy művészet* (Mi)

művészhaj *művéjśzhāj, művjēszhaj, művīszhaj* [-at, -a] fn férfiak hosszú hajviselete *Az vōjūt az, akinek művéjśzhaja van* (Kf)

művezető *művezetōjū* [-t, -k, -je] fn üzembrészlég munkáját irányító technikus *A művezetōjū ellenōjūrzi a munkāt* (Nbe)

N, n

n enn, nö [-t, -ek] fn a n hang jele
*A nő betűt sokkájig nem tutta megje-
gyezni, mikor olvasni tanút* (Pf)

nacsalnik nácsálnik, nacsalnik,
nacsálnyk, nacsálnik [-ot, -ok, -ja] fn
főnök *Mijóta nacsálnyk let, nem le-
het vele birni* (Rf)

nád nád [-at, -ak, -ja] fn sötétbarna
pázsitfűféle vízinvény *A hóut-tiszai
területen sok a nád* (Ts)

nádbugó nádbugó [-t, -k, -ja] fn
kákabuzogány *Nádbugót tett a pad-
lóvázába* (Tb)

nadály nadáj [-t, -ok, -a] fn pióca
Hirudinoidea *Nadáját ragasztanak
magos vjérnyomásakor* (Csf)

nádpálca nátpálca [˘t, ˘k, ˘ja] fn ná-
dból vágott pálca *Régén a tanító nátpá-
lcává fenyitette az iskolásokat* (Gy)

nadrág nadrág [-ot, -ok, -ja] fn pa-
ntalló *Máma má a nők is viselik a na-
drágot* (Té) [] *Az asszony horgya a
nadrágot 'az asszony parancsol'*

nadrágfogó nadrákfogó [-t, -k, -
ja] fn nadrágtartó *A nadrákfogója
kiláccik a zakó alóll* (T)

nadrágszj nadrákszj [-at, -ak, -a]
bőröv *Apád előveszi a nadrákszijat,
jó megver, ha rosszalkoc* (F) [] *Ö-
ssze kell huzni a nadrágszijat 'takaré-
kosabban kezd élni'* (M)

nadragulya nadraguja [-t, -ja] fn
fekete bogyótermású mérgező növé-
ny *Atropa belladonna A nadragujá-
nak az érintése is veszéjes* (Tú) [] *Na-
draguját evett 'megbolondult'* (H)

nafta nafta [-t, -ja] fn petróleum
*A benzinkuton vegyé naftát is a lá-
mpába* (Ho)

naftalin naftalin [-t, -ok, -ja] fn fo-
jtó szagú molyirtószer *A naftalintú
minden ruha bűdös lett* (T)

nagy nagy [-on, -obb] mn **I.** jó-
kora méretű *Nagy neki a ruha* (Asz);
2. jelentős *Naty kiadásai vót a mút
hónabba* (Ti); **3.** felnőtt *Kisjányom,
te má nagy jám vagy* (Tk); **4.** ismert,
híres, ügyes *Naty szakácsnéj vóut a
nagyannya* (Csp); **II.** hsz **1.** nagyon
*Nagy nehezem beleeggyezett a cseréj-
be* (Mf); **III.** fn vminek a nagyobb
darabja(i) *Tavaszkor a kolhozverem-
bű kivállogassuk a krumpli nagyját el-
adásra, a kicsi meg megy a jószágnak*
(Bú)

nagyanyám nagyanyám [-ot] fn
valamelyik szülő anyja *Mi nagyanyá-
mnak híjtuk az apu annyát* (Tk)

nagyapám nagyapám [-ot] fn vala-
melyik szülő apja *Nagyapám nem so-
kad beszít* (Ts)

nagybátya nagybáttya [˘t, ˘k, -bá-
tyja] fn vmelyik szülő fivére *A na-
gybáttyáná lakik Szöllösön* (Tú)

nagybélű nagybélű mn falánk *An-
nak a nagybélű embernek nem kö-
nyű főzni* (A)

nagyböjt nagybút [-öt] fn hamva-
zószerdatól nagyszombatig tartó böjt
*Az egész család szigoruvan tartya a
nagybútöt* (R)

nagyétkű mn nagy étvágyú *Nem
nagyétkű puja, csont meg bür az
egész gyermek* (B)

nagygamó nagygamó, nagygamó-
 [-t, -k, -ja] fn a kaszanyél közepén
levő nagyobbik fogantyú *Letört a ka-
szárú a nagygamó* (Or)

nagygömböc nagygömböc [-öt, -e]

fn sertésgyomor *A sajtot a nagygöm-
bödze csinájuk* (Ti)

nagyhasú *natyhasu* mn állapotos,
terhes *Három natyhasu asszony is va-
n a brigádba, vigyázunk rájuk* (F)

nagyhét *natyhét* [-et] fn a húsvét
előtti hét *Natyhétem má mindenki
mekcsinája a natytakaritást* (Cs)

nagyidő *nagyidőű* [-k, -t] fn ziva-
tar *Abba a nagyidőbe a kutyát kár kie-
reszteni* (Gy)

nagyjában *naggyába* hsz lénye-
gében *Hát naggyába ennyi törtint*
(Sza)

nagyjából *naggyábú, naggyábúl,
naggyából* hsz felületesen, felszíne-
sen *Csak naggyábú csinátam meg a
dógajim* (K)

nagykabát *natykabát* [-ok, -ot, -ja]
fn télkabát *Ijen hidegbe má ráfém az
embère a natykabát* (Tk)

nagykanál *natykanál* [-ok, -t, -ja]
fn merőkanál *Szeggyem magának a
levezsű, itt a natykanál* (Be)

nagykendő *natykendő, natyke-
ndőű* [-k, -t, -j] fn vállkendő, kondor-
kendő *Rjégen a natykendőibe te-
létünk ki* (Gy)

nagykeszkenő *natykeszkenő, naty-
keszkenőű* Vö. **nagykendő**

nagy tata *naty tata* [˘t, ˘k, ˘ja] fn
nagyapa *Naty tatának hijják az ono-
kák* (Nf)

nagyol *nagyol* [-ok, -ősz ~ -sz, öt ~
-t] ts és tn ige munkát elnagyoltan,
felületesen elvégez *Nem szered dó-
gozni, csak nagyol* (V)

nagypofájú *naty pofájú* [-bb] mn ve-
szekedős *Az ű feleségítű naty pofájubb
asszont nem hord a hátán a főűd* (M)

nagyalátó *nagyalátó* [-bb] mn na-
gyravágyó, becsvágyó *Aggya ű még
lejjebb is, nem lessz ijen nagyalátóű*
(Nf)

nagyszoba *natyszoba* [-t, -ja] fn
parasztház utca felőli szobája *Téjlen
nem fűccsük a natyszobát, mekhuzó-
dunk a konyhába* (Ah)

nagyujjas *nagyujjas, nagyujjas* [-t,
-a] fn háromnegyedes télkabát *A nagy-
ujjazsba ment ki, biztos messzebre
ment valahova* (Tá)

nagyvásár *nagyvásár* [-t] fn éven-
ként egyszer-kétszer tartott sokszinű
vásár nagyobb városokban, községek-
ben *A háboru előtt Újlakon hires na-
gyvásárok vótak* (Csf)

nagyzol *nagyzol* [-ok, -ősz ~ -sz,
öt ~ -t] tn ige felvág, henceg *Mijóűta
ety kicsit jobbam megy nekijek, nagy-
zónak, éfelejtették a rjégit* (Or)

nagyzoló *nagyzoló, nagyzolóű* [-
bb] mn öntelt *A nagyzoló jányára a
kutya se néz rá* (Bs)

nákáz *nákáz, nakáz* [-ok, -t, -a] fn
rendelet *Má van rá nákáz, hogy lesz
prémijom* (Bo)

nála *nálla* szragos hsz vkinél,
vkihez *Megyek nállok, hátha nállok
lessz az elnök is* (Pf)

nanó *nanóű* [-t, -ja] fn nagymama
*Rjégen nanónak hijták a nagymamát,
mámma má nagyinak monygyák* (Tk)

nap *nap* [-ot, -ja] fn **1.** égitest
*Még a nap nem jöt fē, de ű má kim
pitiszkáll a kēbe* (V); **2.** napsütés *A
napon szeret lenni*; **3.** 24 óra *Egy nap
türelmi időűt kapott*; [] *Nem lehet űköt
egy napon emliteni* 'semmi hasonlóság
nincs közöttük a jó tulajdonságokat
illetően' (Cs)

naplopó *naplopó* [-k, -t, -ja] fn munkakerülő, léhűtő ember *Csak nem akarja a jányát ijen naplopóhoz adni!* (Fra)

napsárga *napsárga* [~'n] mn világossárga *A napsárga színt szereti legjobban* (T)

napszám *napszám* [-ot] fn a ledolgozott napok szerint fizetett munka *A haboru előtt sokat jártam napszámba* (V)

narancs *narancs* [-ot] fn *Nem veszek narancsot, mer a puja allergijás rá* (Fra)

nárcisz *nárcisz, nárcis* [-ok, -t, -a] fn jácint *Mint kinyillott a nárcis husvétéra* (Tk)

náspángol *náspángol* [-ok, -sz, -t] ts ige ver *Álandóuan náspángója a pujáját, méjk se tartanak tülle* (Tk)

nász *nász* [-ok, -t, -a] fn **1.** házasságkötés *Osz mikor lessz a nász?*(Th); **2.** gyermek apósa *A nászunk nagyon rendes ember* (Kg)

nászasszony *nászasszony* [-ok, -t, -a] fn gyermek anyósa *A nászasszony ügyes háziasszony* (Ho)

nagyszájú *natyszájú, natyszájú* [-bb] mn *A natyszájúo pofájátú mindenki fjél* (Bd)

náthás *nátha* [~t, ~ja] fn az orrnyálkahártyájának hüléses megbetegedése *E csak nátha, nem gripp* (F)

nec *nec, necc* [-et, -ek] fn hálószerű kézimunka *Nállunk nagyon szíp necceket csináltak a faluba* (Sze)

négy *négy, négy, nígy* szn háromnál eggyel több *Négy évig udvaröt neki a fiju, oszt othatyta* (Fr)

negyvennyolc *negyvennyolc, ne-*

gyvennyoc **I.** sz ennyi egység *Negyvennyolc kopegbe kerüt a cukor* (Kv); **II.** fn **1.** az 1848–1849-es szabadságharc a magyar történelemben *Negyvennyolcra emlékezünk mindem március tizenötödikén* (Tb); **2.** az 1948. év *Asz monygyák, negyvennyolcudzba szekéjrré jártag Beregszázba* (Tk)

négyzet *négyzet, négyzet, nígyzet* [et, -ek, -e] fn négyyszög *Darabogbú raktunk a konyhába linólijomot, kis négyzeteket* (Nb)

négyzetes *négyzetes, négyzetes, négyzetes* [-en] mn négyzet alakú *Négyzetesen ütettük a paprikát, hat kapjom mindenünnen napot* (Kb)

négyzetméter *négyzetméter, négyzetméter, nígyzetméter* fn négyzet, amelynek 1m az oldala *Négyzetméterenkjént számiccsuk ki, mennyi parketta kē a szobágra* (Th)

néha *néha, néha, níha* hsz ritkán *Mi öregek má csak néha mozdullunk ki a házbú* (Ah)

néhanapján *néhanapján, néhanapján, níhanapján* hsz hébe-hóba *Néhanapján kűd az öregeknek ety kis pjeeszt* (Mf)

néha-néha *néha-néha, néha-néha, níha-níha* hsz igen ritkán *Má csak néha-néha ir egy-egy lapot* (Csp)

nehány *nehány, néhány, níhány, néhány* névm kevés, pár *Adott a testvéreinek néhány rubelt az utra* (Nb)

nehéz *nehéz, nehéz, ebb* [-en, -ebb] **I.** mn **1.** súlyos *Mek se birja mozdítani aszt a nehézs zsákot* (Sz); **2.** bódult *Nehéz a feje a tennap esti ivászat után* (T); **3.** bajosan *Csak nehezen tudot*

mekzabadúni a betolakodóy emberektű (Nf); **4.** lassú *Nehéjsz fēfogású pujákkā küszködik* (Bcs); **5.** küzdelmes *A nehéjz éjveket átjéltük, mos má könnyebb* (Rf); **6.** lassan emészthető *Nehéjz íteleket nem ehetik* (Sza); **7.** oxigénben szegény *Nehéjz levegőű van a házba* (Bd); **II.** fn **1.** vminek a nagyobb, több munkát kívánó része *Má ma a nehezit-mekcsináltuk, fejezzük izs be* (M); **2.** alapos feleletet megkívánó kérdés *A tanítóy tülle kéjrdézi a nehezeket* (B); [] *Nehezére esik 'nem szívesen csinálja'*

nehezedik *nehezedik* [-ek, -sz, ~ -ē, -ett] tn ige **1.** hárul *A tizéjves kisjánra nehezedett a hástártás, amikor az annya beteg lett* (Tát); **2.** gyengül, nehezebbé válik *Éjresztem, hogy nehezedik a lábom, míg minden erőüm ēment* (Té)

nehezék *nehezék, nehezik, nehezjék* [-et, -ek, -e] fn súly *Nehezjéket szoktunk a disznóusājtra tenni, hoty szjép formájú legyen* (Bk)

nehezen *nehezen, nehezem* hsz **1.** rosszul *Nehezeny nyillik a kisājtóy* (Kb); **2.** alig *Nehezen hiszem, hogy máma hazajönnek az öregek* (Be)

nehezell *nehezell, nehezel* [-ek, -ēs~ -sz, -ett, -t] tn ige **1.** nehéznek tart *Nehezelli aszt a naty csomagot* (Kh)

nehezít *nehezít, nehezit* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige nehezebbé tesz *Sirt, avvā mek csak nehezitette a vállást* (Mu)

nehézkés *nehézkés, nehéjszkés* [-en, -ebb] mn lassan, nem elég frissen *Má nehéjszkésen mozog az anyánk* (Be)

nehéz nyavalya *nehéjz nyavaja, nyehéjz nyavoja* fn epilepszia (csak káromkodásban, szitkozódásban) *A nyehéjz nyavoja vērje ki* (Fra)

nehézség *nehésség, nehéjsjég, nehéssig, nyehéssjég* [-et] fn **1.** akadály *Nem szokot hozzá a puja a nehéssjégekhe, megijett* (Pf); **2.** epilepszia (csak szitkozódásban) *A nyehéssjég jönne rá* (E) [] *A nyehéjssjék tuggya 'honnan is lehetne tudni'*

neheztel *neheztel* [-ek, -ēs~ -sz, -ēt ~ -t] tn ige kicsit haragszik *Neheztelünk rá, mēr nem vártuk tülle, hogy ellenük szóyul* (Pk)

nehezül *nehezül* [-ök, -űsz ~ -sz, -üt ~ -t] tn ige nehezebbé válik *A munka nehezül, a fizetjés meg marad, amijem vóyut* (Ki)

nehogy *nehogy* ksz, isz **I.** ksz *hogy ne Mekkírte az apját, nehogy kitagaggya* (S); **II.** isz figyelmeztetés, tiltás kifejezésére *Nehogy a Tiszára próyubáj menni* (Pf)

néhol *néhol, néjhun, nihun* hsz egy-egy helyen *Njéhum még most is naty szokás a kántállás* (Gy)

neki *neki, néjki* hsz, ik **I.** hsz (szragos) **1.** a 3. személy számára *Neki jóy, nem kē ácsorogni az esőyibe* (F); **2.** az ő helyében *Ha neki vóyúnéj, ē se mennéj a disznóyöljésre* (Fp); **II.** ik **1.** vki, vmi felé irányulva *Nekimēt a fának* (S); **2.** sokat ad vmire *Nekiatta magát az ivásnak, nem tuggyák megálitani* (Ho)

nekiáll *nekiáll* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] tn ige **1.** nagy erővel hozzálát *Jövőy héjten nekiállunk ā kapqallqasnak* (Nd); **2.** vkire rátámad *Nekiá-*

lott a hugának, minek bontotta fel a levelit (Cs)

nekibátorodik *nekibátorodik* [-ok, -ō ~ -sz, -ott] tn ige felbátorodik *Nízze meg az embēr, hogy nekibátorodott a pohár bortú!* (E)

nekibúsul *nekibusul* [-ok, -úsz ~ -sz, -út ~ -t] tn ige nagyon elszomrodik *Igen nekibusút, amikor az asszony ēment* (Bo)

nekidől *nekidől, nekidül* [-ök, -úsz ~ -sz, -út ~ -t] tn ige **1.** vminek támaszkodik *Ēszidút, osz nekidút a falnak* (S); **2.** nagy erővel hozzálát *Nekidütünk az ásásnak, djére be is fejeesztük* (Nf)

nekidurálja magát *nekidurájja magát* ts ige nagy akarattal hozzálát vmihez *Ha nekidurája magát, kippet egy nap alatt kéj napi munkát mekcsináni* (Kv)

nekiesik *nekiesik* [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige **1.** nekidől *Eszjédút, osz nekiesett a kapunak* (J); **2.** durván rátámad vkire *As se várta mek, hogy betegye a lábát a házba, röktön nekiesett* (Té); [] *Nekiesik, mint macska a mosatlannak* 'lerohan vkit'

nekifog *nekifog* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige hozzálát *Mámma má nekifogunk a meszeljésnek* (Csp)

nekigömbölyödik *nekigömböjödik* [-ök, -sz, -ött] tn ige hirtelen hízni kezd *Csak nem állapotos a jány, hogy így nekigömböjödött?* (K)

nekigyürkőzik *nekigyürkőzik, nekigyürkőzik* [-ök, -ō ~ -, -öl, -ött] tn ige inge ujját feltúrva nekilát vmi munkának *Igen nekigyürkőizött a retekszedisnek, vajom meddik tart a*

negy lendület? (Kd)

nekiindul *nekiindul* [-ok, -úsz ~ -sz, -út ~ -t] tn ige elindul vhoiva *Úgy indút neki a nagy utnak, éhem, még ety karéjkenyeret se vit magává* (Ng)

nekikeseredik *nekikeseredik* [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige nagyon búsul *Amijatt a pár tyuk mijat nekikeseredett* (Ge)

nekikészül *nekikészül, nekikjészül, nekikiszül* [-ök, -úsz ~ -sz, -út ~ -t] tn ige jóelőre készül vmire *Nagyon nekikjészútek a szomszjédba a kereszte-lőűnek* (Rf)

nekilát *nekilát* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige hozzáfog *Nekiláttak a nacs csomóú fának, oszt etykettőűre behörták* (Ki)

nekimegy *nekimegy* [-ek, -mensch, -ment] tn ige **1.** beleütközik *Nekiment ety teheróútonak, tönkre is ment az óútonyok* (Be); **2.** rátámad *Dühibe nekiment az ēsőű embernek, akít a färmon tanát* (Gy); **3.** várhat *Ennyi fávā nem mehetünk neki a télnek* (E) [] *Vigyáz, neki ne menny a jövőű hétnek!* 'ne hajts olyan vadul', 'ne siess' (Bf)

nekirugaszkodik *nekirugaszkodik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige hirtelen nekilát *Nekirugaszkodott a nagy ároknak, átugrani méjkse mérte* (Kf)

nekiszalad *nekiszalad* [-ok, -ō ~ -ol, -tt] tn ige futva nekimegy *Nekiszalatt a naty fának, jóú bevérte a fejít* (Bá) [] *Eccēr nekiszalacc a tenyeremnek* 'megpofozlak' (Tk)

nekiszegez *nekiszegez* [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige **1.** ráirányít *Nekiszegezte a puskát a vaddiszóúnak, de nem sikerút lelűni* (Tű); **2.** váratlanul kelle-

metlen kérdést tesz fel *Egyenesen nekiszegezzük a kérdjést, meglássuk, mit mond* (Tk)

nekiütközik I. **nekiütközik**

nekiugrat *nekiugrat* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige vki biztat, hogy vkivel összevevessen *Nekiugratta az urát az anyóússának* (Bó)

nekiül *nekiül* [-ök, -űsz ~ -sz, -űt ~ -t] tn ige hozzálát *Má hóúnaptu nekiülünk a pokróúcsövjésnek* (Gy)

nekivág *nekivág* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige semmivel nem törődve elindul *Nekivágott a nagyvilágnak semmi néjú* (Th)

nekivetkezik *nekivetkezik* [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige leszedi magáról azokat a ruhadarabokat, amelyek zavarnak a munka elvégzésében *Nekivetkeznek az ásásnak, ijenkor csak a májka meg a nadrág marad rajtok* (Té)

nélkül *nélkül, néjúl, néjú, néjúll* nu vki v. vmi hiányában *Kabát néjú nem mehec ki!* (Th)

nem¹ *nem* [-et, -ek, -e] fn **I.** férfi v. női jelleg *Mindenkit fèvesznek a gyárba, nemre valóú tekintet néjú* (H); **2.** nyelvtani kategória *A magyaroknak nehéz az orosz nyelv, tjevesztik a nemeket* (J)

nem² *nem* **I.** msz tagadás kifejezésére *Má rígen nem esett* (G); **II.** fn ezt a szót válaszolja *Nemet mond minden unszolásra* (Tg)

néma *néma, néma, níma* [˘n, ˘bb] **I.** mn **1.** süket *A szomszédok némák, nem sokat zavarnak* (Be); **2.** szólni nem akaró *Níma ez a telefon, má megjén kikapcsóták* (Bat); **II.** fn

néma személy *A nímaúknak külön iskolájok van* (Nf)

nemakarás *nemakarás* fn elleszegülés *Nemakarásnak itt nincs hejje* (Ge); [] *Nemakarásnak szarás a vége 'amit nem szívesen teszünk, a-ból nincs köszönet'* (Ge)

némaság *némaság, nímaság, némaság* [-ot, -ok, -a] fn néma állapot *Börzasztóú dolog a nímaság* (Gl)

nembánom *nembánom* mn flegma *Ijen nembánom ember nem ké az udvaromra* (Hl)

némber *némber, néjember* [-t, -ek, -e] fn gonosz, laza erkölcsű nő *Az a néjember mindenkit kikezd* (Pf)

nemcsak *nemcsak* **I.** ksz szembeállítás kifejezésére *Nemcsak a fíjuk szöktek el az iskolábú, hanem a jányok is* (Bá); **II.** msz más is *Ugy látom, nemcsak ez itt a báj* (Bk)

nemes *nemes* **I.** mn **1.** a felső tízezerhez tartozó *Vóú a családba nemes is* (Kg); **2.** gazdag lelkivilágú *Igen nemes ember vóú szegim megboldogút* (Gu); **II.** fn ilyen személy *A nemesek lenisztik a szegínyeket* (Vs)

nemesít *nemesít, nemesít* [-ek, -ē, -el, -ett] ts ige **1.** szölyöt, facseteteket stb. értékesebb fajtával beolt *Úgyesen nemesít, az ú óúása utám mindem mekfogan* (B); **2.** lelkileg gazdagabbá tesz *A könyv nemeiúti az embert* (Km)

német *német, néjemet, nímet* **I.** mn **1.** Németországból származó *A német kombinék jó viselhetők* (Sze); **II.** fn **1.** német személy *A néjemetek nem bántak kesztyüú kéjzē az emberrē* (Ff); **2.** német nyelv *Njemetet tanúnak az iskolába* (Tú)

nemhiába *nemhijába* I. msz nem véletlenül *Nemhijába monygyák, hogy gonosz embēr* (Fr); II. nem ok nélkül *Nemhijába fájta a gyomrát, a vígin fekéje van* (Kh)

nemhogy *nemhogy* ksz *Méjg ű van fēhāborodvā, nemhogy hāgatna!* (Mu)

nemigen *nemigen* hsz 1. aligha *Nemigen kapjuk meg ebbe a hóunabba a préjijumot* (Tú); 2. alig-alig *Nemigen járunk má pijacōni* (Bk)

nemjó *nemjó, nemjóu* [-ját] fn bosszankodás kifejezésére [] *A nemjóját neki! 'A mindenét neki!'*

nemrégén *nemrégén, nemrjégen, nemrégén* hsz a közelmúltban *Nemrégén mentek ē a cseh vendígek* (Tg)

nemtörődöm *nemtörődöm, nemtörőüdöm* mn lusta, közömbös *Az ijen nemtörtőüdöm embernek szalad a pörtája* (Kf)

nemulass *nemulass* fn haddelhadd *Lesz it nemulas, ha megjön apátok!* (KP)

nemzedék *nemzedék, nemzedjék, nemzedik* [-et, -e] fn korosztály *Az időűseb nemzedjéknek sose teccett a fíjatalok viselkedjese* (Csp)

nemzetiség *nemzetiség, nemzetisjég, nemzetiség* [-et, -ek, -e] fn az államon belül kisebbségben élő népcsoport *Sokfjéle nemzetisjég dógozik a coffozba, jóu megvannak egymássā* (Csf)

nemzetközi *nemzetközi* mn minden nemzetet érintő *Nemzetközi komferecijákra is jár az ēlnökünk* (Pf)

nemzetköziség *nemzetköziség, nemzetközisjég, nemzetköziség* [-et, -e] fn

(ritka) internacionalizmus *A nemzetközisjég szelleme összetārca a njepeket* (Bat)

nemzettség *nemzeccség, nemzeccsje, nemzeccsig* [-et, -e] fn rokon *Mā minden nemzeccsigid behozott a gyárba* (Ho)

néne *néne, néjne* [-t, -nnye] fn idősebb nőtestvér *Margit nénemet vóutam megnjéni* (Bo)

néni *néni, néjni* [-t, -k, -je] fn idősebb nem rokon nő megszólítása *Hova megy a néni?* (M)

neon *neon* [-t, -nya] fn neoncső *Neont szerēt a szobāba, mer az jobban világít, mint a lámpa* (Fr)

neonfény *neonfény, neonfjény, neonfny* [-t, -e] fn a neoncső fénye *Neonfjénnj tanút jéfélig* (Csp)

nép *nép, njép, níp* [-et, -ek, -e] fn 1. nagyobb emberi közösség *A njép nevide beszél minden szóunok* (V); 2. az anyagi javakat létrehozó társadalmi réteg *A njép túrja a főüdet, hogy a hasznot valahoty kihozza belőjille* (Ah)

népdal *nébdal, njébdal, níbdal* [-t, -ok, -a] fn a nép ajkán élő dal *Hántóugba, meg az ijen összejoveteleken níbdalokat inekētünk* (E)

népes *népes, njépes, nípés* [-ebb] mn nagy *Njépes család vagyunk, nagy lakadalmat kē csináni* (D)

népi *népi, njépi, nípi* [-bb] mn a népből származó *A népi kádereket ki szókták emelni* (Tú)

népies *népies, njépies, nípíjes* [-en, -ebb] mn 1. a paraszti környezetet idéző *Az eggyik szobát njépiesen rendesztjég be* (Pf); 2. a paraszti öltöze-

thez hasonló *Mozs divat a népies stílus* (Tú)

népjólét *népjólét, népjólét, níp-jólét* [-et, -e] a nép megfelelő anyagi helyzete *A háboru óta bizon sokat emelkedett a népjólét* (Vr)

népmese *népmese, népmese, níp-mese* [-t, -k, -je] fn a nép ajkán élő mese *Járnak ide dijakok, népmeséket, meg mid gyűteni* (Or)

népszámlálás *nápszámlálás, nép-számlálás, níp számlálás* [-t] fn a lakosság számának felmérése *Itt a faluba a tanítók csináták a népszámlálást* (Be)

népszaporulat *népszaporulat, nép-szaporulat, níp szaporulat* [-ot] fn a lakosság számának növekedése *A níp szaporulat mos kicsi, mēr etykék vannak a lektöp családba* (Sza)

népszerű *népszerű, népszerű, níp-szerű* [-n, -bb] mn közkedvelt *Népszerű ember lett az élnök a faluba* (Pf)

népszokás *népszokás, népszokás, níp-szokás* [-t, -ok, -a] fn a nép hagyományos magatartása, szokása *A níp-szokások közül má sok kiveszett, a fosztó, a hántó* (E)

nesz *nesz* [-t, -ek, -e] fn halk zaj *Jöm valaki, neszeket hallok* (Mu); [] *Neszét ne vegyék* 'meg ne hallják, meg ne tudják'

nesze *nesze* msz tessék *Nesze, vedd eszt a táskát, éjs lóudulás a bóduba!* (Bk); [] *Nesze semmi, fogd meg jóul* 'ez annyi, mint semmi'

neszel *neszel* [ek, -ész~ -sz, -ēt ~ -t] tn ige zajt okoz *Ne neszej, mer*

ēzavarod a kis sárgarigót! (V)

netovább *netovább, netováb* min-dennek a teteje *Ez má a disznóuság netovábja* (Kv)

név *név, név* [-et, -ek, -e] fn 1. vmi, vki megkülönböztetésére használt szó *A kis ujszülötnek még nem attunk nevet* (Fr); 2. hírnév *Osz mijen nevet szeresztél magadnak ott a katonaságná?* (M)

nevekedik *nevekedik* [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige nevelkedik *Jóy családba nevekedett a vő, csag bevállik* (Fra)

nevel *nevel* [-ek, -ész~ -sz, -ēt ~ -t] ts ige 1. szellemi, testi fejlődést elősegít *Három fíjút nevetünk fē becsülled-be* (K); 2. tenyészt *Nevetünk neki kéj diszót* (H); 3. termel *Fóulija alat nevetük eszt a paprikát* (Kd); 4. növel, fokoz *Neveli a gondunkot avvā, hogy mindjég belekeveredik a bājba* (Bú)

nevelés *nevelés, nevelés, nevelés, nevelés* [-t, -ek, -e] fn a fejlődés elősegítésének folyamat *Szigoru nevelést attam a pujának, hogy ne legyem bajok az jeledbe* (Np)

neveletlen *neveletlen* [-ül, -ebb] fn 1. viselkedni nem tudó *A neveletlen pujáit nem tuggya mekfékezni* (Z); 2. kiskorú *Három neveletlen puját hagyott az asszonnak a megboldogút* (Bk)

nevelkedik *nevelkedik, nevededik* [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige növekedik *Az apácákna nevedett* (Ah)

nevelőanya *nevelőanya, nevelőanya* [-t, -k, -anyja] fn más gyermekét nevelő nő *A nevelőanyya nem sok jóut adot neki* (Mf)

nevelőapa *nevelőapa, nevelőapa* [-t, -k, -je] fn más gyermekét nevelő

apa *A nevelőapja nem engedte to-
váptanúni* (Nbe)

nevelő *nevelő, nevelőnő* [-t, -k, -je] fn óvodás gyerekek neve-
lője *A nevelőnők viszik séjtani a
kicsiket* (Ti)

nevelőszülő *nevelőszülő, neve-
lőüszülő* [-t, -k] fn nevelőapa és ne-
velőanya *Tiszteli a nevelőszüleit,
mer jók vótak hozzá* (Kg)

nevelt *nevelt, nevét* mn-i ign foga-
dott *Ű nem saját fija az anyának,
csak nevét* (Dr)

neves *neves* [-ebb] mn ismert *Ne-
ves fodbalista led belőlle* (Kf)

néveste *néveste, néjveste* [~t, ~k,
~je] fn a névnap előtti este *A néjves-
téjn össze szokod gyűni a család, meg
a barátok* (D)

nevet l. **kacag**

nevez *nevez* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts
ige nevet mond vmire, vkire *Kapitán-
nak nevezi az anyóüssát, mer szeret
parancsogatni* (Ng)

nevezetes *nevezetes* [-en, -ebb] mn
fontos *Nevezetes eset vót, amikor az
uram mekkjért* (Bk)

névleges *névleges, néjvleges* [-en]
mn látszólagos *Névlegesen még
együtt laknak valameddig* (Cs)

névnap *névnap, néjvnap* [-ot, -ok,
-ja] fn 1. vki nevének a naptári napja
*November tizenkilencedikém van a
néjvnapja ~ nevenapja* (Be); 2. név-
nap ünnepség *Névnapra vagyunk
hivatalosok* (Bk)

néz *néz, néz, níz* [-ek, -ēl ~ -el,
-ett] ts 1. szemével figyel, vizsgál va-

lamit *Nézem eszt a kertet, úgy látom,
jóu termés igjérkezik* (V); 2. keres
*Nizek magamnak valami jóu melek
kabátot, télire* (Sza); 3. értékkel *Nem
nizi az az asszonyát semmibe se* (Sz);
4. figyelembe vesz *A nyugdíjná asz
nézik, ki hány évved dóugozott* (V); 5.
vél *Ugy nézem, megvan ez a hizóu
kéj mázsa* (Tk); 6. figyel *Njés csak
ide, hoty kē es csinálni* (V); 7. vmerre
nyílik *Az ablak a főutra níz* (E) []
*Njéz, mint bőnyu az uj kapura 'bam-
bán néz'; Ugy njéz rá, mint a vjeres
ingre 'utálattal, undorodva néz' Ugy
njéz, mintha annyát, apját megöte
vóun 'dühösen néz'; Kicsire nem né-
zünk 'nem vesZek figyelembe minde-
n apróságot'*

nézeget *nézeget, nézeget, nizeget*
[-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige 1. felületesen
szemlél *Njézegetem a cszimágot, ven-
ni kéjn tán eggyet* (Nf)

nézelődik *nézelődik, néjelődik*
[-ök, -ō ~ -öl ~ -sz, -ött] tn ige időtl-
tés céljából *nézeget Njézelődünk itt a
vásárba, mi vam, mennyijjér* (Ho)

nézet¹ *nézet, nézet, nízet* [-et, -ek,
-e] fn vélemény *Azon a nézetem vó-
utunk, hoty koraji még a nőüülljés*
(Fra)

nézet² *nézet, nézet, nízet* [-ek, -ē ~
-el, -ett] ts ige vkivel vmit vizsgálat
*Njézzsük a gerendágot, jóu lesznek-
jé tetőjnek* (Bd)

nézeteltérés *nézeteltérés, njéze-
tētjéris, nízetētiris* [-t, -ek, -e] fn
összetűzés *Vóut ety kis njézetētjé-
sünk, ami éjvek során ēmjérgesedett*
(Tk)

néző *néző, njézőü, níző, nízőü* [-t,
-k, -je] fn személy, aki vmit néz A

nézőük igem mektapsolták a táncosokot (Be)

nézőközönség *nézőközönség, nézőközönség, nízőközönség* [-et, -e] fn nézők csoportja *Nagy avárijja vóut a kanyqārba, össze is verőüdütt a nízőközönség* (J)

nézve *nézve, nézve, nízve* nu **1.** vki vmi számára *Ūrájok nízve naty szígyen vóut, hogy a jám megesett* (Sz); **2.** tekintettel *Má csak az anyára nézve is igyekezett jóu viselkedni* (Bcs)

ni ni, nié msz **1.** figyelemfelkeltés *Njé, ot szalad a patkány* (Ki); **2.** csodálkozás, meglepődés kifejezésére *Njé, hogy megnőütt a csep já* (Vr)

nincs *nincs, nincsen* I. tn ige **1.** nem létezik *Nincs ojan jétel, amit meg ne enne* (Hl); **2.** nem található *Nincs itt a pártikár* (Bk); **3.** nem jött el az ideje *Méjg nincs itt az ebjéd ideje* (Ge); **4.** nem üti meg *Nincs meg ez az asszon tán harminc kila se* (Be); **II.** fn a nem létezik állapot kifejezésére *Nagy ur a nincs* (Tk)

nincstelen *nincstelen* mn *A nincstelen emberek csak robotótak, éjhesztek* (Csp)

no na I. msz **1.** kérés kifejezésére *Na monygyák má meg, mi törtínt a fijammā!* (E); **2.** parancs nyomósítására *Na, pucolás innen, mig jókedvembe vagyok!* (Bd); **3.** megkönnyebbülés kifejezésére *Na, ez is megvam, méjg sincs este* (Tk); **4.** nagyon *Uty fogattak a rokonok, hogy na!* (Z); **5.** állítás alátámasztására *Na, megmontam, hogy ennek nem lesz jóu víge* (Tg); **II.** isz állatok indításának a

kifejezésére *Na, indúj, deres!* (Ah)

nógat *nógat, nóugat* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige biztat *Semmit nem lát meg magátú, örökösön nóugatom, csinád eszt, csinád aszt* (Bat)

nógatás *nógatás, nóugatas* [-t, -ok, -a] fn biztatás *Az örökös nóugatást má ugy mekszokta, hoty hijánzik neki* (Np)

nohát *nahát* msz felháborodás, meglepődés kifejezésére *Nahát, má megjén kapqarja az ágyast a szomszjétyukja!* (Fp)

nokedli *nokedli* [-t, -k, -je] fn szagatott galuska *A csirkepaprikásho szoktunk nokedlit csináni jóu sok tojásbú* (Ff)

noná *naná* msz egyetértés kifejezésére *Naná, hogy mi sem marattunk ki a Szalonnasütjézsbü* (F)

nono *nana* msz figyelmeztetés kifejezésére *Naná, nem Szabad a kéjshez nyúni a pujának* (Mf)

norma *norma* [-t, -k, -ja] fn **1.** munkaegység *A kolhozba normára fizetnek* (Tát); **2.** szabály *A maji fiatalok má nem veszik komojan a viselkedjési normákot* (Kv)

normális *normális, nōrmális* mn **1.** *Nōrmális ember nem viselkedik ijen hóubortoson* (K); **2.** rendes *Megvanak jóu, normálison jélnek együtt* (Fp)

nosza *nosza* msz biztatás kifejezésére *Nosza puja, kimegy e a bóudba nekem!* (Ah)

noszogat *noszogat* [-ok, -ō~ol~sz, -ott] ts ige unszol *Noszogassák egymást, ki mennyen ki az óulba, egygyiknek se akaróüzik* (E)

nóta *nóta, nóta* [-t, ~k, ~ja] fn **1.** dal *Szereti a jóú nóutákat* (Úh); **2.** ügy *Egyre csak a régi nóutát fujja, hagygyam ott a fārmot* (Gy)

nótás *nótás, nóutás* mn **1.** dalolni szerető *Nagy nóutás vóut az apja* (Ts); **2.** víg *Nóutás kedvibe tanáta az apját, így mindent mekkapott, amit a-kqart* (Mf)

nótászó *nótászó, nóutászó* [-t] fn dalolás *Nagy nóutászóvnā vannak a szomszídiba mulatozóúk* (Csm)

nótázik *nótázik, nóutázik* [-ok, -ō ~-ol, -ott] dalol *Munka közbe is nóutázik magába, ha kedve van* (Tk)

notesz *notesz* [-t, -ek, -e] fn kis jegyzetfüzet *A fontosab dóugokat egy noteszbe jegyezzük fē* (I)

novaszóló *novaszóló, novaszóül-lőü* [-t, -je] fn fehér borszóló *Novaszóüllőübbü pecsenyebort csinállunk* (Pf)

november *november* [-t, -e] fn az év 11. hónapja *Vóut ojan éjv, hogy András-napig, novemberig kin járt a csorda* (Or)

novokain *novokain* [-t, -ja] fn érzéstelenítésre használt gyógyszer *Novokainnā huszták a fogát* (Np)

nő¹ *nő, nőü, nőül* [-ök, -sz, -tt] tn ige **1.** fejlődik *Szjépen nőül a picí jány* (Bat); **2.** terem *A homokos főüdbe minden szípen nől* (Mi); **3.** gyarapodik *Szjépen nőütt a vagyonok, míg nem kesztek ē italoZi* (Fra); **4.** keletkezett *Valami daganat nőütt a hasába* (Bf); **5.** magasabb beosztásba kerül *A gyárba nőünek azok a munkások, akik jóú dóugoznak* (Mi) [] *Nől a*

szemembe 'jobban becsülöm' (Mi); *Úgy nőü, mint a kender 'hirtelen nő'* (Nbe)

nőci *nőci, nőüci* [-t, -k, -je] fn könnyelmű, fiatal nő *Ément a nőcijivē sátorozí* (Bo)

nőcsábász *nőcsábász, nőücsábász* [-t, -ok, -a] fn mindig újabb nőket csábítgató férfi *Fijatal korába nagy nőcsábász vóut, mos má megnyugodott* (Té)

nőcske *nőcske, nőücske* [-t, ~k, ~je] fn laza erkölcsű nő *A kis nőücskéjk ragadnak a píéndzes fjér-fijakra* (Th)

nőgyógyász *nőgyógyász, nőügyógyász* [-t, -ok, -a] fn női betegeket gyógyító orvos *Minden kéjt éjvbe járni kē az asszonyoknak nőügyógyászho vizsgálatra* (A)

női *női, nőüji* mn **1.** nőknek való *Nőüji gumicsizmát keresnéjk, ha vóuna* (Pf); **2.** nőkre jellemző *Amojan női logika ez* (Cs)

nől l. **nő**

nőorvos *nőorvos, nőüorvos* [-t, -ok, -a] fn nőgyógyász *Szjégyelli magát a nőüorvasho menni* (Fra)

nős *nős, nőüs* mn családós *Kikezdetd egy nőüs embērrē* (M)

nőstény *nőstény, nőüstjény, nőüstjé, nőstiny* [-t, -ek, -e] fn **1.** nőnemű állat *Njészte az állatkērbe a nőüstjény oroszánt* (Ge); **2.** a szexuális élvezeteket hajszólo nő *Az az undorítóü nőüstiny ide ne mērje dugni az órát* (Sza)

nősül *nősül, nőüsül, nőüszüll* [-ök, -űsz ~-sz, -üt ~-t] tn ige házasodik

Korán nőüsit, méjk huszévés se vóut (Ko)

nőszemély *nőszeméj, nőüszeméj* [-t, -ek, -e] fn vmiért megvetett nő, kiállhatatlan nő *Látni se akarják aszt a nőüszeméj*t (Bá)

nőuralom *nőuralom, nőüuralom* [-lmat, -lma] fn a feleség fontosabb szerepe a házasságban *Nőuralom van nállatok, ű csak papucs* (P)

növekedés *növekedés, növekedés*, *növekedés* [-t, -e] fn fejlődés *Szépen halad a csecsemőü a növekedésbe* (E)

növekszik *növekszik* [-ek, -ē ~ -sz, növekedett] tn ige nagyobb lesz *Csak a munka nőüt, a fizetés nem növekedett* (Ff)

növel *növel, nevel* [-ek, -ēs ~ -sz, -ēt ~ -t] ts ige **1.** gyarapít *Ha máléjvā jétessük a mārhat, an neveli a tejhozamot* (Tk); **2.** a fejlődésben elősegíti *Locsōjuk a kertet, hogy növējük a palántákat* (Kd)

növendék *növendék, növendék*, *növendik* [-et, -ek, -e] fn tanítvány *Sírva bucsusztak a tanítóük a növendjékektü* (Pf); **2.** fiatal állat *It vannak a növendjékek, ezeket a kizs bikákat nem hājcsuk a mezőüre, csak jóü abrakōjuk* (Vr)

növény *növény, növény, növény* [-t, -ek, -e] fn a talajból táplálkozó lény *Van it mindenféle növény, máléj, krumpli, paprika, minden* (Mu)

növényzsír *növényzsír, növénzsír, növinzsír* [-t, -ja] fn növényi eredetű zsiradék *Az orvasok a növinzsirt a-jánják, asz monygyák, asz könyebb a gyomōrnak* (S)

növényzet *növényzet, növénzet,*

növinzet [-et, -e] fn vmely területen élő növények együttese *A Nagyéger növézete szép dus* (Tú)

nővér *nővér, nőüvéj* [-t, -ek, -e] fn **1.** idősebb nőtestvér *Jóü megéjrcsük egymást a nőüvéjremmē* (Tk); **2.** ápolónő *A kórházi nőüvéjrek eljég dūr-vák a betegekhe* (Ho)

növeszt *növeszt* [-ek, -el, -ett] ts ige **1.** nőni hagy *Növeszti ez a fiju a haját, má minygyá a vállajig jér* (Or); **2.** növekedést elősegít *A májusi essőü növeszti a növényeket* (Sz)

nőzik *nőzik, nőjzik* [-ök, -öl, -ött] tn ige férfi sokat jár a nők után *Mijóü-ta iszik, meg nőjzik, nincs jélet a családba* (Ff)

nudli *nudli* [-t, -ja] fn burgonyame-télt *Szeretik a puják a nudlit préjlivē* (Tk)

nuku *nuku* tn ige (durva) nincs *Nem attá fizetés, nuku kaja* (Bk)

null *null* tősZ *nulla Kettőü nulra kapot ki a fodbalcsapat* (Csp)

nulla *nulla* tősZ, fn **I.** tősZ eggyel kevesebb az egynél *A rádijóüba nulla óüra után tánczene lessz* (B); **II.** fn semmi *Nem ember a, csak egy nagy nulla* (KP)

nullapont *nullapont* [-ot] fn fagy-pont *Nullapontot mutat a hőümjérőü, vigyáZi kē a veteményekre* (Be)

nutria *nutria, nutrija* [~t, ~k, ~ja] fn **1.** főleg a prémje miatt tenyésztett patkányféle *Nutriját tårt, mer a jóü pñeszt hoz* (Bk); **2.** nutria sapka *A nutrijamba belekőütött a moj* (Ho)

nylon *nájlon* [-t, -nya] fn selymes, vékony műszálból készült ruhanemű *Csüpa nájlonba őütöszette ki a jányát* (Csl)

nylonbor *nájlombor* [-t, -ok, -a] fn műbor, mustot alig tartalmazó, csak cukorból és vízből csinált silány bor *Berugot a nájlombörtű, osz másnap nem éjreszte a fejit* (Bsz)

nylonharisnya *nájlonharizsnya* [˘t, ˘k, ˘ja] fn átlátszó, vékony női harisnya *A nájlonharizsnya má bizon hideg ijenkor decemberbe* (V)

nylonzacskó *nájlonzacskó* [-t, -k, -ja] fn polietilénből készült zacskó *A nájlonzacskóba hamar penyészedik a kenyér* (Gy)

ny nyö fn az ny hangot jelölő betű *Csunyán írja a nyö betüt* (Bf)

nyafka *nyafka* [˘n, ˘bb] mn **1.** kényes, sírós *Az a nyafka köjök az idegejimre megy* (Sze); **2.** büszke, nyalka *Nyafka legjémbű lessz a papucs fjérj* (Csp)

nyafog *nyafog* [-ok, -sz, -ott] tn ige nyügösködik *Csak nincs valami baja ennek a köjöknek, hogy egisz nap it nyafog?* (Gl)

nyaggat *nyaggat* [-ok, -sz ~ -ö, -ott] ts ige **1.** állatot bántalmaz, kínoz *Addig nyaggassa aszt a kutyát, mig eccer mekharapja* (Hl); **2.** zaklat *Bezárkóuzott a szobájába, hogy ne nyagassuk* (D)

nyáj *nyáj* [-at, -ak, -a] fn juhok, disZók, kecskék csoportja *A puja a juhokat njézi, mos hájcsák a nyáját hazafele* (Fra)

nyájas *nyájas* [-on, -abb] mn szelíd, barátságos *Finom, nyájas embernek ismérte mindenki* (Gu)

nyájaskodik *nyájaskodik* [-ok, -ö ~ -ol, -ott] tn ige **1.** kedvességet színlel *Nyájaskodik a vendjéggé,*

mintha ojan nagy jótság lenne (Sza); **2.** enyeleg *Ne nyájaskoggyon a fijukkā az a jány, mer fēpofozom* (Kb)

nyak *nyak* [-at ~ -ot, -ok, -a] fn **1.** a fejet a testtel összekötő testrész *A fiju ēkeszte mosni a nyakát, innen gondolom, hogy jányok után jár* (Bsz); **2.** ruhadarabnak a nyakrésze *Csupa kosz az ingem nyaka* (Gl); **3.** üvegnek a vékony felső része *Az üveg nyakájig öntötte a bőrt* (Ko); [] *A nyakába kerülhet* 'az életébe kerülhet' *Kicsavarja az üveg nyakát 'fenékig kiüriti'; Semmi baja, csak a nyaka vires 'nagyon komoly baja van'; A nyakam teszem rá ~ itt a nyakam rá 'állításunk bizonyítására használt kifejezés'*

nyakal *nyakal* [-ok, -ās ~ -sz, -āt ~ -t] ts ige **1.** mértéktelenül iszik *Nyakāja a pincéjbe a bőrt* (Bt); **2.** vkinek a nyakát üti *Nyakāja eszt a szegjém puját, ha kē, ha nem kē* (Rf)

nyakas *nyakas* [-on, -abb] mn **1.** makacs *Nyakas köjök, akkor se kjér bocsánatot, ha agyonverik* (Ki); **2.** gögös *Nyakason tcarcsa magát* (Fp)

nyakaskodik *nyakaskodik* [-ok, -ö ~ -ol, -ott] tn ige makacskodik *Ne nyakaskoggy, kjérj bocsánatot apátú* (Fr)

nyakatekert *nyakatekert* [-en, -ebb] mn értelmetlen, zavaros *Ojany nyakatekertem beszjél, hogy nem tudom megérteni* (M)

nyakbavető *nyagbavető, nyagbavető* [-t, -k, -je] fn tarisznya *Rjegen az emberek Szalonnát, kenyeret tettek a nyagbavetőüjögbe, oszt ugy mentek ki egjész napra a mezőjre* (Pf)

nyakbőség *nyagbőség, nyagbűség, nyagbűség* [-et, -e] fn a nyak kerülete cm-ekben *Harmincnyóúcsás á nyagbűsége, oján inget vegyél* (Br)

nyakhajlásig *nyakhajlásig* hsz **1.** ameddig bír *Eszik nyakhajlásig, azut mek panaszkodik, hoty fáj a gyomra* (P); **2.** nagyon sokat, rengeteget *Dóugosztunk nyakhajlásig, amik fēhusztuk eszt a kis házat* (Fra)

nyakigláb *nyakigláb* mn hosszú lábú, vékony, magas növésű *Semijen ruha nem ál jó azon a nyakigláb jányon* (D)

nyakkendő *nyakkendő, nyakkendőű* [-t, -k, -je] fn **1.** rendsz. a férfiing nyakánál megkötött ruhadarab *Szjēpen pászol a nyakkendőűje a ruhájáho* (Mf); **2.** pionírok nyakban hordott kis háromszögletű piros kendője *A nyakkendőűt szíp rendbe kē tartani* (Sze)

nyakkivágás *nyakkivágás* [-t, -ok, -a] fn női ruha kivágása a nyaknál *Ne legyen nagy a nyakkivágás!* (Bt)

nyakleves *nyakleves* [-t, -e ~ -e] fn a nyakra adott ütés *Kapsz egy nyaklevest, ha nem űsz le!* (Bf)

nyakló *nyakló, nyaklő* [-t, -k, -ja] fn **1.** a ló nyakába vetett szűj, amelyet a rúdhoz erősítenek *Ēszakat nyaklővā nem lehed befogni* (F); **2.** zsinag, amellyel az ostorkötelet az ostornyélre erősítik *A nyaklő legyen erőűss éjs vjékony, hogy jóú oda tuggyuk hurkōni vele a kötelet* (Bá)

nyakóc *nyakóc, nyakóuc* mn könnyedén öltözött *Nyakóucm ment ē a fījú a bálba, māj még mekhül* (V)

nyakörv *nyakörv* [-et, -ek, -e]-fn a

kutya nyakát körülvevő pánt *A nyakörv kihorzsōta a kutya nyakát* (Bo)

nyakra-főre *nyakra-főre, nyakra-fűre* hsz **1.** egyre-másra *Kūdi a leveleket nyakra-fűre, de választ egyre se kap* (Bd); **2.** rohanva *Nyakra-fűre mentek ē fele, amikor arú let szó, hoty segíteni kē* (Kv)

nyaksál *nyaksál* [-at, -ak, -ja] fn a nyakba hordott hosszúkás kendő *A nyaksál a hidektű vidi az embert* (T)

nyakmerevedés *nyakmerevedés, nyakmerevedés, nyakmerevedés* [-t, -e] fn a nyakizmok hajlékonyságának csökkenése *Hirtelen megrántotta a fejít, oszt ojan nyakmerevedise let, hogy nem tuggya forgatni a nyakát* (Ke)

nyaktörő *nyaktörő, nyaktörőű* mn veszélyes *Alik tuttunk lejōnni azon a nyaktörőű lejōtōm* (Th)

nyal *nyāl* [-ok, -ász ~ -sz, -āt ~ -t] ts ige nyelvével simítva eszik vmit *Nyāja a finom citromfagylātot* (Sze); **2.** csókolgat *Nem jóú, ha állandóyan nyāják a puját* (Tk); **3.** alázkodva hizeleg *Nyal a főjōknnek, valamit akqar tülle* (Tú); [] *A kutyák nyalik a száját 'részeg'* (Kg)

nyál *nyāl* [-at, -a] fn váladék a szájban *Összefutott a nyāl a szájába, mikor meglátta a sok finomságot* (Be)

nyalakodás *nyalakodás* [-t, -ok, -a] fn **1.** csókolózás *Nem tudom, mire mety ki a nyalakodások* (Gl); **2.** étvágytalan eszegetés *Ez nem evjēs, csak nyalakodás* (Ti)

nyalakodik *nyalakodik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige **1.** csókolózik *Ne nyalakoggyatok, enni gyērték* (Bd); **2.**

pizsmogva eszik *Ha nem vagy éjhes, áj fē, ne nyalakoggy!* (Bk)

nyalánk *nyalánk* mn édességet kedvelő *Ez a nyalánk köjök csak a süteményeket ennéj* (Bk)

nyalánkság *nyalánkság* [-ot, -ok, -a] fn édesség *Hosztam a pujának ety kis nyalánkságot* (Be)

nyalás *nyalás* [-t, -ok, -a] fn **1.** a nyal mint cselekvés *Vjége a nyalásnak, mosom ē a krjmes lábost* (Rf); **2.** az a mennyiség, amelyet a nyelvvel vki egyszerre nyal *Aggy egy nyalás fagylatot!* (Csp); **3.** hízélgés *A főjnök nemigen szereti a nyalást* (Tú)

nyálás *nyálás* mn **1.** nyálat tartalmazó *A nyálás cigaretájávā kínál másokot* (Dr); **2.** bamba, gyáva *Méjg ez a nyálás köjök is ki mēr veled áni birokra?* (Bs)

nyálasszájú *nyálasszájú* mn bamba, ügyetlen *Menny innen, te nyálasszájú, mik szjépem vagy!* (G)

nyálaz *nyálaz* [-ok, -ō ~ -ol] ts ige nyállal nedvesít *Ne nyálazd a könyvet, amikor forgatod!* (Bd)

nyaldos *nyaldos* [-ott] ts ige **1.** a víz hulláma mossa *A Tisza má a tőjűjés tetejit nyaldossa* (Tb); **2.** a láng megcsap vmit *Hirtelen ütöt ki a tűz, má csak asz láttuk, hogy a lángok a tetőjűt nyádossák* (Csf)

nyal-fal [-ok, -ász ~ -sz ~ -āt ~ -t] ts ige dédelget, babusgat *Nyāja-fāja aszt a puját, nem teszi le a kezibű* (B)

nyalka *nyalka, nyālka* mn túlzottan kiöltözött férfi *Nyalkáp fiju má nem lessz a bálba tülled* (Kf)

nyálka *nyálka* [~t, ~k, ~ja] fn nyúlós folyadék, váladék *Ojan*

csunya nyálka jön ki a sebbű (Pk)

nyálkás *nyálkás* mn *Megromlott a sör, ojan nyálkás lett* (Ts)

nyalogat *nyalogat* [-ok, -sz ~ -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** nyelvvel többször simítva eszik vmit *Csak nyalogazsd a fagylatot, nehogy mekfájújon a tőr-kod!* (Bf); **2.** finnyáskodva eszik *Nem éjhes, má csak nyalogat* (Gl)

nyámmog *nyámmog* [-ok, -sz, -ott] tn ige lustán, immel-ámmal csinál vmit *Nyámmog avvā a gyomlálássā ety hete* (Bá)

nyámnyám *nyámnyám* mn ügyetlen, bamba *Csak nem adom a jánt egy ijen nyámnyám fijuho* (Tát)

nyamvadt *nyamvadt* mn **1.** gyenge fizikumú *Eszt a nyamvat fijuť ēfujja a széj* (Np); **2.** fejletlen *Valahogy nyamvatnak látom ezeket a palántokot* (Tk); **3.** gyámolatlan *Ez a nyamvat köjök nem mer bemenni az igazgatójho* (V)

nyápic *nyápic* mn vézna *Ez a nyápic köjök semit nem akar enni* (Kh)

nyár¹ *nyár* [-t, -ok, -ja] fn a legmelegebb évszak *Nyóucvanhárom nyárja eljéggéj száraz vójt* (Úh)

nyár² *nyár* fn nyárfá *A nyár hamār nőjűl* (Mi)

nyaral *nyaral* [-ok, -ász ~ -sz, -āt ~ -t] tn ige nyáron üdül vhol *Az idéjñ a Krimen nyarātunk* (Kb)

nyaralás *nyaralás* [-t, -ok, -a] fn nyári üdülés *Sogba kerűt a nyaralás* (Sza)

nyaraló *nyaraló, nyaralój* [-t, -k, -ja] fn **1.** az, aki nyaral *A nyaralójokot jójű elátták gyümőjűcsē* (Bsz); **2.** nyári lak *A rokonoknak van ety kis nyaralójok a hegyen* (Mi)

nyughatatlan nyukhatatlan mn **1.** örökké mozgó *Ez a nyukhatatlan kö-jök csak az uccán éjzi jóu magát* (Dr); **2.** ideges *Nyukhatatlan vagyok azjér a fijuér, hogy még mos sincs ithon* (Tk); **3.** izgága *Nem haggva ety hēibe a nyukhatatlan vjére* (B)

nyughatik nyukhatik [-ok, -ō ~ -sz ~ -ol, -ott] tn ige békén marad *Nyukhas má, ne bosszancs a menjē-seddē* (Z)

nyugodalmas nyugodalmas mn békés *Nyugodalmas jóu jēccakát kivántunk egymásnak* (J)

nyugoszt nyugoszt ts ige nyugtat *Isteny nyugossza bjékibe, igen jóu embēr vóut* (Ge)

nyugosztol l. nyugoszt

nyugvó nyugvó, nyugvóu fn éjszakai pihenő *Kjésőü vam, mennyünk nyugovóura* (Tk)

nyugszik nyukszik [-ok, -ō ~ -ol, -gott] tn ige **1.** pihen *Ēfáratt, azjér nyukszik most ety kicsit* (A); **2.** (halott) pihen *Nyugoggyom bjékibe* (Bk); **3.** lemegy *Téjlen korány nyukszik a nap* (Csn)

nyugta¹ nyukta [~t, ~k, ~ja] fn elismervény *Nyuktát adot a kőüccsön kjért pjéndzrü* (Bk)

nyugta² nyukta szragos fn nyugvása *Nyuktávā dicsjerd a napot* (Nb)

nyugtalan nyuktalan [-ul, -abb] mn **1.** zaklatott *Nyuktalam vóut az ārcā valamitü* (Ki); **2.** ideges *Nyuktalanok vagyunk mijatta, amikor nem tuggyuk, hon jár* (Pf)

nyugtalanokodik nyuktalanokodik [-ok, -ō ~ -sz, -ott] tn ige aggódik *Nyuktalanokodunk a fijuért, mēr gya-*

kram beteg (Nbe)

nyugtat nyuktat [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** mozdulatlan állapotban tart *Nyuktatom ety kicsit a lábom, mer nagyon ēfáratt* (Ki); **2.** idegességet megszüntet *Nyuktassátok meg az anyá-mot, hogy jóu vagyok* (Tk)

nyugtató nyuktató, nyuktatóu [-t, -k, -ja] fn idegcsillapító gyógyszer *Csak nyuktatóuvā tud aludni* (Ke)

nyugton nyukton hsz nyugodtan *Nem bir nyuktom maradni* (Ki)

nyugtot nyuktot tárgyragos fn nyugalmat *Vínsigire se attak neki nyuktot a pujáji* (Kv)

nyújt nyújt, nyút [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige **1.** lapít *Kéj szál tjész-tát nyútot ki egy negyedóra alatt* (Nf); **2.** tágít *Ne nyúzd a cipőüm a naty trampli láboddā* (Fp); **3.** magasra emel *Nyúzs má ide nekem aszt a villát!* (Kf); **4.** hosszában sző *Piros és kjék csikokot nyút a vászomba* (Gy)

nyújtó nyújtó, nyújtóu [-t, -k, -ja] fn **1.** sodrófa *Ügyesem mozgassa a nyújtóut a táblán* (Tk); **2.** tornaszer *Ügyesen ugráll a nyútóun* (Pf)

nyújtózik nyújtózik, nyútózik [-ok, -ō ~ ol, -ott] tn ige **1.** nyújtózkodik *Fēköüt, nyútóizott eggyet, csak ugy ropoktak a csonytyaji* (Sze); **2.** vmi után messzebbre v. magasabbra nyúl *Ne nyútóizz, utyse jered ē a fēsőü póucot!* (Be); **3.** a földön fekszik *Ot nyútózik rjészegen az árok pārtján* (Vr); [] *Addig nyújtóizz, ameddig a takaróud jér* 'jövédemednek megfelelően élj'

nyújtózkodik l. nyújtózik

nyúl¹ nyúl [-ok, -ús ~ -sz, -út ~ -t]

tn ige **1.** kezével elvesz egy messzebb levő tárgyat *Nyulok a befőztesüveg után, de nem tudom elérni* (B); **2.** vmihez ér *Ne nyúl a pujáho* (K); **3.** használ *Ne nyújatok a p̄jenszhe, mer kē fára* (Kv)

nyúl² *nyúl, nyúl* [-at, -ak, -a] fn **1.** mezei nyúl és házinyúl *Nyulakot t̄rtanak, osz nincs nagy gonygyok a husra* (Tú); **2.** a nyúl húsa *Nyulat sütöttem ebjédre* (Bk); [] *Fēhuzza a nyúl cipőt 'megszökik'; Meglapul, mint a nyúl 'fél'*

nyúlacska *nyulacska* [~t, ~k, ~ja] fn nyuszi, kis nyúl *Van ot három nyulacska, nem sok* (Np)

nyúlánk *nyulánk* [-abb] mn hosszú, vékony termetű *Ojan kis nyulánk jám vóut, osz hogy mekterebéjese-dett* (Bcs)

nyúlbor *nyulbör, nyulbür* [-t, -ök, -e] fn a nyúl lenyúzott bőre *A nyulbürt jó p̄jendz̄j̄er beveszik az embe-rektű* (Uh)

nyulfarknyi *nyulfarknyi* mn nagyon rövid *Mi csinájak evvē a kis nyulfarknyi szalonnadarabbā?* (Ff)

nyúlik *nyúlik, nyullik* [-ott] tn ige **1.** nyújtással nagyobb lesz *Attú fjélek, nyullik ez az anyag, nem lesz hálás ruhára* (Kf); **2.** gyorsan nő *Ugy nyullik ez a jám, mintha huZák* (Gy)

nyúlkál *nyúlkál, nyúkáll* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] tn ige **1.** többször nyúl vhoval *Ne nyúkáj a levezsbe, mer zavaros lesz!* (Ho); **2.** fogdos *Ne nyúkáj ahoz a jánho, mer megöl az annya* (Fr)

nyúlós *nyúlós, nyullóus* [-on, -abb] mn **1.** tapadós *Valahogy nagyon nyullóus ez a nokedli most* (Mu); **2.**

csüngős *Nyullóus ez az anyag, azír csüng a szoknya* (Si)

nyúlpaprikás *nyulpaprikás, nyul-paprigás* [-t, -a ~ -a] fn nyúlhúsból készült paprikás *Nyulpaprikás lessz ebjédre targonyávā* (Bk)

nyúlszívü *nyulszivü* [-bb] mn félős *Nyulszivü embēr ne mennyen kerüllőjnek* (Pf)

nyurga *nyurga* [~n, ~bb] mn magas, sovány *Nyurga fijukot híjnak kosárlabdázni* (V)

nyuszi *nyuszi* [-t, -k, -ja] fn (gyermekny) kis nyúl, nyúl *Nyuszit rajzöt az ovóunéjnk* (Mi)

nyúz *nyúz* [-ok, -ö ~ -ol, -ott] ts ige **1.** bört lefejt *A szomszéd nyúzza nekem a nyulakot, mer éjn nem tudom* (Gl); **2.** nem kímélve visel *Nyúzza aszt a fārmert hétköznap, ünnepnap* (Ko); **3.** zsarol *Nyúzza az időj̄s szülejit, mulatozik, nem tamul* (Dr)

nyúzott *nyúzott* [-on, -abb] mn fáradt, sápadt *Ojan nyúzott kjépe van, hogy a pogám mekszánna* (D)

nyü¹ *nyü* [-vök, -sz, -tt] tn ige **1.** nyö *Má csag dj̄elután nyüttük a kenderet* (Gy); **2.** koptat *Ugy nyüvi a cipőit, hogy nem gyözzük neki venni* (Bó)

nyü² *nyü* fn (csak kifejezésekben) tetű *A nyü egyem meg* (Bk) [] *Annyi vam belőj̄lle, mint a nyü 'sok'* (Tát)

nyüg *nyüg, nyüg* [-öt, -je] fn teher *Nyüg a nyakamon ez a sok jóuszág* (Pk)

nyüglődik *nyüglőj̄dik* [-ök, -ö ~ -öl, -ött] tn ige bajlódik *Nyüglőj̄dik még ety kicsit a jóuszágā, oszt eladom* (Ff)

nyügös *nyügös* [-ön, -ebb] mn

nyugtalan, síró *Valamijjér nyugós ez a puja* (Vr)

nyüst *nyüst* [-öt, -ök, -je] fn a szövőszéknek az az alkatrésze, amelyen a láncfonalak vannak keresztülhúzva *A nyüst mozgatható része az esztovátának* (Tk)

nyüstöl *nyüstöl* [-ök, - ösz, -sz, -öt, -t] ts ige *Nyüstölöm eszt a pujád, de hijába* (Kf)

nyüszít *nyüszít, nyüszjét* [-ek, -sz ~ -el, -ett] tn ige **1.** kutya szükköl *Nyüszít ez a kutya, vajom mi baja* (H); **2.** ember tehetetlenül siránkozik

Nyüszít szegjém beteg asszo, de nem törőüdnék vele (Bat)

nyüzsgés *nyüzsgés, nyüzsgjés, nyüzsgís* [-t, -ek, -e] fn sürgölődés *Nagy nyüzsgjést csináltak a vendjégek körül* (Vr)

nyüzsgölődik *nyüzsgölődik, nyüzsgölőüdik* [-ök, -sz ~ - ö ~ -öl, -ött] tn ige feltűnően forgolódik *Nyüzsgölőüdik az a jány a fijuk körül, csunya dolog a* (Bat)

nyüzsög *nyüzsög* [-zsgök, -sz, -zsgött] tn ige igyekszik *Ne nyüzsögj annyira, rájérsz még az ebjeddē* (Kv)

o o [-t, -k, -ja] fn az o hang jele *O betűköt rājzol a homogba* (Pf)

ó¹ ó, óu [-t, -k, -ja] fn az ó hang jele *Szlatinán az ó betűt o-nak monygyák* (Té)

ó² ó, óu mn régi, elmúlt *Az óu esztendőübe vóutunk ē nállok* (Bat)

ó³ ó, óu isz **1.** bosszúság, fájdalom, félelem stb. kifejezésére *Óu, de ügyetlenül fogod aszt a kapát!* (Kf); **2.** öröm kifejezésére *Óu, hát vjégre ējöttetek minállunk!* (Ah)

óbégat óbégat, óúbéjgat [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] tn ige siránkozik ok nélkül *Mit óúbéjgat az az asszon, séjñki nem bánca* (Tk)

óbor óbor, óubor [-t, -ja] fn az ideinél régebbi bor *Az óuborbú kináta a job vendjégeket* (Ho)

óceán óceán, óuceán [-t, -ok, -ja] fn **1.** világrészeket elválasztó tenger *A fija a Csendes-óceám mellet vóut katona* (J); **2.** Amerika *Az ēsőü vilákháboru után sokan kimentek az Óceánon túra* (Fp)

ócsárol ócsárol, óucsárol [-ok, -ōsz ~ -sz, -ōt ~ -t] ts ige vkit kisebbít, becsmérel *Attú séñki nem lesz jop, ha másokot óucsárol* (K)

ócska ócska, óucska **I.** mn régi, viseltes *Mindjég óucska, kitaposot cipőübe jár* (Nf) **II.** fn viseltes holmi *Nem kē neki más óucsakája* (Ke)

ócskás ócskás, óucsakás [-t, -ok, -a] fn bizományi áruk boltja *A megunt holmikod beaggyuk az óucsakásba* (Mi)

ócskaság ócskaság, óucskaság [-ot, -ok, -a] fn agyonhordott, régi holmik *Eszt a sok óucskaságot mint kihajítom a sifombú* (Gy)

ócskavas ócskavas, óucskavas [-at, -a ~ -a] fn vasból készült, haszálatra alkalmatlan tárgy *Ez a darállóu má csak óucskavas* (Kv)

ocsmány ocsmány [-ul, -abb] mn **1.** pocsék *Aszt az ocsmány asszont kűttjék ē tanúni* (Pf); **2.** becstelen *Ojan ocsmány emberrē nem akart sóugorságba kerúni* (Gl); **3.** szemtelen, a szemérmert sértő *Avvā szóurakozik, hogy ocsmány vicceket mond* (Ng)

ocsmánykodik ocsmánykodik, ocsmánkodik [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige pizskoskodik, káromkodik *Ocsmánkodik az egjész ucca hallatára* (Fra)

ocsmányság ocsmányság, ocsmányság [-ot, -ok] fn **1.** pizsokság *Ideje vóun ētakarítani az óulbú aszt a sok ocsmányságot* (Bk); **2.** káromkodás, csúnya beszéd *Csak az ocsmányság jön ki a száján* (Or); **3.** becstelen személy *Aszt az ocsmányságot nem tūrte tovább a házába* (Np)

ocsú ocsu [-t, -ja] fn a megrostált gabona szemetes alja *Asz ocsut ki kē rostáni, ha jóu kenyeret akarunk* (Bo); [] *Ocsu közzéj keveredett 'hitvány emberek közé került'* (Bf)

ocsúdik ocsudik [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] tn ige ébred *Nehezen ocsudot, amikor kopoktok az ājtóun* (Bo)

oda oda **I.** hsz **1.** abba az irányba *Āra fele ment, oda a kutho* (Bd); **2.**

abba a helyzetbe *A vjégin oda jutot, hogy nem maratt a házba semmije* (Csp); **3.** elveszett *Oda lett a nagy vagyon* (G); **4.** egy bizonyos helyzethez viszonyítva *Menc a sarokig, oda má közel van a templom* (Si) **II.** ik **1.** vmi, vki felé *Odajöt, hogy bocsánatot kirjen tüllem* (Ts); **2.** elvész *Odalett a száz rubele* (Ho) [] *Oda se neki 'nem baj'* (Kh); *se ide, se oda 'nem számít'* (Tát); *Isten untáig odavan 'nagyon sokáig elmarad'* (Bá); *odavágja, mint ety taknyot 'könnyen elbánik vele'* (Fr)

odaad *odaad* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige **1.** vkinek vmit átnyújt *Odaadom a kaszát vaty kéjt napra* (Bsz); **2.** vkinek ajándékoz *Odaadom a házat a fijataloknak* (H); **3.** nemi kapcsolatba lép *Odaatta magát egy jötmენტnek* (Cse); **4.** feláldozza az életét *Odaatta az íletit a hazájír* (Ksz)

odaadó *odaadóu* mn **1.** lelkiismeretes *Odaadóu munkájajér préjímjomot kapott* (Fra); **2.** önzetlen *Odaadóu anyya a gyērmekejének* (Kf)

odaajándékoz *odaajándékoz, odaajándékoz, odaajándíkoz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige ajándékba ad *Mindeedet odaajándíkozō a vígin* (Ke)

odaáll *odaáll* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] tn ige arra a helyre áll *Odaállott a kájháho, osz nem mozdút ē onnen* (Ge) [] *Odaáll az esze 'érdekli vmi, figyel rá'* (Bf)

odaát *odaát* mut hsz **1.** politikai határon túl *Osz hogy ílnék odaát az emberek?* (Kd); **2.** vmilyen helyen túl *Odaát van az asszony a szomszídiba, minygyá megjön* (Sza)

odaáltal *odaátál* a szomszédban hsz *Odaátál vam má a puja dǵéletántú* (Bsz)

odább *odább, odéj* hsz arrább *Áj má odább, éjn is had mennyek oda!* (Tú) [] *As se monygyák nekem, áj odéd* 'semmivel nem sértenek meg' (Ng); *odébb állott 'észrevétlenül eltűnt'* (Kg)

odabenn *odabe* hsz ott benn, a házban *Mennyéj csak, melegeggy meg ety kicsit odabe!* (Nb)

odabiggyeszt *odabiggyeszt* [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige vmit feltűnő helyre tesz *A kalapjára biggyesztette a nacs csokör főjűdiepret, had örűjön neki a puja* (Z)

odabolondít *odabolondít, odabolondjét* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige fölöslegesen odahív *Odabolondították az embereket az irodára, fizetjés meg nem vóut* (Fp)

odabújik *odabujik* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -t] tn ige odasimul *Amikor álmos a csep ján, röktön odabujik az annyáho* (Ts)

odacsap *odacsap* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] tn ige dühösen odaüt *A gazda csak odacsapott az asztāra, ha nem vóut idejibe az ebjéd* (Bó)

odacsíp *odacsíp* [-ek, -ē ~ -el ~ -sz, -ett] ts ige odaszorít *A satu odacsípte az ujját, be is dagatt utánna* (Ti)

odacsődül *odacsődül, odacsőjűdül, odacsődüll* [-t] tn ige kíváncsi tömeg odagyűl *Odacsőjűdūt a falu a klubb e-libe a nagy verekedjésre* (Vr)

odaég *odaég, odajég, odaíg* [-ett] tn ige **1.** odasül *Éfelejtette a gászt kikacsōni, oszt a hus odajégett a lá-*

basho (F); **2.** tűzbe elpusztul *Oda* *é-* *gett azoknak a házok, mindenök* (V)

odaér *odaér, oda* *ér, oda* *ír* [-ek, -sz, -t] tn ige **1.** arra a helyre érkezik *Elindút jó* *kor, hogy oda* *érjem, mire jön a vonat* (D); **2.** munkában vmeddig eljut; ha a fontosabb tennivalókat elvégzi *Máj ha oda* *érek, kimosom a hajam* (Tk)

odaérik *oda* *érik, oda* *érik, oda* *írik* [-ek, -sz, -t] tn ige a fejlődés egy bizonyos szakaszáig eljut *Ha oda* *érik a cseresznye, hoty szedni lehet, pijac* *óhatok eleget* (F)

odafagy *oda* *fagy* [-ott] tn ige ráfagy *Kin hatyta a mosl* *ékos vidret az udvaron, ugy oda* *fagyot, hogy alik tutták kiolvasztani* (G)

odafigyel *oda* *figyél* [-ek, -ész~ -sz, -ét ~ -t] tn ige odaösszpontosít *Oda* *figyél, amit csinász, nehogy é* *tjévezd a szálakot* (M)

odahagy *oda* *hagy* [-ok, -sz, -ott] ts ige **1.** vhol elveszít *Ha oda* *hagyta a kabáttyát, járjon á* *né* *kü* (J); **2.** elhagy *Oda* *hagyta a szerencsé* *je, aká* *rmihe kezd, nem sikerül neki* (Tú); **3.** adaad *Oda* *hagyta a házát a fi* *jataloknak, ü meg é* *kö* *ü* *tözött onnen* (Ff)

odagondol *oda* *gondol* [-ok, -ős ~ -sz, -öt ~ -t] ts ige hozzágondol *Csak a fele p* *é* *nszt atta meg, a többit tán gondó* *jam oda?* (Ti)

odahallgat *oda* *halgat, oda* *hāgat* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige odafigyel *Oda* *hāgas má, mit mond ez a kis csitri!* (K)

odahallik *ada* *hallik* [-ott] tn ige arra a helyre hallatszik *A lakadalmaz zene oda* *hallik a más* *ík uccába* (Fr)

odahederít *oda* *hederít, oda* *hederit* [-ek, -ē ~ -el ~ -sz, -ett] tn ige odafigyel *Oda se hederics, mit mond az a kelekó* *tya* (Fo)

odáig *odáig, odá* *jig* hsz **1.** addig a helyig *Odáig meny, ahum meglátod a kis templomot!* (Kv); **2.** addig az ideig *Odáig mék sok viz lefojik a Tiszán* (Bk) [] *Odáig vagyok veled, meg vissza* 'semmire sem megyek veled'

odaigér *oda* *igér, oda* *igír, oda* *igér* [-ek, -sz, -t] ts ige vkinek előre ígér vmit, vkit *Oda* *igértük a rostát a szomsz* *é* *dnak, má nem monthattunk nemet* (Nf)

odaint *oda* *int* [-ek, -ē ~ -el ~ -sz, -ett] ts ige intéssel magához hív *A maji jányokat má csak odaintik a fi* *juk a bálba, má mennek is* (Vs)

odajár *oda* *jár* [-ok, -sz, -t] tn ige **1.** rendszeresen arra a helyre jár *Odajár vásáröni a sarki bó* *udba* (Tú); **2.** azon a helyen volt *Odajártam Újlakra a pi* *jacra* (Be)

odaken *oda* *ken* [-ek, -sz -ē ~ -el, -t] ts ige **1.** odaüt *Odakent neki egy o* *jam pofont, hogy elá* *ju* *t* (Gu); **2.** oda csap *Ugy oda* *kente a fő* *ü* *thö, hogy nyikanni se tudott* (Rf)

odaki *odaki* hsz odakinn *Kutyaor* *ditó* *ú hideg van odaki* (Vr)

odaköltözik *oda* *költözik, oda* *kö* *ü* *tözik* [-ök, -ö ~ -öl, -ött] vkihez megy lakni *Mé* *g össze se iratkosztag, de má odakö* *ü* *tözött az embérhe* (Vr)

odakozmál *oda* *koz* *mál, oda* *koz* *máll* [-t] tn ige étel az edény aljához ég *Odakozmát a habart paszujjom a fazok* *fenekihē* (Th)

odalapul *odalapul, odalapull* [-ok, -ús ~ -sz, -út ~ -t] tn ige félve oda-
simul *Odalapút az annyáho, mer fjél,*
hogy megverem (Bk)

odalesz *odalesz* [-ek, -ē ~ -el, -lett] tn ige 1. elpusztul *Odalessz az ideji*
tērmis, ha ijen időű lessz egész nyá-
ron (B); 2. elmegy *Odaleszek hóunap*
a pijacon (Bú); 3. szomorú lesz *Oda-*
lessz az anyát, ha ēvisznek katoná-
nak (Gy)

odalopakodik *odalopakodik* [-ok, -sz ~ -ō ~ -ol, -ott] tn ige odalopózik
Valahogy odalopakodott a fáho; osz
lelopta az összes cseresznyét (Bd)

odalök *odalök* [-ök, -sz, -ött] ts ige 1. odadob *Odalökte a laptát a virá-*
gok közzéj (Tú); 2. durván odaad *O-*
dalöki aszt a tánygyér jételt az öreg-
asszonak, osz tovább nem törőűdik ve-
le (Nf)

odamarad *odamarad* [-ok, -sz ~ -ō ~ -ol, -tt] tn ige sokáig marad vhol
Ha átmenc a szomszjédba odama-
racc, ēfelejkézē magadrú (Np)

odamegy *odamegy, odamegyen* [-ek, -mensch ~ -mégy, -ment] tn ige 1. arra a helyre megy *Odamégy szo-*
mszjédōni Kovácsékná (S); 2. vmilyen személyt megszólít *Oda-*
megy az akárkihe, nem szígyellőűs
(E)

odamond *odamond* [-ok, -sz ~ -ō ~ -ol, -ott] ts ige vkinek a szemébe
mond *Odamontam neki mindent, ami*
a begyembe vótt (Úh)

odamondogat *odamondogat* [-ok, -sz ~ -ō ~ -ol, -ott] ts ige megmondja
bátran a véleményét *Odamondogat-*
tunk a főűnöknek, ne higgye, hogy mi

vakok vagyunk (Ng)

odanéz *odanéz, odanjéz, odaníz* [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige 1. arra felé
néz *Odanézz, ot jönnek a vendégek*
má (Tú); 2. odafigyel *Odanjéz má,*
mit akar ez a köjök! (Nb)

odanyom *odanyom* [-ok, -sz, -ott] ts ige 1. odaszorít *Ugy odanyomták az*
ótóbusz ódaláho, hoty szusszani se
tudott (Mi); 2. ellenkezést nem tűrő
mozdulattal odaad *Odanyomtam neki*
a tizest, akarta, nem akarta (Be)

odanyomakodik *odanyomakodik* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] tn ige odato-
lakodik *Valahogy oda kéűny nyoma-*
kodni a kasszáho, nehogy lekíssük a
vonatot (Cs)

odanyújt *odanyút* [-ok, -sz, -ott] ts ige vki, vmi felé nyújt *Odanyútotta a*
kezt, ne lássák, hoty harakszik (Fra)

odaölt *odaölt* [-ök, -ō ~ -öl, -ött] ts ige odavarr sietve *Csak ugy őűzsd*
oda aszt a gombot, nincs időű
pizmogni vele (Csn)

odapisil *odapisil, odapisill* [-ek, -sz, -it] tn ige maga alá vizek *Sokká-*
jig odapisít a fiju, nem lehetet rulla le-
szoktatni (Np)

odapiszkol *odapiszkol* [-ok, -ōsz ~ -sz, -öt ~ -t] tn ige maga alá székel
Szígyen, hogy ijen nagy gyērmek oda-
piszkōjon! (R)

odaragad *odaragad* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -tt] tn ige 1. odatapad *Odaraga-*
d a sárba az embēr lábbelije (Gy); 2. vkihez erősen ragaszkodik *Odaragad*
a keresztannyáho, osz nem lehet ēven-
ni tülle (Tk)

odarendel *odarendel* [-ek, -ēs ~ -sz, -ēt ~ -t] ts ige hivatalos v. fontos

helyre hív *Odarendétek az irodára, nem tudom, mit akárhatnak tüllem* (V)

odarezél *odarezél* [-ek, -ész ~ -sz, -ēt ~ -t] tn ige félelmében maga alá székel *Na, mi van, odarezétéj?* (Kv)

odarohan *odarohan* [-ok, -sz, -t] tn ige futva odamegy *Odarohant a pujáho, hogy nincs-je valami baja* (Bá)

odasettenkedik *odasettenkedik* [-e, -ē ~ -el ~ -sz, -ett] tn ige lopakodva lassan odamegy *Má megjént odasettenkedett a kiskutyák melléj ez a puja* (Rf)

odasompolyog *odasompojog* [-jgok, -sz, -jgott] tn ige bűnbánóan odamegy *Odasompojog az apjáho, am meg rökön megbocsát neki* (Mu)

odasóz *odasóz, odasóuz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige teljes erejéből odaüt *Asz ha odasóuz, megemlegetik, mig ilnek!* (E)

odasül *odasül* [-üt ~ -t] tn ige az aljához sül *Odasüt a hus a hagymávā együtt, ki lehet lökni* (Bd)

odaszarik *odaszarik* [-ok, -sz, -t] tn ige odapískol [] *Hāgat, mint aki odaszārt 'sinyin hallgat'* (J)

odaszokik *odaszokik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige egy meghatározott helyre szokik *Ha odaszokik a kacsá a tóura, keveseb gond lesz vele* (Ti)

odaszorul *odaszorul, odaszorull, odaszurull* [-ok, -úsz ~ -sz, -üt ~ -t] tn ige odapréselődik *Odaszorút az uj-jom a deszkák közzé, még is kikűt* (S)

odatalál *odatanál* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] tn ige zhová eljut *Odatanállok én a nagyapám házáho setjédbe is* (A)

odatart *odatart, odatārt* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige **1.** vmilyen irány felé halad *Odatārtunk mi is a klubba* (Pf); **2.** odanyújt *Odatārtotta az arcát, hoty csókőják meg* (Or) [] *Odatārca a markát 'részt kíván vmiből'*

odateszen *odateszen* [-ek, -ē ~ -el, -tett] ts ige **1.** arra a helyre tesz *Odatette a fizlésit az asztāra* (S); **2.** odakészít *Jóu korán odatettük a levest főjüni* (Bat); **3.** elhelyez *Mi tettük oda a postāra, de az má nem igaz* (Ah)

odatéved *odatéved, odatéved, odatíved* [-ek, -sz, -t] tn ige véletlenül odakerül *Nem akartam nállok menni, csak odatévettem* (Fp)

odaugrik *odaugrik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige sietve odaáll *Odaugrott az apja elibe, hogy ne üsse a kissep testvirit* (Sza)

odaül *odaül* [-ök, -űsz ~ -sz, -üt ~ -t] tn ige sokáig marad vhol *Jóu odaütéj a komádná!* (Fr)

odavaló *odavaló, odavalóu* mn **1.** abból a helységből származik *Odavalóu Béjgamba ú is* (D); **2.** odaillő *Etyformák, odavalóu közzéjök* (Dr); **3.** arra érdemes *Odavalóu a kapáho, ha nem fül a foga a tanullásho* (V)

odavalósi l. **odavaló**

odavesz¹ *odavesz* [-ek, -ē ~ -el, -vett] ts ige **1.** albértletbe vesz *Odaveszek magamho ety tanjétouméj, osz nem lészek magam* (Fo); **2.** beszámít *Méj ha odavész a lagbjért is, egjész jóu kis összeg lessz* (Fo)

odaveszen² *odaveszen, odavész* [-ett] tn ige **1.** odapusztul *Odaveszett a járvamba az összes apróumarha* (Tá); **2.** nyomtalanul eltűnik *Három*

fija veszett oda a háborúba (Csp); **3.** odamarad *Má a jány is odaveszett a szomszédba* (Tk)

oda-vissza *oda-vissza* hsz mindkét irányba *Újlaktú Berekszázig oda-vissza hatvan kopek a jegy* (Tú)

odébb l. **odább**

odébbat hsz arrébb *Nem mēnne odébbat, pedig lássa, hogy nem féj-rünk* (S)

ódivatú *ódivatú, óúdivatu* [-n, -bb] mn rég divatja múlt *Ojan óúdivatu ruhába jár, ami má a nagyapjának se vód divatos* (K)

odú *odu* [-t, -k, -ja] fn **1.** üreg *Egy örek fa odujába dukta ē a gombát* (Si); **2.** sötét, nedves lakás *Reomát kap az embēr ebbe az oduba* (Tú) [] *Bebújt az odujába 'elzárkózott a lakásában'* (Tú); *megy beléj, mint az oduba 'nagyon sokat bír inni'* (Pk)

odvas *odvas* mn üreges *Az odvas fába lekhamaréb becsap a ménkü* (Hl)

óesztendő *óesztendő, óúesztendő* [-t] fn az elmúlt év, az év vége *Az óúesztendőibe méjék sok a tennivaló* (Pk)

ofszájd *ofszájd, ofszáj* fn ferde állás *Igaziccsa má meg a sipkáját, mer ofszájba áll* (Ti)

óh l. **ó³**

óhaj *óhaj, óúhaj* fn kívánság *Micsoda óúhajjai lennének ennek a pujának!* (Tk)

óhajt *óhajt, óúhajt* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige kíván *Mikor beteg vóút, mindjég a különleges jételeket óúhajtotta* (V)

óhatatlan *óhatatlan, óúhatatlan*

mn elkerülhetetlen *Neki óúhatatlan bele kē keveredni a bōájba* (Bcs)

óhaza *óhaza, óúhaza* [-t, ~ja] fn a régi, az elhagyott haza *Mind vágyik vissza az óúhazába* (M)

ohó *ohó, ohó* isz **1.** váratlan öröm kifejezésére *Ohó, hát te is it vagy?* (K); **2.** tiltakozás kifejezésére *Ohó, hát nem így vóút a megbeszélév!* (Z)

ok *ok* [-ot, -ok, -a] fn indíték *Nem tudni mijen ogbú haragudot meg* (Mf)

okád *okád, okádik* [-ok, -sz ~ -ō ~ -ol, -ott] tn ige hány *Riszezen hazajön, oszt okádik, mint egy diszó* (Gu)

oklevél *oklevél, oklevel* [-et, -ek, -e] fn Szakképzettségről szóló okmány *Kitamúta a szabászatot, oklevele is van rulla* (Tú)

okleveles *okleveles* mn diplomás *Má csupa okleveles agranóumuzs dóúgozik a kolhozogba* (Tg)

okmány *okmány* [-t, -ok, -a] fn dokumentum *Kē valami okmány, amire kiaggyák a gyárbug a fát* (Tú)

okol *okol* [-ok, -ōsz ~ -sz, ōt ~ -t] ts ige hibáztat *Minden bajokjér minket okōnak* (Fra)

ókor *ókor, óúkor* [-t] fn **1.** történelmi korszak *Az iskolába tanútuk az ókört* (Kh); **2.** rég elmúlt idő *Am méjég az óúkorba vóút, amikor nagyanyáméjék fujatalok vóútak* (Kv)

ókori *ókori, óúkori* mn elavult, divatjamúlt *Asz monygya, hogy ū ijen ókori ruhába nem megy ē a lakadalomba* (Vr)

okos *okos, okas* [-on ~ -an, -abb] mn jóeszű *Okos pujájai vannak* (Ng) [] *Okos, mint a beregi kos 'egyáltalán*

nem okos' (Tú); *okos vaty te, csak az a baj, hoty kevesen tuggyák* 'nem vagy okos' (Tk); *az okosabb enged, a bolondap szenved* 'az okos be tudja látni a saját hibáját' (Tú); *okos, mint a Zemplényiné Dezsőjje* 'buta' (Be); *az okos nem ütközik kéccer ety kűbe* 'okos ember ha hibázik is, még egyszer ugyanazt a hibát nem követi el' (Fr); *okos, mint az arдай kos* 'buta' (Kb)

okosít *okosit, okosjét* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige felvilágosít *Állandóan okosiccsa a hugád, de az nem hāgat rá* (Be)

okoskodás *okoskodás* [-t, -ok, -a ~ -sa] fn vminek a folytonos magyarázata *Má hāgatni se birom az állandóu okoskodását, eszt így, aszt ugy, eszt ezjér, aszt azjér* (Nb)

okoskodik *okoskodik, akaskadik* [-ok, -sz, -ott] tn ige folyton magyaráz, ellenvetést tesz *Csinát, ha eccer asz parancsóták, ésj ne okoskoggy!* (Kf)

okosodik *okosodik, akasodik* [-ok, -sz ~ -ō ~ ol, -ott] tn ige értelmesebbé válik *Öröm nizi, ahogy okosodik ez a gyērmek* (Th)

okozó *okozó, okozóu* [-ja] fn az, aki vminek az előidézője *Veszekednek egymássā a fįjatalok, oszt asz monygyák, az anyóus mindenek az okozóujja* (Tá)

oktalan *oktalan* mn értelmetlen, buta, fölösleges *Oktalan beszid, nem megýünk vele semmire* (Gl)

oktat *oktat* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige tanít *Mindig a jóra oktattuk, nem sokra ment vele* (Tg)

oktatás *oktatás* [-t, -a ~ -sa] fn iskolai tanítás *Mi méjk fizettük a nagyob-bik fįju oktatásajjér* (Nbe)

október *október, októuber* [-t, -e] fn a 10. hónap *Októuberbe lessz egy éjve, hogy má katona a fįjunk* (Bt)

októbrista *októbrista, októubrista* [-t, ~k, ~ja] fn elemi iskolások ifjúsági szervezetének tagja *Az októubristák jelvénye a vörös csillag* (Sz)

oktondi *oktondi* [-n, -bb] mn buta *Te kis oktondi, ne szįgyed magadot* (Bk)

okul *okul* [-ok, -úsz ~ -sz, -út ~ -t] tn ige tanul vmi kapcsán *Nem okútá a sog bajodbú, hát magadra vess* (Bs)

ókularé *ókularé, óukullaréj* [-t, -k, -ja] fn szemüveg *Má csak az időűssök monygyák, hogy óukullaréj* (H)

okvetetlen *okvetetlen* [-ül, -ebb] mn feltétlen *Neked okvetetlenül ē kē jönni!* (Ti)

okvetetlenkedik *okvetetlenkedik* [-ek, -ē ~ -el ~ -sz, -ett] tn ige 1. fontoskodik *Okvetetlenkedett a lakadalomba, mintha ű let vóyn a lekfőűb vendjég* (Bk); 2. lábatlankodik *A pu-ját ki kē küdeni jáccani, ne okvetetlenkeggyenek a foróu fazikok körül* (Bk)

ól *ól, óul* [-at, -ak, -ja] fn istálló *Bevezettük a villonyt az óulba is, nem vaklállunk a koraji fejjéskör* (Or)

olaj *olaj, olāj* [-at, -a] fn 1. növényi zsiradék *Rjégen a falubú összeve-rőűttünk njéhányan, oszt ementünk olajat ütni* (Vr); 2. olajfesték *Olajjā festettük le az qajtóukot* (S); 3. ásványolaj *Vettünk egy olajkájhat, így oszt olajjā fűttünk* (Rf)

olajkályha *olajkájha, olājikájha* [~t, ~k, ~ja] fn olajjal fűthető kályha *Sok olajkájha robbant má it fē a gondatlansáktú* (Ff)

olajos *olajos* [-on, -abb] mn **1.** napraforgóolajjal megkent *Igen sze-ressük a friss olajos kenyeret* (Fp); **2.** olajfestékes *Olajos kézzē csak nem fokhat kezet* (Be)

olajoskanna *olajoskanna* [~t, ~k, ~ja] fn olaj tartására haszát kanna *Az olajoskanna kiürüt, mek kējn töjteni* (Kf)

olajoz *olajoz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige olajjal ken *Olajozzuk eszt az oaj-tóut, hogy ne nyikorogjon* (Hl)

olajütő *olajütő, olajütőj* [-t, -je] fn növényi magokból, pl. napraforgóból olajat sajtoló malom *Rjegen csoportoson jártunk más falugba az olaj-ütőjbe* (Tk)

ólálkodik *ólálkodik, óulákodik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige leskelődve jár, lopakodva figyel *Vigyáni kē, mer a macska itt óulálkodik a hus körül* (Fr)

olasz *olasz* [-t, -ok] mn, fn **I.** mn olasz nemzetiségű, Olaszországból származó *Olasz cipőjüket árúnak az üzledbe* (Tú); **II.** fn olasz személy *Az olaszok jóu filmeket csinálnak* (Be)

olaszrizling *olaszrizling* [-et, -je] fn fehér borszőlő *Az idéjn az olasz-rizling nem elíg ídes* (Sza)

olcsó *olcsó, ócsó, ócsóu* [-n, -bb] mn alacsony árú *Ócsóun attam a paprikát, így osz hamar ekőjtt* (Kd); [] *Ócsóu husnak hig a leve* 'ami nem kerül sokba, az rendszerint rossz minőségű' *Sokszor a drága az ócsóu*

'érdemesebb drágább holmit venni, mert az tartós'

olcsójános *olcsójános, ócsójános, ócsóujános* [-t, -ok, -a] fn kevés pénzért dolgozó ember *Nem hijok ócsóujánosokat, mer majd ojan lessz a ház is* (Bk)

olcsóbbodik *olcsóbbodik, ócsóbbodik, ócsóubbodik* [-ott] tn ige lejebb megy az ára *Maj má csak akkor rakung be ugörkát, ha ety kicsit ócsóbbodik* (Sz)

olcsóság *olcsóság, ócsóság, ócsóúság* [-ot, -ok, -a] fn **1.** az a helyzet, amikor mindennek alacsony az ára *Ami mos van, ahoz képpes ezelőjtt ócsóúság vóut* (Th); **2.** hitvány holmi *Ócsóúságogba jár, jobra nem tellik* (T)

olcsul l. **olcsóbbodik**

old *old, óud* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige **1.** szilárd anyagot folyadékban folyékonnyá tesz *A keserúsóut főróu vízbe óudom, uty tán jobban hat* (Nbe); **2.** bogoz *Óudanám eszt a fonálad, de igen össze van csomóu-sodvā* (Fra)

oldal *oldal, óudal* [-t, -ak, -a] fn **1.** vminek a jobb v. a bal szélére eső része *A kazal jobb óudala ferdéjre sikerút* (Bt); **2.** vminek a külső fala *Lement a zománc a fazok óudalárú* (Z); **3.** vki, vmi pártján *Éjn az igasság óudalán álllok* (D); **4.** (jelzőként) rszerint téglalap alakúra hagyott dolog *Egy egész óudal Szalonnát sütöttek meg a Tiszán* (Tú) [] *Fúrja az óudalát 'kiváncsi rá' Most fördút a másik óudalára* 'javában alszik'

olad alas *olad alas, óud alas* [-t, -a ~ -sa] fn, mn **I.** fn sertésborda *Mifeléjnk*

mekfűstölik az óudalast (F); **II.** mn bizonyos számú lapot tartalmazó *Ety kétszáz óudalas könyvet kiolvas egy este* (He)

oldalaz *oldalaz, óudalaz* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige sunyin megy, nehogy észrevegyék *Óudalazik mellettem, pedig éjn utyse akarom látni* (Ba)

oldalbor *oldalbor, óudalbor* [-t, -ja] fn **1.** oldalcsont *A nagy verekedésbe kéjt óudalborádája tört ē* (Rf); **2.** (tréf) feleség *It van az óudalborádám, beszíjen ű, ugvys hosszu a nyelve* (Sza)

oldaldeszka *oldaldeszka, óudaldeszka* [-t, -k, -ja] fn a szekér két oldalán levő deszka *A ganéjhordászba bepiszkolóttak az óudaldeszkák* (Mf)

oldalfájás *oldalfájás, óudal* [-t, -a ~ -a] fn az oldalakban érzett fájdalom *Ettű a csunya óudal* [fájást] *ljelegezi is alik tudok* (Csp)

oldal *oldal, óudal* [-t, -ok, -a ~ -a] fn vissza-visszanézva való somfordálás *Ez az óudal nem teccik nekem, ugv látom el akarsz szökni* (S)

oldalház *oldalház, óudalház* [-at, -ak, -a] fn oldalszoba *Az óudalházad berendesztük hálóunak* (Ho)

oldalkocsi *oldalkocsi, óudalkocsi* [-t, -ja] fn motorkerékpár pótkocsija *Az óudalkocsit telihozza a tehennek gazzā minden este* (Tk)

oldal *oldal, óudal* [-lgok, -sz ~ -lgō ~ -lgol, -lgott] tn ige somfordálva megy *Itt óudal, asz várja, mikor lehet mekszökni* (Bt)

oldalrúd *oldalrud* [-at, -ak, -ja] fn vastag rúd, amelyet a szekér két olda-

lára teszek, hogyb több széna férjen a szekérre *Erőjssen tet fē az óudarudat, nehogy leborujon a szjēna* (Tk)

oldalsó *oldalsó, óudalsó* mn szélen levő *Az óudalsó ívegek közül vettem előj eggyet* (Fo)

oldalszoba l. **oldalház**

oldalszúrás *oldalszurás* [-t, -a ~ -a] fn az oldalakban érzett szűrő fájdalom *Tām mējhartyája lesz, azir vannak ojan óudalszurásai* (Ksz)

oldalt *oldalt, óudalt, óudāt* hsz a jobb v. a bal szélen *Óudāt megyek, nehogy elüssön valami* (Bs)

oldalvást l. **oldalt**

oldalzseb *oldalzseb, óudalzseb* [-et, -ek, -e] fn rszerint zakó oldalán levő zseb *Az apró upjēnszt az óudalzsebbe rakom* (Tk) [] *Kifizeti a jobb óudalzsebibű 'nem okoz neki anyagi gondot vminek v. vkinek a kifizetése'*

old *old, óud, ód* [-ok, -sz ~ -ō ~, -ott] ts ige bont *Óudom eszt a szallagot, mer begobozóudott* (Tk)

olimpia *olimpia, olimpija* [-t, -k, -ja] fn **1.** sport világvrseny *A moszkvaji olimpiján tálmácskodott* (Tú); **2.** vetélkedő *Ēment az onoka fizikábú olimpijára* (Ts)

olló *olló, olóu, allóu* [-t, -k, -ja] fn két éles pengéből és fogóból álló vágó- ill. nyíróeszköz *Ēvitte az allóut megēlesiteni* (Sza)

ólmos *ólmos, óulmos* mn ónos *Óulmos esőj esik napok óuta* (Csl)

ólom *ólom, óulom* [-mot, -ja] fn fém Pb *Mostanába a jányok má nemigen öntenek ólmot szilvesztērkor* (Fr)

ólomecet *ólomecet, ólomecet* [-et, -je] fn ólmot tartalmazó ecet *A csunya gyuladást ólomecettē kē borogatni* (Gy)

ólomkatona *ólomkatona, ólomkatona* [˘t, ˘k, ˘ja] fn **1.** ólomból készült játékfigura *Ólomkatonákkā jáccot háboruzsdit* (Bsz); **2.** lusta, nehezen mozgó személy *Mocany má mek, te ólomkatona!* (Kg)

olt¹ *olt, ójt* [-ok, -sz, ~ -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** tüzet fényt megszüntet *Óuccsa a villonyt, ha kē, ha nem* (Bó); **2.** meszet vízzel ald *Ki akārnank meszēlni a kiskonyhāt, azjēr, óuccsuk eszt a meszet* (Or); **3.** juhtejet oltóanyaggal kever *Előűször óuccsuk a tejet, utána az megāszik, osz csinājuk a jusajtot* (Fra)

olt² *olt, ójt* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] ts ige **1.** szőlővesszőbe, facsemetébe, rózsafába nemesebb hajtást illeszt *Tejarózsát ójt a vadrózsába* (Ts); **2.** védőoltást ad *Orditott, amikor himlőű ellen ójtották* (Bs)

oltalmaz *oltalmaz, ójtalmaz* [-ott] ts ige óv *Isten ójtalmazta a sog bājba* (V)

oltár *oltár, ójtár* [-t, -ja] fn templomi asztal, amelynél a szertartásokat végzik *Ójtár előű vette ē a jánt, méjgis ēhatyta* (Bat)

oltó *oltó, ójtó* [-t, -ja] fn az, amivel a juhtejet oltják *Ēlfogyott az ójt óunk, igy osz nem csinállunk sājtot* (Fra)

oltóág *oltóág, ójtóág* [-at, -ak, -a] fn nemes növényről metszett oltani való ág *Az ójtóágat a derekunkra*

kötöttük, oszt igy mentünk a hegyre (Mu)

oltott *oltott, ójtott* mn-i ige nemesített *Ójtott meggyet raktung be befőűnek* (Tk)

oltvány *oltvány, ójtvány* [-t, -ok, -a] fn beoltott szőlő, facsemete *Szípen fejlődűnek az ójtványok* (Ts)

olvad *olvad, ólvad* [-tt] tn ige **1.** folyékonnyá válik *Olvad a hóű, megjēnt latyakos lessz az ut* (Tk); **2.** oldódik *Ez a fajta kockacukor csak nehezen olvad* (Si)

olvadás *olvadás* [-t] fn fagy utáni melegebb időjárás *Olvadáskor nem jóű diszóűt őni, hamār romlik a hus, petyhüt lesz* (I)

olvadozik *olvadozik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige feltűnően kedveskedik *Olvadozik a vendjēgek előűt, pedig vam baja eljég* (Ah)

olvas *olvas, őlvás* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** betűsorokat értelmével felfog *Má a nullás osztáj vjēgin jóű olvasnak az iskolások* (Úh); **2.** számol *Nem zavarom, mer jēppen a fizetjēst olvassa* (Dr)

olvasás *olvasás* [-t, -a] fn **1.** cselekvés, amelynek során vki betűsorokat fog fel *Az olvasás lassam má szokásává vállik* (Bo); **2.** az olvasásra tanító tantárgy *Az őlvasást szereti legjobban, utánna az jēneket* (D)

olvasgat *olvasgat* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige **1.** rendszeresen olvas *Estjēnkjēnt olvazsgatunk* (Gu); **2.** kezdi elsajátítani az olvasást *Őtéjvesem má olvazsgatott az onokánk* (Kd); **3.** számolgat *Csak olvazsgassa a pjēnszt, ő-*

rül, hogy má egybe van a házra való (Nf)

olvashatatlan *olvashatatlan* [-ul, -abb] mn kibetűzhetetlen *Nem csunya az írása, de olvashatatlan* (A)

olvasnivaló *olvasnivaló, olvasnivaló* [-t, -ja] fn olvasásra megfelelő mű *Ément a könyvtárba kivenni valami jó olvasnivalót* (Pk)

olvasó *olvasó, olvasó* [-t, -k, -ja] fn 1. rendszeresen olvasó személy *A könyvtárnak háromszáz olvasója van* (Gy); 2. gyöngyfüzér, az elmondott imák számolására *napokon át csak az olvasóját pörgette* (Hl)

olvasókönyv *olvasókönyv, olvasókönyv* [-et, -ek, -e] fn irodalmi tankönyv *Az olvasókönyvből tanítja a verset* (Tát)

olvasólámpa *olvasólámpa, olvasólámpa* [-t, ~k, ~ja] fn kisebb asztali lámpa *Vettünk a fíjúnak egy olvasólámpát, hogy ne roncsa a szemét* (Cs)

olvasott *olvasott, olvasott* mn-i ign művelt *Olvasott ember a nagyapja, sokad beszél neki a régi időkről* (F)

olvaszt *olvaszt* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] ts ige szilárd anyagot hevítéssel folyékonnyá tesz *Még azon a napon olvasszuk a szalonnát, amikor levágtuk a diszót* (Np)

oly *oj* [-at, -ak] mut névm (csak tárgyesetben egyes és többes számban) *oly Ojat mondok, hogy magam is megbánom; Ojakot éjn sose mondtam* (Bd)

olyan *ojan* mut névm 1. ahhoz hasonló *Ojan szóállót útettünk mi is, mint a szomszédná van* (Mu) 2.

akkora *Vót ott ojan cirkusz, hogy nagyob nem kellett* (Csl); 3. körülbelül *Ojan három hete vótunk nállok* (Nf); [] *Ojan amijen 'már mindegy, milyen' Ojan nincs 'szó sem lehet róla'*

olyanfélé *ojanfélé, ojanfélé* mut névm ahhoz hasonló *Ojanfélé ű is, mint az annya vót* (K)

olyanforma *ojanforma* mut névm akkora *Ojanforma lehettem mint a kissebbik fíjam* (Gy)

olyanformán *ojanformán* mut hsz kb. úgy *Ojanformán öncse meg a kancsót, ahogy a mútkor* (H)

olyankor *ojankor* mut hsz abban az időben *Ojankor reggelibe mindenki emegy othonról* (I)

olyantájt *ojantájt* mut hsz kb. abban az időben *Ojantájt jöjjön, amikor ithonnyába vagyunk* (Rf)

olyasféle *ojasféle, ojasféle* mut névm kb. olyan *Ojasféle ujjast vettünk, mint a te uradé* (Úh)

olykor *ojkor, ojkör* hsz ritkán *Ojkör éjönnek a fíjatalok* (Dr)

omladozik *omladozik* [-ott] tn ige düledezik *Omladozik ez a ház, eccēr ráng dül* (Té)

omlik *omlik* [-ott] tn ige porlik *Finom ez az almás, omlik az embér szájába* (Pf)

ón *ón, ó* [-t, -ja] fn cin Sn *Mámma má nincsenek a bótogba ómbú kjeszűt edínyek* (Sza)

ondolál *ondolál* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] ts ige haját hullámossá tesz *Kifogyott a tartósvíz, így most nem ondolállunk* (Tú)

onkológia *onkológia, onkológija* [~t] fn daganatos betegségeket gyógykezelő osztály a kórházban *A onkológiján fekütt ety hóunapig, utána gyorsan leromlott* (Ho)

onnét *onnét, onnéjt* hsz onnan *Onnéjt jövök éppen a korházbul* (Ho)

ónos l. **ólmos**

ont *ont* [-ok, -ō ~ ol, -ott] ts ige **1.** sokat termel *A gyár oncsa a sok papucsot* (Tú); **2.** bont, dönt *Má ontyák a házunkot, alik köütsztünk ki* (Mi) [] *Kioncsa a belit 'hasba szúrja!'* (Tk)

ónyálog *ónyálog, ónyálog* [-lgok, -ogsz, -lgott] tn ige lustán, kedvetlenül csinál vmit *Ónyálgok evvē a kapállássā, sehoty se jutok a vjégire* (V)

opart *opart, oppart* fn mértani elemeket alkalmazó divatstílus *Oppart ruhát vāratott* (Or)

operáció *operácijó, operácijó* [-t, -ja] fn műtét *Má tennap átment az operácijóun* (Ko)

optál *optál* [-ok, -ász, -sz, -át, -t] tn ige hivatalos engedéllyel más államba települ át *Kéjt éjve optátak Csapru Magyarországra* (Cs)

optimális *optimális* [-an] mn .legkedvezőbb *Optimális körülmények köszt nevējük a bikákat* (Pf)

óra *óra, óra* [~t, ~k, ~ja] fn **1.** hatvan perc *Eggy óra alatt megjárta Újlakot* (Tk); **2.** időmérő szerkezet *Az órát njezi nehogy lekjesse a buszt* (Dr); **3.** az oktatás 45 perces időegysége *Az ötöd osztájosoknak má hat órájok szokot lenni egy nap* (Gy) [] *Jóu órába legyem mondvā 'el ne kiabáljam, rá ne szóljak'* (Tát); *ütött*

az órája 'eljött a vége' (Tk)

óralánc *óralánc, óralánc* [-ot, -a] fn zseb-v. ingaóra lánc *Az ingaóra láncán sujjok vannak* (Bd)

óramutató *óramutató, óramutató* [-t, -k, -ja] fn az óra számlapján forgó kis és nagy fémpálcika *A kis óramutató az órát, a nagy a perceket mutassa* (Hl)

óránként *óránként, óránként*, *óránként* hat-ragos fn minden egyes órában *Óránként kapta az inyekciójut* (Kf)

órányi *órányi, órányi* **I.** fn egy óra alatt megtehető távolság *Ugy eggy órányira van ide Ardóu* (Gy); **II.** mn egy órát tartó *Eggy órányi uttú nem lehet éfáradni így* (Gy)

órarend *órarend, órárend* [-et, -je] fn a tantárgyak órák szerinti besztása *Szērdán mek pēnteken nehéz órárendünk van* (Fo)

órás *órás, órás* [-t, -ok, -a] **I.** fn órákat javító szakember *Eccēre három órát vittük ē az órásho* (Np); **II.** mn órai *Csak egy órás utra mert vállálkozi* (Fra)

óraszij *óraszij, óraszij* [-at, -ak, -a] fn karóra összekapcsolható pántja *Bārna óraszijjat vet magának* (Ge)

óratok *óratok, óratok* [-ot, -ja] fn zsebóra tartója *Ezüst óratok vóut nálla* (Ho)

óraüveg *óraüveg, óráüveg* [-et, -ek, -je] fn az óra számlapját védő átlátszó anyag *A firidjēstü bepárasodott az óráüvegje* (Bk)

órazseb *órazseb, órazseb* [-et, -ek, -e] fn férfinadrág derékresztébe

varrt kis zseb zsebóra tartására *Az óvrazsebbe dukta a pindzit* (Sza)

orbánc *orbánc, orbanc* [-ot, -a] fn rszerint a végtagok gyulladásos megbetegedése *Csupa vörös a lába az orbánctú* (Kf)

orca *orca* [~ja] fn (rég) arc *Piros-sitóvā keni az orcáját* (Fra)

orcátlan *orcátlan* [-ul, -abb] mn arcátlan, szemtelen *Orcátlanul ide-dugja a kjépit* (Or)

ordibál *ordibál, ordibáll* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] ts ige kiabál *Nem hallottuk ojam messzirű, mit ordibát* (Kv)

ordít *ordít, ordit, ordjét* [-ok, -ō ~ -ol ~ -sz, -ott] tn ige **1.** torkaszakadtából kiabál *Ne ordics, ne hajják a szádod* (Bo); **2.** fájdalomában hangosan sír *Megvertjék, azjér ordit, mint akit nyúznak* (G) [] *Ordít, mint a fába szorút féreg 'fájdalmasan, kiabálva sír'* (Gu); *ordit, mint a sakáll 'ua'* (Tát); *úgy ordit, mint akit nyúznak „ua”* (R)

ordítózik *ordítózik, orditozik* [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige kiabálva veszekszik *Ideges, oszt ordítózik it mindenkire* (Ho)

originál *originál, origináll* [-ok, -sz, -t] tn ige dühösen kiabál *Ne originájon, nem siket it séjnki* (M)

organizáció *organizáció, organizációjú* [-t, -k, -ja] fn szervezet, vállalat *Az organizációjú ad rá karakterisztikát* (Fr)

organizál *organizál* [-ok, -ász ~ -sz, -át ~ -t] ts ige szervezet *Organizátunk egy ojan jénekkart, hogy mekhgathattyák!* (Pk)

orgona¹ *orgona* [~t, ~k, ~ja] fn

fűvós hangszer *A templomba jáccik orgonán* (Ko)

orgona² *orgona* [~t, ~k, ~ja] fn lila v. fehér fűrtös virág *A fejjjér orgona a kedvenc virága* (Fp)

orgonafa *orgonafa* [~t, ~k, ~ja] fn lila v. fehér virágú kerti cserje *Nem engette kivágni az orgonafát* (Bf)

orgonavirág *orgonavirág, ōrganavirág* [-ot, -ok, -ja] fn az orgonafa virága *Szerette a vázába a sok ōrganavirágot* (Fr)

óriás *óriás, ōrijás, órijás* [-t, -ok, -a] fn **1.** hatalmas mesebeli személy *Az órijás a tenyeribe vette a kislejt* (Np); **2.** az átlagosnál nagyobb termé-
tű ember *Ugy ment ē mellettünk, mint egy órijás* (Ah)

óriási *ōrijási, órijási* mn hatalmas méretű *Ōrijási dinnyéje termet, megóyt husz kila* (Bd)

orja *orja, órja, ōrja* [~t] fn sertésgerinc *Az ōrját leginkáp sütni szoktuk, vagy levest főüzüng belőülle* (Ng)

orkán *orkán, ōrkán, órkán* [-t] fn **1.** erős szélvihar *Az ōrkán hászte-tőjűköt vit le* (Té); **2.** vízhatlan anyagból készült kabát *Az ōrkán job vóyt, mint az esernyőű* (Cse)

ormány *ormány, ōrmány* [-t, -a ~ -a] fn **1.** emlőszállat megnyúlt orra *Az elefánt az ōrmányára vette a gerendát* (Ko); **2.** (kedvesk) orr *Dugd innen az ormányodot!* (Nb)

ormó *ormó, ōrmó, órmó* [-t, -ja] fn **1.** a szán fölfele görbülő orra *A naty csuszkállásba letört a szán ormója* (Si); **2.** a kasza pengéjének visszahajlított foka *A kasza ormója*

begörbült egészen (Th); **3.** görbebot kampójának behajlított vége *Az ormójáná hasad be a botom* (Ti)

ormótlan *ormótlan, órmóutlan* [-abb] mn formátlan *Eggy ijen órmótlan ruha kiveszi az embērt minden formájábú* (Fr)

orom *orom* [ormot, orma] fn vki-nek magasán kiemelkedő csúcsos része *Egész a hegy ormára másztunk fē* (Ho)

orosz *orosz* mn, fn **I.** mn **1.** Oroszországból származó *Eggy orosz ember lett a kolhozelnök* (Nb); **2.** az orosz nyelvet jól beszélő *Eggy orosz szakos írta meg a szprávkát* (Mi); **II.** fn **1.** orosz nemzetiségű személy *Az oroszokká jóú megvóutunk* (Nf); **2.** orosz nyelv *Oroszbú nēgyesse van* (Bá)

oroszlán *oroszlán, oroszlány* [-t, -ok -a] fn ragadozó állat *Nállunk csak az állatkēbe vannak oroszlánok* (Hl)

Oroszország *Oroszország* [-ot] fn Oroszország *Nyáron ēmentek Oroszországba a rokonokho* (Cs)

oroszóra *oroszóra, oroszóura* [˘t, ˘k, ˘ja] fn orosz nyelv- és irodalomóra az iskolában *Oroszóurán kettest kapott* (Kd)

orr *orr, ōr* [-t ~ -ot, -ok, -a] fn **1.** az ember szaglószerve *Csak huzogassa a görbe ōrát* (Pf); **2.** lábbeli hegye *Szorit a cipőű ōrba* (Ho); **3.** csónak eleje *A csóúnak ōraba tette a táskáját* (Tú); **4.** csőr *A góúja ōra piros, a sas ōra görbe* (Ti) [] *Az ōra alá dōrgöli 'odamondja neki' Megy az ōra után 'előre megy' Leharapják az orrát 'megbántják' Ōráná vezet*

'férevezet' *Fenhōrgya az ōrát 'büszke'* (Tk); *Felhuzi az ōrát 'megharagszik'* (G); *Füstöl az ora 'hazudik'* (Sz); *Cinegét fogott az orra 'a hidegtől kipirosodott az orra'* (Bá); *Ojan az ōra, hogy beleesik az essőű 'pisze az ōra'* (Mu); *Orod attul fohagymás 'semmi közöd hozzá'*

orrcimpa *ōrcimpa, órcimpa* [˘t, ˘ja] fn az orrlyukak körüli rész *Csavārgassa ez a tōrma az ōrcimpám* (Bk)

orrfintorgatás *orfintorgatás, ōrfintorgatás* [-t, -ok, -a] fn orrhúzogatás a nemtetszés kifejezésére *Az ōrfintorgatásbú eljēg vóút, lássunk másho* (Gy)

orrfúvás *orfvúvás, ōrfujás* [-t, -ok, -a] fn az orrváladék kiürítése *Az orfujásho zsepkendőűt kē hasznáni* (Mf)

orrlyuk *orjuk, ōrjuk* [-at, -ak, -a] az orr két külső nyílása *Csak uty fujja a füstöt az orjukán* (Nb)

orrol *orrol, ōrol* [-ok, -ōsz ~ -sz, ōt ~ -t] tn ige *haragszik Ki tuggya, mijjēr ōrol má megjēnt az ōreg?* (Ge)

orrvérzés *orrvérzés, ōrvjērjēs, orvīrīs* [-t, -e] fn a vér folyása az orron át *A kizsgyermekeknek szokot lenni ōrvjērjēsök* (Tk)

orsó *orsó, ōrsóú, órsó* [-t, -k, -ja] fn a szösz kézi fonásánál haszált pálcikaszerű eszköz, alsó végén kis karikával *Rjēgen a fonógbá a fijuk ēlēsētjēk az orsóút, a jányoknak mek ki kellett vātani* (Tk)

orsóhegy *orsóhegy, ōrsóúhegy* [-et, -e] fn az orsó felső hegyes vége *Az*

országhegyet forgattyuk a közepső-, a mutató- és a bityökujjunktā, uty fonunk (Fo)

orsókarika *orsókarika, országkarika* [~t, ~k, ~ja] fn az orsó alsó végére húzott fakarika *Az országkarika a tengej körül forog* (Dr)

ország *ország, ország, ország* [-ot, -ok, -a] fn államszervezet, a hozzá tartozó területtel és emberekkel *Béjartam má több országod, de csak itthon érzem jó magam* (Vs)

országos *országos* mn **1.** nagy *Országos ügyet csinát abbul a kis civődászbu* (Bat); **2.** országra szóló *Országos uszóbajnokságot rendeztek a vározsba* (Ho)

országút *országút* [-at, -ak, -ja] fn főútvonal *Az országúton lehed gyorsabban vezetni az óútóút* (H); [] *Vjém, mint az országút 'nagyon öreg'*

ország-világ *ország-világ* fn mindenki *Tuggya má ország-világ, hova jár az ura* (T)

orvos *orvos, orvos, arvas* [-t, -ok, -a] fn doktor *Járja az orvast a gyomráva, de nincs javulás* (Si)

orvosi *orvosi, orvasi* mn orvosi beavatkozással kapcsolatos *Má csak az orvasi segiccsik kéne* (Kh)

orvoslás *orvoslás, orvaslás, orvoslás* [-t, -a] fn hiba kijavítása *A baj orvaslása nem túllük függ* (Ki)

orvosol *orvosol, orvosol, orvosol* [-ok, -osz ~ -sz, -öt, -t] ts ige hibát kiküszöböl *Csak a rajomba orvosóták a falusi vezetőük hibájút* (Nf)

orvosság *orvosság, orvoság* [-ot, -ok, -a] fn gyógyszer *Mindenfélle orvoságod beszed, osz nem tuggya*

mitű beteg (Ho) [] *Bolond ellen nincs orvoság 'a bolonddal nincs mit tenni'* (Fr)

orvul *orvul, orvosul* hsz lopva, alátomosan *Hátúrú orvul támattak rá* (A)

orvvadász *orvvadász, orvosadász* [-t, -ok, -a] fn vadorzó *Az orvosadászokat szigoruvan büntetik* (Tú)

ósdi *ósdi, ózsdi* mn maradi *Az ózsdi viselkedisivē kivállik a többi jány közzül* (Bo)

oskola (rég) l. iskola

oson *oson* [-ok, -sz, -t] tn ige lopakodva eltűnik *Hova osont má ez a rozsz köjök?* (Nbe)

ostoba *ostoba* [~n, ~bb] mn nagyon buta *Ijen ostoba viselkedist ritkán látni* (P)

ostobaság *ostobaság* [-ot, -ok, -a] fn ostoba dolog *Összehord minden ostobaságot* (Sza)

ostor *ostor, ostör, ustör* [-t, -ok, -a] fn bot felső végére erősített szíj, zsineg állatok terelésére, üzésére *A lovak közzé csapot az ustorrā* (O) [] *Ot szakad az ostor, ahun a leggyékönyebb 'a leggyengébb a legsérülékenyebb'* *Végén csattan az ostor 'minden a végén dől el'* (E)

ostornyél *ostornyél* [-et, -ek, -e] fn hosszabb-rövidebb bot, amelyre az ostorszíjat erősítik *Az ostornyelivē verte a puját* (Mf)

ostorcsapó *ostorcsapó, ostörccapó* [-t, -ja] fn az ostorszíj végén levő bojt *Akkor lehet jókocs cserditeni az ustorrā, ha jó az ostorcsapó* (Bk)

ostorszíj *ostorszíj, ostorszíj* [-at, -ja] fn az ostorbotra erősített szíj

Szép fonott ostorszíjjat csinát magának (Bk)

ostya *ostya* [-t, ~k, ~ja] fn felforósított fémlapok között süített, vékony, édes vagy sajtos tészta *Süített egy naty tál ostyát, had ropoktassa a puja* (J)

oszladozik *oszladozik* [-ott] tn ige lassan széteszlik *Má oszladozik a naty felleg, nem lesz tám vihar* (Sz)

ószlag *ószlag, óuszlag* [-ot, -ok, -a] fn kirakat *Csak óuszlagba van ojan cipőj, de má ěfogyott* (Ho)

oszlás *oszlás* [-t, -a] fn bomlás *A halottot nem lehet sokkájik tãrtani, mer oszlásnak indul* (Ba)

oszlik *oszlik* [-ott] ts ige bomlik, felbomlik *A tũsz hirire naty tömeg gyũt össze, de má oszlik* (Ah)

oszlop *oszlop* [-ot, -ok, -ja] fn 1. függőleges rúd v. henger, mint építészeti elem *A tornácra hét oszlop vam beĵepitvẽ* (Gy); 2. felvonulási menetrend *A fẽlvonullõuk oszlopogba mennek egymás után* (Tú); 3. csapat legerősebb tagja *Ű vóut a fodbalsapat oszlopa* (Bú)

oszlopos *oszlopos* mn 1. oszlopokra épülõ *Az a ház az övéjĵ, ahun oszlopos tornác van* (Np); 2. fontos tagja a csapatnak *Ű vóut a társaság oszlopos tagja* (Kd)

oszt¹ *oszt* [-ok, -õ ~ -ol, -ott] ts ige 1. részekre bont *Annyi rĵészre osztotta a vagyont, ahány pujaja van* (V); 2. milyen árucikkbõl személyenként bizonyos mennyiséget árulnak *Kéjĵ csomagjávã osszák a vaját* (Mu) [] *Se nem oszt, se nem szoroz 'nem számít'* (Gl)

oszt² *oszt* hsz aztán *Ēmegy, oszt egy ógra mũlvã visszajõn* (K)

osztály *osztály* [-t, -ok, -a] fn 1. társadalmi csoport *A szegĵenség osztájábũ kerũt ki* (Be); 2. iskolai évfolyam *Osz hanyad osztájba jár má a fiju?* (Kf); 3. intézmény részlege *A sebészeti osztájra fektettig be* (Sza); 4. közlekedési eszközök minőségileg eltérõ részei az utasok számára *Vona-ton megy, meg is vãtotta a jegyet az ěsõũ osztájra* (D)

osztályfõnök *osztályfõnõk* [-õt, -õk, -e] fn iskolai osztály nevelésére és adminisztratív ügyeinek intézéséért felelõs tanár *Nem mert ěkĵerõũzni az osztályfõnõktũ* (V)

osztálynapló *osztálynaplõ* [-t, -k, -ja] fn az osztályban folyó oktató-nevelõ munka adatait tartalmazó könyv *Mikor kiment a tanitõ, meglestũk, mijen jegyek vannak beirvã az osztálynaplõba* (B)

osztályoz *osztájoz* [-ok, -õ ~ -ol, -ott] tn ige 1. minőség szerint rendez *Ostájozzuk a dohãnt aszerint, hogy mijen a level* (Ba); 2. tudást értékel *Orozbũ hóunap fog ostájozni a tanitõ* (Pk)

osztályozás *osztájozás* [-t, -a] fn 1. milyen szempont szerinti rendezés *Mã kãszem vagyunk, a dohãny ostájozásávã* (Ba); 2. érdemjegyek adása *A negyedévi ostájozás után vóut sirás az osztájba* (B)

osztogat *osztogat* [-ok, -õ ~ -ol, -ott] ts ige mindenkinek juttat *Alig mẽnt ki a puja közzẽ, má osztogassa a csokoládẽjĵát* (Uh)

osztózás osztózás [-t, -ok, -a ~ -sa] fn **1.** részekre való elosztás *Alik hunták le a szemököt az öregek, má fojik a nagy osztózás* (Gu); **2.** veszekedés *Haggyátok má abba aszt a hangos osztózást!* (Ah)

osztozkodás l. **osztózás**

osztozódik osztozódik, osztozóúdik [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige veszekszik, vitatkozik *Megmontam má szásszor, ne osztozóúgy avvá a rjészeg ember-rē* (Ge)

óta óta, óta nu vmilyen időponttól számítva *Nem beszítem vele a lakadalom óta* (Mi)

otelló otelló, otellóú [-t, -ja] fn fekete borszőlő *Otellóúbú futtattunk az udvaron lugast* (Vr)

otromba otromba [-n ~bb] fn **1.** idomtalan *Eszt a nagy otromba cipőit fē se huznám* (Be); **2.** goromba, sértő *Féjresikerūt az otromba viccelőúdjese* (Np)

ott ott mut hsz **1.** azon a helyen *Ot van az ebjéd a blóúderbe* (Tk); **2.** előtte van *Ha megéjhezik, ott a húrka, egyen* (Ts)

ottfelajt otfelejt [-ek, -ē ~ -el, -ett] ts ige **1.** véletlenül azon a helyen hagy *Otfelējtette a pászportyát az asztalon* (Pk)

otthagyt othagyt [-ok, -ō ~ -ol, -ott] tn ige **1.** felmond *Othatyta a jóú munkát* (Kf); **2.** elhagy *Othatyta valamijjér a fijuja* (Fp); **3.** ottfelajt *Na, othatytuk a palántot a sóúgorná!* (Bf); **4.** rendetlenséget hagy maga után *Othagyot mindent maga után* (K)

otthon¹ othon hsz **1.** vkinek a szülőhelyén *Nállunk othon jobb az élá-*

tás mindembű (Bt); **2.** magabiztosan *Othon érzi am magát a világ vjégin is* (Ff)

otthon² othon fn vkinek a lakása *Szereti rendbe tartani az othonát* (Ho); [] *Nincs neki minden othon 'boldos'*; *Ne éhez, mint othon 'tréfás kínálás'*; *Mindenüt jóú, de a legjobb othon 'az ember csak othon érzi magát jól igazán'*

otthoni othoni mn, fn **I.** mn hazai *Hosztam neki ety kis othonit, ne éjhezzen* (F); **II.** fn az otthoni családtagok *Várnak má nagyon az othonijak* (Té)

otthonos othonos [-on, -abb] mn barátságos *Az átrendezjés után othonosab let a kávézóúnk* (Pf)

otthonnan othonnen, othonnen hsz otthonról *Othonnen jövök, nem vagyok éjhes* (Gy)

otthontalan othontalan [-ul, -abb] mn **1.** gondozatlan, elhagyatott *Ojan othontalan, hogy megesik rajta az ember szíve* (Tk); **2.** otthon, lakás nélküli *Kimentek vígleg, egyenlőúre semmijök nincs, othontalanok* (Ts)

otthonülő othonülő [-bb] mn zárkózott, otthon tartózkodni szerető *Othonülőú embere van, szeret a gazdaságba rendezkedni, haladnak is* (Ti)

otthmaraszt otmaraszt [-ol ~ -ō, -ott] ts ige ott tart *Othmarasztottak jécakára, nem engettek ē az itjéleti-dőúbe* (V)

ottvész otvész, otveszt [-ek, -ē ~ -el, -ett] tn ige **1.** sokáig marad vhol *Átment a szoszjédbe, de má otveszett* (Tk); **2.** elpusztul *Odaveszett a sok jóúszág a dögvész alatt* (Kf)

ótvar *ótvar, ótv̄var* [-t, -ja] fn
bőrbetegség *Csupa ótv̄var a feje* (Ah)

ótvaros *ótvaros, ótv̄varos* [-on, -abb] mn pörkös sebekkel tele *Nem engedem a jánt az uccára, mer sok az ótv̄varos puja* (Ba)

óv *óv, óv̄v* [-ok, -sz ~ -ō ~ -ol, -ott] ts ige véd *Óv̄vjuk eszt a csepsiget a széltől is* (R)

óvakodik *óvakodik, óv̄vakodik* [-ok, -sz ~ -ō ~ -ol, -ott] tn ige **1.** védi magát *Óv̄vakoggyon az ember a rosz társasáktól* (H); **2.** lopakodik *A sőtétjébe ide óv̄vakodott a macska, osz mindembe kárt csinát* (Fra)

óvatlan *óvatlan, óv̄vatlan* [-ul, -abb] mn figyelmetlen, figyelmen kívül hagyott *Eggy óv̄vatlan pillanaton, osz kész a baj* (Ff)

óvatos *óvatos, óv̄vatos* [-on, -abb] mn elővigyázatos *Óv̄vatos ember vóv̄t, mégis bekerűt abba a csunya avárijába* (Tát)

óvatosság *óvatosság, óv̄vatosság* [-ot, -a] fn elővigyázatos magatartás

Jóv̄ az óv̄vatosság, mer a puját könnyen b̄j járheti (K)

ovi *ovi* [-t, -k, -ja] fn óvoda *Má ovi-ba jár a kisebbik is* (Mu)

óvoda *óvoda* [˘t, ˘k, ˘ja] fn napközi intézmény 3–6 éves gyerekek számára *Nem szeret ovodába járni, pedig ot foglalkoznak velök* (Bcs)

óvodás *óvodás, ovodás* [-t, -ok, -a] fn óvodába járó gyermek *Az ovodások kosztyára nagy gondot fordítanak* (V)

óvónő *óvónő, ovónő̄j, ovónéj* [-t, -k, -ja] fn óvodás gyerekeket nevelő, oktató személy *Az ovónéjök lelkiismeretesen b̄nik velök* (M)

oxigénpalack *oxigénpalack* [-ot, -ok, -ja] fn oxigénnel telített tartály *A kórházba kiürűtek az oxigénpalackok* (Tú)

oxigénpárna *oxigénpárna* [˘t, ˘k, ˘ja] fn sűrített levegővel telített párna *Annyira rosszul van, hogy má csak oxigénpárnábú lélegzik* (B)

ozsonna l. **uzsonna**

TARTALOM

ЗМІСТ

NYELVTUDOMÁNY

МОВОЗНАВСТВО

ЛИЗАНЕЦЬ ПЕТРО. ЦЕНТРУ (ІНСТИТУТУ) ГУНГАРОЛОГІЇ ПРИ УЖНУ – 20 РОКІВ.....	6
BALLA ERIKA. LEXIKAI PÁRHUZAMOK VIZSGÁLATA KORLÁTHELMEC NÉPI NÖVÉNYNEVEIBEN	26
BALLA ERIKA. A NÖVÉNYNEVEK ELEMZÉSE AZ UNGVÁRI JÁRÁSI KORLÁTHELMEC KÖZSÉG NYELVHASZNÁLATÁBAN	30
ВИНОГРАДОВ АНАТОЛІЙ. КОГНИТИВНО-ЕТНОПСИХОЛИНГВИСТИ- ЧЕСКАЯ ОСНОВА КОНТРАСТИВНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ	35
HULPA DIÁNA. A TÁRSADALOM RÉTEGZÖDÉSÉNEK TÜKRÖZÖDÉSE A KÖSZÖNÉSEKBE (SZÉPIRODALMI MŰVEK ALAPJÁN)	43
LADÁNYI BRIGITTA. MEGSZÓLÍTÁSFORMÁK 1526 ELŐTTI LEVELEINKBEN	47
LADÁNYI KRISZTINA. FALUCSÚFOLÓK AZ UNGVÁRI ÉS MUNKÁCSI JÁRÁSBAN	52
ТУРИС ІНГРІД. НІМЕЦЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ НАЗВ ЇЖИ ТВАРИННОГО ПОХОДЖЕННЯ В УГОРСЬКІЙ ГОВІРКОВІЙ ЛЕКЦИЦІ ЗАКАРПАТТЯ	59
FOGAS KRISZTIÁN. A BECENEVEK RENDSZEREZÉSE AZ UNGVÁRI JÁRÁSI CSÁSZLÓCON.....	66
SERES KRISTÓF. A FEHÉR SZÍN JELENTÉSTARTALMA KOVÁCS VILMOS KÖLTÉSZETÉBEN	71

JACKOVICS MARIANNA. SZLÁVIZMUSOK A SZÖVÉS-FONÁS SZÓKINCSEBEN A KÁRPÁTALJAI MAGYAR NYELVJÁRÁSOKBAN	77
---	----

**IRODALOMTUDOMÁNY
ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО**

ФЕДИНИШИНЕЦЬ ВОЛОДИМИР. УГОРСЬКА КУЛЬТУРА В МОЄМУ ТВОРЧОМУ ЖИТТІ (ПИСЬМЕННИЦЬКИЙ ЕССЕЙ)	83
--	----

**TÖRTÉNELEM ÉS ETNOGRÁFIA
ІСТОРИЯ ТА ЕТНОГРАФІЯ**

АЛМАШИ ШАНДОР. ИСТОРИКО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ РЕОРГАНИЗАЦИИ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА ВЕНГРИИ ПОСЛЕ СМЕНЫ ПОЛИТИЧЕСКОГО КУРСА (ПРЕД- ПРИНИМАТЕЛЬСТВО В НОВЫХ ОРГАНИЗАЦИОННЫХ ФОРМАХ ПРОИЗВОДСТВА)	88
---	----

BERTA ELEONÓRA. A SÍRJELEK KIALAKULÁSÁNAK ÉS VÁLTOZÁSÁNAK TÖRTÉNETE A KÁRPÁTALJAI REFORMÁTUSSÁG KÖRÉBEN	100
---	-----

MIKLOS GALO. ANALYSIS OF DIRECT AND INDIRECT EFFECTS IN THE MULTIPLICATIONAL STOCHASTICAL RELATIONSHIP	105
---	-----

**PERSZONALIA
ПЕРСОНАЛІЇ**

ДОЛЕНОСНА ЗУСТРІЧ. СПОГАДИ З НАГОДИ ЮВІЛЕЮ ПРОФЕСОРА ІВАНА МЕГЕЛИ (ГЕРАСИМОВА ГАЛИНА)	119
--	-----

A KÁRPÁTALJAI MAGYAR NYELVJÁRÁSOK SZÓTÁRA (L–O).....	123
--	-----

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ РУКОПИСІВ СТАТЕЙ

Наукові статті повинні містити: постановку проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття; формулювання цілей статті (постановка завдання); виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів; висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку (Постанова ВАК України від 15.01.2003 р. № 7-05/1).

Правила оформлення рукописів:

- стаття подається у вигляді 3,5” дискети в редакції Word Windows версія 7.0 без автоматичних переносів слів разом з двома примірниками тексту українською (російською, англійською, німецькою, французькою, угорською, словацькою) мовою;
- основний текст рукопису друкється через 1,5 інтервал без переносів, шрифтом 14 Times New Roman. Поля ліворуч, вгорі, внизу – 2,5 см, праворуч – 1 см. Відступ абзацу 5 знаків;
- ілюстративний матеріал друкується курсивом;
- сторінки рукопису нумуються олівцем на звороті;
- завершує публікацію “Література” у алфавітному порядку з дотриманням державного стандарту;
- після літератури подається резюме іншою мовою за таким зразком:

Дьєрке Магдаліна
Названия одежды, образованные от собственных имён
в венгерских говорах Закарпатья
Резюме

Lihtej Tetjana
Poesie von sam chalupka in ukrainischen Übersetzungen
Zusammenfassung

Fabian Miroslava
Etiquette field structure in modern Hungarian
Summary

Редколегія

Наукове видання

ACTA HUNGARICA

Журнал Ужгородського Центру гунгарології
2005–2006, XVI–XVII-ий рік видання

ACTA HUNGARICA

Az Ungvári Hungarológiai Központ folyóirata
2005–2006, XVI–XVII. évfolyam

Підписано до друку 01.02.2006.
Формат 70x100/16. Гарнітура літ. Папір офсетний.
Ум. друк. арк. 24,3. Обл. вид. арк. 27,4
Тираж 300 прим.

Видруковано в ТОВ „Спектраль”
згідно поданого оригінал-макету

